

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования имени И. Алтынсарина

**Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалар үшін жаңартылған
оқу бағдарламаларын жүзеге асыру бойынша**

Әдістемелік ұсынымдар

Методические рекомендации

**по реализации обновленных учебных программ для детей с особыми
образовательными потребностями**

Нұр-Сұлтан
2019

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2019 жылғы 14 маусымдағы № 5 хаттама)

Рекомендовано к изданию ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 5 от 14 июня 2019 года)

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалар үшін жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2019. – 248 б.

Методические рекомендации по реализации обновленных учебных программ для детей с особыми образовательными потребностями. Методические рекомендации – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2019. – 248 с.

Құралда жалпы білім беретін мектептің инклюзивтік ортасында саралау және дараландыру принциптерін жүзеге асыру үшін жаңартылған оқу бағдарламалар мазмұнының мүмкіндіктеріне сипаттама беріледі, сондай-ақ, бастауыш және негізгі мектеп мұғалімдерінің ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларды ескере отырып, бағдарламалық материалдарды бейімдеу бойынша тәжірибесі негізінде педагогтарға арналған әдістемелік ұсынымдар беріледі.

Әдістемелік ұсынымдар жалпы білім беретін мектептердің басшыларына, мұғалімдеріне, әдіскерлерге, білім беру бөлімдері мен басқармаларының мамандарына арналған.

В пособии дается описание возможностей учебных программ обновленного содержания для реализации принципов дифференциации и индивидуализации в инклюзивной среде общеобразовательной школы, а также даются методические рекомендации для педагогов на основе опыта учителей начальной и основной школы по адаптации программного материала с учетом особых образовательных потребностей детей.

Методические рекомендации предназначены руководителям, учителям общеобразовательных школ, методистам, специалистам отделов и управлений образования.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2019
Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина,
2019

Кіріспе

Орта білім беру мазмұнын жаңарту тұғырлары, мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының (бұдан әрі – МЖМБС) мазмұны мен құрылымы, жалпы білім беретін мектептерге арналған оқу бағдарламалары, сондай-ақ, критериалды бағалау жүйесін енгізу – осының барлығы қоғам үшін маңызды концептуалдық міндеттердің шешімдерін іздестіру болып табылады.

МЖМБС тармақтарының бірінде білім беру мазмұнына қойылатын талаптарда: «білім беру білім алушылардың бойында білім берудің барлық деңгейлеріне ортақ болып табылатын және білім алушы тұлғасының мінез-құлқы мен қызметін ынталандыратын өмірлік тұрақты бағдарлары болуға арналған ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды дарытуға бағытталған», - деп атап көрсетіледі [1].

Бұл мұғалімдерге заманауи әлемнің жетістіктері мен шақыртуларына объективті түрде қарау керектігін және шын мәнінде жаңа білім парадигмасын құру қажеттілігін түсінуге көмектеседі. Сонымен қатар, тағы бір тармақта негізгі құндылықтар көрсетіледі: қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, еңбек пен шығармашылық, ашықтық. Қазіргі балаларды оқыту кезінде ерте жастан бастап өмір бойы білім алу үшін қажетті жаһандық дағдылар мен ынталарды қалыптастыру өте маңызды. Осыған байланысты білім берудің мақсаты білім алушылардың үйлесімді қалыптасуы мен дамуына қолайлы, кең ауқымдағы дағдыларға ие білім беру кеңістігін құру болып табылады.

Білім берудің жаңартылған мазмұны жағдайында оқыту әдістемесі мәселесі ерекше назар аудартып отыр, себебі заманауи жағдайларға байланысты педагогтар білім беру іс-әрекетін сабақ беруде жоспарлау процесінің тұғырларын қайта қарастыру қажет. Аталған мәселе инклюзивті білім беру жағдайында одан да ерекше назарды қажет етеді. Себебі педагогтың сабақта сыныптың барлық оқушыларын ерекше білім берілуіне қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып қамту міндеті тұр. Осыған байланысты қолайлы фактіні атап өту қажет, білім берудің жаңартылған мазмұны бастапқыдан-ақ, оқушылар аудиториясының білім алу қажеттіліктеріне сүйене отырып, оқытудың әдістері мен тәсілдерін іздеуге бағытталды. Бұл инклюзивті білім беруді дамыту жағдайында жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары оқыту процесін саралау және дараландыру қағидаттарын жүзеге асыру үшін кең мүмкіндіктер беретіндігін білдіреді.

Сабақтың мақсатын қою, күтілетін нәтижелерді түсіну, оқытудың тәсілдері мен әдістерін таңдау – бұл жаңартылған білім беру жүйесі бойынша жоспарлаудағы маңызды қадамдар. Оқыту мақсаттары мен бағалау нәтижелері арасындағы байланысты түсіну, білім алушылардың рефлексиясы үшін жағдай жасау кәсіби дағдыларды дамыту үшін негіз болуы тиіс.

Заманауи педагогқа сабақ үшін өлшенетін мақсаттар мен міндеттерді қойып, тиісті оқыту әдістерін іздеуді үйрену керек. Бұл ретте, педагогикалық міндеттерді шешудің тиімді тәсілі күтілетін нәтижелерді тұжырымдауға,

жұмыстың мақсаттарына жетуді ұғынуға, өзінің даму траекториясына түзетулер енгізуге және анықтауға көмектесетін педагогтың рефлексиясы болып табылады. Рефлексия заманауи педагогтың кәсіби іс-әрекетінің құралы болып табылады, оның табыстылығын қамтамасыз етеді, өйткені, әрбір педагог кәсіби салада болып жатқан өзгерістерге бейімделуі тиіс, демек өзін-өзі және қоршаған ортаны түсінуден, үнемі өзін-өзі жетілдіруге дайындығынан қалыптасқан өзін-өзі бағалау дағдысына ие болуы тиіс.

Бұл әдістемелік құралда инклюзивтік практика жағдайында оқу процесін саралау және дараландыру принциптерін жүзеге асыру үшін мүмкіндіктер аспектісінде жаңартылған білім беру мазмұны оқу бағдарламаларының ерекшеліктері атап көрсетіледі. Педагогтарға сабақтарды жоспарлау және еліміздің педагогтарының практикалық тәжірибесі мысалында ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушылардың жетістіктерін бағалау тәсілдері ұсынылады.

Әдістемелік ұсынымдар өзіндік іс-әрекетінде тәжірибені жетілдірудің қажетті элементі ретінде рефлексияны қолдануға ұмтылатын педагогтарға пайдалы болады. Ұсынылған тәсілдер, әдістер мен ұсыныстар педагогқа өзіндік іс-әрекетін зерттеуге, талдауға, сондай-ақ, инклюзивті ортада оқыту процесін тиімді жоспарлауға көмектеседі.

1 ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫМЕН ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРІЛУІНЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстандық білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың заманауи кезеңі әрбір бала үшін сапалы мектеп білімінің қолжетімділігіне, колледж бен университетте жаңа кәсіби дағдыларды алуға, зерттеу және шығармашылық құзыреттілікті дамытуға, өмір бойы оқуға мүмкіндік береді.

Адам құқықтары Қазақстан Республикасы Конституциясының 30-бабы, Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы», «Білім туралы» және «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» заңдарының нормаларына сәйкес сақталады, олардың ұлтына, тіліне, жынысына, әлеуметтік және денсаулық жағдайына қарамастан республиканың барлық азаматтарының жалпы орта білім алуға тең құқықтары мен мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге бағытталған [2, 3, 4, 5].

Инклюзивті ортада балаларды оқытуды ұйымдастыру процесінде жалпы білім беруді дамытудың қазіргі кезеңінде екі аспектіні назарға алған жөн. Олардың біріншісі, ҚР МЖМБС талаптарына сәйкес келетін, білім алуды жалғастыруға және мамандық алуға тең құқықтарға кепілдік беретін ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар (ақыл-ой кемістігі бар балаларды қоспағанда) оқушылардың мектепте білім алу мүмкіндігін қамтамасыз ететін базалық білім беру бірлігін сақтау талабымен байланысты. Екінші аспект, ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балалар (бұдан әрі – ЕБҚ) әлеуетінің мүмкіндіктерін дамыту үшін білім беру жағдайларының бейімделуінің өзектілігіне, олардың жеке-типологиялық ерекшеліктерін, сондай-ақ, оларды оқыту мен тәрбиелеудің сапасына әсер ететін әлеуметтік-мәдени факторларды есепке алу қажеттілігіне негізделеді.

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға білім берудің жалпы білім берумен мақсаты бір – әлеуметтендіру және өзін-өзі іске асыру, тез өзгеретін әлемде өмір сүре білу, өмір бойы оқу.

«Барлығына арналған білім» парадигмасының құрамдас бөлігі болып табылатын инклюзивті білім беру барлық балалардың жалпы білім беретін мектепке баруына және олардың зияткерлік немесе физикалық қабілетіне, мәдени, әлеуметтік, этникалық, нәсілдік, діни қатыстылығына қарамастан құрдастарымен бірге оқытуға мүмкіндік теңдігін көздейтін тұғыр болып табылады.

Демек, инклюзивті білім беру барлық оқушылардың білім алуының әртүрлі қажеттіліктерін адекватты түрде қанағаттандырудан тұратын білім беру ұйымының миссиясын кеңейтуді көздейді.

Қазақстанда инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық базасы қолданыстағы постулатқа – білім алушының жеке ерекшеліктеріне және білім беру қажеттіліктеріне білім беру ортасын бейімдеуді қамтамасыз ететін педагогикалық тұғырды ескере отырып, олардың тұратын жері бойынша

барлық білім алушылар үшін тең білім беру мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге негізделген.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаевтың бастамасымен «100 нақты қадам» Ұлт жоспарын жүзеге асыру аясында ЭЫДҰ елдерінің стандарттары негізінде білім беру саласында адами капиталдың сапасын арттыруға бағытталған 5 қадам жоспарланған [6].

Осыған байланысты білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту білім берудің басым мақсаттарының бірі ретінде айқындалады.

Білім және ғылым министрлігінің тапсырысы бойынша еліміздің мұғалімдеріне әдістемелік қолдау көрсету үшін Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясында жыл сайын әдістемелік құралдар әзірленеді, олар академияның ресми сайтында <https://nao.kz/> орналастырылған. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ тарапынан жүйелік-әдістемелік кешен (ЖӘК) әзірленді, ол НЗМ сайтында көрсетілген (sk.nis.edu.kz сілтемесі бойынша шығады). «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ ресми сайтында <http://nis.edu.kz> білім беру мазмұнын жаңарту бойынша барлық ақпаратты біріктіретін және барлық орталықтардың сайттарына сілтемелерді www.cpm.kz, www.cer.kz, www.erc.kz, www.cpi.kz қамтитын білім берудің жаңартылған мазмұнын трансляциялау бойынша бірыңғай онлайн платформасы құрылды.

Сонымен бірге, педагогтарға белсенді қарым-қатынас жасау мен әріптестерімен тәжірибе алмасу, онлайн және офлайн режимдерінде талқылау мен ынтымақтастық, жалпы мәселелерді шешу және инновацияларды енгізу арқылы педагогтардың кәсіби желілік қауымдастықтарын пайдалану ұсынылады.

Отандық орта білім мазмұнын жаңарту барысында қазіргі өмірде кең ауқымды дағдыларға көп көңіл бөлінеді. «Кең ауқымды дағдылар» келесі іс-әрекет түрлерінен тұрады: білімді шығармашылықпен қолдану; сыни тұрғыдан ойлау; зерттеу жұмыстарын орындау; АКТ қолдану; тілдік дағдылармен бірге қарым-қатынастың коммуникативтік тәсілдерін қолдану; топта және жеке жұмыс жасау біліктілігі.

Бұл дағдылар жалпыадамзаттық және этномәдени құндылықтарға негізделі отырып, оқушыларға оқудағы, сондай-ақ, өмірдегі проблемаларды шешуіне мүмкіндік береді. Жаңартылған білім мазмұны жағдайындағы мектептің ерекшелігі – оқудағы жетістіктер нәтижелі сипатқа ие, ал оқу процесі оқушылардың әрбір сабақта білімді «табудағы» белсенді қызметімен сипатталады. Бұл жағдайларда оқушы – таным субъектісі, ал мұғалім оқушылардың танымдық әрекетінің ұйымдастырушысы қызметін атқарады. Әрбір оқушыны жасына да, мүмкіндігіне де қарамастан тұлға ретінде қабылдауға қол жеткізуге ұмтылу қажет. Оқыту мақсаты оқушы және мұғалім үшін ортақ болады, міне, білім мазмұнын жаңартудың педагогикалық аспектісінің мәні осында болып отыр. Бұған қол жеткізуде әрбір мұғалім өзінен бастайды, ол жаңарту процесінің әлеуметтік аспектілерін көрсетеді. Мұғалім педагогикалық ойлау немқұрайлығын жеңуі тиіс және оқушымен бірге өзі де

оқуы тиіс [7, 31 б.].

Білім мазмұнын жаңарту шеңберінде мектепте: энциклопедиялық сипаттағы фактологиялық материалды беруге бағытталған оқытудан нақты ақпарат алу тәсілдемелерін үйретуге ауыстыру; ынтымақтастыққа және дербестікке қабілетті тұлғаны әлеуметтендіру; ақпаратты өздігінен алу, талдау және тиімді қолдану дағдысын қалыптастыру; оқу бағдарламаларында көрсетілген білім мазмұны анықталатын және білім салалары бойынша әрі қызмет аспектілерін көрсететін күтілетін нәтижелерге көңіл аударатын оқу процесін дәстүрлі ұйымдастырудан бас тарту көзделеді, яғни оқушылар «біледі», «түсінеді», «қолданады», «талдайды», «жинақтайды», «бағалайды» [7, 31 б.].

Жаңартылған оқу бағдарламаларының мазмұндық ерекшеліктері инклюзивті білім беруді жүзеге асыру үшін бейімді екенін атап өту қажет, оларға:

- пән мазмұнын жобалаудың күрделілік принципі, яғни білім мен біліктерді арттыруда оқу материалын тігінен, сондай-ақ көлденеңінен біртіндеп кеңейту (білімді тақырыптар бойынша және сыныптар бойынша күрделендіру);

- таным заңдылығы мен пәндік операциялардың неғұрлым маңызды түрлері бойынша ойлау дағдысының деңгейлік жіктелімдеріне негізделген Блум таксономиясы бойынша оқыту мақсаттарының иерархиясы;

- білім беру деңгейлері және тұтас оқыту курсы бойынша педагогикалық мақсаттардың пәнішілік байланыстарды барынша ескеруге мүмкіндік беру;

- бір білім саласы пәндері арасында, сондай-ақ пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру барысында «ортақ тақырыптардың» болуы;

- бөлімдер мен ұсынылған тақырыптар мазмұнының уақыт талабына сәйкес болуы, әлеуметтік дағдылардың қалыптасуына назар аудару;

- оқу процесін ұзақ мерзімді, орта мерзімді, қысқа мерзімді жоспарлар түрінде технологияландыру болып табылады.

Оқытудың күтілетін нәтижелері оқытудың ұзақ мерзімді және орта мерзімді мақсаттары жүйесін құра отырып, әрбір бөлім бойынша нақты оқу пәнін оқыту мақсатында нақтыланады. Оқу бағдарламаларына қоса берілетін пәндер бойынша оқу жоспарлары ұсынымдық сипатта болады, демек, мұғалімнің алдында сыныптағы барлық білім алушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, оқу мақсаттарын іске асыру үшін барлық мүмкіндіктер ашық екендігін көрсетеді.

Ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар арасында өте тығыз өзара байланыс бар, өйткені, жоспарлаудың жалпы мақсаттары келесіден тұрады [8, 12 б.]:

- жұмыс кезеңдерінің дәйекті, тізбектеліп ұйымдастырылуы;

- оқыту тәжірибесіне жеті модульді ықпалдастыру;

- әрбір сабақ үшін оқу мақсаттарын белгілеу;

- оқу нәтижелерін өлшеу әдістемесін анықтау;

- осы нәтижелерге қол жеткізу мақсатында жоспарланған оқыту мен оқу жаттығуларын көрсету;

- оқудың әрбір кезеңінің басынан бастап соңына дейін алға ілгерілеудің болуын қамтамасыз ету;

- барлық оқушыларды қамтуға бағытталған стратегиялық жоспарлау.

Білім беру мазмұнын жаңарту педагогтен сыныптағы іс-әрекетті ұйымдастыруды талап етеді, ол іс-әрекет технологияларын енгізу, балаларға адамгершілік принципін жүзеге асыру арқылы әрбір оқушының өміріне жеке қабілеттері мен шығармашылық қарым-қатынасын дамытуды қамтамасыз етеді.

Жаңартылған білім беру мазмұнының бағдарламаларының тағы бір артықшылығы «Оқу процесін ұйымдастырудың педагогикалық тәсілдемелері» бөлімін қосу болып табылады, онда мұғалімге оқу мақсаттарына табысты қол жеткізу үшін түрлі әдістерді, технологиялар мен стратегияларды пайдалану бойынша ұсыныстар ұсынылады.

Олардың негізгілеріне тоқталайық:

1) стратегиялар: өзін-өзі басқару, эксперименттік, сыни, коммуникативтік, контекстік;

2) технологиялар: шағын топтарда (командада) жұмыс істеу, кейс-стади (нақты жағдайларды талдау), рөлдік және іскерлік ойындар, модульдік оқыту;

3) әдістер: проблемалық оқыту, жеке оқыту, пәнаралық оқыту, тәжірибе негізінде оқыту, жобалық әдіс.

Педагогқа оқытуда педагогикалық міндеттерді шешуге, жетілдіруге, өзіндік, тұлғалық, кәсіби қасиеттеріне және ұмтылуға қажетті стереотиптерді жету болып табылады.

Мектепте оқыту процесінің тиімділігінің қажетті шарты, кез келген саналы және мақсатты іс-әрекет секілді, егер ол күрделі және ұзақ болса, онда оны жоспарлау қажет болып табылады. Ол белгіленген мерзімде орындалатын алдағы тапсырмалардың тізбесін, осы тапсырмаларды орындаушылардың іске асыру әдістері мен құралдарын, алынған нәтижелерді бақылау және бағалау тәсілдерін көздейтін іс-әрекет жобасы негізінде процес пен қызметтің нәтижесінің негіздемесінен тұрады.

Жоспарлау – бұл нақты және шынайы мақсаттарды қою және мүмкіндіктерді (жеке, ол тәуелді адамдарға) және объективті жағдайларды ескере отырып, оны жүзеге асыру қадамдарын анықтау. Объективті жағдайлар немесе мүмкіндіктер өзгерген кезде жоспарды түзету жүргізіледі [9, 5 б.].

Оқу процесін саралауды орта мерзімді жоспарлаудан бастау ұсынылады, онда мұғалімдер тобы немесе оқу бағдарламасын сабақтардың дәйекті сериясына құрылымдайтын мұғалім жеке жүзеге асыра алады. Орта мерзімді жоспарлау ұзақ мерзімді жоспарда айқындалған бағдарларды нақтылайды және неғұрлым қысқа кезеңде жүзеге асырылады. Орта мерзімді жоспарларда белгіленген кезеңге арналған негізгі міндеттерді тұжырымдайды, әр тоқсан немесе бөлімге арналған оқу тақырыбын көрсетеді. Әрбір мұғалім өз қалауы бойынша сынып жетістіктерінің жалпы деңгейіне, сондай-ақ, жекелеген білім алушылардың жеке мүмкіндіктері мен ерекше қажеттіліктеріне сүйене отырып, бөлімдердің ішінде сағаттардың бөлінуін өзгерте алады.

Сонымен қатар, орта мерзімді жоспарларда оқытудың мақсаттары мен

тәсілдемелерін тірек ете отырып, мұғалімдер үшін тақырыптар мен бөлімдер бойынша сабақтар өткізу, сабақтарда оқушыларды ұйымдастыру бойынша ұсыныстар, сондай-ақ, білім алушылардың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып толықтыруға болатын ресурстар (интернет, мәтіндер, жаттығулар, бейне және аудиоматериалдар және т.б.) беріледі.

Қысқа мерзімді жоспарлау орта мерзімді жоспарларда айқындалған мақсаттарға қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды пайдаланудың нақты тәсілдерін қамтиды. Инклюзивті ортада қысқа мерзімді жоспарды немесе сабақ жоспарын мұғалім сынып оқушыларының ерекше білім алу қажеттіліктерін және олардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, мектепті психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің ұсынымдары негізінде жасайды.

Ерекше білім беру қажеттілігі – бұл әр оқушыны оқытуда табысты болуын қамтамасыз ету мақсатында психологиялық-педагогикалық әдістермен жүзеге асырылатын оқу үдерісінде көмек пен қызмет көрсету қажеттілігі.

Жалпы білім беруді дамыту инклюзивтік қағидатын негізге ала отырып, білім беру процесінің барлық қатысушылары:

1) мүмкіндіктердің алуан түрлілігін кедергілер мен проблемалар емес, ресурстар ретінде қарастыру. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігін жетілдіру және оқытудың жоғары сапасын қамтамасыз ету, қоғамдағы толерантты мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеу ресурстары. Бір оқушының қиындықтарын жеңуге қатысты жұмысы әдетте басқа балаларға да пайда әкеледі;

2) оқу процесін оқудағы жоғары жетістіктері бар оқушыларға ғана емес, сыныптың барлық оқушыларына бағдарлап құру;

3) ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар оқушыларды тек мамандармен (логопед, арнайы педагог, психолог, жеке көмекші) ғана емес, барлық білім беру процесіне қатысушылар тарапынан қолдауды қамтамасыз ету;

4) оқу процесінде оқушыларға көмек көрсету мәселелерін шешуде командалық тәсілді қолдану;

5) оқушыларға қолдау көрсету және оны ұйымдастыру кезінде «жапсырмаларды» ілуден бас тарту. Көмек «инклюзивщиктерге», «ерекше», «кризистегі», «инклюзияға жататын» балаларға емес, оқушылар қауымдастығының толық құқылы мүшелеріне – оқушыларға көрсетіледі. Жапсырмаларды ілу – кемсітушілік көрінісі.

Қазіргі уақытта ҚР білім беру жүйесінде ерекше білім беру қажеттіліктерінің қатарына:

- оқу жоспары мен оқу бағдарламаларының өзгеруіндегі (қысқартылған немесе жеке бағдарлама бойынша оқыту);

- оқыту нәтижелерін (оқушының жетістіктерін) бағалау тәсілдерін өзгертудегі);

- оқытудың вариативті, арнайы және балама әдістерін қолданудағы;

- оқулықтарды, оқу құралдарын таңдаудағы, жеке оқу материалдарын пайдаланудағы;

- оқыту формасын таңдаудағы;

- кедергісіз орта құрудағы және оқу орындарына бейімделудегі;

- компенсаторлық және техникалық құралдардағы;
- арнайы психологиялық-педагогикалық көмектегі (психолог, логопед, арнайы педагог (олигофренопедагог, сурдопедагог, тифлопедагог));
- педагог-ассистент көмегіндегі;
- әлеуметтік-педагогикалық көмектегі (әрбір қажеттілікті жүзеге асырудың толық сипаттамасы ТП ҰҒПО әдістемелік құралында берілген) қажеттіліктер жатады.

Оқыту қиындықтарының сипаты мен айқындылық дәрежесіне байланысты білім алушыда біреуден бірнеше ерекше білім алу қажеттілігі айқындалуы мүмкін. Оқушылардың ерекше білім алу қажеттіліктері білім алудың кез келген кезеңінде пайда болуы да мүмкін.

Білім алушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау негізінде жүзеге асырылады. Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау – бұл анықталған оқу қиындықтары мен олардың пайда болу себептері негізінде оқу процесінде оқушының қолдау түрлерін, нысандары мен көлемін анықтау.

Қажеттіліктерді бағалау білім алушыларды қолдау секілді деңгейлік сипатқа ие. Қолдаудың қарқындылығын арттыру жағына да, қолдауды азайту жағына да бір деңгейді қолдаудан басқа деңгейді қолдауға көшу мүмкіндігі бар. Әртүрлі деңгейдегі білім алушылардың қажеттіліктері мен қолдауын бағалаудың толық сипаттамасы әдістемелік-нұсқау хатта беріледі (2019-2020 оқу жылына арналған ТП ҰҒПО әдістемелік ұсынымдары).

Сонымен, бірінші деңгейде оқушының қажеттіліктері мен қолдауын бағалауды тікелей мұғалім жүзеге асырады, өйткені ол бірінші болып формативті бағалау процесінде оқытудың қиындықтарын анықтайды. Бұл жағдайда мұғалімнің міндеті – қиындықтар сипатын, олардың пайда болу себептерін өз бетінше анықтау, оқушының қалыптасатын білімдеріндегі олқылықтарды анықтау. Алынған ақпарат негізінде мұғалім әртүрлі әдістер мен жеке тәсілдеме арқылы сыныпта оқушыны қолдауды ұйымдастыруы қажет. Егер мұғалімнің барлық күш-жігеріне және жеке көмегіне қарамастан, білім алушыда бір және одан да көп негізгі пәндер бойынша оқу бағдарламасын меңгерудің қиындықтары бір тоқсан ішінде сақталса, онда мұғалім психологиялық-педагогикалық қолдау қызметіне жүгінеді.

Екінші деңгейде қажеттіліктерді бағалау мен қолдауды тек мұғалім ғана емес, сонымен қатар психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының командасы (психолог, логопед, дефектолог мұғалім, әлеуметтік педагог) жүзеге асырады. Оқушы мамандардың көмегі қажеттілігін бағалауды жүргізу үшін оқушының ата-анасының жазбаша келісімін алу қажет. Әрбір маман қажетті әдістер мен әдістемелерді қолдана отырып, оқушыларды оқытудың қиындықтарын тудыратын себептерді анықтау мақсатында психологиялық, логопедтік, арнайы педагогикалық тексеру жүргізеді. Зерттеу барысында маман оқушы дамуының әлсіз жақтарын ғана емес, сондай-ақ, оқушының оқудағы мықты тұстарын, оқуда табысты болуға қажетті ресурстарды анықтайды. Тексеру нәтижелері бойынша мамандар:

- оқушыға оқу бағдарламасын қысқарту қажеттілігін;
- оқушыға оқу-жаттығуда қиындықтарды жеңуге көмектесетін нақты мамандарды (психолог, логопед, әлеуметтік педагог және басқалары);
- ең тиімді оқыту әдістері мен тәсілдері бойынша ұсыныстарды;
- оқушының оқу орнын қалай бейімдеу керектігін анықтайды.

Мамандардың көмек көрсету бағыттары мұғалімнің сабақтағы жеке тәсілдемесін, ата-аналар тарапынан оқушыға көрсетілетін көмек мазмұнын ескере келісіледі. Мамандардың көмегі жеке немесе топтық сабақтарда көрсетіледі.

Мұғалім мен мамандардың көмегі қысқартылған оқу бағдарламасын (1-3 оқу тоқсан бойы) табысты меңгеруіне әкелмеген жағдайда, қолдау қызметі оқушылардың ата-аналарын ұсынымдар алу үшін психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияға жіберу туралы (ата-аналардың келісімімен) шешім қабылдауы мүмкін.

Үшінші деңгейде оқушының қажеттілігін бағалауды психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру мамандары анықтайды. ПМПК қажеттілігін бағалау нәтижелері бойынша оқушыға дефектолог мұғалімнің, мұғалім ассистентінің көмегі ұсынылуы мүмкін, тұрғылықты жері бойынша жалпы білім беру сыныбында, арнайы сыныпта, арнайы мектепте білім алу нұсқалары ұсынылуы мүмкін. ҚР «Білім туралы» Заңының 49 бабына сәйкес білім беру ұйымын таңдау құқығы оқушының ата-аналарына беріледі. Ата-аналар тұрғылықты жері бойынша мектепті таңдаған жағдайда, мектеп ПМПК-ның ұсынымдарына сәйкес мұғалім мен қолдау қызметі мамандары тарапынан оқушыға қолдау көрсетуді қамтамасыз етуі тиіс [10].

Оқушының (ПМПК ұсынымы бар) қажеттіліктерін бағалау алгоритмі және оның психологиялық-педагогикалық қолдауын қамтамасыз ету ҚР БҒМ «Түзету педагогикасының ұлттық ғылыми-практикалық орталығы» ММ сайтында (<http://special-edu.kz/>) орналастырылған «Жалпы білім беретін мектепте ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау» әдістемелік ұсынымдарында беріледі.

Сонымен қатар, 2019-2020 ж.ж. арналған әдістемелік-нұсқаулық хатта еліміздің педагогтарына «Оқушының ерекше білім алу қажеттіліктерін бағалау және қанағаттандыру кезеңдерінде ата-аналардың, психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының, мұғалімдердің өзара әрекеттестігі алгоритмі» ұсынылады.

Сабақты жоспарлау мұғалімдердің: бірізді сабақтар сериясы «*Кім үшін жоспарланады?*», «*Неге үйрету қажет?*» және «*Бағалаудың қандай әдісін қолдану қажет?*» деген секілді сұрақтарды түсінуіне ықпал етеді. Қысқа мерзімді жоспар сабақтың мақсатын, сабақтың міндеттерін, қолданылатын құрал-жабдықтарды және жоспар-конспектісін қамтиды. Оқу жұмысын сауатты жоспарлаған кезінде ғана мұғалім оқу процесін дұрыс ұйымдастыра алады, өз уақытын ұтымды есептей алады, оқу бағдарламаларының талаптарын ескере отырып оқулықтарды, түрлі оқу және көрнекі құралдарды дұрыс пайдалана алады; бұл сыныптың барлық оқушыларын білім беру процесіне барынша

тартуға, өз жұмысының нәтижелерін болжауға және ескеруге мүмкіндік береді. Әрине, жақсы нәтижелерге қол жеткізу үшін оқушылардың ата-аналарымен прогресін талқылау қажет.

Сабақ дәстүрлі түрде «тұтас, аяқталған, уақытпен шектелген, оқу жұмысы оқушылардың тұрақты құрамымен жүргізілетін білім беру процесі» ретінде анықталады. Мұндай сабаққа келесі белгілер жиынтығына тән:

- белгілі бір білім беру (оқыту және дамыту) және тәрбие мақсаттарының болуы;
- қойылған мақсаттарға сәйкес келетін нақты оқу материалын іріктеу;
- қойылған мақсаттарға жетуге ықпал ететін оқыту құралдары мен әдістерін таңдау;
- балалардың оқу қызметін ұйымдастыру.

Қазіргі сабақ статикалық емес, «вариативті», үнемі дамып келе жатқан, мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесуінің ұжымдық-жеке ұйымдастырушылық формасы ретінде қарастырылады. Сабақ оқу процесінің барлық қатысушыларының шығармашылық нәтижесі болуы тиіс.

Жоспарлау контекстінде Ю.К. Бабанскийдің педагогикалық процесті оңтайландырудың тұжырымдамасын ғылыми негізделген таңдау және оны жүзеге асыру әдістемесін жүзеге асыру ретінде әзірлеген идеялары қызықты, ол мұғалімдер мен оқушылардың ең аз қажетті уақыты мен күш-жігері кезінде ең жақсы нәтижелер алуға мүмкіндік береді. Ю.К. Бабанский келесі критерийлерге сай келсе, оқыту процесін оңтайлы деп атап көрсетеді:

а) оқыту процесінің мазмұны, құрылымы және жұмыс істеу логикасы мемлекеттік оқу бағдарламаларының талаптарына сәйкес әрбір оқушының ең жоғары оқу мүмкіндіктері деңгейінде (бірақ «қанағаттанарлық» деңгейінен төмен емес) білім беру, тәрбиелеу және жалпы дамыту міндеттерін тиімді және сапалы шешуді қамтамасыз етеді;

б) қойылған мақсаттарға сынып сабақтарына арналған оқу жоспарымен бөлінген уақыт шығынынан аспай, сондай-ақ, оқушылар мен мұғалімдердің үй сабақтарына арналған мектеп гигиенасымен белгіленген ең жоғары уақыт нормаларынан аспай қол жеткізіледі [11, 132 с.].

Білім парадигмасынан құзыреттілік парадигмасына көшу мазмұннан мақсатты тұжырымдауға акцент түсіреді. Осыған байланысты күтілетін оқу нәтижелері іске асырылған мақсаттар болып табылады. Жаңартылған оқу бағдарламаларында күтілетін нәтижелер оқытудың қысқа мерзімді мақсаттарының көп деңгейлі жүйесін құрайды. Оқытудың күтілетін нәтижелері Блум таксономиясы бойынша жобаланған.

Сабақтың аралық (жұмыс) кезеңдерінің тізбегі мен саны еркін болуы мүмкін. Сабақтың ішкі құрылымы – оқушылардың білімі, шеберлігі мен дағдылары қалыптасатын оқу тапсырмаларының жүйесі. Мұғалім қандай тапсырмаларды таңдайды, оларды қандай ретпен құрастырады, балалардың қызметін қалай ұйымдастырады, оларды орындау үшін қандай әдістемелік тәсілдер мен құралдарды пайдаланады, мұның бәрі оқыту мақсаттарына қол жеткізге мүмкіндік береді; оқушылардың белсенділігі мен дербестік дәрежесі

осыларға тәуелді болады.

Жұмыстың ауызша және жазбаша түрлерін кезектестіру маңызды. Бұдан басқа, тапсырманың күрделілік деңгейін ескеру керек. Бұл оны орындау уақытын анықтау үшін қажет болып табылады.

Оқушылардың оқу қызметін ұйымдастыру және оның нәтижелерін бақылауды жүзеге асыру үшін педагог таңдауды жүзеге асыратын әртүрлі әдістер мен құралдар қолданылады. Білім беру мазмұнын жаңарту аясында оқу процесі оқушылардың белсенді қызметімен сипатталады. Бұл жағдайда мұғалім білім алушылардың танымдық қызметін ұйымдастырушы болып табылады. Жаңа стандарттар құзыреттілік тәсілдемеге негізделген, сәйкесінше, оқу бағдарламаларын құру өзгерді: біз меңгерілуі тиіс міндетті материалдың белгілі бір көлемінен емес, күтілетін нәтижелерден шығамыз. Бұл оқушының қабылдауын өзгертуді, оқытудағы авторитарлықтан ынтымақтастыққа көшуді білдіреді.

Практик-мұғалімге көмек ретінде оқу процесін ұйымдастырудың қазіргі заманғы тәсілдеріне, әдістеріне, технологияларына қысқаша сипаттама ұсынылған [12, 17 б.].

1. Зерттеушілік тәсілі. Зерттеушілік тәсілі негізінде білім берудің жаңартылған мазмұнына көшуі іске асырылады.

Зерттеушілік тәсілі:

- оқу процесінің барлық кезеңдеріне ғылыми зерттеулердің жалпы және жеке әдістерін енгізуді (қабылдаудан практикада қолдануға дейін);

- шығармашылық-ізденіс қызметтерін оқу және оқудан тыс уақытта ұйымдастыруды жобалайды.

Зерттеушілік тәсілі «мұғалім – білім алушы» өзара қарым-қатынасы сипатының ынтымақтастық жағдайына қарай өзгеруіне, сондай-ақ танымдық қызығушылығына тәрбиелеуге, білім алу мен оқуға деген оң мотивация құруға, терең, сапалы білім алуды қалыптастыруға ықпал етеді. Зерттеушілік тәсілді қолдану жеке тұлғаның интеллектуалдық дамуына, өзіндік білім алу дағдыларын, белсенді танымдық іс-әрекетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

2. Құндылықтарға бағытталған тәсіл.

Оқытудағы құндылықтарға бағытталған тәсіл – оқу әрекетін белгілі бір құндылықтар тұрғысынан ұйымдастыру және жүзеге асыру, нәтижелерге қол жеткізу және пайдаланудың тәсілі. Құндылыққа бағытталған оқу процесі білім алушының бойында тұлғалық құндылықтар жүйесін қалыптастырады.

Құндылықты бағдарлау – тұлғаның өз әрекетінде жекелеген құндылықтарды (құндылықтарға бағдарлану қабілеттілігі) бағдар ретінде таңдап алу қабілеттілігі (қасиеті), сондай-ақ оларды өзінің жеке әлеуметтік маңызды құндылықтары ретінде сезіну және қабылдау қабілеттілігі.

Құндылықтарды жүзеге асыруда құндылықтардан шығатын талаптарға сәйкес болудан және күнделікті өмірді сол талаптарға бағындырудан тұрады. Құндылықтардың мәні белгілі бір қоғамның сәтті әрекет етуі үшін қажетті ережелерді, дағдыларды, өмір салтын, мінез-құлық мәнерін қалыптастыруда көрініс табады.

Құндылықтар – қоғам қолдайтын және адамдардың көпшілігі бөлісетін белгілі нысандардың және құбылыстардың, адамдық қасиеттері мен өзін-өзі ұстау ережелерінің тұлғалық және әлеуметтік-мәдени маңыздылығы. Құндылықтар тұлғаны ынталандырудың өте маңызды факторы ретінде мінез-құлығы мен іс-әрекеттерін көтермелейді. Орта білім берудің құндылықтары «Мәңгілік Ел» ұлттық идеясының құндылықтарына негізделген. Орта білім берудің құндылықтары ретінде:

- қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік;
- құрмет;
- ынтымақтастық;
- еңбек пен шығармашылық;
- ашықтық;
- өмір бойы білім алу деп белгіленді.

3. Тұлғаға бағдарланған тәсіл.

Тұлғаға бағдарланған тәсілдің мақсаты – оқу процесін дараландыру, білім алушыны тұлға ретінде үйлесімді қалыптастыру және жан-жақты дамыту, оның психикалық және физикалық дамуының жеке ерекшеліктерін, шығармашылық қабілеттерін, әлеуеттік мүмкіндіктерін ескере отырып, мінез-құлық қажеттіліктері мен қызығушылықтарын толық ашу болып табылады.

4. Іс-әрекетілік тәсілі.

Іс-әрекетілік тәсіл білім алушының білімді дайын күйінде алмай, оны өзі игеріп, өзінің оқу әрекетінің мазмұны мен түрлерін ұғынып, оның нормаларының жүйесін түсінуіне және қабылдауына негізделеді. Бұл өз кезегінде оның білімінің, біліктерінің және кең ауқымды дағдыларының белсенді әрі табысты қалыптасуына ықпал етеді.

Білім алушылардың оқу әрекеттері «білу», «түсіну», «қолдану», «талдау», «жинақтау», «бағалау» сияқты категорияларға топтастырылған.

Іс-әрекетілік тәсілі әртүрлі ақпарат көздерін, графикалық деректерді және басқа да оқыту ресурстарын өз бетінше ізденуді, түсіндіруді, талдауды, жалпылау мен бағалауды көздейді.

5. Саралап оқыту тәсілі. Саралап оқыту тәсілі – білім алушылардың әртүрлі топтары үшін оқу процесін мамандандыруды, білім алушылардың ерекшеліктерін есепке алу мақсатында әртүрлі топтар үшін түрлі оқыту жағдайларын жобалайды. Саралап оқыту тәсілі әртүрлі білім алушылар тобының оқу әрекетін ұйымдастыру үшін арнайы оқыту әдістерін және іс-әрекеттерді саралау тәсілдерін кіріктіреді. Күрделілігімен, оқу-танымдық қызығушылықтарымен, мұғалім тарапынан көмек сипатымен ерекшеленетін сараланған тапсырмаларды қолдану – сараланған оқу іс-әрекеттерін ұйымдастырудың шарты болып табылады.

6. Құзыреттілік тәсілі. Құзыреттілік тәсілдің мақсаты дәстүрлі емес және типтік жағдаяттарда шешім қабылдау және іс-әрекет жасау, өз мақсатын анықтай алу дағдыларын меңгеру болып табылады.

Құзыреттілік тәсілінің басты міндеті білім алушылардың бастамашылдығы мен өз бетінше жұмыс істей алатынын көрсетуге деген ынтасы болып

табылады. Ол білім алушылардың жеке әрекет ете алуына, өз қабілеті мен қызығушылығын ұйымдастыруына мүмкіндік береді.

Құзыреттілік тәсілі білім алушылардың білім, білік дағдыларын жеке-жеке емес, кешенді түрде меңгертуді жобалайды.

7. Жүйелік тәсілі. Жүйелік тәсіл білім алушының оқу әрекеттерін өз бетінше ұйымдастыруы негізінде құрылады, оларда әмбебап оқу әрекеттері жүйесін қалыптастыру мен дамыту мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Ол өз бетімен оқу, өздігінен даму, өзіндік ұйымдастыру режимінде оқу процесін ұйымдастыру мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Жүйелік тәсіл курстың тарауларын жеке-жеке емес, өзара байланыста оқуды ұсынады.

8. Коммуникативтік тәсілі. Оқытудағы коммуникативтік тәсіл – ақпаратты тарату мен жариялау, екі немесе одан да көп адамдар өзара сөйлесім процесіне түскенде білім, білік және дағдымен алмасу. Коммуникативтік тәсілдің нәтижесі тілдік және сөйлеу нормаларын дұрыс пайдалана және коммуникативтік әрекетті дұрыс таңдай отырып, қарым-қатынасқа қатысушы басқа адаммен өзара әрекет ету процесінде тіл арқылы қарым-қатынасты жүзеге асыру қабілеттілігі болып табылады.

Оқыту процесінде коммуникативті тәсілдерге сәйкес қарым-қатынас жасай білуін қалыптастыруға ықпал ететін тапсырмалар және шынайы коммуникация шарттарына барабар жұмыс режимі (жұптық және топтық жұмыс) пайдаланылады.

9. Интеграциялық тәсіл.

Білім алушыларды дамытуға арналған интеграциялық тәсіл барысындағы оқыту процесі әртүрлі құралдар мен бірнеше іс-әрекеттерді біріктіру қағидатына сай құрылады. Интеграциялық тәсілге көптеген белсенді қозғалыс түрлері жатады: сергіту сәттері, театрландырылған ойындар, қозғалыс үзілістері (кідіріс).

Интеграциялық оқыту тәсілі білім алушылардың сөздік қорын кеңейтуге, коммуникативтік біліктіліктерін дамытуға, эстетикалық талғамдарын дамытуға, көркемөнер туындыларын түсіну және бағалауға мүмкіндік береді.

Аталған оқыту тәсілі психикалық процестерге әсер етіп қиындықтарды жоюға, оқу материалын тиімді, қолжетімді, жаңа деңгейде қабылдауға мүмкіндік береді.

10. Ойын арқылы оқыту.

Оқыту әдісі ретінде ойын түрлерін қолдану білім алушылардың танымдық қызығушылық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Ойын түріндегі оқыту технологиясының басты элементтері: ойын алдында нақты оқу мақсаты қойылады; ойын арқылы белгілі педагогикалық нәтижеге қол жеткізу жоспарланады, оқыту іс-әрекеттері ойын ережелеріне бағынады, оқу материалдары ойын құралы болып табылады. Ұжымдық іс-әрекет түрлерін ұйымдастыруға бағытталған ойын тәсілдері арқылы білім алушылар басқа шағын топ мүшелерінің пікірін сыйлауды, соңғы нәтиже мен өзіндік іс-әрекетін жобалай алады, мақсатқа жету әдістерін анықтауды үйренеді.

11. Жобалау тәсілі. Оқу жобасы – білім алушылармен немесе білім алушылардың тобымен ғылыми-зерттеушілік, шығармашылық немесе практикалық сипаттағы проблемаларды шешуге бағытталған оқу-танымдық іс-әрекеті. Мәселелерді кең тұрғыда шешу әрекетімен және келісілген әдістерімен, жалпы ортақ мақсатының болуымен сипатталады.

Жобалау әдісінің элементтерін қолдану арқылы білім алушылар алға қойған мәселені шешудің өзіндік жолдарын іздеп табады. Жобалау әдісі білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес іске асырылады. Жобалау әдісін қолдану барысында білім алушылардың ұжымдық, топтық жобалар дайындау бойынша атқаратын іс-әрекеттерін ұйымдастыру ұсынылады. Жобалау жұмыстарын ұйымдастыру сабақпен ғана шектелмейді, сабақтан тыс уақытта да бірлесіп жұмыс жасаулары қарастырылады.

12. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану құзыреттілігі базалық АКТ дағдылары негізінде құрылады және жұмысқа, қарым-қатынасқа, бос уақытқа арналған технологияларды дұрыс шығармашылықпен қолданудан тұрады. Білім алушылар өздерінің АКТ бойынша дағдыларын білім алу процесіндегі барлық оқу пәндері арқылы дамытады, яғни ақпаратты табу, құру, мәліметтермен, идеялармен алмаса отырып, кең спектрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалану арқылы бірлесіп қызмет жасау барысында өзінің жұмысын бағалайды және жетілдіреді.

Орта мектепте АКТ-ны қолдану: БАҚ және мультимедиялық құралдарды пайдалану; дерекқордан және Интернеттен ақпаратты іздеу; сандық және Интернет жүйелері арқылы алынған деректерді табу, таңдау мен өңдеу және оның нақтылығын, сенімділігін, маңыздылығын бағалай алу; гиперсілтемелерді, электрондық кестелерді, графикалық және басқа да қосымшаларды пайдаланып, сандық, мәтіндік және визуалдық ақпаратпен, дерекқормен деректерді алу, шығару мен жүйелей білу; ақпаратты құру мен өңдеу үшін АКТ-ні пайдалану; заңдылықтар мен тенденцияларды зерттеу; модельдер мен модельдеуді пайдалану мүмкіндіктерін зерделеу, сонымен қатар жылжымайтын және қозғалыстағы бейнелерді, дыбыстарды және мәтіндерді мультимедиялық презентациялар құру үшін біріктіру, басқа нұсқаларды зерделеуде, нақтылауда және нәтижелерді жақсартуда сандық ақпараттың икемділігін толығымен пайдалану; электронды байланыс арқылы басқа білім алушылармен және оқытушылармен ынтымақтаса онлайн форумдарға, виртуалдық оқыту орталарына қатысып, қарым-қатынас жасау және ақпарат алмасу; интерактивті тақтаны белсенді оқытуға техникалық қолдау көрсету мақсатында қолдану; аяқталған жұмыс бойынша мектептің шеңберінде немесе одан тыс жерде мультимедиялық презентация жасау.

13. Кейс-стади. Кейс-стади – бұл нақты оқиға мен жағдаятты талдауға арналған іскерлік ойын.

Кейс-стадиді қолдану барысында білім алушылар топтық сұрақ-жауап кезінде шығарылған мәселенің маңызын түсіндіріп, жағдайды бағалайды, оқиға немесе процеске талдау жасайды, өзіндік шешу жолдарын көрсетеді.

Кейс-стадиді қолдану:

- жүйелі, корреляциялық, факторлық, статистикалық және тағы басқа талдау біліктіліктерін шыңдауға мүмкіндік береді;
- білім алушылармен қосымша тапсырмалар жасау нұсқаларын жобалайды;
- «ми шабуылын» өткізу, ғылыми пікір-талас, негізгі және әр жақты шешім бойынша дебаттар дайындалып өткізіледі, жобаланады.

Кейс-стадиді қолдану барысында білім алушылардың дайын білімді меңгеруі емес, оны өндіруге, яғни теориялық білімін практикалық міндеттерді шешуге қолдану дағдыларын дамыту және мұғаліммен білім алушылардың ынтымақтаса шығармашылықпен жұмыс жасауына басты назар аударылады.

14. Дамыта оқыту.

Дамыта оқытудың мақсаты білім алушының күнделікті өмірге тәуелсіз, сонымен қатар ақиқатты іздей отырып, өзіндік оқуы арқылы білім алуға қол жеткізуі. Дамыта оқыту әр білім алушының дербес танымдық әрекеттерге ұмтылуға құштарлығын, белсенді өмірлік қағидаттарын қалыптастырады.

Білім алушының жеке басын дамытатын басты құрал – ол өзінің әрекеті. Ол оқытуда қолданылатын дидактикалық ойындар, пікірталастар, сонымен қатар шығармашылық қиялы мен ойлауына, есте сақтауына, сөйлеуіне бағытталған түрлі іс-әрекеттерге білім алушыларды оқыту түріндегі оқыту әдістерін қолдану арқылы жүзеге асырылады.

Дамыта оқыту білім алушының жан-жақты тұлғалық сапасының дамуына, өзіндік ой-тұжырымын жасауға, өзіндік оқу іс-әрекетіне талдау жасауға және оны басқара білуіне бағытталған.

15. Модульдік оқыту. Модульдік оқыту – оқу ақпаратын блокты-модуль негізінде беру арқылы оқу процесін ұйымдастыру тәсілі. Оқу мазмұны ақпаратты блоктарда беріледі де, меңгеру мақсатқа сәйкес жүзеге асырылады.

Модульдік оқыту барысында білім алушылар үшін оқытылатын білім көлемі ғана емес, оны меңгеру деңгейінің дидактикалық мақсаты тұжырымдалады. Модульдік оқыту білім алушылардың базалық дайындығының деңгейіне, жеке сұраныстары мен икемділігіне қарай оқытуды қамтамасыз етеді. Оқытуды дараландыруды: оқу мазмұнын, меңгеруін, өзіндік деңгейі, әдісі мен тәсілі, бақылау, өзін-өзі бақылауы бойынша қамтамасыз етеді.

16. Проблемалық оқыту.

Проблемалық оқыту – өзіндік дүниетанымын қалыптастырудың барынша өзекті құралы. Проблемалық оқытудың тиімділігі ол білім алушылардың сыни, шығармашылық, диалектикалық ойлауын қалыптастыру міндетін шешуден тұрады. Проблемалық оқыту логикалық тәсілдер жүйесін немесе жекелеген шығармашылық іс-әрекеттерін, жаңа жағдаятта білімін шығармашылықпен қолдану біліктілігін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Ол шығармашылық тәжірибесінің молаюына, зерттеушілік әдістерді меңгеруіне, практикалық проблемаларды шешуге көмектеседі.

Проблемалық оқыту оқудың қажеттілігін, қызығушылығын қалыптастыруға, яғни әлеуметтік құзыреттілігін, адамгершілік, танымдық қажеттілігін құруға мүмкіндік береді.

17. Дербес оқыту тәсілі.

Дербес оқу – оқу-тәрбие процесін дараландыруға, білім алушылардың жеке ерекшелігін ескеріп оқыту мен тәрбиелеуге, өзіндік танымдық іс-әрекеті тәжірибесін қалыптастыруға, өзіндік білімін көтеруге дайын болуы мен қажетсінуіне, білім алушыларды ұйымшылдыққа, дербестікке тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

Бәрі бірдей ортақ қарқынды жұмыс жасау арқылы барлық сыныпқа арналған тапсырманы білім алушының өзіндік орындау іс-әрекетін көрсетеді.

Білім, білік, дағдыларын жетілдіруде және қалыптастыруда өтілген материалды бекітуде дербес оқытуды тиімді пайдалануға болады. Дербес оқытуды тиімді пайдаланғанда әрбір білім алушының белсенді оқу әрекеті қамтамасыз етіледі. Ол әрбір білім алушының жеке қарқынды жұмыс істеуіне; үйренуде кеткен қателіктерді жоюға, саралап оқуға, әрбір білім алушының жұмысын жандандыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар дербес оқыту білім алушының өзіндік бақылауын күшейтеді, өздігінен білім алушының негізі болып табылады.

18. Көркем-эстетикалық циклі пәндері бойынша оқу процесін ұйымдастыру барысында көркем-технологиялық тәсіл қолданылады.

Көркемдік-технологиялық тәсіл оқушының немесе оқушылар тобының материалдар мен құралдардың қасиеттері туралы, композиция заңдылықтары, түс тану, құрастыру негіздері, бастапқы материалдарды шығармашылық өнімге айналдыру үшін көркем еңбек объектілерін дайындаудың технологиялық жүйелілігі туралы білімді пайдалануға бағытталған оқу-танымдық қызметін қамтамасыз етеді.

Көркем-технологиялық тәсіл оқытудың келісілген әдістерін, іс-әрекеттердің дәйектілігін, белгілі бір тәсілмен ресімделген нәтижелерді қамтамасыз етеді.

Мұғалімнің педагогикалық практикасындағы өзгерістер жалпы педагогикалық процесте көрініс табады, ол педагог қызметінің табыстылығының құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Осыған байланысты педагогикалық қызметтің маңызды факторларының бірі педагогтің рефлексивті құзыреттілігінің деңгейі, мұғалімге күтілетін нәтижелерді қалыптастыруға, жұмыс мақсаттарына жетуді ұғынуға, өзінің даму траекториясына түзетулер енгізуге және анықтауға көмектесетін рефлексия қабілеті болып табылады. Осы әдістемелік құрал бөлімдерінде білім алушылардың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып сараланған түрде әзірленген қысқа мерзімді жоспарлардың, жиынтық жұмыстардың үлгілерімен қатар, білім беру қызметінің нәтижелері бойынша олардың рефлексиясы негізінде мұғалімдердің түсініктемелері ұсынылады.

Рефлексия дағдысын меңгерген мұғалім кері байланысты толық және сенімді қамтамасыз етеді, оқушыны тыңдайды және естиді, әріптестерінің

пікірін тыңдайды, табысты қызметтің ерекшеліктерін айқындайды, жағдайлардағы кедергілер мен тәуекелдерді жояды, әріптестердің қажеттілігін ескереді. Мұғалімнің рефлексиялық қызметінің барлық тәсілдері оның аналитикалық қызметінің негізі болып табылады. Рефлексия арқылы қызметтегі табыстылық критерийлерін түсінуге, карама-қайшылықтарды жоюға, табысты педагогикалық қызметтің тетіктерін болжауға болады.

Мұғалімнің рефлексивті оқытуы оның оқыту және оқу процесі қалай жүріп жатқандығына, нәтижесіздігіне, себептеріне, шешу жолдарын қалай іздеуге және табысқа жету үшін қандай тиімді әдістер мен тәсілдерді пайдалануға деген сыни ойлауына ықпал етеді.

Бұл ретте мұғалімнің педагогикалық шеберлігінің сынып оқушыларымен инклюзивті ортада өзара қарым-қатынасқа бағытталуы маңызды. Демек, оқушы ұжымының әртүрлілігі жағдайында мұғалімнің негізгі міндеті ұжымда психологиялық атмосфераны құру болып табылады, онда әрбір мүшесі немесе қатысушысы өзінің қандай қиындықтарға тап болғандығы немесе немен айналысатыны туралы айтуға, сабақ кезінде өткізілген күні немесе жұмысқа қатысуы туралы өз пікірін айтуға ниет білдіреді.

«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ ПШО әзірлеген әдістемелік ұсынымдарда [13, 12 б.], рефлексивті процеске келесі кестеде көрсетілген сұрақтарды қою дағдылары арқылы қарау ұсынылады (кесте 1).

Кесте 1 – Сұрақтар қою дағдылары

Рефлексивті процесс	Рефлексивті сұрақтар қою дағдылары
Педагогикалық міндеттерді егжей-тегжейлі сипаттау	Мен не қаладым ? Мен не ойладым ? Мен не сезіндім ? Мен не істедім ?
Жағдайдың аса маңызды жақтарын анықтау. Процесті тежейтін қайшылықтар мен факторларды анықтау.	Бұл жағдайда мен нені ең маңызды деп санаймын? Қандай қайшылықтарды бөліп көрсетуге болады?
Проблемаларды немесе жағдайды шешудің тиімді жолдарын іздеу	Қайшылықтарды оң шешу үшін қандай баламаларды ұсынуға болады?
Проблемаларды шешудің баламалы жолдарын іске асыру процесі	Бұл түрлендірудің мақсаты қандай? Қандай нәтижеге қол жеткізді? Тағы не істеуге болады?

Мұғалімнің рефлексиялық іс-әрекеттерінің формалары оқу қызметінің мақсаттарына, міндеттеріне, мазмұнына сәйкес келуі тиіс. Көрсетілген әдістемелік ұсынымдарда педагогикалық рефлексия дағдыларын дамытуға бағытталған техника, тәсілдер, жаттығулар ұсынылды.

Осылайша, рефлексивті құзыреттілік қазіргі мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен педагогикалық шеберлігін көрсететін қажетті жағдайлардың бірі болып

табылады.

Осы оқу құралын әзірлеу барысында біз бастауыш және негізгі мектеп мұғалімдеріне рефлексивтік дағдыларды талдау мақсатында сауалнама жүргіздік. Сауалнамаға бастауыш мектептің 142 мұғалімі және негізгі мектептің 146 мұғалімі қатысты. Мұғалімдерге төменде келтірілген сауалнама сұрақтары ұсынылды.

Құрметті әріптестер! Төмендегі сұрақтарға анонимді жауап берулеріңізді сұраймыз: 1 (өте нашар) – 10 (өте жақсы). Қажетті санды қоршаңыз.

Педагогикалық өтілі _____

Жаңартылған мазмұн бойынша курстан өтті Иә Жоқ

Инклюзивті ортада жұмыс тәжірибесі Бар Жоқ

Инклюзивті білім берудегі мұғалімнің рөлін қаншалықты жақсы түсінемін?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушылар туралы қаншалықты жақсы білемін?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Менде рефлексивті дағдылар қаншалықты дамыды?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Мен оқушыға қаншалықты кері байланыс ұсына аламын?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Сабақты жоспарлау кезінде рефлексивті дағдыларды қаншалықты жақсы қолдана аламын?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

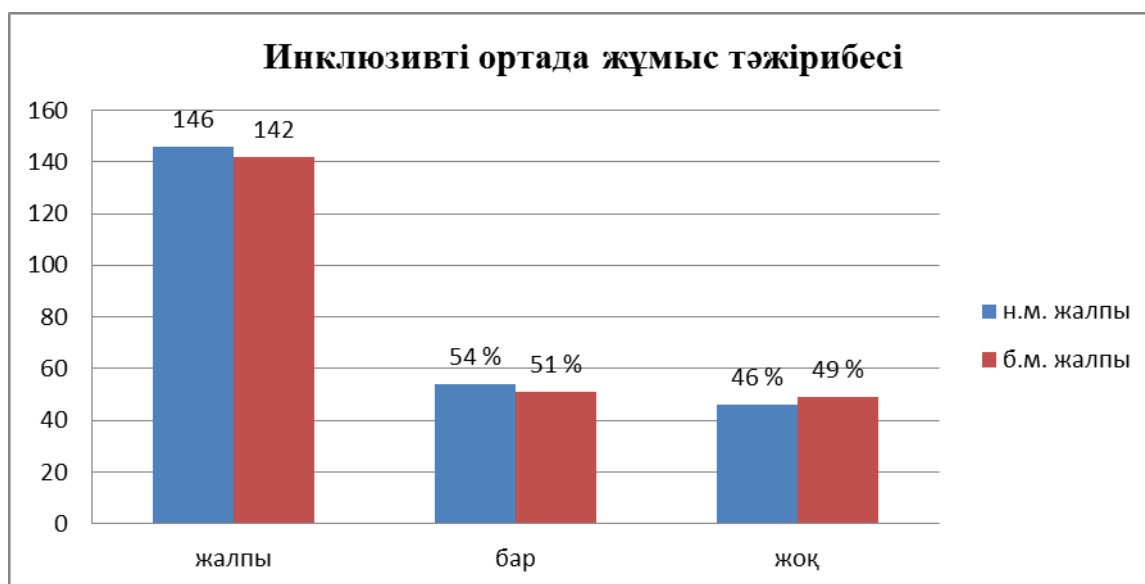
Диаграммалар төменде жүргізілген сауалнаманың талдау нәтижелерін көрсетеді.

Бірінші диаграммада «иә» және «жоқ» деген сұраққа жауаптардың нәтижелері «Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша курстардан өттіңіз бе?» сұрағы бойынша беріледі. Бастауыш мектеп мұғалімдерінің 66%-ы және негізгі мектеп мұғалімдерінің 56%-ы оң жауап берді. Бұл мұғалімдердің қалған бөлігі білім беру процесін тиімді ұйымдастыру дағдысы аса қажет болған жағдайда жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларын іске асыруда қиындықтарға тап болады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді (сурет 1).

Сурет 1 – «Жаңартылған мазмұны бойынша курстан өтті» сұрағына жауабының нәтижесі

«Инклюзивті ортада жұмыс тәжірибесі» сұрағына бастауыш мектеп мұғалімдерінің 51%-ы және негізгі мектеп мұғалімдерінің 54%-ы оң жауап берді. Бұл нәтижелер инклюзивті ортада жұмыс тәжірибесі жоқ және жаңартылған білім беру мазмұны бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өтпеген сұралған мұғалімдердің жартысы сапалы білім бере ала ма деп ойлануға итермелейді (сурет 2).

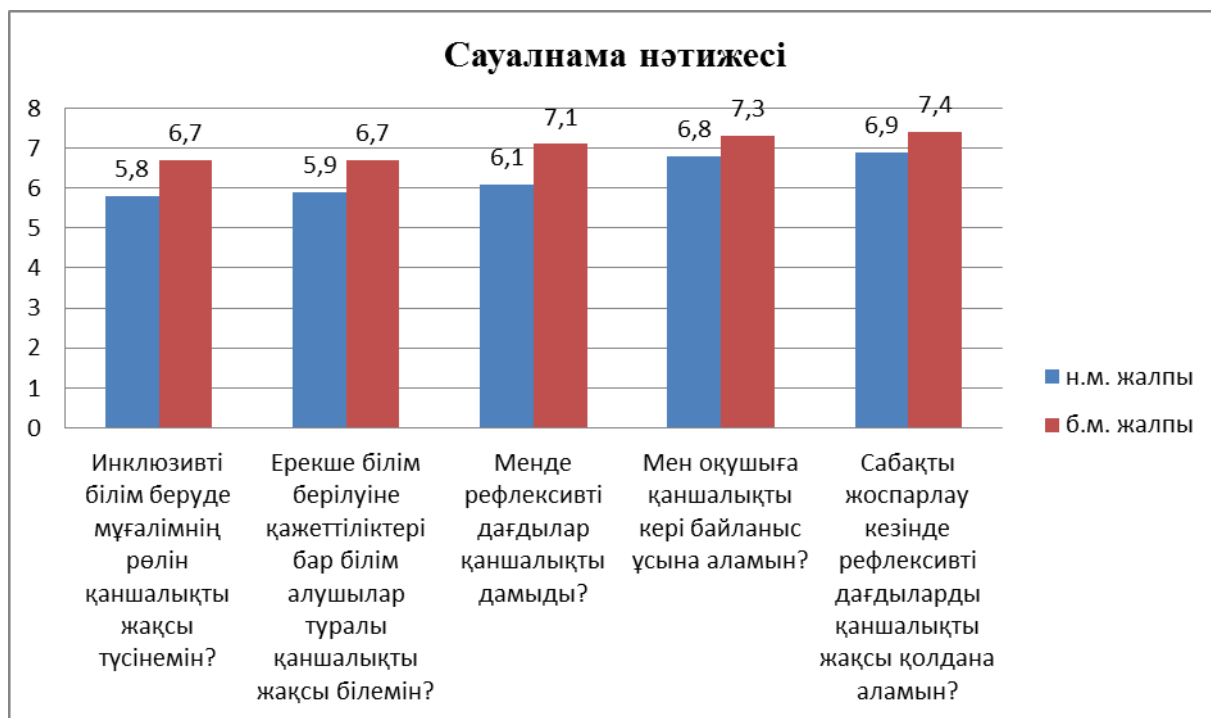
Сурет 2 – «Инклюзивті ортада жұмыс тәжірибесі» сұрағына жауабының нәтижесі

Өзін-өзі бағалау үшін 1-ден (өте нашар) 10-ға дейінгі (өте жақсы) санды таңдау қажет болған сауалнама нәтижелері бойынша көрініп тұрғандай,

бастауыш мектеп мұғалімдерінің орташа балы барлық сұрақтар бойынша шамамен 1 баллға жоғары болды. Бұл бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңартылған мазмұн бағдарламасы бойынша үш жыл бойы және көп тәжірибемен айналысатындығымен байланысты, ал негізгі мектеп мұғалімдері кейінірек келгендігімен және бастауыш мектепке қарағанда оқумен қамту төмен болуы мүмкін деп болжауға болады. Сондай-ақ, бастауыш сынып мұғалімдерінің жаңартылған мазмұндағы бағдарламаларды сынақтан өткізе бастаған 30 пилоттық мектептің тәжірибесін бір жылға пайдалануға мүмкіндігі бар.

Жоғарыда көрсетілген сауалнама сұрақтарына берген жауаптарға талдау жасайтын болсақ: «Инклюзивті білім беруде мұғалімнің рөлін қаншалықты жақсы түсінемін?» сұрағына негізгі мектеп мұғалімдері 5,8; бастауыш мектеп мұғалімдері 6,7; «Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушылар туралы қаншалықты жақсы білемін?» сұрағына негізгі мектеп мұғалімдері 5,9; бастауыш мектеп мұғалімдері 6,7; «Менде рефлексивті дағдылар қаншалықты дамыды?» сұрағына негізгі мектеп мұғалімдері 6,1; бастауыш мектеп мұғалімдері 7,1; «Мен оқушыға қаншалықты кері байланыс ұсына аламын?» сұрағына негізгі мектеп мұғалімдері 6,8; бастауыш мектеп мұғалімдері 7,3; «Сабақты жоспарлау кезінде рефлексивті дағдыларды қаншалықты жақсы қолдана аламын?» сұрағына негізгі мектеп мұғалімдері 6,9; бастауыш мектеп мұғалімдері 7,4.

Төменде берілген келесі диаграмма кәсіби қызметтегі рефлексия дағдыларына қатысты мұғалімдердің өзін-өзі бағалауы бойынша сұрақтарға жауаптардың нәтижелерін көрсетеді (сурет 3).

Сурет 3 – бастауыш және негізгі мектеп мұғалімдерінің сауалнама сұрақтарына жауаптарының нәтижелері.

Сауалнаманың барлық сұрақтары бойынша жалпы қорытынды жасай отырып, мұғалімнің кәсіби өсуі тек пәнді терең білуінде ғана емес, сонымен қатар, оқытудағы инновациялық технологияларды меңгеруге, рефлексивті қызметке қабілеттіліктің дамуына байланысты екендігі туралы қорытынды жасауға болады. Бұл процестің үздіксіздігі мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін жергілікті жерлерде жетілдіру есебінен қамтамасыз етіледі. Кәсіби шеберлікке қол жеткізу педагогикалық ұжымның атмосферасына, инновациялық технологияларды игеруде және педагогикалық қоғамдастыққа инклюзивті білім беру философиясын кең халықаралық контексте енгізуде бір-біріне қолдау көрсетуге дайындық деңгейіне ықпал етуі тиіс.

Оқу құралының келесі бөлімдерінде педагогтардың назарына еліміздің түрлі аймақтарындағы әріптестерінің қысқа мерзімді жоспарларды әзірлеу, білім алушылардың ерекше білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, саралау және дараландыру принциптері негізінде жиынтық жұмыстарды жасау бойынша табысты тәжірибесі ұсынылады.

2 БАСТАУЫШ МЕКТЕПТІҢ БІЛІМ БЕРІЛУІНЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ (БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА)

Білім беру мазмұнын жаңғырту, бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартын енгізу, білім алушылар контингентінің өзгеруі барлық балаларды олардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оқыту үшін жағдай жасауға белсенді қатысуға қабілетті жаңа үлгідегі педагогты қалыптастыруды талап етеді.

Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты балалардың денсаулығын сақтауды қамтамасыз етуге, сондай-ақ білім алушылардың ерекше білім берілуіне қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қолайлы жағдайлар жасауға және олардың қосымша білім беру қызметтерін алуға сұраныстарына бағытталған, сонымен қатар сапалы бастауыш білім алу үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді [14].

Білім беру процесін, барлық білім алушылар үшін олардың мүмкіндіктеріне қарамастан оқу пәндерінің мазмұнын жобалау және бейімдеу инклюзивті практиканы іске асыратын маманның маңызды құзыреттілігі болып табылады. Ол бағдарламалық материалдарды меңгерудің сапасы мен қолжетімділігін қамтамасыз етеді.

Инклюзивті практиканы дамыту жолына түскен білім беру ұйымының негізгі мақсаты – ерекше білім беруіне қажеттіліктері бар оқушылар мен олардың қатарластарының дамуы мен әлеуметтік бейімделуі үшін арнайы жағдайлар жасау. Ал инклюзивті практиканы іске асыратын мұғалім қызметінің мақсаты – әрбір баланың әлеуетін дамыту үшін оңтайлы жағдай жасау.

Осыған байланысты педагогтар мен мектептің негізгі міндеті барлық балалар үшін әртүрлі деңгейдегі оқыту міндеттерін шешу үшін оқу бағдарламаларын бейімдеу және оларды іске асыру үшін жағдай жасау болып табылады.

Бастауыш білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары баланың жеке тұлғасын қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу іс-әрекетінде оң мотивациясы мен іскерлігін: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кейіннен меңгеру үшін оқудың, жазудың, есептеудің, тілдік қарым-қатынас тәжірибесінің, шығармашылық өзін-өзі іске асыруының, мінез-құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Практикалық жұмыс барысында инклюзивті практиканы іске асыратын мұғалімдер сыныпта түрлі бағдарламалар бойынша жұмыс істеу қажеттігі жоқ деп есептегендіктен, бұл балаларды бірыңғай білім беру процесіне қосуға ықпал етпейді, сондай-ақ педагогтарға сабақ дайындау мен өткізу кезінде қосымша қиындықтар туғызады. Ең бастысы, мұғалімге оқыту бағдарламасын кез келген ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар, соның ішінде жоғары интеллектуалды оқушылар өз әлеуетін тиісті деңгейде және толық көлемде жүзеге асыра алатындай етіп құру маңызды.

Оқытудағы қиындықтары бар балалар үшін мұғалімдер жалпы білім беретін мектептің оқу жоспарларымен қиылысатын тақырыптар бойынша арнайы мектеп бағдарламасының мазмұнын негізге ала отырып, әрбір сабақтың жеке мақсаттары мен міндеттерін жазады. Осылайша, бірыңғай тақырыптық жоспарлау кезінде мұғалім оқушылардың алдына әртүрлі мақсаттар мен міндеттер қояды, олар келешекте жүзеге асырылады, бақыланады және қол жеткізілген нәтиже бекітіледі.

Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларға арналған жаңартылған оқу бағдарламаларын іске асыру бойынша әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу кезінде ел өңірлерінен мұғалімдердің қысқа мерзімді жоспарлары, жиынтық жұмыстары пайдаланылды. Барлық материалдарды мұғалімдер сынып оқушыларының ерекше білім берілуіне қажеттіліктерін және олардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып дайындады.

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған «Математика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында: «Математика» оқу курсының негізгі мақсаты – білім алушылардың математикалық таным негіздерін меңгеруіне және тиісті дағдыларын қалыптастыруына мүмкіндік жасау. Бұл оқу пәні қоршаған ортаны бейнелеу мен түсіну тәсілі ретінде қабылдауды дамытуға бағытталған және білім алушылардың қабылдауы мен танымын кеңейтуді, математика ғылымына қызығушылығын талап етеді», - деп көрсетіледі [15].

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды өзгерте отырып, ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп беруі шарт. Мысалы, «Бұрыш түрлері. Көпбұрыштар» тақырыбында көрсетілген сабақтың оқу мақсаттарына сәйкес сабақ нәтижелерін үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөліп, берілетін тапсырмаларға ресурстарды таңдай отырып ЕБҚ бар балаларға жеке, жұптық, топтық әдістерін қолдана отырып, рефлексия жасайды (кесте 2).

Сонымен қатар, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша бағдарламада берілген оқу пәнінің мазмұнының бөлімінде де жекелей, саралай, проблемалық, қолдау білдіру, белсенділікті ынталандыру тәсілдемелерін қолдану жүзеге асырылады.

Кесте 2 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Математика		
Сабақтың тақырыбы: Бұрыш түрлері. Көпбұрыштар.		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:
Сынып: 2	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны: 0
Сабаққа негізделген оқу мақсаттары	2.3.1.1 Бұрыш түрлерін (тік, сүйір, доғал) бір-бірінен ажырату және атау/тік төртбұрышты, шаршыны, тікбұрышты үшбұрышты мәнді белгілері бойынша анықтау. 2.3.1.2 Көпбұрыштарды төбелер саны бойынша жіктеу.	

Кесте 2 – жалғасы

Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген тапсырмаларды орындайды. Тақырыпты меңгереді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Тақырыптың маңызы туралы дәлелдеп айтып бере алады.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Білімді сыныптастарына түсіндіріп оқулықтан тыс ресурстар қоса алады.</p>		
Бағалау критерийі	Жеке, жұптық, топтық тапсырмаларды орындай алады. Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Ресурстар	Оқулық, суреттер, топқа бөлуге арналған кеспе қағаздар және әртүрлі заттар, топтық тапсырмалар, кері байланыс, стикер.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, түсіндіру, ойын, көрнекілік. Рефлексия.		
Пәнаралық байланыс	Музыка, көркем еңбек		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар	ЕБҚ бар оқушымен жұмыс
Басталуы 7 минут	<p>Сәлемдесу. Геометриялық фигуралар арқылы топқа бөлінеді. Шаршы, тіктөртбұрыш, дөңгелек, бесбұрыш, үшбұрыш топтары. Рэйки тәсілі бойынша көңіл-күйді басқару деген «қазіргі сәтте, осы арада болу» деп саналады.</p> <p>Өткен шақ пен болашақтың арасын үнемі кезіп кететін ақыл-ойымызды қазіргі шаққа шоғырлау арқылы шынайы бақыт пен қуанышты сезіне аламыз.</p> <p>1. «Қол алысу» жаттығуы. Қазір біз сынып ішінде әрі-бері жүреміз. Қатысушылардың қолын көбірек қысып үлгеруіміз қажет. Әрбір қатысушы минут ішінде қанша адамның қолын қысып үлгергенін санаймыз.</p>	Қима фигуралар	<p>Фигура таңдайды (өзі қалаған фигура бойынша топқа бөліне алды. «Қол алысу» жаттығуына қатысып, қанша сыныптасымен қол алысқанын айтып берді).</p>
Жаңа білім 8 минут	<p>Білу және түсіну</p> <p>Сабақтың тақырыбы мен мақсатын хабарлау.</p> <p>Геометриялық фигураларды еске түсіру. 1-тапсырма бойынша сызық түрлерін тауып, топтарға бөлу.</p> <p>Бұрыш – бұл бір нүктеден шыққан әртүрлі екі сәуледен құралған фигура. А нүктесі – бұрыштың төбесі.</p>	Оқулық суреттер карточка	<p>Сызық түрлерін тауып, топқа бөлуде аздап шатасты, бірақ топтағы оқушылардың көмегімен өз қатесін түзете алды.</p>

Кесте 2 – жалғасы

	<p>AB және AC сәулелері – бұрыштың қабырғалары.</p> 		<p>Жана тақырыпты зейін қойып тыңдады. Хормен бұрыш түрлерін қайталап, карточкамен көрсету арқылы бұрыш түрлерін ажыратты. Белсене қатысып отырды. Көпбұрыштар мен жұмысты жұпта орындады.</p>
<p>Ортасы 15 минут</p>	<p>(ОТ) Оқулық, дәптермен жұмыс № 1, 2 тапсырмалар Дәптермен жұмыс фигураларды латын әліпбиінің әріптерімен белгілеп, тік бұрышы бар фигураларды бояу тапсырылады. Бұрыштарды латын әліпбиінің әріптерімен белгілеп, әрбір түрінің атауын жаз.</p>	<p>дәптер</p>	<p>Латын әріптерімен белгілеп, бұрыш атауын ауызша айтып отырды, жетекші мұғалім дәптерге жазды. Фигураларды өзі бояды.</p>
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Сергіту сәті. 1) Шаршы пішінді қағазды ортасынан бүкте. Содан кейін тағы бір рет бүкте. Парақтың бүктеуін жаз. Сен қандай бұрыштарды көріп тұрсың? 2) Шаршы пішінді қағазды үшбұрыш қалпында бүкте. Тағы бір бүкте. Содан соң жаз. Сен қандай бұрыштарды көріп тұрсың? 3) Шаршы пішінді қағаз ал. Оны әртүрлі бүкте. Қара, қандай бұрыштар шықты?</p>	<p>А4 қағаздар</p>	<p>Жетекші мұғалім қағазды үлгі бойынша бүктеп отырды, қандай бұрыш көріп тұрғанын өзі ажыратып, ауызша жауап беріп отырды.</p>
<p>Аяқталуы 3мин</p>	<p>3-4 тапсырмалар. Баған түрінде есептеп, дұрыстығын тексер. 25+38 58+19 62-48 60-47</p>	<p>Дәптер</p>	<p>Есепті ноутбукпен өзі шығарды, дұрыстығын тексеріп үлгермеді.</p>
<p>Кері байланыс 5 минут</p>	<p>Кері байланыс: «Бағдаршам» Сабақтан әсерлерін төмендегі түстер арқылы көрсету:</p>	<p>Бағдаршам түстері</p>	<p>Бағдаршамның сары түсін көрсетті.</p>

Кесте 2 – жалғасы

	<p>Жасыл түс – сабақтан жаңа идеялар байқадым. Сары түс – жаңа сабаққа көңілім толды. Қызыл түс – бүгінгі сабақ сезіміме ерекше әсер етті. Рефлексия. Бүгін мен ... білдім. Мен ... тапсырмаларын орындадым.</p>	<p>Бүгінгі сабақта «бұрыштарды білдім, есеп шығардым, боядым» деп қысқа жауап қайтарды.</p>
<p>Үйге тапсырма: 7 бет № 3, 4</p>		
<p>Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?</p>	<p>Бағалау – оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай жоспарлайсыз?</p>	<p>Пәнаралық байланыс. Қауіпсіздік және еңбекті қорғау ережелері АКТ-мен байланыс Құндылықтардағы байланыс</p>
<p>Рефлексия Сабақ / оқу мақсаттары шынайы ма? Бүгін оқушылар не білді? Сыныптағы ахуал қандай болды? Мен жоспарлаған саралау шаралары тиімді болды ма? Мен берілген уақыт ішінде үлгердім бе? Мен өз жоспарыма қандай түзетулер енгіздім және неліктен?</p>	<p>Төмендегі бос ұяшыққа сабақ туралы өз пікіріңізді жазыңыз. Сол ұяшықтағы Сіздің сабағыңыздың тақырыбына сәйкес келетін сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	
<p>Қорытынды бағамдау Қандай екі нәрсе табысты болды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1: 2: Қандай екі нәрсе сабақты жақсартта алды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1: 2: Сабақ барысында мен сынып немесе жекелеген оқушылар туралы менің келесі сабағымды жетілдіруге көмектесетін не білдім?</p>		

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту қазақ тілінде емес): «Қазақ тілі» пәнін оқытудың мақсаты – қоғамдық ортада қазақ тілінде қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін коммуникативтік дағдылардың негізін қалыптастыру және тілдік нормаларды қолдануға, сауатты жазуға үйрету», – деп көрсетіледі [16].

Жоғарыда көрсетілген мақсатқа жету үшін ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушыларға педагог берілетін тапсырмаларды баланың мүмкіндіктеріне қарай өзгерте отырып, ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп сабақтың барысында тығыз байланыс орнатылуы керек.

Сонымен қатар бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында: (оқыту қазақ тілінде): «Бастауыш мектепте «Қазақ тілі» пәнін оқыту мақсаты – сөйлеу әрекетінің түрлерін: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды дамыту арқылы тіл туралы бастапқы білімді меңгерту және оны тілдік нормаларды сақтай отырып, оқу әрекеті мен күнделікті өмірде қолдану», – деп көрсетіледі [17].

Бұл бастауыш білім беру деңгейінің «Қазақ тілі» пәнін оқытуда ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалармен әр сынып бойынша жекелік ықпал жасай отырып, берілетін тапсырмалардың баланың жеке, жұптық және топтық орындай алу мүмкіндігіне байланысты жүзеге асыруды көздейді.

Мысалы, «Антоним дегеніміз не?» тақырыбында көрсетілген сабақтың оқу мақсаттарына сәйкес сабақ нәтижелерін үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөліп, берілетін тапсырмаларға ресурстарды ЕБҚ бар балалардың жеке, жұптық, топтық жұмыстарда орындай алуына байланысты беріліп отырады және үнемі баламен кері байланыс жасайды (кесте 3).

Сонымен бірге ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушыларға «Қазақ тілі» пәні бойынша бағдарламада берілген оқу пәнінің мазмұнының бөлімінде сөйлеу әрекетінің түрлерін (айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым) дамытуда ауызша және жазбаша оқыту тәсілдемелерін қолдану жүзеге асырылады.

Кесте 3 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Қазақ тілі Сабақтың тақырыбы: Антоним дегеніміз не?		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:
Сынып: 2	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны: 0
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	2.2.2.1 – синоним, антоним, омоним (сөздік қолдану) сөздерді ажырату және мағынасын түсіну, сөйлеу барысында қолдану 2.3.6.1 – бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазу 2.4.2.2 – көптік жалғауларын дұрыс қолдану	
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. Жазба жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі орындай алады: Топтық жұмысты бірлесе орындайды. Өз бетінше жұмыс жасайды. Қосымша үлестірме ресурстармен жұмыс жасайды.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі орындай алады: Оқулықтан тыс берілген қосымша тапсырмалады орындайды, тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіре алады.</p>	
Бағалау критерийі	Жеке, жұптық, топтық тапсырмаларды орындай алады. Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.	
Ресурстар	Оқулық, суреттер, топқа бөлуге арналған кеспе қағаздар және әртүрлі заттар, топтық тапсырмалар, кері байланыс, стикер.	
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, түсіндіру, ойын, көрнекілік. Рефлексия.	

Кесте 3 – жалғасы

Пәнаралық байланыс		Музыка, дүниетану	
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар	ЕБҚ бар оқушымен жұмыс
Басталуы 5 минут	<p>Сәлемдесу.</p> <p>Оқушыларды түгелдеу. Оқу құралдарын байқау.</p> <p>Бір-бірімізді тыңдаймыз десек, 1 рет қол шапалақтаймыз!</p> <p>Ұйымшыл боламыз десек, 2 рет</p> <p>Белсенділік танытамыз десек, 3 рет шапалақтаймыз!</p> <p>Топқа бөліну. Сөздер арқылы 5 топқа бөлу. 1-топ «Кім?»; 2-топ «Не?»; 3-топ «Қандай?»; 4-топ «Қанша?»; 5-топ «Не істеді?»</p>	Таратпа сөз жазылған қағаздар	Қол шапалақтап, белсенділік танытты. Сөзді таңдап, сұрағын анықтай отырып, топқа бөлінді.
Жаңа білім 25 минут	<p>Білу және түсіну(Ұ) 1) Өлеңді оқы.</p> <p>- Өлең не туралы екенін айт.</p> <p>- Өлеңнің алғашқы шумағын қимылмен көрсет.</p> <p>- Өлеңдегі оң, сол сөздерін айтылуы мен білдіретін мағынасы бойынша салыстыр. Бұл сөздердің мағынасы бір-біріне жақын ба әлде қарама-қарсы ма?</p>	оқулық	Өлеңді оқыды, барлық оқушылармен қимыл түрлерін көрсетті. Сөздердің мағынасын ажыратуда қиналды. Жаңа тақырыпты зейін қойып тыңдады. Ноутбук көмегімен 2-жаттығуды көшіріп жазды. Жүппен жұмыс жасау арқылы антоним сөздерді сәйкестендірді, қателескен кездері болды. Жүппен жұмыста жоғары белсенділік танытпады.
	<p>Ережемен танысу. Тілімізде мағынасы қарама-қарсы сөздер кездеседі: ақ-қара, арзан-қымбат. Мұндай сөздерді антоним сөздер деп атайды.</p> <p>2-жаттығу. Мақал-мәтелдерді көшіріп жаз. Мағынасын түсіндір. Қарама-қарсы мағыналы сөздерді тап.</p> <p>9-жаттығу. Антоним сөздерді бір-бірімен сәйкестендір.</p> <p>Ащы кеше қалың қысқа ұзын тұщы бүгін таяз терең жұқа</p> <p>10-жаттығу. Өлеңді оқып, антоним сөздерді тап. Жүппен жұмыс. Өз ойыңды бөліс:</p> <p>1. Қалай ойлайсың, баланың көзі неге нашар көретін болды?</p> <p>2. Теледидардан күндіз-түні кино көре беру дұрыс па?</p>	дәптер оқулық	

Кесте 3 – жалғасы

Сергіту сәті	<p>«Мен күнмін» жаттығуы. Мақсаты: оқушылардың өзіне сенімділігін арттыру. Сыныптың ынтымағын, ұлдар мен қыздар арасындағы достық, ұлдардың қыздарды қорғауын, сыйлауын байқау. Нұсқау: күннің суретін салып, ортасына оқушы өз есімін жазады. Шашырап тұрған әр сәулеге бала өзінің жақсы деген қасиетін, жетістігін, өнерін жазады.</p>		Ноутбуктағы алдын ала дайындалып салынған күн сәулесіне өзі туралы «ақылды, еңбекқор, күшті» деп жазды.
Жұппен жұмыс	11-жаттығу. Бос торкөздерге олардың тұсындағы сөздің мағынасына қарама-қарсы сөздер тауып жаз. Ескі – жаңа, жақсы-жаман, жарық-қараңғы	кесте	Кестені жетелеуші мұғалім көмегімен орындады.
Аяқталуы Сабақты бекіту 5 минут	Дәптердегі «Өз жұмысыңды бағала» тапсырмасы орындатылады. Сауатты жазу; Көркем жазу; Шығармашылық тапсырма дөңгелектер тиісті қарындаштармен боятылады. Нәтижелері топта жарияланады.	Дәптер Түсті қарындаш	Дәптердегі шеңберлерді тиісті түстермен бояу арқылы өзін бағалады
Кері байланыс 5 минут	<p>Кері байланыс оқушыларға ауызша кері байланыс беру; Рефлексия: Оқушылар шеңберге тұрып, төмендегі сұрақтарға жауап береді.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сабақ барысында көңіл-күйіңіз қандай болды? Неліктен? • Бүгін не білдіңіз? Сіз үшін не жаңалық болды? • Сабаққа қатысуыңызды қалай бағалайсыз? • Сабақта қандай қиындықтар туындады? • Сабақ аяқталғанда көңіл-күйіңіз қандай? Неліктен? 		Оқушылармен бірге шеңберге тұрып, кері байланысқа қатысты. Алайда бірақ сұраққа қысқа жауап берді. - Бүгін не білдіңіз? Жауап: антоним
Үйге тапсырма: Ереже жаттау.			
Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?	Бағалау – Оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Пәнаралық байланыс. Қауіпсіздік және еңбекті қорғау ережелері. АКТ-мен байланыс Құндылықтардағы байланыс	
Рефлексия: Сабақ / оқу мақсаттары шынайы ма? Бүгін оқушылар не білді? Сыныптағы ахуал қандай болды? Мен жоспарлаған саралау шаралары тиімді болды ма?	Төмендегі бос ұяшыққа сабақ туралы өз пікіріңізді жазыңыз. Сол ұяшықтағы Сіздің сабағыңыздың тақырыбына сәйкес келетін сұрақтарға жауап беріңіз.		
<p>Қорытынды бағамдау Қандай екі нәрсе табысты болды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1: 2: Қандай екі нәрсе сабақты жақсартта алды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1: Сабақ барысында сынып немесе жекелеген оқушылар туралы менің келесі сабағымды жетілдіруге көмектесетін мен не білдім</p>			

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған «Сауат ашу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту қазақ және орыс тілдерінде): «Сауат ашу» пәнінің мақсаты – айтылым, тыңдалым, жазылым және оқылым дағдыларын қалыптастыру процесі арқылы функционалды сауаттылығының негізін қалап, білім алуға ынталы жеке тұлғаның дамуына мүмкіндік жасау», – деп көрсетіледі [18, 19].

Аталған мақсатқа жету үшін педагог ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың ерекшеліктерін ескеріп, тапсырмаларды мүмкіндіктеріне байланысты өзгертіп, ресурстарды берілетін тапсырмаларға сәйкестендіріп сабақтың барысында тығыз қарым-қатынас орнатуы қажет.

Мысалы, бастауыш сынып педагогі Д. Баязова «Кейіпкерлерді сипаттаймын. «Ёё» әрпі» тақырыбында ерекше білім берілуінде қажеттілігі бар балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, мүмкіндіктерін сабақтың оқу мақсатына сәйкестендіріп, сабақ мақсаттарын үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөліп қояды. Содан кейін берілетін тапсырмаларға ресурстарды ЕБҚ бар балалардың жеке, жұптық, топтық жұмыстарда орындай алуына байланысты беріліп отырады және үнемі баламен кері байланыс жасайды (кесте 4).

Сонымен бірге, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Сауат ашу» пәні бойынша бағдарламада берілген оқу пәнінің базалық мазмұнының кезеңдерінде (әліппеге дейінгі кезең, әліппе кезеңі, әліппеден кейінгі кезең) әріптермен (баспа және жазба түрі, бас әріп және кіші әріп) таныстыру, әріптен буын, буыннан сөз, сөзден сөйлем құрап оқуға және жазуға дағдыландыру, оқу дағдысы (дұрыс, мәнерлеп, шапшаң және түсініп оқу) мен жазу дағдысын (қатесіз, сауатты, таза, каллиграфия ережелерін сақтай отырып жазу) қалыптастыру мен жетілдіру, тілдік бірліктер (дыбыс, буын, сөз, сөйлем, мәтін) және орфография, пунктуация туралы қарапайым түсініктерді меңгерту, қарапайым талдау жасау тәсілдерін меңгерту арқылы салыстыру, топтастыру, жүйелеу біліктерін дамыту тәсілдемелерін қолдану жүзеге асырылады.

Кесте 4 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Сауат ашу» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Күні: Сынып: 1 Ж., Сауат ашу	Қатысқандар саны: Мұғалімі: Баязова Д.
Сабақтың тақырыбы	Кейіпкерлерді сипаттаймын. Ёё әрпі
Оқу мақсаты	1.2.9.1 Әріпті тану, ажырату және оны дыбыспен сәйкестендіру. 1.2.9.2 дыбыстардың сөздегі қызметін түсіну (ь, ь таңбалары, ф, в, ц, ч дыбыстары, ё, ю, я қосарлы дыбыстары) және дұрыс оқу 1.2.1.2 Оқудың түрлерін (буындап оқу, жиі кездесетін сөздерді тұтас оқу, түсініп оқу) қолдану.

Кесте 4 – жалғасы

Сабақ мақсаты	Барлық оқушылар: әріпті танып, ажыратып, қосарлы дыбыс екенін біледі Оқушылардың көпшілігі: Оқудың түрлерін (буындап оқу, жиі кездесетін сөздерді тұтас оқу, түсініп оқу) қолданады Кейбір оқушылар: Тақырыпты түсініп, тыңдап, жетекші сұрақтар арқылы талқылайды.		
Жетістік критерийлері	1. «Ё» әрпінің қосарлы дыбыс екенін түсінді. 2. Жиі кездесетін сөздерді тұтас, түсініп оқи алды. Сөздерге дыбыстық талдау жасай алды. 3. Мәтінді өз ойын қоса отырып жалғастыра алды.		
Құндылықтарды дарыту	Оқушыларды бір-біріне деген құрмет көрсетуі		
Пәнаралық байланыс	Өнер, ана тілі сабағы		
АКТ қолдану дағдылары	Суреттер , таныстырылым.		
Тілдік құзыреттілік	Ёё әрпі		
Сабақ барысы			
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар	<i>ЕБҚ бар баланың іс-әрекеті</i>
Сабақтың басы 10 минут Ынтымақтасты атмосферасын қалыптастыру 5 минут	(МК; Ұ) «Жылы лебіз» Шеңбер құрып тұрайық жылы жүзбен, Бізге келсін қуаныш нұр іздеген. Шуақ толған жанымыз, жүрегіміз, Үлгі алсын басқалар мына бізден. (оқушылар бір-біріне жылы сөздерді айтып, үш тілде рақмет айтады) – Балалар, бір-біріміздің қолымыздан ұстап, алақан арқылы жүректің жылуын сезініп үйренген қандай тамаша, қандай қуаныш!	Шаттық шеңбері	<i>Шеңберге тұрып, тілек айтады</i>
Өткенді пысықтау 5 минут	(МК; Ұ) «Қағып ал!» ойыны арқылы «Ю» дыбысын қайталау. - Сауат ашу пәні нені үйретеді? - Дыбыс дегеніміз не? - Әріп дегеніміз не? - Ю әрпі дауысты дыбыс, келісесің бе? - Ережесін айт. - Ю әрпі бар сөз айт. - Ою сөзін буынға бөл.	Доп	<i>Ойынға қатысады, сұраққа жауап береді.</i>
Сабақтың ортасы минут	Жұмбақ шешу. Жасыл ине киімім, Жайлаймын тау биігін. Жаңа жылды тойласаң, Төріңдемін үйіңнің. - Ол не? - Шырша Шырша сөзін орысша қалай айтамыз? - Ёлка	Суреттер	<i>Сынып оқушыла рымен бірге сөздерді қайталай ды.</i>

Кесте 4 – жалғасы

	<p>- «Ёлка» деген сөзде бірінші қандай дыбыс естіледі? - Ё дыбысы. (Хормен айту) - Ё дыбысы дауысты дыбыс. Ол қосарланған екі дыбыстан жасалған (й+о), бір әріппен ғана таңбаланады. Орыс тілінен енген сөздерде кездеседі. Мысалы, Монтёр, шахтёр, актёр, т.б. Кітаппен жұмыс. Қарамен жазылған сөздерді оқыту. Фуникулер, актер, дирижер. Ауызша дыбыстық талдау жасату. 1.2.1.2 Оқудың түрлерін (буындап оқу, жиі кездесетін сөздерді тұтас оқу, түсініп оқу) қолданады. Оқылым.1. Мәтінді түсініп оқы. «Фуникулер» мәтінін алдымен өздері жеке оқып шығады, содан кейін әр топ хормен оқып береді. Мәтін не жайлы? Сендерге мәтін ұнады ма? Әсіресе саған не ұнады? Не ұнамады? Неліктен?</p>	Оқулық	<p><i>Кітаптағы сөздерді оқиды</i></p> <p><i>«Актер» сөзіне ауызша дыбыстық талдау жасайды.</i></p> <p><i>Топпен бірге мәтінді оқиды</i></p>
Сергіту сәті	«Кірпі» әні	Ноутбук	<i>билейді</i>
	<p>(МК; Ө, Қ) Жазылым. Дәптерге оқушылардың «ё» әрпін көркем жазуын қадағалау. Сөздерді буынға бөлгізіп жазғызу. Шах+тёр Мон+тёр Ак+тёр Ди+ри+жёр</p>	Оқулық, дәптерлер.	<p><i>Дәптерге жазады. Ноутбукпен сөздерді буынға бөліп жазады.</i></p>
	<p>Топтық жұмыс. Әр топ қима қағаздардан сурет құрастырады. Сол сөздерге дыбыстық талдау жасайды. 1 топ: «қоян» қоян 2 топ: «аю» аю 3 топ: «шахтер» шахтер 4 топ: «телефон» телефон 5 топ: «ою» ою</p>	Қима қағаздар, А3 форматты қағаз	<i>Құрастырады, буынға бөледі.</i>
Сабақтың соңы 5 минут	<p>Рефлексия: «Менің сөзім». Ұжыммен жұмыс. Мақсаты: оқушылардың сабақта алған білім, білігін бағалау. Сипаттамасы: сыныптан бір оқушы тұрып, сабақтан бүгінгі үйренгендерін қорытындылап айтады. Айтып болған соң бір оқушының атын атайды.</p>	Қима қағаздан бағдаршам түстері	<i>Бағдаршам түсін көрсетеді</i>

Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту қазақ тілінде): «Әдебиеттік оқу» пәнінің мақсаты – бастауыш сынып білім алушыларының көркем шығарманы сезіммен қабылдауы, түсінуі, санасында қайта жаңғырта алуы және шығармадан қабылдағанын өзінің шығармашылық әрекетінде жүзеге асыруға ұмтылуы арқылы функционалдық сауаттылығын қалыптастыру», – деп көрсетіледі [20].

Сонымен бірге, Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту орыс тілінде): «Әдебиеттік оқуды» оқытудың мақсаты – балалардың өнерін, өнер арқылы дамыту, өнермен байланыста болу қажеттілігін тәрбиелеу, білім алушыны әдебиет әлеміне енгізу және оны адамзаттың рухани тәжірибесімен қамтамасыз ету, білім алушылардың функционалдық сауаттылық дағдыларын оқу барысында қалыптастыру, – деп көрсетіледі [21].

Жоғарыда көрсетілген мақсаттарға жету үшін әрбір педагог ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың тұлғалық ерекшеліктерін ескеріп, тапсырмаларды таным процестерінің қабылдау мүмкіндіктеріне байланысты қарпайымнан күрделіге жеңіл өзгертіп, қолданылатын ресурстарды берілетін тапсырмаларға сәйкестендіріп үнемі тығыз қарым-қатынас байланысын орнатуы қажет.

Мысалы, бастауыш сынып педагогі С. Иманкалиева «Атқа міну – өнер» тақырыбында ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың дара ерекшеліктерін ескеріп, мүмкіндіктерін сабақтың оқу мақсатына сәйкестендіріп, сабақ мақсаттарын үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөледі және сабақ барысында қарапайым тапсырмаларды жаймен күрделендіре отырып ресурстарды тақырыпқа байланыстырып береді. Әр тапсырмадан кейін балалармен кері байланыс орнатып, рефлексия жасайды (кесте 5).

Сонымен бірге, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша оқыту тіліне байланысты жүйелілік, бірізділік, топтық және жекелік тәсілдемелерін қолдану жүзеге асырылады.

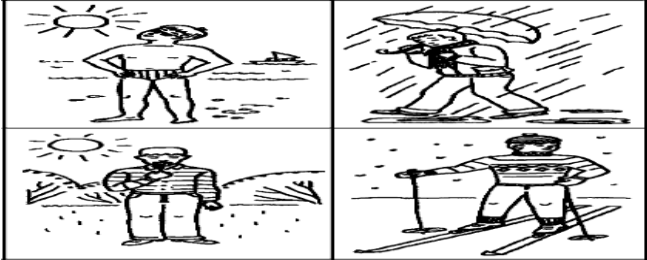
Кесте 5 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Пән: Әдебиеттік оқу Орта мерзімді жоспар бөлімі: 5- тарау: Өнер Күні: Сынып: 3-сынып	Мектеп: Мұғалімнің аты-жөні: Иманкалиева С. Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны: 0
Сабақ тақырыбы	Атқа міну – өнер
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	3.2.1.2 – шығарманы іштей саналы түрде түсініп, көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып, сын тұрғысынан бағалап оқу; 3.2.8.1 – эпизодтарды салыстыру, сюжеттің дамуындағы өзгерістерді анықтау.

Кесте 5 – жалғасы

Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: мәтіннің тақырыбын анықтай алады, негізгі ойды табады. Көптеген оқушылар: шығармашылыққа негізделген сұрақтар қояды. Кейбір оқушылар: берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады.	
Бағалау критерийлері	мәтіннің тақырыбын анықтай алады, негізгі ойды табады. шығармашылыққа негізделген сұрақтар қояды. берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады.	
Құндылықтарды дарыту	Оқуға, білімге деген қызығушылығын арттырып, еңбекке баулу. Жеке және топта жұмыс жасай алу, ынтымақтастық.	
Пәнаралық байланыстар	Дүниетану, қазақ тілі.	
АКТ қолдану дағдылары	Интернет-ресурстар, дерекқордан және интернеттен сабаққа қатысты ақпаратты іздеу;	
Ресурстар	Топқа бөлуге арналған парақшалар, интерактивті тақта, жұмыс дәптері, қалам мен түрлі түсті қарындаш, стикер, видеоматериалдар, постер, кері байланыс парағы т.б.	
Бастапқы білім	5-тарау өткен төрт тараудан (1-4) алынған білім мен дағдыларға сүйенеді. Оқушылар алдыңғы өткен құрылымды (шығарма кейіпкерлерінің іс-әрекетіне баға беруді, мәтін бойынша өздігінен сұрақтар құрастырып, мүмкін болатын жауаптарды болжап, жоспар құруды үйрену) ұстанып, әңгімелерді жоспарлап, мазмұнын айта және өз ойын жаза алуы керек.	
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>Эмоциялық жаттығулар: «Дыбыстық гимнастика»</p> <p>Мақсаты: дыбыстық гимнастикамен танысу, рух мен денені дамыту.</p> <p>Ең алдымен жүргізуші ережелер туралы айтады: қалыпты, босаңсыған күй, мұрынмен демді ішке қарай тартамыз, демді сыртқа шығарғанда қатты және екпінді дыбыс шығарамыз.</p> <p>Мына дыбыстарды «әндетіп» айтамыз:</p> <ul style="list-style-type: none"> А – бүкіл ағзаға; Е – қалқанша безге; И – миға, көзге, мұрынға, құлаққа; О – жүрекке, өкпеге; У – іштің айналасында орналасқан органдарға; Я – бүкіл ағза жұмысына; 	

	<p> X – ағзаның тазаруына көмектеседі; ХА – көңіл-күйді көтеруге көмектеседі. «Атомдар мен молекулалар» Әр қатысушы – жеке атомдар. Жүргізушінің айтуы бойынша атомдар қозғалысқа түседі, бір-бірімен жеңіл қақтығысқа түседі. Жүргізуші қанша атомның қосындысынан молекула құралатынын айтады, сол кезде сол санға сай бірігіп тұра қалу керек. Молекула құрамына кірмей қалғандар ойыннан шығады. «Жемістер» арқылы топқа бөлінеді. Оқушыларды қалаған жемістерді алып, 1, 2, 3 топтарға бөлініп отырады. Жұмыс ережесін келісу Сабақта бір-бірімізді сыйлаймыз, тыңдаймыз! Уақытты үнемдейміз! Нақты, дәл жауап береміз! </p>	<p>Оқушыларды топтарға бөлуге арналған суреттер.</p> <p>Сұраққа жауап берген оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Алдыңғы білімді еске түсіру тапсырмалары</p>
	<p> Сабақта өзіміздің шапшаңдығымызды, тапқырлығымызды көрсетеміз! Сабаққа белсене қатысып, жақсы баға аламыз! <u>Алдыңғы білімді еске түсіру (ұжымда)</u> Сұрақтар жаңбыры. <u>ҚБ: Отшашу арқылы бір-бірін бағалау.</u> Оқу мақсатын таныстыру Күтілетін нәтижені анықтау </p>	
<p>Сабақтың ортасы</p>	<p> Ширату тапсырмасы. Уақытты дұрыс пайдаланып жүрсің бе? Өзіңнің күн тәртібің туралы әңгімеле. Белсенді оқу тапсырмалары (топта, ұжымда) «Көршіңе әңгімелеп бер» Бұл әдіс оқушылар өз ойларын дауыстап айтып беру үшін пайдаланылады. Сұрақ қойыңыз, ойлануға уақыт беріңіз, одан кейін оқушылардан өз ойларын көршілерімен бөлісуді сұраңыз, оқушыларға жаңа тақырыпты айтыңыз және осы тақырып бойынша өздері білетін барлық жағдайды көршісіне айтуын ұсыныңыз. <u>Дескриптор:</u> мәтіннің тақырыбын анықтай алады, негізгі ойды табады. шығармашылыққа негізделген сұрақтар қояды. берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады. <u>ҚБ: Бас бармақ арқылы бір-бірін бағалау.</u> Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау </p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Белсенді оқу тапсырмалары.</p>

<p>ЕБҚ бар балалармен жұмыс</p>	<p>1. Дидактикалық материалдар бойынша жұмыс 2. Өткенді қайталау кезеңіне қатыстыру 3. Дәптерге жазғаны бойынша бағалау</p> <p>«Жыл мезгілдері» Суретке қарап қандай жыл мезгілі екенін дұрыс тауып, ажыратып және неге олай ойлайтынын, жыл мезгілдерінің көріністерін сипаттап беруге 2 минут уақыт беріледі. Баланың жас ерекшелігіне қарай беріледі. Бұл сурет 5-6 жастағы балаларға арналған әдістеме. Тапсырма баланың деңгейіне қарай беріледі.</p> 	<p>Түрлі түсті қаламды қолдану</p>
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>Жаңа білім мен тәжірибені қолдану Топтық жұмыс: «Галлерияда ой шарлау» Берілген тақырыпта топтық жұмысы жүргізіліп, әр топтың жұмысы қабырғаға ілінеді де, оқушылар жүріп, аралап, оған әр оқушылар кішкене жапсырма қағазға бағасын беріп, пікірін жазып жабыстырып кетеді. Ең жақсы баға алған топтың жұмысы қаралады.</p> <p><u>ҚБ: Бағдаршам көздері арқылы бір-бірін бағалау.</u></p> <p>«Ойлан, Жұптас, Пікірлес». Оқушыларға қандай да болмасын сұрақ, тапсырма берілгеннен кейін оларды тыңғылықты орындауға бағытталған интербелсенді тәсіл. Тақтада сұрақ / тапсырма жазылғаннан кейін әрбір оқушы жекеше өз ойлары мен пікірін берілген уақыт ішінде (2-3 минут) қағазға түсіреді. Содан кейін оқушы жұбымен жазғанын 3-4 минут талқылайды, пікірлеседі. Мұғалімнің екі-үш жұпқа өз пікірлерін бүкіл сыныпқа жариялауын сұрауына болады.</p> <p>(ҚБ) “Екі жұлдыз, бір тілек” әдісі. Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда) «Аялы алақан» кері байланыс.</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату. Оқушылардың бірін-бірі, өзін өзі бағалауға негізделген, тәсілдің мақсаты – өзін және құрбыларын әділ бағалауға үйрету.</p>

<p>Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы</p>
<p>Саралау іріктелген тапсырмалар, нақты бір оқушыдан күтілетін нәтижелер, оқушыға дербес қолдау көрсету, оқу материалдары мен ресурстарын оқушылардың жеке қабілеттерін есепке ала отырып іріктеу (Гарднердің жиындық зият теориясы) түрінде болуы мүмкін. Саралау уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез келген кезеңінде қолданыла алады.</p>	<p>Бұл бөлімде оқушылардың сабақ барысында үйренгенін бағалау үшін қолданатын әдіс-тәсілдеріңізді жазасыз.</p>	<p>Денсаулық сақтау технологиялары. Сергіту сәттері мен белсенді іс-әрекет түрлері. Осы сабақта қолданылатын қауіпсіздік техникасы ережелерінің тармақтары.</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия Сабақ мақсаттары /оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылардың барлығы ОМ қол жеткізді ме? Жеткізбесе, неліктен? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма? Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?</p>	<p>Бұл бөлімді сабақ туралы өз пікіріңізді білдіру үшін пайдаланыңыз. Өз сабағыңыз туралы сол жақ бағанда берілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	
<p>Жалпы баға Сабақтың жақсы өткен екі аспектісі (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақты жақсартуға не ықпал ете алады (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақ барысында сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістік /қиындықтары туралы нені білдім, келесі сабақтарда неге көңіл бөлу қажет?</p>		

Сонымен қатар, бастауыш сынып педагогі Жетписбаева С. «Әдебиеттік оқу» пәнін ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларға «Ойнай білу де – өнер» тақырыбын өткен кезде оқу мен сөйлеу дағдыларын коммуникативтік қарым-қатынас жасау арқылы сабақтың оқу мақсаттарына байланысты белсенді тапсырмаларды орындата отырып, қызығушылықтарына ресурстарды сәйкестендіріп қолданады және үнемі кері байланыс жасайды (кесте 6).

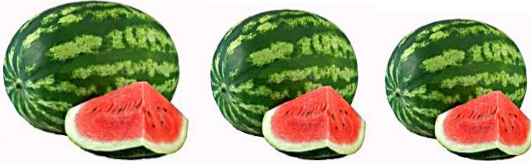
Сабақ барысында жеке және топта жұмыс жасай алу, ынтымақтастық құндылықтарын артыру үшін білім алудағы дағдыларға сүйеніп, ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда психологиялық орта құрып (эмоциялық жаттығулар: «Көздермен түйісу»), баланың ортаға бейімделуіне қолдау көрсетіп, қызықты әрі белсенділікті тудыру әдістерін сыныптастарымен топтастырып, жұптастырып тапсырмаларды орындату арқылы іс-әрекет жасауға ынталандырады.

Іс-әрекет жасауға ынталанған ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалар ойын арқылы сабақтың мақсатына жетуде берілген тапсырмаларды өзінің мүмкіндігіне сәйкес орындап, келесілерді орындауда белсенділікпен қатар қызығушылығы байқалады. Бұл балалардың жаймен жасалған тәсілдердің шеңберін үлкейтуге және сөйлеу дағдыларын қалыптастырудағы техникаларды жиі өзгертуге мүмкіндік береді.

Кесте 6 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Пән: Әдебиеттік оқу Орта мерзімді жоспар бөлімі: 5- тарау: Өнер Күні: Сынып: 3-сынып	Мектеп: Мұғалімнің аты-жөні: Жетписбаева С. Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны: 0
Сабақ тақырыбы	Ойнай білу де – өнер
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	3.1.4.1 – сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді, вербальды емес тілдік құралдарды қолдану.
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: мәтіннің тақырыбын анықтай алады, негізгі ойды табады. Көптеген оқушылар: шығармашылыққа негізделген сұрақтар қояды. Кейбір оқушылар: берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады.
Бағалау критерийлері	мәтіннің тақырыбын анықтай алады, негізгі ойды табады. шығармашылыққа негізделген сұрақтар қояды. берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады.
Құндылықтарды дарыту	Оқуға, білімге деген қызығушылығын арттырып, еңбекке баулу. Жеке және топта жұмыс жасай алу, ынтымақтастық.

Кесте 6 – жалғасы

Пәнаралық байланыстар	Дүниетану, қазақ тілі.	
АКТ қолдану дағдылары	Интернет-ресурстар, дерекқордан және интернеттен сабаққа қатысты ақпаратты іздеу;	
Ресурстар	Топқа бөлуге арналған парақшалар, интерактивті тақта, жұмыс дәптері, қалам мен түрлі түсті қарындаш, стикер, видеоматериалдар, постер, кері байланыс парағы т.б.	
Бастапқы білім	5-тарау өткен төрт тараудан (1-4) алынған білім мен дағдыларға сүйенеді. Оқушылар алдыңғы өткен құрылымды (шығарма кейіпкерлерінің іс-әрекетіне баға беруді, мәтін бойынша өздігінен сұрақтар құрастырып, мүмкін болатын жауаптарды болжап, жоспар құруды үйрену) ұстанып, әңгімелерді жоспарлап, мазмұнын айта және өз ойын жаза алуы керек.	
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>Жаңа топ құру эмоциялық жаттығулар «Көздермен түйісу» жаттығуы Қатысушылар екі топқа бөлінеді. Бір топ шеңбер құрады, қалған қатысушылар оларға арқасын беріп тұрады. Ойында алдымен жүргізуші бастайды: «Бәріңіз маған қараңыздар. Отырғандардың міндетті – менің көзқарасыма ілтипат білдіру. Кімге мен көзіммен белгі берсем, жылдам шеңберге жүгіріп шығуы керек, ал оның артында тұрған адамның міндеті – оны иығынан ұстап қалуға үлгеру».</p> <p>Қатысушыларға сұрақтар: Әрекет етуге белгі күткен кезде не сезіндіңіздер? Адамды ұстап қалған кездегі сезімдеріңіз қандай болды</p> <p>«Мен қандай адаммын ?» Әр қатысушы өзінің жағымды, жағымсыз қасиеттерін айтады. Сол бойынша қорытынды жүргізіледі. «Қарбыздар» арқылы топқа бөлінеді. Оқушыларды қалаған қарбыздарды алып, 1, 2, 3 топтарға бөлініп отырады.</p> 	<p>Оқушыларды топтарға бөлуге арналған суреттер.</p> <p>Сұраққа жауап берген оқушыны мадақтау, толықтыру, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Алдыңғы білімді еске түсіру тапсырмалары</p>

	<p>Жұмыс ережесін келісу Сабақта бір-бірімізді сыйлаймыз, тыңдаймыз! Уақытты үнемдейміз! Нақты, дәл жауап береміз! Сабақта өзіміздің шапшаңдығымызды, тапқырлығымызды көрсетеміз! Сабаққа белсене қатысып, жақсы баға аламыз!</p> <p><u>Алдыңғы білімді еске түсіру (ұжымда)</u> <u>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</u> Оқу мақсатын таныстыру Күтілетін нәтижені анықтау Оқылым. Оспанхан Әубәкіровтің «Елдестің ойыны» мәтіні оқылады. Тапсырма. Елдестің іс-әрекетіне көзқарасыңды білдір. Өзің қандай ұлттық ойынды ұнатасың? Ойтолғау. «Асық ойнаған азар, доп ойнаған тозар» деген мақалды қалай түсінесің? Осы мақалдағы ойды даттаушы және жақтаушы топ құрып, пікірталастырыңдар. ЖК: Өз пікірлерін нақты айғақтар келтіріп дәлелдеген топтың жауабы мақталады.</p>	
<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Ойтолғау. Асық туралы 5 жол өлең құрастыр. 1-жол – тек бір сөзбен беріледі. Зат есім. 2-жол – тақырыпты екі сөзбен сипаттау. Сын есім. 3-жол – тақырыпқа қатысты 3 қимыл жазу. Етістік. 4-жол – 4 сөзден тұратын сөйлем. 5-жол – тақырыппен мәндес бір сөз. Синоним.</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату. Белсенді оқу тапсырмалары.</p>
<p>ЕБҚ бар оқушымен жұмыс</p>	<p>1. Белсенділігін дамыту жаттығулары; 2. Үй тапсырмасына қатыстыру; 3. Жаңа сабақ бойынша сұрақтар қою Әдістеме «Лабиринт» Балаға неғұрлым жылдам, лабиринттің қабырғаларына жақындамай лабиринттен өту керек. Тапсырма деңгейлеп беріледі.</p>	
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>Жаңа білім мен тәжірибені қолдану Топтық жұмыс. «Галлерияда ой шарлау» Берілген тақырыпта топтық жұмысы жүргізіліп, әр топтың жұмысы қабырғаға ілінеді де, оқушылар жүріп, аралап, оған әр оқушылар кішкене жапсырма қағазға бағасын беріп, пікірін жазып жабыстырып кетеді. Ең жақсы баға алған топтың жұмысы каралады.</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p>

	<p><u>КБ: Бағдаршам көздері арқылы бір-бірін бағалау.</u></p> <p>«Ойлан, Жұптас, Пікірлес»: Оқушыларға қандай да болмасын сұрақ, тапсырма берілгеннен кейін оларды тыңғылықты орындауға бағытталған интербелсенді тәсіл. Тақтада сұрақ / тапсырма жазылғаннан кейін әрбір оқушы жекеше өз ойлары мен пікірін берілген уақыт ішінде (2-3 минут) қағазға түсіреді. Содан кейін оқушы жұбымен жазғанын 3-4 минут талқылайды, пікірлеседі. Мұғалімнің екі-үш жұпқа өз пікірлерін бүкіл сыныпқа жариялауын сұрауына болады.</p> <p>Жазылым. Әмзеге бақыт құсын қайтаруға көмектес. Оған хат жаз. Хатыңда ақын өсиетін де пайдалан.</p> <p>Бағалау критерийі.</p> <p>Бағалау. БК бойынша бағаланады.</p> <p>Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда)</p> <p>«Ойлаудың алты қалпағы» кері байланыс.</p> 	<p>Оқушылардың бірін-бірі, өзін өзі бағалауға негізделген, тәсілдің мақсаты – өзін және құрбыларын әділ бағалауға үйрету.</p>
<p>Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы</p>
<p>Саралау іріктелген тапсырмалар, нақты бір оқушыдан күтілетін нәтижелер, оқушыға дербес қолдау көрсету, оқу материалдары мен</p>	<p>Бұл бөлімде оқушылардың сабақ барысында үйренгенін бағалау үшін қолданатын әдіс-тәсілдеріңізді жазасыз</p>	<p>Денсаулық сақтау технологиялар ары. Сергіту сәттері мен белсенді іс-әрекет түрлері.</p>

Кесте 6 – жалғасы

<p>мен ресурстарын оқушылардың жеке қабілеттерін есепке ала отырып іріктеу (Гарднердің жиындық зият теориясы) түрінде болуы мүмкін. Саралау уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез келген кезеңінде қолданыла алады.</p>		<p>Осы сабақта қолданылатын қауіпсіздік техникасы ережелерінің тармақтары.</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия Сабақ мақсаттары /оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылардың барлығы ОМ қол жеткізді ме? Жеткізбесе, неліктен? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма? Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?</p>	<p>Бұл бөлімді сабақ туралы өз пікіріңізді білдіру үшін пайдаланыңыз. Өз сабағыңыз туралы сол жақ бағанда берілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	
<p>Жалпы баға Сабақтың жақсы өткен екі аспектісі (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақты жақсартуға не ықпал ете алады (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақ барысында сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістік /қиындықтары туралы нені білдім, келесі сабақтарда неге көңіл бөлу қажет?</p>		

«Әдебиеттік оқу» пәнін бастауыш сынып педагогі Сарсембаева З.Т. ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға «Қош келдің, Наурыз!» тақырыбын өткен кездегі берілген тапсырмалар балалар арасында қарым-қатынас жасау арқылы шығармашылық дағдыларын қалыптастыру, сөйлесу арқылы байланыс орнату әдептерін топтастырып, жұптастырып, жекелей ықпал жасай отырып сабақ мақсатына жету технологиясын ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың икемділіктеріне қарай ресурстарды қолданады (кесте 7).

Сабақты өткізу барысында түсіндіру, әңгімелесу әдістерімен қатар диалог түрінде кері байланыс жасап, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалармен сабақтың техникалары мен жолдарын өзгерту арқылы сабақтың оқу мақсатына жетеді.

Кесте 7 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Сабақтың тақырыбы: Қош келдің, Наурыз! Әдебиеттік оқу		Мұғалімнің аты-жөні:Сарсембаева З.Т. Күні:	
Сынып: 2	Қатысқан оқушылар саны: 26	Қатыспаған оқушылар саны: 0	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	2.1.1.1 - шығарманың мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру 2.2.8.2 - мұғалімнің көмегімен көркем шығарма үзіндісін басқа үлгідегі (иллюстрация, мультфильм) нұсқасымен салыстыру 2.3.4.1 - мұғалімнің көмегімен орфографиялық, пунктуациялық, стилистикалық қателерді табу және түзету		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. Жазба жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Топтық жұмысты бірлесе орындайды. Өз бетінше жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді. Қосымша үлестірме ресурстармен жұмыс жасайды. Наурыз мерекесін ойын түрінде сахналайды.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Оқулықтан тыс берілген қосымша тапсырмалады орындайды, тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіре алады.</p>		
Бағалау критерийі	Жеке, топтық тапсырмаларды орындай алады. Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Ресурстар	Оқулық, интер тақта, топқа бөлуге арналған кеспе қағаздар және әртүрлі заттар, топтық тапсырмалар, кері байланыс, стикер.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, түсіндіру, ойын, интерактив тақтасы. Рефлексия.		
Пәнаралық байланыс	Музыка, қазақ тілі.		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Сабақ барысы :	Бағалау түрлері	
Басталуы 5 минут	Ұйымдастыру кезеңі 2 минут Топтарға бөлу. «Кәмпит арқылы. Себетке салынған 4 түрлі кәмпит әкелінеді. Кім қандай кәмпит алса сол топқа барып отырады (қызыл, жасыл, көк, сары) Психологиялық ахуал қалыптастыру: 3 мин Топ ережесімен таныстыру. (Бірігіп жұмыс істеу, топ ережесін сақтау, уақытты үнемдеу, тыныш отыру)	1-топ: Бата 2-топ: Тілек 3-топ: Алғыс 4-топ.Құттықтау	<i>Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушының іс-әрекеті</i>

Кесте 7 – жалғасы

<p>Жаңа білім 10 минут</p>	<p>Білу және түсіну Оқушылар оқулықтағы негізгі тақырыппен танысады. Қош келдің, Наурыз! Наурыз мерекесі. Наурыздағы тілек «Жариялау» әдісі (Әрбір топ берілген сұрақ бойынша өз позициясын жариялау керек. Бұл үшін топ ішінен спикер берілген уақыт ішінде (5 минут) басқа қатысушылар алдында сөйлеп, топ ұстанымын жеткізеді)</p>		<p><i>ЕБҚ бар оқушыны кітаптан оқыту, Наурыз мерекесі туралы не білетінін сұрау</i></p>
<p>Ортасы 10 минут</p>	<p>Қолдану Оқулықтағы тапсырмаларды орындау. Оқушыларға тізбектеп оқытып, оқығаннан не түсінгендерін сұрау. Наурыз туралы бата, тілек, алғыс сөз, құттықтау сөздер айтқызу. Оқулықтағы «Ұзынсары» әңгімесін оқытып, оның авторы Қабдеш Жұмаділов туралы қысқаша әңгімелеп беру. Тошала – қыста ет сақтайтын жеке үй. Атағаш – ат байлау үшін орнатылған түбірік. - Сонымен ұзынсары деген не екен? Сен білесің бе? «Ұзынсары» – көктемгі күн мен түннің теңелуінен кейінгі күннің ұзара бастайтын уақыты. Үш ай бойғы қыстың суық ызғары кетіп, жер-дүние жаңарады. Халық арасында жылдың бұл мезгілін көкөзек шақ, деп те атайды. Әжелеріміз бен аналарымыз «ұзынсарыға», деп сүрленген соғымның етін сақтап қояды.</p>	<p>Оқулық, интерактивті тақтадағы сұрақтар, түрлі-түсті маркерлер.</p> <p>Маркер, ватман қағаздар.</p>	<p><i>ЕБҚ бар оқушыдан наурыз туралы не білетіндігін айтқызу</i></p> <p><i>Жыл мезгілдерін атау</i></p>
	<p>Дәптермен жұмыс.Топтық жұмыс. Әр топқа жазбаша сұрақтар беріледі. Қош келдің, Наурыз! Наурыз мерекесі. Наурыздағы тілек</p>		

Кесте 7 – жалғасы

<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Сергіту сәті «Көңілді күн»</p> 	<p>видеожазба</p>	
<p>Аяқталуы Сабақты бекіту 10 минут</p> <p>3 минут рефлексия</p>	<p>Синтез «Ойлан – топтас – бөліс» әдісі Наурыз дастарханы ойынын ойнату (Оқушылар әр топта дастархан жасап, дастарханға наурызға тиесілі тағамдар қойып, наурыз мерекесінен көрініс көрсетеді. Бір-біріне жақсы тілек айтып, ұзынсарының келуімен құттықтап, тілек тілеп, бата береді).</p> <p>Оқушылар сабақтан алған әсерлерін стикерге жазып, білім ағашына жапсырады.</p>	<p>«Ойлан – топтас – бөліс» әдісі</p> <p>Оқушыларға стикер тарату.</p>	<p><i>Суретпен жұмыс. Ұлттық тағамдарды дастарқанға қою</i></p>

Мақсатты жұмыс атқаруда бастауыш сыныптың педагогі ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда үнемі тәсілдемелер мен технологияларды баланың икемділігі мен ынта-жігеріне сәйкестендіріп өзгертіп отыруға болады.

Оқу мақсаттарына жетуде коммуникативтік қарым-қатынас тәсілдемесі (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) арқылы зерттеушілік (оқушылар «Не білемін? Нені білгім келеді? Нені үйрендім?») тұрғысынан өз әрекетін талдауға үйренеді), жүйелі-әрекеттік, дамыта оқыту технологиясы (оқушылар оқу әрекетінің тәсілдерін игеріп, өзінің іс-әрекетін жоспарлау және басқару жолын үйренеді), саралап оқыту технологиясы (оқушыларды қабілеті, мүмкіндігі, ерекшелігіне қарай оқыту) тәсілдемелері өзара байланысып, бірін-бірі толықтырып жүзеге асырылады.

Әрбір сабақ жүйелі түрде бір-бірімен байланыс жасалып, өткен сабақ үнемі қайталанылып отырған кезде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалар коммуникативті қарым-қатынас орната отырып, әрбір қайталанылған іс-әрекет қарапайым дағдылануды үйретеді және жеңіл түрде үйрену арқылы іс-әрекеттер күрделене түседі. Әрбір берілген тапсырмалар педагогтың өзара қарым-қатынасы мен өзара іс-әрекет жасау арқылы жүзеге асырылады.

Мысалы, бастауыш сынып педагогі Иманкалиева С. «Қазақ тілі» пәнін ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларға «Зат есімнің тәуелденуі»

тақырыбын өткен кезде қарапайым суретті көрсетуден бастап, ондағы қате тұсын табу арқылы суреттің жалпы тұтастығын түсінуі үшін ойлану арқылы логикалық ойлауын дамытуға көмектеседі. Болған суретті өмірмен байланыстырып мағынасын түсіну арқылы балаға жекелік тәсілдемесін және сабақ барысында тапсырмаларды өзгерту арқылы ресурстарды қолданып, кері байланыс жасау арқылы сабақтың оқу мақсатына рефлексия жасайды (кесте 8).

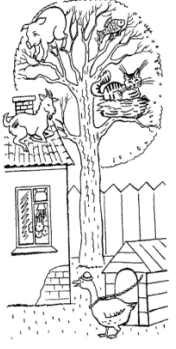
Кесте 8 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

<p>Пән: Қазақ тілі Орта мерзімді жоспар бөлімі: 5-бөлім: «Өнер» Күні: Сынып: 3-сынып</p>	<p>Мектеп: Мұғалімнің аты-жөні: Иманкалиева С. Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны: 0</p>
<p>Сабақ тақырыбы</p>	<p>Зат есімнің тәуелденуі</p>
<p>Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)</p>	<p>3.4.2.2 тәуелдік жалғауларының қолданысын білу</p>
<p>Сабақ мақсаттары</p>	<p>Барлық оқушылар жасай алады: • Мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге, өз ойын дәлелдеуге және толық, жүйелі, түсінікті етіп айтуға, ойын жазбаша жеткізуге дағдыланады. Оқушылардың көбі жасай алады: • Диалогке қатысады; мұғалімнің көмегімен мәтіндегі негізгі ойды анықтай алады. Оқушылардың кейбірі жасай алады: • Берілген тақырып бойынша өз көзқарасын білдіріп, ой қорыту жасай алады.</p>
<p>Бағалау критерийлері</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Тыңдалған мәтін бойынша қойылған сұрақтарға жауап беріп, мәтінде жалпы не туралы айтылғанын түсінеді. • Диалогке қатысады; мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтай алады. • Мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге, өз ойын дәлелдеуге және толық, жүйелі, түсінікті етіп айтуға, ойын жазбаша жеткізуге дағдыланады.
<p>Құндылықтарды дарыту</p>	<p>Оқуға, білімге деген қызығушылығын арттырып, еңбекке баулу. Жеке және топта жұмыс жасай алу, ынтымақтастық.</p>
<p>Пәнаралық байланыстар</p>	<p>Дүниетану, қазақ тілі.</p>
<p>АКТ қолдану дағдылары</p>	<p>Интернет-ресурстар, дерекқордан және интернеттен сабаққа қатысты ақпаратты іздеу;</p>

Кесте 8 – жалғасы

Ресурстар	Топқа бөлуге арналған парақшалар, интерактивті тақта, жұмыс дәптері, қалам мен түрлі түсті қарындаш, стикер, видеоматериалдар., постер, кері байланыс парағы т.б	
Бастапқы білім	5-бөлім материалдары оқушылардың 2-сыныпта өткен «Сөз таптары», алдыңғы бөлімде қарастырылған «Сөз құрамы» тақырыптары бойынша игерген дағдылары мен білімдеріне негізделіп меңгертіледі.	
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>Эмоциялық жаттығулар1. Күніміз қалай күледі (қима суретпен жұмыс) Оқушыларға үш-төрт бөлікке бөлінген күннің суреттерін беру. Олардың міндеті сәйкес келетін бөліктерін тауып, тез күннің суретін құрап шығу. Жарыс түрінде. Балаларды мақтап мадақтау. Әр топтың күн сәулесіне арналған тапқақтары. 1) Біз қандаймыз, қандаймыз, Шұғылалы таңдаймыз. Жарқыраған күндейміз, Ренжуді білмейміз. 2) Кел, балалар, күлейік, Күлкіменен түлейік. Қабақ түйіп не керек? Көңілді боп жүрейік! <u>Алдыңғы білімді еске түсіру (ұжымда)</u> (Ұ) «Жауабын тап» ойын-жаттығуы. «Жауабын тап» ойын-жаттығудың шарты: бағанның сол жағында сұраулы сөйлемдер, оң жағында сол сұрақтардың жауап сөздері орны ауыстырылып берілген. Оқушылар сұрақтың жауабын өзі дұрыс тауып, хабарлы сөйлем етіп айтуы және жазуы керек. Мысалы, «Шегірткеге не жарасады? – Секірген. – Шегірткеге секірген жарасады». <u>ҚБ: Отшашу арқылы бір-бірін бағалау.</u> Оқу мақсатын таныстыру Күтілетін нәтижені анықтау</p>	<p>Оқушыларды топтарға бөлуге арналған суреттер.</p> <p>Сұраққа жауап берген оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Алдыңғы білімді еске түсіру тапсырмалары</p>

Кесте 8 – жалғасы

<p>Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушымен жұмыс</p>	<p>«Суреттің қатесін тап»: Бұл әдістеменің көмегі арқылы қарапайым образды ойлау қабілеті анықталады, баланың қоршаған ортамен байланысы және қарым-қатынасы, осы өмірдегі объектілер: жануарлар, олардың өмір сүруі және табиғат. Осы әдістеменің көмегі арқылы өз ойын логикалық және грамматикалық тұрғыдан жеткізе білу қабілеті анықталады. Бастапқыда балаға сурет көрсетіледі. Бала суретке анықтап қарап суретшінің қатесін табу керек, негізінде қандай болу керек екенін түсіндіру керек. Тапсырманы орындауға 3 мин. уақыт беріледі.</p>	
<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Ширату тапсырмасы. 3.1.4.1 (Ө) Мұғалімнің көмегімен сурет бойынша әңгіме құрастыру. 44-жаттығу. Сурет бойынша әңгімелету, суреттегі оқиғаны болжату мақсатында «Суретті әңгімеле» стратегиясы қолданылады. Оқушылардың назары сюжетті суретке аударылады. Сурет әңгіменің бір бөлігі екені ескертіледі. Оқушыларға суретте бейнеленген сәттің алдында не болғаны және кейін не болатыны болжатылады. Сурет бойынша мәтін құрайды. Қажет болған жағдайда әңгіменің жаңа сөздерін алдын ала үйретуге болады. Әңгіме құрастыруда тәуелдеулі және туынды зат есімдерді пайдалануына бағыт беріледі.</p> <p>(Ө; Т; Қ) Жұмыстарын топта жариялап оқу. Мұғалім оқушыларға топтық жұмысты орындау және оны қорғаудың мақсаты мен қойылатын талаптарын белгілейді және қағазға түсіріп, сынып қабырғасына іліп қояды. Үлгі: тапсырманы орындау барысында тақырыптан ауытқымау; интонацияны, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану; сөйлеу барысында берілген уақытты сақтау. «Автор орындығы» стратегиясы бойынша жұмыстарын топта жариялайды. (МК; Ұ; Қ) Өз көзқарастарын білдіріп, сабаққа рефлексия жасау. «Екі тілек, бір ұсыныс» стратегиясы арқылы бір-бірінің жұмысын бағалайды. Дескриптор: Тындалған мәтін бойынша қойылған сұрақтарға жауап беріп, мәтіннің түрлері мен құрылымдық бөліктерін анықтай алады. Диалогке қатысады; мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтай алады. Берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады.</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Белсенді оқу тапсырмалары.</p> <p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Оқулықпен және дәптермен жұмыс</p>

Кесте 8 – жалғасы

	<p>Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау Ой сергек! Мұғалім өлеңді оқып, қимыл-қозғалыстарды жасап көрсетеді, балалар қайталайды. Бойынды сергек тік ұста, демінді ішке тез ал да, емін-еркін тыныста. Сол қолыңды соз алға, қол ұшына қара да, үшбұрыш сыз ауада. Оң қол да бос тұрмасын, дөңгеленіп зырласын.</p> <p>3.4.2.2 (Ө; Ж; Қ) Мәтінді тиісті тыныс белгілерімен толықтырып, көшіріп жазу. 45-жаттығу. Мәтінді тиісті тыныс белгілерімен толықтырып көшіріп жазады. Оқушылардың бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазуы қадағаланып, бағыт беріледі. Тәуелдік жалғаулы зат есімдердің астын сызады. Жүппен жұмыс жасайды. Мұғалімнің көмегімен бір-бірінің қатесін тауып, түзетіп, орындалған жұмысты өзара бағалайды.</p> <p>3.2.5.1 (МК; Ө; Қ) Дереккөздермен жұмыс. 46-жаттығу. Сызбадағы сөздерді оқиды. Ши түрлері туралы ақпаратты сынып бұрышындағы дереккөздермен жұмыс істеу арқылы табады. Тапқан ақпараттарын сыныпта талқылайды. (Т) Ермексазбен мүсін жасау. Оқушылардың топтық жұмысы ұйымдастырылады. Өз қалаулары бойынша кез келген заттың мүсінін жасайды. Жасаған жұмыстарына ат қояды. Жұмыстарын топта жариялайды. (Ө; Ұ; Қ) Бір-бірінің жұмысымен танысу. Стикерлерге өз көзқарастарын жазып, жабыстыру. «Галереяны шарлау» стратегиясы бойынша рефлексия жасау. Көрме ұйымдастыру. Оқушылар жасаған мүсіндерін көрмеге қояды. Бір-бірінің жұмыстырын бағалау үшін, стикерлерге өз көзқарастарын білдіріп жазып, бағалайды.</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Белсенді оқу тапсырмалары.</p> <p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p> <p>Оқулықпен және дәптермен жұмыс</p>
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>(Ө; Қ) Үлгіге қарап, жұмбақ құрау. Жұмыс дәптерінде берілген үлгіге сүйеніп, жұмбақ құрайды. Жұмыстарын топта жариялайды. (ҚБ) «Екі жұлдыз, бір тілек» әдісі. Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда) Кері байланыс</p>	<p>Түрлі түсті суреттері бар журналдар, флипчарт, желім</p>

Кесте 8 – жалғасы

	<p style="text-align: center;">Кері байланыс</p> 	<p>Оқушылар сабақтан алған әсерлерін кері байланыс парағы тапсырмалары арқылы білдіре алады.</p>
<p>Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы</p>
<p>Саралау іріктелген тапсырмалар, нақты бір оқушыдан күтілетін нәтижелер, оқушыға дербес қолдау көрсету, оқу материалдары мен ресурстарын оқушылардың жеке қабілеттерін есепке ала отырып іріктеу (Гарднердің жиынтық зият теориясы) түрінде болуы мүмкін. Саралау уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез келген кезеңінде қолданыла алады.</p>	<p>Бұл бөлімде оқушылардың сабақ барысында үйренгенін бағалау үшін қолданатын әдіс-тәсілдеріңізді жазасыз</p>	<p>Денсаулық сақтау технологиялары. Сергіту сәттері мен белсенді іс-әрекет түрлері. Осы сабақта қолданылатын Қауіпсіздік техникасы ережелерінің тармақтары.</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия Сабақ мақсаттары / оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылардың барлығы ОМ қол жеткізді ме? Жеткізбесе, неліктен? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма? Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?</p>	<p>Бұл бөлімді сабақ туралы өз пікіріңізді білдіру үшін пайдаланыңыз. Өз сабағыңыз туралы сол жақ бағанда берілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	
<p>Жалпы баға Сабақтың жақсы өткен екі аспектісі (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақты жақсартуға не ықпал ете алады (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақ барысында сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістік/қиындықтары туралы нені білдім, келесі сабақтарда неге көңіл бөлу қажет?</p>		

Сонымен қатар, бастауыш сынып педагогі Жетписбаева С. «Қазақ тілі»

пәнін ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларға «Зат есімнің тәуелденуі» тақырыбын өткен кезде қарапайым суретті көрсетіп, бірақ, одан қате тұсын табу емес, енді артық затты тауып, неге артық екендігін түсіндіреді. Сыныптастарымен тығыз қарым-қатынас орнату үшін эмоциялық жаттығу арқылы топтастырып, сұрақтарға жауап беруде жұптастырып жұмыс істейді. Әрбір тапсырманы беру кезінде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға тапсырмалар оның икемділігі мен мүмкіндігіне байланысты өзгертіліп, ресурстарды берілетін тапсырмаға сәйкестендіріліп, сабақтың оқу мақсатына жету үшін рефлексия жасайды (кесте 9).

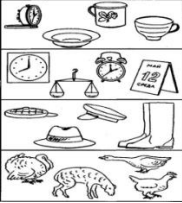
Кесте 9 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Пән: Қазақ тілі Орта мерзімді жоспар бөлімі: 5-бөлім: «Өнер» Күні: Сынып: 3-сынып	Мектеп: Мұғалімнің аты-жөні: Жетписбаева С. Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақ тақырыбы	Зат есімнің тәуелденуі
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	3.4.2.2 тәуелдік жалғауларының қолданысын білу
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар жасай алады: • Мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге, өз ойын дәлелдеуге және толық, жүйелі, түсінікті етіп айтуға, ойын жазбаша жеткізуге дағдыланады. Оқушылардың көбі жасай алады: • Диалогке қатысады; мұғалімнің көмегімен мәтіндегі негізгі ойды анықтай алады. Оқушылардың кейбірі жасай алады: • Берілген тақырып бойынша өз көзқарасын білдіріп, ой қорыту жасай алады.
Бағалау критерийлері	• Тыңдалған мәтін бойынша қойылған сұрақтарға жауап беріп, мәтінде жалпы не туралы айтылғанын түсінеді. • Диалогке қатысады; мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтай алады. • Мәтін мазмұны бойынша пікір білдіруге, өз ойын дәлелдеуге және толық, жүйелі, түсінікті етіп айтуға, ойын жазбаша жеткізуге дағдыланады.
Құндылықтарды дарыту	Оқуға, білімге деген қызығушылығын арттырып, еңбекке баулу. Жеке және топта жұмыс жасай алу, ынтымақтастық.
Пәнаралық байланыстар	Дүниетану, қазақ тілі.
АКТ қолдану дағдылары	Интернет-ресурстар, дерекқордан және интернеттен сабаққа қатысты ақпаратты іздеу;
Ресурстар	Топқа бөлуге арналған парақшалар, интерактивті тақта, жұмыс дәптері, қалам мен түрлі түсті

Кесте 9 – жалғасы

	қарындаш, стикер, видеоматериалдар, постер, кері байланыс парағы т.б.	
Бастапқы білім	5-бөлім материалдары оқушылардың 2-сыныпта өткен «Сөз таптары», алдыңғы бөлімде қарастырылған «Сөз құрамы» тақырыптары бойынша игерген дағдылары мен білімдеріне негізделіп меңгертіледі.	
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>Эмоциялық жаттығу Жаңа топ құру (Ұ) Топқа бөліну. «Мозаика» әдісі бойынша суреттер арқылы сыныпты топқа бөлу. Оқушылардың мұндағы мақсаты суреттер арқылы өз жұптарын тауып, бір топ болып құралады. Топтың атын қояды. Топ басшысын сайлайды. Топтың ережесін құрастырады. ЕРЕЖЕ Т – талқылаймыз О – ортақ шешімге келеміз П – пікірлесеміз Т – тыңдаймыз А – ақылдасамыз. 3.2.4.1 (Ұ; Т; Қ) Мәтінді түсініп оқып, ат қою. 47-жаттығу. Мәтінді түсініп оқиды. Мәтіндегі негізгі ойды анықтайды. Сызбада берілген мәтін атауларын оқиды. Мәтіннің мазмұнын қай атау бейнелей алатынының анықтайды. Себебін түсіндіріп, дәлелдейді. Берілген тапсырмаларды оқып, мәтіннен не туралы білуге болатынын анықтайды. <u>Алдыңғы білімді еске түсіру (ұжымда)</u> <u>ҚБ: Отшашу арқылы бір-бірін бағалау.</u> Оқу мақсатын таныстыру Күтілетін нәтижені анықтау</p>	<p>Оқушыларды топтарға бөлуге арналған суреттер. Сұраққа жауап берген оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату. Алдыңғы білімді еске түсіру тапсырмалары</p>
Сабақтың ортасы	<p>Ширату тапсырмасы. 3.3.4.1 (МК; Ө; Қ) Сұрақтарға жауап жазу. Тәуелденген сөздерді табу. Жіберілген қателерді мұғалімнің көмегімен тауып, түзету. «Ою», «өрнек» сөздерін тәуелдеп жазады. Жазған жұмысынан тәуелденген сөздерді тауып, сұрақ қояды. Олардың қай жақта екенін айтып, дәлелдейді. Оқушылардың бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазуы қадағаланып, бағыт беріледі. Жұппен жұмыс жасайды. Мұғалімнің көмегімен бір-бірінің қатесін тауып, түзетіп, орындалған жұмысты өзара бағалайды.</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p>

Кесте 9 – жалғасы

	<p>Ой сергек! Бейнежазбадағы әуен ырғағымен билеу. 3.2.6.1 (Т; Қ) Мәтін бөліктерінің атауларын толықтыру. Оқыған мәтінінің түрін анықтау. 48-жаттығу. Жоғарыдағы мәтін бөліктерінің атауын толықтырады. Мәтінді мазмұндап айтады. Жоғарыда оқыған, мазмұнын айтқан мәтінінің түрін анықтап, дәлелдейді. 3.4.2.2 (Ө; Ұ; Қ) Жұмбақты оқып, шешуін табу. Тәуелденген сөздерді тауып, үш жақта, жекеше және көпше түрде айту. 49-жаттығу. Жұмбақты оқып, шешуін табады. Тәуелденген сөздерді тауып, оларды үш жақта, жекеше және көпше түрде айтады. Жұмбақтың шешуі: ешкі. Дескриптор: ● Тыңдалған мәтін бойынша қойылған сұрақтарға жауап беріп, мәтіннің түрлері мен құрылымдық бөліктерін анықтай алады. ● Диалогке қатысады; мұғалімнің көмегімен негізгі ойды анықтай алады. ● Берілген тақырып бойынша ой қорыту жасай алады. Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау</p>	<p>Белсенді оқу тапсырмалары. Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату.</p>
<p>Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушымен жұмыс</p>	<p>Балаға суретке қарап артық затты тауып, не үшін оның артық екенін табу керек. Бұл тапсырма деңгейлеп беріледі. Бұл 5-6 жастағы балалардың ойлау қабілетін анықтауға арналған. Тапсырманы орындауға 3 мин. уақыт беріледі. Тапсырма бала деңгейіне қарай орындалады.</p>	
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>3.4.2.2 (Т; Ө; Қ) Тиісті әріптерді қойып, сөздерді оқу. Шыққан сөздерді тәуелдеп жазу. Шығармашылық үзіліс. 50-жаттығу. Тапсырманы түсініп оқиды. Оқушылардың назары тоқыма торға аударылады. Тиісті әріп түрлерін қойып, ши тоқуда қолданылған ағаш атауларын оқиды. Шыққан ағаш түрлерін тәуелдеп жазады. 3.4.2.2 (Ө; Ұ; Қ) Артық сөздерді табу. Тәуелденген сөздерді анықтай алу. 51-жаттығу. Тапсырманы түсініп оқиды. Артық сөздерді табады. Себебін айтып түсіндіріп, дәлелдейді. Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда) Кері байланыс парақшасы</p>	<p>Тапсырманы орындаған оқушыны мадақтау, толықтыру жасау, тиімді кері байланыс орнату. Оқушылар сабақтан алған әсерлерін кері байланыс парағы тапсырмалары арқылы білдіреді</p>

Кесте 9 – жалғасы

<p>Сабақтың соңы</p>		
<p>Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы</p>
<p>Саралау іріктелген тапсырмалар, нақты бір оқушыдан күтілетін нәтижелер, оқушыға дербес қолдау көрсету, оқу материалдары мен ресурстарын оқушылардың жеке қабілеттерін есепке ала отырып іріктеу (Гарднердің жиындық зият теориясы) түрінде болуы мүмкін. Саралау уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез келген кезеңінде қолданыла алады.</p>	<p>Бұл бөлімде оқушылардың сабақ барысында үйренгенін бағалау үшін қолданатын әдіс-тәсілдеріңізді жазасыз</p>	<p>Денсаулық сақтау технологиялары. Сергіту сәттері мен белсенді іс-әрекет түрлері. Осы сабақта қолданылатын қауіпсіздік техникасы ережелерінің тармақтары.</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия Сабақ мақсаттары /оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылардың барлығы ОМ қол жеткізді ме? Жеткізбесе, неліктен? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма? Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?</p>	<p>Бұл бөлімді сабақ туралы өз пікіріңізді білдіру үшін пайдаланыңыз. Өз сабағыңыз туралы сол жақ бағанда берілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	
<p>Жалпы баға Сабақтың жақсы өткен екі аспектісі (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақты жақсартуға не ықпал ете алады (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)? 1: 2: Сабақ барысында сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістік/қиындықтары туралы нені білдім, келесі сабақтарда неге көңіл бөлу қажет?</p>		

«Математика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы бойынша 3-сыныпқа арналған математика пәнінің базалық білім мазмұнында бір-бірімен байлануды қажет ететін бөлімшелерден («Сандар мен шамалар», «Алгебра элементтері», «Геометрия элементтері», «Жиындар. Логика элементтері», «Математикалық моделдеу») тұрады. Бөлімшелердің сабақтастығын сақтауда бастауыш сынып педагогі ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалармен жұмыс жасауда кескіндеме үлгілерінің қарапайым үлгісін ресурс ретінде қолданып, баланың қажеттіліктеріне байланысты тапсырмаларды сабақ барысында өзгертіп отырады.

Мысалы, бастауыш сынып педагогі Иманкалиева С. «Математика» пәнін ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларға «96:6 түріндегі кестеден тыс ауызша бөлу. Кескіндеме» тақырыбын өткен кезде сұрақтар арқылы мысалдар айтқызумен дидактикалық материалдармен жұмыс жасайды. Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балалармен ойын арқылы белсенділігін арттыруға сурет беріліп, сол суреттің бір бөлігінің болмауынан баланың қабылдауы, яғни тұтас қабылдай алады ма, әлде жекелей бөлшектер арқылы ма екендігіне талдау жасау арқылы әрбір сабақта әртүрлі тапсырмаларды қолдана отырып, ресурстарды баланың ерекшелігі мен пайдалана алу мүмкіндігіне сәйкестендіріліп, рефлексия жасайды (кесте 10).

Кесте 10 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Тақырыбы: 96:6 түріндегі кестеден тыс ауызша бөлу Кескіндеме		Мектеп: №83МГ	
Күні: 18.01		Мұғалімнің аты-жөні: Иманкалиева С.	
3 «Ә»-сынып:		Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Оқу мақсаттары	<p>3.1.2.7.кестеден тыс мынадай жағдайларда: 17:5 96:6 75:15 84:4 ауызша көбейту мен бөлуді орындау.</p> <p>3.1.2.9 100 көлеміндегі сандарды ауызша көбейту мен бөлуді орындауда қосындыны және көбейтіндіні бір таңбалы санға бөлу, қосындыны санға көбейту ережесін қолдану.</p> <p>3.2.1.3 көбейтудің үлестірімділік және терімділік қасиеттерін әріптік теңдік түрінде: $(ab)c=a(bc)$; $a(b+c) = ab+ac$; $a(b-c) = ab-ac$ көрсету және қолдану.</p> <p>3.2.2.2 көбейту мен бөлуге берілген $x:8=9$; $51:x=17$; $23 \cdot x=46$ түріндегі қарапайым теңдеулерді шешу.</p>		
Күтілетін нәтижелер	Барлық оқушылар: -кестеден тыс мына жағдайда: 96:6 ауызша көбейту және бөлу алгоритмін біледі.		

Кесте 10 – жалғасы

Күтілетін нәтижелер	Бірқатар оқушылар: - кестеден тыс мына жағдайда: 96:6 ауызша көбейту және бөлу алгоритмін қолдану; қосындыны санға көбейту мен бөлудің ережелері негізінде екенін, әрқайсысы бөлгішке бөлінетін ыңғайлы қосылғыштардың қосындысын таңдап алу екенін түсінеді	
	Кейбір оқушылар: - есептеу тәсілдері негізінде жатқан қасиеттің формуласын түсіндіре алады.	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: Кестеден тыс мына жағдайда: 96:6 ауызша көбейту және бөлу алгоритмін түсіндіре алады.	
	Пәндік лексика және терминология: - қосындыны санға көбейту және бөлу ережесі, ыңғайлы қосылғыштардың қосындысы.	
	«Күлімсіреу»: Күш ішінде уақыт тауып, көзіңізді жұмған күйде отыра тұрыңыз. Бұл ретте сіздің бетіңізде күлкі үйірілуі тиіс. Сіз тыныштықты сезесіз – бұлшық еттер жүйке жүйесіне жағымды әсер ететін импульстер тудырады.	
Эмоциялық көңіл күйі	<i>Жазу:</i> Кестеден тыс 96: 6 түріндегі ауызша көбейту және бөлу алгоритмін жазыңдар.	
Тірек білім, білік, дағдылар	Қосындыны санға көбейту және бөлу ережесі, көбейту кестесі	
Жоспар		
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған іс-әрекет	Қоры
0-3 мин	Ынталандыру. Берілген кезең өткен сабаққа ұқсас. Бірақ кескіндеме жанрына баса назар аудару керек.	Кескіндеме жанрлары, картинаның үлгілері.
4-6 мин	Белсендіру. №1 тапсырма. Сурет қай жанрдың бағытында салынғанын анықта. Есепте. Жауабын тап. Балалар өрнектің мәнін табады, оны міндетті түрде оқып береді. Амалдар компоненттерінің атаулары қолданылады, санның кубы мен квадраты. Сонымен қатар өткен $17 \cdot 5$, $84 : 4$ алгоритмдерді де қайталайды. Есептеу біліктіліктерін жетілдіру мақсатында «Математикалық домино» ойынын ойнатуға болады. Оқушыларға сол жағында жауап жазылған, ал екінші жағында басқа мысал жазылған бір-бір карточкадан таратады. Балалар бірінші өрнекті оқиды, карточкасына сол өрнектің жауабы жазылған бала жауапты оқиды да келесі өрнекті оқиды және т.б.	Оқулық, көбейтулер жазылған карточкалар, терім кенебі

Кесте 10 – жалғасы

	<p>Балалар үшін мына төмендегі карточкаларды дайындау керек:</p> <table border="1" data-bbox="411 309 1145 837"> <tr> <td>16 : 2</td> <td></td> <td>36</td> <td>9 · 5</td> <td>64</td> <td>5 · 6</td> <td>30</td> <td>5 ·</td> </tr> <tr> <td>54</td> <td>8 7</td> <td>8</td> <td>25 : 5</td> <td>25</td> <td>18 : 3</td> <td>9</td> <td>6 · 6</td> </tr> <tr> <td>56</td> <td>7 · 6</td> <td>3</td> <td>8 · 8</td> <td>5</td> <td>18</td> <td></td> <td>9 ·</td> </tr> <tr> <td>42</td> <td>3 · 3</td> <td>9</td> <td>24 : 6</td> <td>45</td> <td>7 · 7</td> <td>49</td> <td>9 · 9</td> </tr> <tr> <td>81</td> <td>9 · 7</td> <td>4</td> <td>18 : 9</td> <td>2</td> <td>7 · 4</td> <td>28</td> <td>7 · 3</td> </tr> <tr> <td>21</td> <td>4 · 4</td> <td>16</td> <td>5 · 7</td> <td>35</td> <td>32 4</td> <td>8</td> <td>8 · 5</td> </tr> <tr> <td>40</td> <td>21 : 3</td> <td></td> <td>7 · 9</td> <td>63</td> <td>13·1</td> <td>130</td> <td>9 · 0</td> </tr> </table> <p>Ойынды карточкасына 16 : 2 мысалы жазылған бала бастайды.</p> <p>Балалардың кестеден тыс көбейту мен бөлу бойынша алған білімдерін мысалдар арқылы талдап қорытуға болады:</p> <p>12 · 2 12 · 4 350 : 5 600 : 300 48 : 2 600 : 20 140 : 20 7 · 12 48 : 4</p>	16 : 2		36	9 · 5	64	5 · 6	30	5 ·	54	8 7	8	25 : 5	25	18 : 3	9	6 · 6	56	7 · 6	3	8 · 8	5	18		9 ·	42	3 · 3	9	24 : 6	45	7 · 7	49	9 · 9	81	9 · 7	4	18 : 9	2	7 · 4	28	7 · 3	21	4 · 4	16	5 · 7	35	32 4	8	8 · 5	40	21 : 3		7 · 9	63	13·1	130	9 · 0	
16 : 2		36	9 · 5	64	5 · 6	30	5 ·																																																			
54	8 7	8	25 : 5	25	18 : 3	9	6 · 6																																																			
56	7 · 6	3	8 · 8	5	18		9 ·																																																			
42	3 · 3	9	24 : 6	45	7 · 7	49	9 · 9																																																			
81	9 · 7	4	18 : 9	2	7 · 4	28	7 · 3																																																			
21	4 · 4	16	5 · 7	35	32 4	8	8 · 5																																																			
40	21 : 3		7 · 9	63	13·1	130	9 · 0																																																			
<p>Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушымен жұмыс</p>	<p>1. Сұрақтар арқылы мысалдар ойлату 2. Дидактикалық материалмен жұмыс 3. Белсенділігін арттыруға арналған ойын түріне қатыстыру 4. Суретті үлестірмелермен жұмыс: «Мына суретте не жетіспейді?»</p> <p>Балаға әртүрлі сериялардан құралған суреттер беріледі. Әр суреттің бір бөлігі жетіспейді. Диагностика жүргізуші баланың тапсырманы орындауға қанша уақыт жұмсағанын білу үшін секундомер қосып қояды. Диагностика көрсеткіші баланың қабылдау деңгейінің қаншалықты дәрежеде екенін білу үшін балдық шкаламен бағаланады.</p>																																																									
<p>12-29 мин</p>	<p>Жаңаны ашу. Барлық өткен жағдайлар көбейту мен бөлу қасиеттері, сандарды разрядтық қосылғыштарға жіктеу жайлы алған білімдерімен негізделген. Бұл жағдайда ыңғайлы қосылғыштарға жіктеу қажет. №2 тапсырма бойынша түсіндіруге болады. Алгоритм құрастырылады. Түсіндіре отырып алғашқы бекіту. №3 – түсіндіре отырып ауызша орындайтын тапсырма. Ішінара орындалады.</p>	<p>Дәптер, оқулық.</p>																																																								

Кесте 10 – жалғасы

<p>12-29 мин</p>	<p>Өздік жұмыс. Баспадан шыққан дәптердегі тапсырманы орындау. Санды тиімді қосылғыштардың қосындысына жікте. Есепте. Өзін-өзі тексеру үшін мысал беріледі: $84:7=(70+14):7=10+2=12$ $91:7=(70+21):7=10+3=13$ $56:4=(40+16):4=10+4=14$ $54:3=(30+24):3=10+8=18$</p>	<p>Дәптер, оқулық.</p>
<p>30-35 мин</p>	<p>Жаңаны қолдану. Сонымен қатар балалардың назарын егер соңында нөл болса, үш таңбалы санмен орындалатын жағдайда екі таңбалы санды бір таңбалы санға бөлу алгоритмін қолдану оңай болатынына аудару керек. №2 тапсырмада бұл соңғы баған. Өткенмен жұмыс. №5-7 тапсырмалар қалдықпен бөлуді бекітуге көмектеседі, көбейтудің үлестірімділік қасиеттері негізінде есептерді әртүрлі тәсілмен шығарады. Сабақ бойынша сұрақтар құрастыру. Әр жаңа сабақта немесе бекіту сабағында оқушылар сұрақтар құрастырады. Бұл тақырыпты ұғынып, дұрыс қабылдауға мүмкіндік береді. Оқулықта берілген сөздермен сұрақтар құрастыру керек. Мына тәсілдерді қолдануға болады: түймедақ немесе Блум текшесі.</p>	
<p>35-40 мин</p>	<p>Рефлексия. Үй тапсырмасы ретінде ұсынылған оқулықтағы №4 тапсырма – жаңа сабақты қайталауға арналған міндетті түрде орындалуы тиіс тапсырмалардың бірі. Рефлексия жүргізу үшін балаларға өз біліктіліктерін мақсатымен байланыстыруды ұсынады: кім сабақ барысында қолынан не келетінін ұқты: ☐ кестеден тыс ауызша бөлуді орындауды; ☐ қосындыны бір таңбалы санға бөлу ережесін қолдануды. Жетістіктер жолағында білім деңгейінің дәрежесі анықталады және үй жұмысы қорытындыланады. Біліктіліктерін арттыру үшін тапсырмалардың қалғанын мұғалім үйде орындауға береді және есепті шығаруда алғыр балалар шығармашылық деңгейлерін көрсетуді ұсынады. Сандардың орнына басқа сандарды қойып, үйде орындаңыздар.</p>	<p>Жетістіктер жолағы.</p>

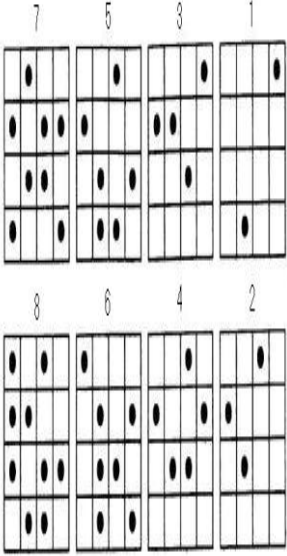
Сонымен қатар, бастауыш сынып педагогі Жетписбаева С. «Математика» пәнін ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға «Есептеу» тақырыбын өткен кезде қызығушылығын ояту жаттығуларын жасата отырып, үйге берілген тапсырманы сұрау процесіне қатыстырып, оның жаңа сабақ бойынша сұрақтар қою арқылы ойын біліп, сол арқылы тапсырманы таңдауға мүмкіндік алады.

Өйткені, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың ерекшелігі мен мүмкіндігіне сәйкестендіріліп тапсырмалар мен ресурстар өзгертіліп отырады. Әрбір тапсырманы беруде баланың икемділігі мен қызығушылығы ескеріліп, диалог жүргізу арқылы сыныптастарымен қарым-қатынас жасата отырып, сабақтың оқу мақсатына жету үшін рефлексия жасайды (кесте 11).

Кесте 11 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Тақырыбы: Есептеу. Қорытындылау / Музыка		Мектеп:	
Күні:		Мұғалімнің аты-жөні: Жетписбаева С.	
3-сынып:		Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Оқу мақсаттары	3.2.2.2 көбейту және бөлу амалдарына берілген қарапайым теңдеулерді шешу; құрылымы күрделі $x \cdot (25:5)=60$; $(24 \cdot 3):x=6$; $x: (17 \cdot 2)=2$; $k+124:4=465$ түріндегі теңдеулерді шешу.		
Күтілетін нәтижелер	Барлық оқушылар:		
	-төмендегідей құрылымы күрделі теңдеулерді шешеді: $x \cdot (25:5)=60$; $(24 \cdot 3):x=6$; $x: (17 \cdot 2)=2$; $k+124 : 4 = 465$ кестеден тыс көбейту және бөлу амалдарының орындалу жолдарын түсіндіру.		
	Бірқатар оқушылар:		
	-теңдеуді жеңілдету жолдары мен құрылымы күрделі теңдеуді шешу амалдарын түсіндіру.		
Тілдік мақсаттар	Кейбір оқушылар:		
	-сол жағы және оң жағы күрделендірілген теңдеулерді шешуді біледі.		
	Оқушылар: Құрылымы күрделі теңдеулер шешуді түсіндіруді, сол жақ бөлігін жеңілдету, белгісіз компонентті атау, белгісіз компонентті табу ережесін түсіндіре алады.		
	Пәндік лексика және терминология: -көбейту мен бөлуге берілген қарапайым теңдеу, күрделі құрылымды теңдеулер.		
Тілдік мақсаттар	Сабақта диалог/жазу үшін пайдаланылатын тіл. <i>Талқылау:</i> –Теңдеу күрделендірілген болса, оны шешу үшін не істеу қажет? –«Өрнекті жеңілдету» дегенді қалай түсінесің? –Күрделі теңдеуді қалай тексеруге болады? Күрделі теңдеулерді шешу амалдарын ұсын.		
	<i>Жазу:</i>		
	Теңдеудің шешімі мен тексеру жолдарын жаз.		

Кесте 11 – жалғасы

Тірек білім, білік, дағдылар	Көбейту мен бөлу амалдарына берілген қарапайым теңдеулер, ауызша көбейту мен бөлу тәсілдері.	
Эмоциялық жаттығулар	<p>«Австралия жаңбыры»:</p> <p>1-саусақтарды жай сытырлату арқылы жаңбырдың басталу тырсылын дыбысын келтіреді;</p> <p>2-сол қолдың алақанын ашып оң қолдың екі саусағымен алақанды соғу;</p> <p>3-сол алақанды оң қолдың төрт саусағымен соғу;</p> <p>4- жылдам екпінмен шапалақтау;</p> <p>5- екі қолымен екі санын соғу;</p> <p>6-екі аяқты кезектестіріп соғу.</p>	
Жоспар		
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған іс-әрекет	Қоры
0-3 мин	<p>Ынталандыру.</p> <p>Оқушыларды аспапты музыка туралы әңгімеге тартыңыз. Олармен музыкадағы аспаптардың рөлі мен симфониялық оркестр туралы, математиканың музыкадағы маңыздылығы туралы әңгімелесіңіз.</p>	
Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушымен жұмыс	<p>1. Белсенділігін дамыту жаттығулары</p> <p>2. Үй тапсырмасына қатыстыру</p> <p>3. Жаңа сабақ бойынша сұрақтар қою</p> <p>Әдістеме: «Есінде сақта, нүктелерді дұрыс белгіле». Бұл әдістеменің көмегі арқылы зейіннің көлемі анықталады. Нүктелер қойылған 8 кішкентай төртбұрыш кесіліп алынады. Тапсырманы бастамас бұрын балаға келесі инструкция беріледі: Қазір біз зейіннің көлемін анықтауға арналған ойын ойнаймыз. Мен саған кестенің бірінен соң бірін көрсетемін, сен ол нүктелерді бос торкөзге салып отырасың. Ары қарай балаға кезегімен 1-2 сек. аралығында сурет көрсетіледі. 15 сек. уақыт баланың нүктелердің қайда орналасқанын еске түсіру үшін беріледі.</p>	
4-6 мин	<p>Белсендіру.</p> <p>Мысалдарды орындау арқылы, симфониялық оркестрдегі музыкалық аспаптар тобының қалай аталатынын біл. Құрылымы күрделі теңдеуді шешу алгоритмін қайталайды.</p>	

Кесте 11 – жалғасы

<p>7-11 мин</p>	<p>Мақсат қою (проблемалық жағдаят) Мұғалім алдағы қорытынды жұмыс туралы айтып, оқушылардан оған қалай дайындалу керек екенін, сабаққа қандай мақсат қою керек екенін сұрайды.</p>	
<p>12-29 мин</p>	<p>Өздік жұмыс № 3, 4, 5 құрылымы күрделі теңдеулерді шешуде, кестеден тыс көбейту мен бөлу амалдарын орындауда кездесетін қиындықтарды анықтауға бағытталған. Есептер үлгі бойынша тексерілгеннен кейін, өзі кездескен қиындықтарды түзетуге жеке жұмыстар жүргізу мақсаты қойылады. Қиындықтарды түзету Мұғалім тапсырманың дұрыстығын тексереді. – Кімде қиындықтар туындады? – Қай жерде қате жібердіңдер? – Жіберілген қатенің себебі неде? – Өздік жұмысты еш кедергісіз орындағандар, өздеріңнің іс-әрекеттеріңнің мақсатын құрыңдар. <i>(Қосымша тапсырма орындау).</i> Есепті шығару жолында қиындыққа тап болғандардың ары қарайғы мақсаты қандай? <i>(Қатемен жұмыс).</i> – Қатені түзету амалын қолданамыз. – Әркім өзінің оқу міндетін айтады.</p>	<p>Дәптер, оқулық.</p>
<p>30-35 мин</p>	<p>Өткенмен жұмыс. Мұғалім оқушының деңгейіне қарай жеке тапсырмалар береді. № 7-9 тапсырмалар топтық немесе жұптық жұмыста белсенді әдісті қолдана отырып барынша өз бетінше орындауға бағытталған. Өздік жұмыс. Мұғалім бағалау критерийлері бойынша дәптерде орындайтын есептер ұсынады. Құрылымы күрделі теңдеулерді шешіндер және мұғалімнің немесе мықты оқушылардың үлгісімен тексеріндер.</p>	<p>Дәптер, оқулық.</p>

Кесте 11 – жалғасы

	<p>Мен:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ құрылымы күрделі теңдеуді ықшамдауды; ○ теңдеудің түбірін табуды; ○ кестеден тыс жағдайда көбейту мен бөлу амалдарын ауызша орындауды; ○ тексеруді орындай аламын. <p>Сабақтың тақырыбы бойынша сұрақтар құрастыру.</p> <p>Әр жаңа сабақта немесе бекіту сабағында оқушылар сұрақтар құрастырады. Бұл тақырыпты ұғынып, дұрыс қабылдауға мүмкіндік береді. Оқулықта берілген сөздермен сұрақтар құрастыру керек. Мына тәсілдерді қолдануға болады: түймедақ немесе Блум текшесі.</p>	
35-40	<p>Рефлексия.</p> <p>Балалардың жеке қиыншылығын ескере отырып, үйге берілетін тапсырманы анықтайды.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Сабақтың басында біз алдымызға қандай мақсаттар қойдық? – Осы мақсаттарыңызға жете алдыңыздар ма? – Қиындық туындады ма? – Сол қиындықтарды жеңе алдыңыз ба? – Бүгінгі сабақ несімен қызықты болды? <p>Өз жұмысын жетістік жолағымен бағалауды ұсынады.</p>	Жетістік жолағы

Жамбыл облысы, Шу қаласы «Жібек жолы» мектеп-лицейдің бастауыш сынып педагогі Ж.К. Козкорпешева тәжірибесінде 3 сыныпқа арналған күнтізбелік-тақырыптық жоспардың «Математика» пәні бойынша үлгісі (24 бала, оның ішінде 3-і ЕБҚ) БЖБ-ны ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға сәйкестендіріп өзгертіп, олардың мүмкіндіктеріне икемдеп тапсырмаларды беру арқылы ортаға бейімдеп, сыныптастарымен тығыз қарым-қатынас жасау арқылы дағдылануға үйретеді. Үнемі жекелік ықпал жасау арқылы баламен тығыз бірлескен жұмыс жасайды (кесте 12).

Сабақ барысында оқыту мақсаттарына жетуде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар баламен жоспарлы түрде жұмыс істеу арқылы бірзділік және жүйелі тәсілдемелерді қолдана отырып, оқыту технологиялары мен техникасына жаңашылдық өзгерістер жасап отырады.

Кесте 12 – Күнтізбелік-тақырыптық жоспардың үлгісі (3 сынып математика, 24 бала, оның ішінде 3-і ЕБҚ)

Сабақ №	ОӘК бойынша сабақ жоспары	Бөлімше	Оқыту мақсаттары	Сағат саны	Күні
Сабақ 50	Міндеттер арасындағы қатынастарға қатысты мәселелерді шешу	5.1 Міндеттер және математикалық үлгі	3.5.1.3 - Санның үлесін табу проблемаларын талдау және шамаларын шешу, құрастыру және кері есептеу; 3.5.1.4 - Шамалар арасындағы қатынастарға қатысты мәселелерді талдауға және шешуге; пропорционалды бөлу	1	16.11
51 сабақ	Міндеттер арасындағы қатынастарға қатысты мәселелерді шешу № 4 БЖБ 2А бөлімінде «Үлес»	5.1 Міндеттер және математикалық үлгі	3.5.1.3-Сан үлесін табуға арналған есептерді талдау және шамаларын шешу; кері есептерді; құрастыру 3.5.1.4 - Шамалардың арасындағы қатынастарға қатысты мәселелерді талдауға және шешуге; пропорционалды бөлу	1	19.11

Төмендегі кестеде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша берілген сабақ жоспарының үлгісінде балалармен жұмыс жасау ерекшелігін сабақ барысында қолданудың жолдары ұсынылады (кесте 13).

Кесте 13 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

№ 50 сабақтың қысқа мерзімді жоспарының үлгісі	
Пәні: Математика Сабақ 50	Мектеп: Шу қ., «Жібек Жолы» мектеп-лицейі
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Козкорпешева Ж.К.
Сынып: 3 «В»	Қатысқандар саны: _____ Қатыспағандар: _____
Бөлім (өтпелі тақырып):	Бөлім 2А. Үлес
Сабақтың тақырыбы:	Міндеттер арасындағы қатынастарға қатысты мәселелерді шешу. Сауда жасау уақыты
Сабақтың оқу мақсаттары:	3.5.1.3 сан мен шаманың үлесін табуға арналған есептерді талдау және шешу; кері есептерді құру және шешу. 3.5.1.4 шамалар арасындағы тәуелділікке есептерді талдау және шешу; пропорционалды бөлу.
Дағдыларын дамыту:	5.1 Тапсырмалар мен математикалық үлгілер
Пәні: Математика Сабақ 50	Мектеп: Шу қ., «Жібек Жолы» мектеп-лицейі
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Козкорпешева Ж.К.

Кесте 13 – жалғасы

Сынып: 3 «В»	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар:
Бөлім (өтпелі тақырып):	Бөлім 2А. Үлес	
Сабақтың тақырыбы:	Міндеттер арасындағы қатынастарға қатысты мәселелерді шешу. Сауда жасау уақыты	
Сабақтың оқу мақсаттары:	3.5.1.3 сан мен шаманың үлесін табуға арналған есептерді талдау және шешу; кері есептерді құру және шешу. 3.5.1.4 шамалар арасындағы тәуелділікке есептерді талдау және шешу; пропорционалды бөлу.	
Дағдыларын дамыту:	5.1 Тапсырмалар мен математикалық үлгілер	
Болжамды нәтиже:	Барлық оқушылар істей алады: шаманың бөлігін және оның бөлігін табу: жартысы, төртінші, үшінші, оныншы бөлім. Оқушылардың көпшілігі істей алады: Сан үлесін табуға есептерді талдау және шешу шамалар арасындағы тәуелділікке; кері есептерді құрастыру және шешу Кейбір оқушылар: Шамалар арасындағы тәуелділікке арналған есептерді құрастыру және талдау; пропорцияның белгісіз мүшесін табу.	
Тілдік мақсаты	Білім алушылар біледі: санның бір бөлігін және бөлігін санның бір, шамасын қалай табу керектігін түсіндіру, өзара байланысты шамалар Пәндік лексика және терминология: бөлшек, алымы, бөлімі, өзара байланысты шамалар. Диалог / хат үшін пайдалы сөз тіркестерінің сериясы <i>Талқылау:</i> Есіңізде болсын, баға, саны, құны. Бұл шамалар бір-бірімен қалай байланысты? Бағаны, санын, құнын қалай табуға болады?	
	<i>Хат:</i> Жазба міндеттерді шешу.	
Өткен сабақтардың материалдары:	Үлес және бөлшек ұғымы. Баға, сан, күн ұғымы.	
Сабақтың барысы:		
Сабақ кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекеттер	Ресурстар
Сабақтың басталуы	Психологиялық көңіл-күй және білімді өзектендіру. Акт. Ішкі жағдайда оқушылардың қарым-қатынасында психологиялық дайындықты қамтамасыз ету мақсатында «Молекулалар» ойыны сабақта өткізіледі. Ойынның сипаттамасы: оқушылар карточканы таңдайды және карточкадағы ақпаратты оқиды («Баға», «Сан», «Күн», «Ұзындық», «Ені», «Алаң», «Көбейткіш», «Көбейтінді», «Жылдамдық», «Уақыт», «Қашықтық»). Мұғалім «Молекулалар қозғалысты бастайды!» және балалар қозғалысты бастайды.	Карточкалар

Кесте 13 – жалғасы

<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Қозғалыс барысында бір-бірімен ақпаратпен бөліседі, сөйлей алады, тіпті тәртіп сызығын жоспарлайды және дабыл күтеді. «Топ» белгісінен кейін олар бір-бірімен құндылықтарды қосу арқылы үш адамнан тұратын топта біріктірілуі керек. Әртүрлі деңгейдегі оқушыларға жұмыс істеуге мүмкіндік беретін педагогикалық қолдау элементтері олар үшін қолайлы тәртіп:</p> <p>а / ойынның жағдайы басталғанда, музыка көңіл-күйді көтереді.</p> <p>б / «Еске салу» процесі іске қосылады. Карталардағы сілтеме сөздері мен «топтау» сөздерінің арасындағы байланысты табу кезі ойлауға бағытталады</p> <p>в / Болжамдар көп болады және балалар ойын процесінде топтастықтың дұрыстығын немесе қатесін бірлесіп талқылау мүмкіндігін алады.</p> <p>г / Егер «молекула-бала» басқаларға дұрыс «тіркелмесе», оған міндетті түрде кері байланыс беріледі және ол тағы да дұрыс «тіркелу» әрекетін жалғастырады. Әр жолы дұрыс анықталған сыныптастардың бірі адасқан молекуланы «қолдап жүруге» міндетті түрде әрекет етеді.</p> <p>Мақсат қою (проблемалық жағдаят) Мәселені талқылау және шешу «қанша төлеу?», «Дүкен» рөлдік ойыны.</p> <p>Ана, әке мен бала дүкеннен сатып алуға келеді. Мақсаты: азық-түлік өнімдеріне төлеу процесінде ойнау. Байланысты анықтау: егер «бағаны» «санға көбейтуде «құнын» білесіз.</p> <p><u>Білім беру кезеңдерінің міндеттері.</u> Оқу міндеттерін шешу</p>	
<p>30-36 мин</p>	<p>Топтық жұмыс: Өзара байланысты шамалардағы мәселелерді шешу. Кесте бойынша жұмыс жүргіземін. Осы сәтте ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың санасында осындай міндеттердің бейнесін кестемен байланыстыру өте маңызды. Мен балаларда қауымдастық құруға тырысамын: үш өлшем – үш баған. Бірінші баған «баға», екінші баған «сан», үшінші баған «құн» – бұл «Көбейткіш», «көбейткіш» және «Мәнін көбейту» әрекетінің үш компоненттерімен байланысты. Осыдан бейне жасайтын байланыс</p> <ul style="list-style-type: none"> - Қандай шамалар кездесті? - Тапсырмада не белгілі болды? - Нені білуге болады? - Құнды білу үшін не білу керек? <p>Бағасы мен саны.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Міндетті бірден шешуге бола ма? <p>Осы сәттен бастап балалар жеке жұмыс істейді.</p>	<p>Купюралар, монеталар Өнімдердің бос қаптамалары</p>

Кесте 13 – жалғасы

	<p>«Қабылдау». «Пікірлестер» сипаттамасы. Бірінші тапсырманы шешкен оқушы сынып ортасына шығады. Екіншісі оған келіп талдау, орындау дұрыстығын талқылайды. Үшінші және төртінші оқушылар бірінші жұпты ажыратып, талқылауды жалғастырады. Нәтижесінде әрбір келесі оқушы өз шешімін басқалармен бірге талқылайды және дәлсіздіктің болуына қарай орнына оралып, өз жұмысын жақсартады.</p>	
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>Рефлексия. Кубиктерге сұрақтар қою. Оқудың және дамудың жоғары деңгейі бар оқушылар «Сократ кубигін» алады, олар «Не болады, егер...?», «Қалай қарайсыз?» деген сұрақтарға жауап беруді талап етеді. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар Блум кубиктері бойынша жабық сұрақтар жасалады / «Кім...?», «Не...?», «Қандай...?» және жоғары ойлау деңгейлері бойынша жүзеге асырылады. Олар үшін сұрақтар қою маңызды және дәлелді <i>маңызды емес. Уақыт келеді және олар «Сократ кубигімен» ойнай алады, сондай-ақ, Блум кубиктерінің жоғарғы деңгейлерінен сұрақтар қоя алады</i></p>	

Осы тақырыпты жүзеге асыру төмендегідей үлгілерде жүргізіледі.

Үлгі: «Көбейту және бөлу» бөлімі үшін жиынтық бағалау

Бөлімше 5.1 Есептер және математикалық модель

Оқытудың мақсаты 3.5.1.4 * * тәуелділікке есептерді талдау және шешу шамалар арасында. Білім алушы бағалау критерийі: шамалар арасындағы тәуелділік міндеттерін шешеді. Ойлау деңгейі: **қолдану**. Жоғары тәртіптегі дағдылар. Бір кәмпит қорабының құны теңге. Қанша қорап сол кәмпит сатып алуға болады ... теңге? Кері есептерді құру.

Бұл оқу мотивациясы жоғары оқушыларға арналған тапсырма. Олар өз бетінше есеп жасауға, заңдылықтарды сақтауға, тиісті сандық деректерді таңдауға, кестеге жазуға және шешуге қабілетті.

Осы міндет психикалық дамуының тежелуі бар оқушы үшін / мен басқа ракурста қоямын: Бір кәмпит қорабының құны -50 теңге. 350-теңгеге қанша қорап сатып алуға болады ? Мен осы міндетті кезек бойынша шешуді ұсынамын. Бұл үшін бірінші міндет осындай түрге ие болады. Бір кәмпит қорабының құны – 50 теңге. Біз осындай 7 қорап сатып алдық. Барлық сатып алу үшін қанша теңге төленді?

Бұл міндет «катализатор» рөлін ойнайды. Өйткені бұл шамалар өзара байланысты және бірінші шешімді түсіну басқа шешімді таңдауға жанама түрде «тартады» (сурет 4).

<i>Міндет</i>		
<i>Бағасы</i>	<i>Саны</i>	<i>Құны</i>
<i>тг</i>	<i>?к.</i>	<i>тг</i>
<i>?тг</i>	<i>.к</i>	<i>тг</i>
<i>Шешім:</i>		
<i>Жауап:</i>		
<i>Кері байланыс</i>		
<i>Шешім:</i>		
<i>Жауап:</i>		

Сурет 4 – ЕБҚ бар білім алушыларға берілетін тапсырма № 1

Іскерліктің іске қосылуына қарай кесте «жеңілдетіледі» 1 / шамалардың атаулары алынып тасталады (сурет 5).

<i>Міндет</i>		
.....
<i>тг</i>	<i>?к.</i>	<i>тг</i>
<i>?тг</i>	<i>.к</i>	<i>тг</i>
<i>Шешім:</i>		
<i>Жауап:</i>		
<i>Кері байланыс</i>		
<i>Шешім:</i>		
<i>Жауап:</i>		

Сурет 5 – ЕБҚ бар білім алушыларға берілетін тапсырма № 2

Шамалар атауларының атаулары алынып тасталады (сурет 6).

<i>Міндет</i>			
.....	
...	?....	
?....	
Шешім:			
Жауап:			
<i>Кері байланыс</i>			
Шешім:			
Жауап:			

Сурет 6 – ЕБҚ бар білім алушыларға берілетін тапсырма № 3

Соңында кестенің өзі алынып тасталады. Бірақ оқушының қадамдық әрекеттерін жасайтын дескрипторлар беріледі (кесте 14)

Кесте 14 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Математика» пәні бойынша дескрипторлардың үлгісі

		Үзінді				
Өлшемдер		Дескрипторлар: білім алушы				
	1					
	2					
Шамалар арасындағы тәуелділікке есептерді шешеді.	3	Кестеде есеп жасай алады			1	
		Кестедегі тапсырмаға сұрақ қояды және жазады				
		сандық өрнекті жазады			1	
		Өрнектің нәтижесін есептейді және шаманың атауын жазады			1	
		Жауапты жазады			1	
		Барлық балдар			10	
		Деңгейіне сәйкес келеді	%	%	%	%
		Бағаға сәйкес келеді	«5»	«4»	«3»	«2»

Сонымен қатар, төмендегідей кері байланыс жүргізіледі.

Кері байланыс: Жарайсың! Қолыңнан келеді!

1 / шамалар арасындағы тәуелділікке арналған есептерді шешу.

Сізге үйрену керек:

1 / есеп шартын кестеге жазу және құрастыру

2 / Сандық өрнекті жазу;

3 / өрнектің мәнін табу

4 / жауапты жазу

Бастауыш мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту процесінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда жұмыс жасайтын мамандар мен педагогтің, сонымен қатар ата-ана мен сыныптас құрдастарының қарым-қатынасына, айналадағылардың ЕБҚ бар балалардың ерекшеліктері мен өмірлері туралы ақпараттануларына байланысты.

Жоғарыда берілген әртүрлі сабақ жоспарларына жасалған талдаулар көрсеткендей, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушылардың жасы мен дара ерекшеліктерін ескере отырып, мүмкіндігіне сәйкес берілетін тапсырмалар, ресурстар жекелік әдістер арқылы жүзеге асырылады. Осыған сәйкес, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың мүмкіндіктеріне байланысты сабақ барысында берілетін тапсырмалар мен ресурстар, жасалатын кері байланыстарға өзгерістерді педагогтар жасайды.

Берілген сабақ мақсатына жетуде ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда педагог төмендегідей байланыстарды ескеруі керек:

- қарапайым, түсінікті тілде сөйлеуге, оқу тапсырмаларын асықпай ретімен жеткізу;

- ыммен сөйлесу әдістерін әдеппен дұрыс қолдану;

- қарым-қатынас жасауда құптау, қолдау түрлерін жиі пайдалану;

- сөйлей алмайтын, нашар еститін немесе басқа тілде сөйлейтін қажеттіліктері ерекше балаларға көмек көрсетуде икемді болу;

- сабақ барысында балалардың шаршап қалмаулары үшін үнемі үзілістер жасау.

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалармен жұмыс жасауда педагог ата-аналармен қарым-қатынасты жиі жасауы қажет. Бұл әрекеттесудің негізінде төмендегілерді білдіретін адамгершілік ойсана жатуы тиіс:

- бірге әрекет ету және қарым-қатынас жасауды ұйымдастыру барысында әрекеттесушілердің мүдделері мен қажеттіліктерін анықтау және ескеру;

- ата-аналар мен балалардың жақсы жақтарына сүйену;

- ата-аналардың сенімдері;

- ата-аналарды бала тәрбиесіндегі өздерінің ниеттестері, мүдделестері ретінде қабылдау;

- отбасымен, ата-аналармен, баламен жұмыс жасауға, пайда болған қиындықтарды шешуге сеніммен қарау;

- баланың тағдырына, отбасының мәселелеріне жанашырлықпен қарау, баланың және отбасының мүдделерін қоғау, түрлі мәселелерді шешуге көмектесу;

- ата-аналардың «ерекше балаларға» құрметпен, мейірімділікпен, адамгершілікпен қарауларын қалыптастыруға ықпал ету.

Педагогтер шыдамды, дәйекті, тыңдай білетін, әр баланы жеке оқыту түріне құрметпен қарауда төмендегілерді ескергені жөн:

- балалардың сабақты қабылдауларының әртүрлі болатынын мойындау, сабақты осыған байланысты жоспарлау;

- бекітілген сабақ жоспарынан гөрі жағдайға қарай әрекет етуді жоспарлау;

- балаларды сабаққа толық қатыстыру және оқу процесін тиімді ету мақсатында, ата-аналармен ынтымақтасу;

- сыныптағы барлық балалармен қатар, жекелеген балалардың да сұраныстарына шығармашылықпен және икемді жауап беру;

- әр сыныптағы оқушылардың белгілі бір бөлігі сабақ оқуда қиыналатындарын білуі керек.

Бұл кезде сабақ берудің келесі әдісін – балаға бағытталған белсенді әдістерді қолдану. Бұл әдістер мыналар:

- балаларға бірге оқуға, ойнауға және жауапкершілікті бөлісуге көмектесу;

- білім алудағы қиындықтардың ауыртпалықтарын және дәрежесін төмендету және бұл қиындықтардың дамуына жол бермеу;

- тәртіп мәселелерін шешу;

- күнделікті өмірде қолданылатын дағдыларды сабақ жоспарына енгізу;

- сабақты қызғылықты етіп құру;

- өткен материалды мектептегі және үйдегі жағдайлармен байланыстыру;

- балалардың қызығушылықтарын тудыру және оларға өз шамаларына қарай оқуға мүмкіндік беру үшін, білім беру әдістерін және сабақ жылдамдығын түрлендіріп отыру;

- сыныптағы қарым-қатынасты жақсарту;

- мұғалімге өз біліктілігін жетілдіруге көмектесу [22, 40 б.].

Бастауыш мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту процесінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда келесідей ерекшеліктерді ескерген жөн:

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың әлеуметтенуі үшін мейлінше қолайлы жағдайлар туғызу;

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың сабақта және сабақтан тыс уақытта барынша тығыз араласуларына мүмкіндік жасау;

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға сабақ беретін педагогтердің біліктіліктерін үнемі жетілдіру;

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуде жаңа технологияларды тиімді қолдана білу;

- Жалпы білім беру мекемелерінің арнайы (түзету) ұйымдармен, әлеуметтік және медициналық мекемелермен ынтымақтастық орнату.

Бастауыш мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту процесінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асырудағы негізгі бағыттар келесідей көрсетіледі:

- балалардың ерекшеліктеріне қарамастан олардың теңдігін қабылдауға қоғамды дайындау;

- инклюзивтік білім берудің мақсаттарын, міндеттерін және негізгі бағыттарын бұқаралық ақпарат құралдарында және білім беру ұйымдарының веб-парақшаларында кеңінен тарату;

- әр баланың қабілетін дамытуда кемшілікке бағытталған көзқарастан оны қолдауға көшу;

- барлық білім алушылардың білім алуға деген қызығушылықтары мен қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында, жаңартылған білім беру мазмұнына сәйкес түрлендіру;

- әр баланың сапалы білім алуға тең қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін ақпараттық технологияларды қолжетімді пайдалану;

- педагог мамандарды инклюзивтік білім беру жағдайында жұмыс жасауға жүйелі даярлау.

3 НЕГІЗГІ МЕКТЕПТІҢ ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРІЛУІНЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ (БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА)

ҚР жаңа формациядағы педагогтың үздіксіз педагогикалық білім беру тұжырымдамасында келесі анықтама беріледі: «Жаңа формация педагог – бұл рухани-адамгершілік, азаматтық жауапты, белсенді-жасампаз, экологиялық мәдени, шығармашылық, рефлексия, өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жүзеге асыруға қабілетті, әдіснамалық, зерттеу, дидактикалық-әдістемелік, әлеуметтік жеке тұлғалық, коммуникативтік, ақпараттық және құзыреттіліктің басқа да түрлерінің жоғары деңгейімен сипатталатын тұлға» [23].

Бүгінгі күні педагог – мамандық иесі ғана емес, ол – білімді тарату, ал миссиясы – адамды жеке тұлға ретінде дамыту. Мұғалім әрдайым қоғамда ерекше орын алатын жалпыға ортақ білім берудің негізгі қағидаларын сақтаушы болып қала береді.

Қазақстандық мектепті жаңарту тиімділігі инновациялық процестердің негізгі идеяларын түсіну деңгейіне, оның осы өзгерістерді жүзеге асыруға дайын болуына байланысты. Бұл жағдайда мұғалімнің өзінің жауапкершілігі арта түседі.

Табысты оқушыны тек табысты мұғалім ғана тәрбиелей алатыны сөзсіз. Барлық мақсаттарға мұғалімдердің теориялық-әдістемелік дайындықтарынсыз қол жеткізу мүмкін емес болды.

Осыған байланысты сыни, шығармашылықпен айналысу, ғылым мен педагогикалық тәжірибе жетістіктерін қолдану арқылы өз іс-әрекетінің мазмұнын жаңартуға қабілетті педагогтың ғылыми-педагогикалық ойлауы мен санасын қалыптастыру өзекті мәселе болып отыр.

Педагогтың кәсіби ойлауы – өзіндік құрылымының ерекшелігімен, мазмұнды іс-әрекетті қорлармен, сапалы сипаттамалармен және оқушының жеке тұлғасын қайта құрудағы практикалық міндеттерді шешуге бағытталуымен сипатталатын күрделі құрылым.

Мұғалімнің ойлауы педагогикалық іс-әрекетке енгізілген және өзіне тән міндеттерді шешуге бағытталған. Бұл педагогикалық идеяларды, педагогикалық процесті қайта құру құралдарын іздеуді талап етеді. Мұғалімнің таным объектісі – жеке тұлға мен ұжымды, оқу-тәрбие процесінің мазмұнын, формалары мен әдістерін, педагогикалық жағдайлар мен құбылыстарды қамтитын педагогикалық шынайылық.

Оқытушының шығармашылық міндеттерінің ауқымы педагогикалық жұмыстың мазмұны, формалары мен әдістерін енгізуден бастап, мұғалімнің әртүрлі жағдайларында туындайтын әртүрлі өзекті мәселелерді шешумен қатар әртүрлі болуы мүмкін, бірақ педагогикалық жұмыс процесі стандарт пен үлгіге төзбейді [24, 7 б.].

Мемлекет пен қоғамның қазіргі даму кезеңі инновациялық білім беру жолы бойынша дамумен сипатталады, оның мақсаты инновациялық ойлау

қабілеті бар кәсіби тұлғаны қалыптастыру, оқу-тәрбие процесін жетілдіру жолдарын үздіксіз іздеу болып табылады.

Қазақстандық педагогтар бүгінгі таңда білім беру парадигмасын ауыстыру, білім беру мазмұнын жаңарту, кәсіби-педагогикалық қызмет моделін ауыстыру жағдайында жұмыс істеуде. Сондықтан, олар өмір бойы оқу қажеттілігін түсінетін, өзінің кәсіби дамуының перспективалық траекторияларын құра алатын, өз бетінше білім ала алатын және оларды күнделікті тәжірибеде қолдана алатын мамандар болуы тиіс.

Білім беру саласындағы инновациялық процестер ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру ортасына кіріктіруге бағытталған. Инклюзивті білім беру тек білім алу құқығын берумен шектелмейді, мемлекеттің экономикасының қазіргі заманғы қажеттіліктеріне сәйкес келетін сапалы біліммен қамтамасыз етуімен жүзеге асырылуы тиіс.

Инклюзия кез келген баланың білім алу қажеттіліктеріне бейімделген моральдық, материалдық, педагогикалық ортаны қалыптастыра отырып, мектептің барлық әлеуметтік процестерін қамтиды. Мұндай қолайлы жағдайлар тек ата-аналармен тығыз ынтымақтастықта, білім беру процесінің барлық қатысушыларының бірлескен командалық өзара әрекеттестігінде ғана жасалуы мүмкін. Бұл жағдайда барлық балалар оларға табысты болуға, осы қоғамда қауіпсіздікті және өз орнын сезінуге мүмкіндік беретін қолдаумен қамтамасыз етіледі. Сондықтан да, жаңартылған білім беру мазмұны мұғалім мен оқушы арасындағы байланысты арттыра түседі.

Оқушының өзіндік әрекет етуі арқылы білімді меңгеруіне ықпал жасай отырып, дүниетанымдық көзқарастары мен танымдық белсенділігін арттыру, ой-өрісін кеңейтіп, зерттеушілігі арқылы шығармашылық дағдыларын қалыптастыруда, яғни, тұлғаны жан-жақты дамытуды жүзеге асыруда оқу процесіне өзгерістер енгізу шешуші рөл атқарды.

«Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі №115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар 2017 жылы «25» қазандағы № 545 бұйрықта енгізілді [25].

Жаңартылған оқу бағдарламасы жалпы білім беру жүйесінде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқытуда олардың жас және дара ерекшеліктерін ескере отырып, әрбір баланың мүмкіндіктеріне сабақтың мақсатына жетуге берілетін тапсырмаларды, ресурстарды, дескрипторларды өзгерту арқылы сабақ барысына өзгерістер енгізуге болады.

Негізгі мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту процесінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда сабақ мақсаттарына сәйкестендіріліп берілетін тапсырмаларға ресурстарды қолданудың ерекшеліктері мен сабақ барысында қолданудың маңыздылықтарын пән бойынша қарастырсақ.

Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптарына арналған «Физика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында: «7-9-

сыныптардағы физика курсының оқытудың мақсаты – оқушылардың ғылыми көзқарасының негізін қалыптастыру. Әлемнің жаратылыстанымдық-ғылыми бейнесін тұтастай қабылдауды, бақылау қабілеттерін дамыту және табиғат құбылыстарын талдау және таңдау арқылы өмірге қажетті практикалық есептердің шешімдерін таба білуге дағдыландыру», – деп көрсетіледі [26].

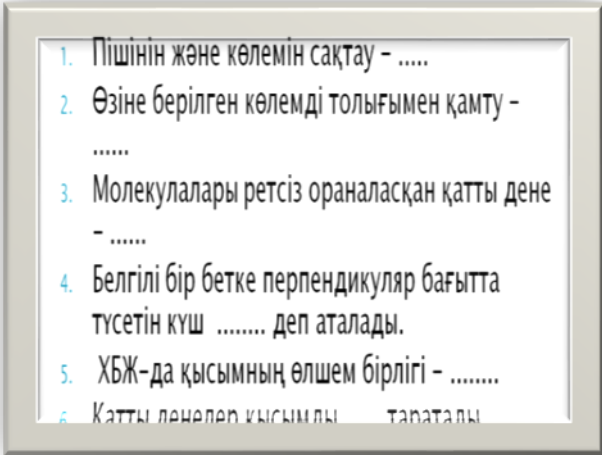
Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды өзгерте отырып, ресурстарды өзгертілген тапсырмаларға сәйкестендіріп берілуі шарт. Мысалы, № 27 ЖББОМ педагогі Оразаева К.А. «Сұйықтар мен газдардағы қысым. Паскаль заңы» тақырыбына негізделген оқу мақсатына сәйкес сабақ мақсаттарын үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөліп, берілетін тапсырмаларға ресурстарды таңдай отырып ЕБҚ бар балаларға жеке, жұптық, топтық әдістерін қолдана отырып, рефлексия жасайды (кесте 15).

Сонымен қатар, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Физика» пәні бойынша бағдарламада берілген оқу пәнінің мазмұнының бөлімінде де бірізділік, жүйелілік, жекелік тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Кесте 15 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Физика» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Физика	
Сабақтың тақырыбы: Сұйықтар мен газдардағы қысым. Паскаль заңы	Мектеп: № 27 ЖББОМ
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Оразаева К.А.
СЫНЫП: 7А	Қатысқандар саны: 9 Қатыспағандар: 0
Сабақ негізделген оқу мақсаты (мақсаттары)	7.3.1.4 – сұйықтардағы гидростатикалық қысымның формуласын шығару газ қысымын молекулалық құрылым негізінде түсіндіру; 7.3.1.5 –және оны есептер шығаруда қолдану
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: - Қысымның қатты денелер, сұйықтар, газдар арқылы берілуін молекулалық құрылым негізінде түсіндіре алады.
	Оқушылардың басым бөлігі: - Сұйықтардағы гидростатикалық қысымның формуласы арқылы есептер шығара алады.
	Кейбір оқушылар: Паскаль заңының күнделікті тұрмыста қолданылуын түсіндіре алады.
Бағалау критерийі	Қатты денелер, сұйықтар, газдардың молекулалық құрылымын біледі; Қатты денелер, сұйықтар,
	Газдар арқылы қысымның берілуін ажырата алады; Сұйықтардағы гидростатикалық қысымның формуласын біледі, есептер шығара алады.
Тілдік мақсаттар	Лексика және терминология
Құндылықтарға баулу	Топтық және жұптық жұмыс кезінде өзіне және өзгеге деген құрмет көрсету
Пәнаралық байланыс	Жаратылыстану, химия

Кесте 15 – жалғасы

Алдыңғы тақырып	Заттың агрегаттық күйлері	
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған жаттығулар (төменде жоспарланған жаттығулармен қатар, ескертпелерді жазыңыз)	Ресурстар
Сабақтың басы 5 минут 5 минут	Ұйымдастыру кезеңі Психологиялық ахуал қалыптастыру Оқушылармен амандасу. Түгелдеу. Таратпалар арқылы топқа бөлу <i>Үй тапсырмасы «сұрақ-жауап»</i> <i>Неге топқа осылай бөліндік деп ойлайсыздар?</i>	Дұрыс айттыңыз! Тырысыңыз!
Сабақтың Ортасы <u>Білу және түсіну</u> <u>5 минут</u> <u>Меңгеру</u> <u>5 минут</u> <u>Қолдану</u> <u>5 минут</u>	Оқулықтағы мәтінмен жұмыс Жаңа тақырыпты түсіндіру «ой қозғау» әдісі Топқа эксперименттік тапсырма «Қатты»топ – Қатты денедегі қысымды зерттеу «Сұйық»топ – Сұйықтағы қысымды зерттеу «Газ»топ – Газдағы қысымды зерттеу https://bilimland.kz/kk тапсырма орындау «Бос орынды толтыр» әдісі 	Паскаль шары, шприц, шарлар, қатты дене Тамаша! Керемет! https://bilimland.kz/kk Бағдаршам Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушылар үшін тапсырма
<u>Бекіту</u> <u>5 минут</u>	Суретпен жұмыс «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі.	Бірін-бірі бағалау Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушылар үшін

	 <p>«Ситуациядан шығу» әдісі</p> <p>1 топ Өрт болған жағдайда газ толтырылған баллонды бірінші шығару керек екендігі бәрімізге мәлім. Неге?</p> <p>2 топ Суға секіргенде жаттығусыз секіруге болмайды. Себебі, денсаулыққа зиян. Неге?</p> <p>3 топ Газдар өте берік арнаулы болат баллондардың ішінде сақталады. Неге?</p>	
<p>Сабақтың соңы 2 минут</p>	<p><u>Керемет. Өзіме ризамын. Әлі де жұмыс жасауым керек.</u> Үй тапсырмасы: Сұйықтар мен газдардағы қысым. Паскаль заңы.</p>	
<p>Қосымша ақпарат</p>		
<p>Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?</p>	<p>Бағалау – Оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай жоспарлайсыз? Берілген ресурстарға байланысты сараланды. Қабілеті жоғары оқушыларға деңгейлік тапсырманың жоғары деңгейі ұсынылды, талданып шығарылды.</p>	<p>Пәнаралық байланыс. Қауіпсіздік және еңбекті қорғау ережелері. АКТ-мен байланыс. Құндылықтардағы Байланыс толығымен орындалды</p>
<p>Рефлексия Сабақ / оқу мақсаттары шынайы ма? Бүгін оқушылар не білді?</p>	<p>Үй тапсырмасы сұрақ-жауап әдісі арқылы сұралды. Неге топқа осылай бөліндік деп ойлайсыздар? Осындай проблемалық сұрақтар арқылы жаңа сабақтың тақырыбы ашылды. Топқа эксперименттік тапсырма беріліп, «ой қозғау» әдісі жаңа тақырып түсіндірілді.</p>	

<p>Сыныптағы ахуал қандай болды? Мен жоспарлаған саралау шаралары тиімді болды ма? Мен берілген уақыт ішінде үлгердім бе? Мен өз жоспарыма қандай түзетулер енгіздім және неліктен?</p>	<p>https://bilimland.kz/kk тапсырма орындау арқылы қалай меңгергендігі анықталды. «Бос орынды толтыр» әдісі ЕБҚ бар оқушылар үшін беріліп, оқушылар қалай меңгергенін еркін жеткізді. «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы суретпен жұмыстар ұсынылды. Бұл жұмыстың да ЕБҚ бар оқушылар үшін өзіндік маңызы болды «Ситуациядан шығу» әдісі бойынша оқушылар өздерінің еркін сөйлеу дағдыларын көрсетті. Деңгейлік тапсырманың бастапқы деңгейі сабақты меңгеру мақсатында оқушылар үшін тиімді болды. Оқушылар бір-бірімен кері байланыс жасау арқылы өзара бағалау жүргізді. Жеке жұмыстарды смайликтер және бағдаршам арқылы бағаланды.</p>
<p>Қорытынды бағамдау Қандай екі нәрсе табысты болды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1. Оқушылардың жаңа тақырыпты өздері ашуы; 2. Берілген ресурстарға байланысты саралау. Қандай екі нәрсе сабақты жақсартта алды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? 1. Оқушылардың бір-бірімен кері байланыс жасауы 2. Бірін-бірі бағалауы</p>	
<p style="text-align: center;">Рефлексия</p> <p>Үй тапсырмасы сұрақ-жауап әдісі арқылы сұралды. Неге топқа осылай бөліндік деп ойлайсыздар? Осындай проблемалық сұрақтар арқылы жаңа сабақтың тақырыбы ашылды. Осы тапсырма кезінде ЕБҚ бар оқушылар сұрақтарға жауап беруге тырысады. Заттың агрегаттық күйлерінің қасиеттері кесте түрінде осы оқушыларға көмек ретінде берілгендіктен қиыншылық тудырған жоқ. Топқа эсперименттік тапсырма беріліп, «ой қозғау» әдісі арқылы жаңа тақырып түсіндірілді. Оқушылар топпен жұмыс жасау кезінде ЕБҚ бар оқушыларға көмек жасап отырғандықтан олар үшін тиімді болды. «Бос орынды толтыр» әдісі ЕБҚ бар оқушылар үшін беріліп, оқушылар қалай меңгергенін еркін жеткізді. «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы суретпен жұмыстар ұсынылды. Бұл жұмыстың да ЕБҚ бар оқушылар үшін өзіндік маңызы болды. Менің байқағаным ЕБҚ бар оқушылар тапсырма суретпен берілген кезде жеңіл орындайды. «Ситуациядан шығу» әдісі бойынша оқушылар өздерінің еркін сөйлеу дағдыларын көрсетеді. Деңгейлік тапсырманың бастапқы деңгейі сабақты меңгеру мақсатында оқушылар үшін тиімді болды. Бірақ, ЕБҚ бар оқушылар бастапқы деңгейін меңгеруге тырысады. Есеп шығару кезінде қиналды. Оқушылар бір-бірімен кері байланыс жасау арқылы өзара бағалау жүргізілді. Жеке жұмыстарды смайликтер және бағдаршам арқылы бағаланды.</p> <p style="text-align: right;">Физика пән мұғалімі Оразаева К.А.</p>	

Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптарына арналған «Алгебра» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында: «Оқу бағдарламасының мақсаты – «Алгебра» пәнінің мазмұнын сапалы игеруді қамтамасыз ету, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру, сонымен қатар басқа пәндермен

кіріктіре отырып, жалпы адами құндылықтар негізінде және ұлттық мәдениеттің озық салт-дәстүрлері арқылы оқушылардың зияткерлік деңгейін дамыту», – деп көрсетіледі [27].

Жоғарыда көрсетілген мақсатқа жету үшін педагог ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушылардың жас және дара ерекшеліктерін ескеріп, баланың мүмкіндігіне қарай берілетін тапсырмаларға ресурстарды өзгертіп, саралау түрлеріне сәйкестендіріп беруге болады. Мысалы, «№27 ЖББОМ» КММ педагогі Жумагулова Г.Т. «Арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласы» тақырыбына негізделген оқу мақсатына сәйкес сабақ мақсаттарын үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөліп, берілетін тапсырмаларды саралауға ресурстарды таңдай отырып ЕБҚ бар балаларға жеке, жұптық, топтық тәсілдерін қолдана отырып, рефлексия жасайды (кесте 16).

Сонымен қатар, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Алгебра» пәні бойынша бағдарламада берілген оқу пәнінің мазмұнының 4 бөлімінде де («Сандар», «Алгебра», «Статистика және ықтималдықтар теориясы», «Математикалық модельдеу және анализ») бірізділік, жүйелік, жекелік тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Кесте 16 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Алгебра» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Математика («Алгебра»)	
Күні: Сынып: 9 сынып	Мектеп: Қарағанды қ., «№27 ЖББОМ» КММ Мұғалімнің аты-жөні: Жумагулова Г.Т. Қатысқандар: Қатыспағандар:
Сабақтың тақырыбы	Арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласы
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары	Арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесін табу
Сабақтың мақсаты	Барлығы: тапсырмалар орындау кезінде арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласын қолданады. Басым бөлігі: арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласына сүйеніп берілген тапсырмаларды талдайды. Кейбіреуі: арифметикалық прогрессияның n-ші мүшесінің формуласы бойынша алған білімдерін жинақтайды.
Бағалау критерийі	– берілген арифметикалық прогрессияның айырымын тауып, n -ші мүшесін есептеп табады; – арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласын қолданып есептерді талдайды.

Кесте 16 – жалғасы

Тілдік мақсаттар	Оқытудың пәндік және тілдік мақсаттары: Арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесін табуда арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласын қолдануды түсіндіреді. Пәнге тән лексика мен терминология: сандар тізбегі, айырмасы, прогрессия, арифметикалық прогрессия. Сыныптағы диалог/жазылым үшін пайдаланатын сөздер мен сөз тіркестер: «Арифметикалық прогрессия деп ...», « Арифметикалық прогрессияның айырмасы деп ... »	
Құндылықтарға баулу	Қоғамдық ұлттық, бірлік, бейбітшілік пен келісім құндылығы негізінде оқушыларды бірлікке, ынтымақтастыққа тәрбиелеу.	
Пәнаралық байланыс	Геометрия пәнімен байланыс көрініс табады.	
Алдыңғы білім	Тізбек, сандар тізбегі, арифметикалық прогрессияның n -ші мүшесінің формуласы, арифметикалық прогрессияның айырмасы, кемімелі және өспелі сандар тізбегі.	
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған жаттығу түрлері	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>Оқушылар білімін шоғырландыру және жаңа материалды меңгеруге дайындық мақсатында «Жетелеген сұрақтар» әдісі арқылы өткен тақырыпты қайталау жүргізіледі.</p> <p>Саралау:</p> <p>Ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушылар: «Жетелеген сұрақтар» әдісі арқылы қажетті формулаларды теріп алып жазады. Қабілетті оқушылар: «Жетелеген сұрақтар» әдісі арқылы қажетті формуланы оқиды, тұжырымдайды.</p> <p>Мақсаты: тақырыптың түсіну деңгейін арттыру және талқылау дағдыларын дамыту, кері байланыс алу.</p> <p>Ширату жаттығуы беріледі:</p> <p>«Кім жылдам»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 15 санына еселік болатын алғашқы бес натурал саннан тұратын сандар тізбегін ата; 2.) 90 санының бөлгіштері болатын алғашқы алты натурал саннан тұратын сандар тізбегін ата; 3.) 17 санына еселік болатын алғашқы бес натурал саннан тұратын сандар тізбегі ата; 4) 110 санының бөлгіштері болатын алғашқы төрт натурал саннан тұратын сандар тізбегін ата; 5) 7-ге бөлгенде қалдығы 1-ге тең болатын натурал сандардан тұратын тізбектің жалпы мүшесінің формуласын жаз. 	Слайд «Сұрақтар» «Формулалар»

<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>(Ж, Ж, Т) 2-тапсырма. «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы оқушылардың өзіне деген сенімділіктерін арттыру үшін топтық білімді жинақтау, ынтымақтаса жұмыс жасай отырып өз ойларын еркін, дәлелді түрде жеткізе білуге ықпал ету мақсатында топта тапсырманы алдымен жеке, жұппен, соңында топпен бірлесіп орындайды.</p> <p>I. А-деңгейі (5 ұпаймен бағаланады) 1) 3; 10; ... арифметикалық прогрессиясына 143; 256; 551 сандары мүше бола ма? 2) $a_1 = -100$; $a_2 = -70$ болатын арифметикалық прогрессияның a_3 және a_8 мүшелерін табындар. В-деңгейі 10 ұпай 1) -3,8; -3,62; ... арифметикалық прогрессияның бірінші бір таңбалы мүшесін табындар. 2) -5; -4,8; ... арифметикалық прогрессияның қандай номерлі мүшесі 100-ге тең</p> <p>(Ж) 2-тапсырма: «Кейс» әдісі арқылы оқушылар бойында жаңа қасиеттер мен іскерлікті қалыптастыру, әртүрлі проблемаларды талдау және оны шеше білу қабілеттері шыңдау мақсатында тиімді тәсілді тандай отырып шығарады.</p> <p>II. А- деңгейі 5 ұпай 1) $a_1 = 7$; 35 саны соңғы мүшесі болатындай 8 мүшеден тұратын арифметикалық прогрессияны жазындар 2) $a_1 = 30$; $a_3 = 36$; $a_5 = 42$ болатын арифметикалық прогрессияның a_7 мүшесін табындар В-деңгейі 10 ұпай 1) 17; 16; 15; ... арифметикалық прогрессияның бірінші теріс таңбалы мүшесін табындар. 2) 3; 2; арифметикалық прогрессияның нешінші мүшесі -100 ге тең болады. 3) Арифметикалық прогрессияның $a_{10} + a_{12} = 8$; $a_{13} = 11$, d айырымын табындар.</p>	<p>«Жекеленген тапсырма»</p> <p>Үлестірме қағаздар, тест тапсырмалары</p> <p>https://www.plickers.com/</p>
------------------------	---	--

	<p>III. «Элективті тест» әдісі арқылы Pickers бағдарламасына кіріп оқушылар сұрақтарға жауап береді. Бұл әдіс оқушылар өзінің үйрену деңгейін анықтап, алған білімін әрі қарай дамытуға бағытталады. Оқушылардың алған білімдерін ұялы телефон арқылы анықтау.</p> <p>1. Арифметикалық прогрессияда $a_1 = 2, d = 5$ болса, оның алғашқы бес мүшесін табыңыз: A) 2; 7; 12; 17; 22; B) 5; 10; 15; 20; 25; C) 1; 6; 11; 16; 21; D) 0; 5; 10; 15; 20; E) 3; 8; 13; 18; 23.</p> <p>2. Арифметикалық прогрессияда $a_1 = -3, d = -2$ болса, оның сегізінші мүшесін табыңыз: A) -15; B) -16; C) -17; D) -20; E) -18.</p> <p>3. Арифметикалық прогрессияда $a_4 = 4, d = -3$ болса, оның он бірінші мүшесін табыңыз: A) -19; B) -20; C) -16; D) -18; E) -17.</p> <p>4. Арифметикалық прогрессияда $d = 1,5, a_9 = 12$ болса, оның бірінші мүшесін табыңыз: A) 24; B) 4; C) 1; D) 0; E) 10.</p> <p>5. 21, 18, 15... арифметикалық прогрессиясының сегізінші мүшесін табыңыз: A) 1; B) 3; C) 0; D) -3; E) 2.</p> <p>6. 8; 6,5; 5... арифметикалық прогрессиясының жетінші мүшесін табыңыз: A) 2; B) 1,5; C) 0; D) 1; E) -1</p>	
<p>Сабақтың соңы</p>	<div data-bbox="667 1563 1018 1727" data-label="Image"> </div> <p>Рефлексия: «Мақсат». Мақсаты: оқушылар өз-өздеріне баға береді, өздерінің деңгейлерін айқындайды. <i>Олардың біреуі – барлығына жетті!!! Ал екіншісіне талпыну қажет... Стикерді өз мақсаттарыңыздың жетістігіне сәйкес суретке жапсырыңыз.</i> Үйге тапсырма: №624, 625</p>	

Кесте 16 – жалғасы

<p>Саралау – Сіз қандай тәсілмен көбірек қолдау көрсетпексіз? Сіз басқаларға қарағанда қабілетті оқушыларға қандай тапсырмалар бересіз?</p>	<p>Бағалау – Сіз оқушылардың материалды игеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздік техникасын сақтау</p>
<p>Саралаудың «Жетелеген сұрақтар» әдісі арқылы талдауды жүзеге асыруды жоспарлап отырмын. Себебі, кейбір оқушылар тапсырманы жылдам орындайды, ал кейбіреулері уақытты қажет етеді. Ерте аяқтағандарға қосымша тапсырма ұсынылады.</p> <p>Саралаудың 2 тапсырмада саралаудың «Тапсырма» әдісі қолданылады. Білім деңгейі әртүрлі оқушыларға арналған тапсырмалар кіреді.</p> <p>Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға жан-жақты әрі нақты көмек беріп, ойланту үшін және бірқатар жауаптар алу үшін алдын ала әзірленген сұрақтар қою арқылы сөзбен қолдау көрсетемін, яғни уәждерін арттырып, ынталандырамын.</p> <p>Саралаудың «Қорытынды» бөлімі: Барлық оқушыларға бағытталған нұсқау бере отырып, олардың әрқайсысының өздерінен не күтетіндігін түсінгендеріне көз жеткізу үшін қолданамын</p>	<p>Оқушыларды сабақ барысында ерекше қабілет көрсеткендерге мадақтауды, мотивациялау мақсатында жеке дара жетістіктерімен ынталарын ескеріп ауызша бағалауды қолданамын.</p>	<p>Сабақта әрбір оқушының қауіпсіздік техникасын ережесін сақтап, жұмыс істеулеріне бағыт беріп отырамын. Оқу процесінің барлық күйзеліс түзуші факторларын алып тастау мақсатында әр оқушы өзін еркін ұстауына, көңіл күйінің көтеріңкі болуларына жағдай туындатамын.</p>

<p>Саралаудың «Бағалау» бөлімі: Оқушылардың жетістіктерін бағалау арқылы олардың оқуына қолдау жасау, көрсету.</p>		
<p><i>Ескерту:</i> 4 ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушылар. Диагноздары: ақыл-есінің тежелуі. Сабақта деңгейлік тапсырмалар беріледі. Бұл оқушылар үшін А деңгейіндегі тапсырмалар құрастырылған.</p>		
<p style="text-align: center;">Рефлексия</p> <p>Сабақ барысында деңгейлеп саралап оқыту технологиясы, жекелеп оқыту технологиясын оқушыларға жекеленген тапсырмаларды көп қолдануға тырыстым. Сабақ өтуде жекелеп оқыту технологиясын қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын ояттым, оқушылардың талқылау кезінде көп ақпаратты естерінде сақтайтындығын байқадым. Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға жан-жақты әрі нақты көмек беріп, ойланту үшін және бірқатар жауаптар алу үшін алдын ала әзірленген сұрақтар қою арқылы сөзбен қолдау көрсете отырып яғни уәждерін арттырып, ынталандырдым.</p> <p>Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білімге деген барлығының және әрқайсысының қажеттіліктерін қанағаттандыратындай, әртүрлі тапсырмалар бергенде сынып оқушылары өз білімдері мен дағдыларын жетілдіру үшін оқу тапсырмаларын орындауда белсенділік пен шығармашылық танытты. Оқу процесінде пайда болған түсініспеушілікті сыныптастары менім қолдауым арқылы айқындалды.</p> <p>Бұл сабақта ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға III тапсырмада «Элективті тест» әдісі арқылы Plickers бағдарламасына кіріп оқушылар сұрақтарға жауап беру тапсырмасында бұл оқушылар өте тыңғылықты орындады. Бұл әдіс оқушылар өзінің үйрену деңгейін анықтап, алған білімін әрі қарай дамытуға бағытталды деп ойлаймын. https://www.plickers.com/. Нәтижесінде бұл оқушылардың ақпараттық сауаттылығы мен ақпараттық мәдениеті де қалыптасты.</p> <p>Осы сабақ барысында деңгейлеп саралап оқыту технологиясы, жекелеп оқыту технологиясы оқушыларға басқа оқушылармен тығыз қарым-қатынас жасауға және жеке әрекет ету машығын дамытты. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушылар тапсырмаларды орындауға өте қызығып, осы өздеріне берілген тапсырманың орындау мәнін білді және осы сабақтың алдында алған білімдерімен қалай байланысатынын және қалай ол болашақта жаңа білімге қол жеткізуді қамтамасыз ететіндігін түсінді.</p> <p style="text-align: right;">Математика пән мұғалімі Жумагулова Г.Т.</p>		

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған. «Дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында: «Дене шынықтыру» пәнінің мақсаты – білім алушыларды өз денсаулықтары мен психикаларын нығайтуға ынталандыру болып табылады. Оқушылардың дербес және жас ерекшеліктерін ескеріп, бойда қалыптасқан арнайы спорттық

дағдылар мен сапаларды қолданып, сол арқылы олардың дене қабілеттерінің дамуларына ықпал ету», – деп көрсетіледі [28].

Сабақта берілген мақсатқа жетуде педагог ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушылардың денсаулықтарын нығайтуда ынталандырып, олардың ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне қарай берілетін тапсырмаларға ресурстарды өзгертіп, дескрипторларды сәйкестендіріп жүргізуге болады. Мысалы, денешынықтыру педагогі Дауыпбаев М.Т. «Қазақтың ұлттық және зияткер ойындары» тақырыбына негізделген оқу мақсат жүзеге асыруда берілетін тапсырмаларға ресурстарды таңдай отырып, ЕБҚ бар балаларға жеке, жұптық, топтық әдістерді дескрипторларға сәйкестендіріп қолданып, рефлексия жасайды (кесте 17).

Сонымен қатар, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға «Денешынықтыру» пәні бойынша бағдарламада берілген оқу пәнінің мазмұнының 3 бөлімінде де (қимыл-қозғалыс іс-әрекеттері, шығармашылық қабілеттер және қимыл-қозғалыс дағдылары арқылы сыни көзқарасты қалыптастыру, денсаулық және салауатты өмір салты) бірізділік, жүйелік, жекелік тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Кесте 17 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Денешынықтыру» пәні бойынша берілген сабақ жоспарының үлгісі

Денешынықтыру		
Сабақтың тақырыбы: Қазақтың ұлттық және зияткер ойындары		Мұғалімнің аты-жөні: Дауыпбаев М.Т. Күні:
Сынып: 5А	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:
Сабақ негізделген оқу мақсаттары:	5.2.3.3 Қолайлы оқу ортасын қалыптастыру бойынша, біріккен әрі тиімді жұмыс дағдыларын анықтау.	
Сабақтан күтілетін нәтиже:	Қазақтың ұлттық ойындарының түрлерін ажырата алады және балама ұқсас ойындар құрастырады.	
Тілдік мақсат:	<i>Сабақта қолданылатын термин сөздер:</i> көкпар ойыны, ереже, алаңқайдың ұзындығы, үздік ойыншы, қазандық, төреші, ұпай, жеңіс, марапаттайды.	
	<i>Қазақша</i>	<i>Орысша</i>
	Төреші	Судья
	Қазандық	Котел
	Ұпай	Очко
Ресурстар:	Ысқырық, секундомер, доптар т.б.	
Пәнаралық байланыс:	Қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын, физика, тарих, әдебиет, математика.	
АКТ пайдалану дағдысы	Асық атауларын және құрылымдарын асық ойынының ережелерін бейне жазылым арқылы суреттеп көрсету.	

Кесте 17 – жалғасы

Сабақ жоспары		
Сабақ барысы және жоспарланған уақыт	Берілетін тапсырмалар және қолданылатын әдістер	Бағалау критерийлері және жұмыс түрлері
Ұйымдастыру кезеңі 3 минут	Оқушылардың психологиялық ахуалын қалыптастыру. Оқушыларды сабақтың мақсатымен таныстыру. Оқушыларға қауіпсіздік ережелерін сақтауды ескерту. Оқушыларды топтарға біріктіру. Шаттық шеңберін құру. Бір-біріне жақсы тілектер айту. «Алшы» және «Тәйке» асықтары арқылы оқушылар 2 топқа бөлінеді. ФБ: мұғалімнің ауызша бағалауы арқылы	Ресурс 1 «Шаттық шеңбер», «Асық» әдісі Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға арналған
Үй тапсырмасын сұрау 5 минут	«Ыстық орындық» әдісі арқылы оқушылардың бір-біріне ұлттық суреттерді көрсету жабық сұрақтар арқылы жауаптарын сұраймын. ФБ: мұғалімнің ауызша бағалауы арқылы Дескриптор: - қазақтың ұлттық ойын түрлерін ажырата біледі; - қазақтың ұлттық ойын түрлерін атай алады; Сонымен балалар бүгінгі сабағымыздың тақырыбы асық ойыны. Оның ішінде «Омпы ату» ойыны.	Ресурс 2 «Ыстық орындық» әдісі www.google.com/search?rlz=1C1TBGN_enKZ690KZ690&biw=1600&bih=789&tbm=EBK бар оқушыларға арналған
Жаңа сабақ 12 минут	«Асық» жайлы видеоролик көрсету. I топ Асық ойыны, асықтың құрылысы II топ Асықтың түрлері және асық ойынының түрлері. Дескриптор: - ұлттық ойын асық ойыны туралы біледі; - олардың түрлерін ажырата алады; - асықтың тұрысының атауларын біледі. Қауіпсіздік ережелерімен танысу: - мұғалімнің рұқсатынсыз өз бетінше іс әрекеттер жасамау; - асық ату кезінде реттілікпен қозғалу; - бір-біріне жол беру; - асық ату ережелерін сақтау; - орындықта дұрыс отыру т.б. «Жұптас, ойлан, бөліс» әдісі арқылы топ оқушыларына практикалық тапсырмалар беріледі.	Ресурс 3 https://www.youtube.com/watch?v=V8b6r1aPly0 Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларға арналған Ресурс 4 https://www.google.com/search?rlz=1C1TBGN_enKZ690KZ690&biw=1600&bih=789&tbm

	<p>Асықпен омпы ойынының ойналу техникасы мен асықты ату тактикасын түсіндіріп, барлық оқушыға 5 асықтан беріп омпы ойынын ойнату.</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - омпы ойынының ережелерін біледі; - ережемен ойнай алады; 	<p><u>Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларға арналған</u></p>
<p>Сабақты бекіту 15 минут</p>	<p>Сабақтың күтілу нәтижесіне жетуін тексеру мақсатында формативті тапсырма беріледі.</p> <p><i>Үй жұмысы:</i></p> <p>Жарыс кезінде әділ ойнау, патриотизм және ынтымақтастық туралы ақпарат дайындап, топпен талқылау.</p> <p>Рефлексия. «Смайлик» әдісі</p> <p>Оқушылар өз жұмысы мен сынып тастарының жұмысын смайлик корсету арқылы бағалай алады.</p>	<p>Ресурс 5</p> <p>ЕБҚ бар оқушыларға арналған «Сәйкестендір» әдісі.</p>
<p style="text-align: center;">Рефлексия</p> <p>1. Мектептегі зерттеу барысында оқу материалын меңгерту үшін когнитивті іс-әрекетті ұйымдастыру пайдалы, сондықтан түрлі тапсырмаларды диалог арқылы талдауды ұйымдастырдым. Оқушылардың әрбір сабақтағы іс-әрекетін бағалау үшін диалогтық қарым-қатынас өте қажет. Осы мақсатта жаңа тақырыпты түсінуі үшін «Ойлан, жұптас, бөліс» әдіс-тәсілін қолдандым. Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылар жұппен жұмыс жасағанда өздерін еркін ұстап, өз ойларымен бөлісті.</p> <p>2. Мен сабақты бастамас бұрын, психологиялық ахуал тудыруды шештім. Сыныпқа кіріп, амандасқан соң сынып оқушыларына «Шаттық шеңбері» атты психологиялық ахуал туғызу арқылы, жақсы көңіл күй сыйладық. Деңгейлеп саралап оқыту оқушының бастапқы білімі мен дағдыларын назарға алып, оларды өрістетуді мақсат еткенде мәнді болады. Сабақтың басында оқушылардан өткен сабақ бойынша үйге берілген тапсырманы тексеру үшін «Ыстық орындық» стратегиясын қолдану арқылы ауызша сұрап, сәйкестендіру жұмысын жасау арқылы қорытындылады.</p> <p>Сонымен қатар, бейнежазбаны көре отырып, «Алшы» және «Тәйке» топтарына тапсырмалар берілді. Практикалық жұмыс істегенде оқушылар деңгейлік тапсырмаларды жұппен орындады. Деңгейлік тапсырмаларды орындау барысында оқушылар бір-бірімен диалогқа түсіп, тапсырмаларды түсініп, орындап шықты.</p> <p>3. Бұл сабақта ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға әр түрлі деңгейде тапсырмалар берілді. Оқушылар тапсырмаларды тыңғылықты орындай отырып, функционалдық сауаттылығын арттырды деп есептеймін. Сонымен қатар, жекелеп оқыту технологиясы қолданды. Бұл әдісте оқушылар өзінің үйрену деңгейін анықтап, алған білімін әрі қарай дамытуға бағытталды.</p> <p>4. Осы сабақ барысында деңгейлеп саралап оқыту технологиясы, жекелеп</p>		

Кесте 17 – жалғасы

оқыту технологиясы оқушыларға басқа оқушылармен тығыз қарым-қатынас жасауға және жеке әрекет ету машығын дамытты. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушылар тапсырмаларды орындауға өте қызығып, өздеріне берілген тапсырманың орындау мәнін білді және осы сабақтың алдында алған білімдерімен қалай байланысатынын және қалай ол болашақта жаңа білімге қол жеткізуді қамтамасыз ететіндігін түсінді.

Денешынықтыру мұғалімі Дауыпбаев М.Т.

Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптарына арналған «Химия» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында: «Химия» оқу пәнінің мақсаты: 1) заттар мен олардың айналымы, заттар қасиеттерінің, олардың құрамы мен құрылысына тәуелділігін түсіндіретін заңдар мен теориялар туралы білім жүйесін қалыптастыру; 2) заттар және химиялық реакциялар туралы білімін өмірде пайдалану біліктерін дамыту», – деп көрсетіледі [29].

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды сабақ барысында өзгерте отырып, ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп жүргізуге болады. Мысалы, «№27 Жалпы білім беретін орта мектеп» КММ педагогі Касымканова С.Е. «Ион алмасу реакциялары» тақырыбына негізделген оқу мақсатына сәйкес сабақ барысында берілетін тапсырмаларға ресурстарды таңдай отырып ЕБҚ бар балаларға жеке, жұптық, топтық әдістерін қолдана отырып, рефлексия жасайды (кесте 18).

Сондықтан да, ЕБҚ бар білім алушыларға «Химия» пәні бойынша бағдарламада берілген мазмұнның бөлімінде бірізділік, жүйелік, жекелік тәсілдер арқылы жүзеге асырылуын көздейді.

Кесте 18 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Химия» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Химия	
Мектеп :	«№27 Жалпы білім беретін орта мектеп» КММ
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Касымканова С.Е.
Сынып : 9 «А»	Қатысқандар : _____ Қатыспағандар : _____
Сабақ тақырыбы	Ион алмасу реакциялары
Оқыту мақсаты:	Ион алмасу реакциясы бойынша оқушылардың білімдерін жинақтау.
Сабақ мақсаты:	Оқушының: - Ион алмасу реакциясы және олардың жүру жағдайларымен танысады. - Қайтымды және қайтымсыз реакциялар туралы білімдері, толық және қысқартылған иондық теңдеулерді құрастыру дағдылары қалыптасады.

Кесте 18 – жалғасы

Бағалау критерилері	Ион алмасу реакцияларын бойынша толық қысқартылған иондық теңдеулерін жазып сипаттама бере алады.	
Тілдік мақсаты	Ион алмасу реакцияларын бойынша ерігіштік кестесін, элементтердің қасиеттерін анықтауда жазбаша және ауызша сөйлеу тұжырымдамасын қолданады	
Құрастыру мәндері	Топта жұмыс кезінде орындалатын жұмыстар үшін жауапкершілік, қарым-қатынас дағдыларын дамыту.	
Пәнаралық байланыс	S-Жаратылыстану ғылымы (элементтердің қасиеттері); Т-АКТ-технологиясы (оқыту презентациясы); Е-модельдеу (ерігіштік кестесі бойынша ион алмасу реакцияларының матрицасын құру); М-математика (ұқсас элементтерді қысқарту).	
Ресурстар	Реакцияларды көрсету үшін реагенттер жиынтығы, «Реакциялардың иондық теңдеулерін жасау» бағдарламасы, «Бейорганикалық заттардың жіктелуі», «Бейорганикалық заттардың кластары», Д.Д. Менделеев кестесі, ерігіштік кестесі.	
Сабақ барысы		
Жоспарланған сабақ кезеңдері	Сабаққа жоспарланған жаттығулар түрлері:	Ресурстар
Сабақтың басталуы 10 мин Білу, түсіну	Амандасу, психологиялық ахуал <i>«Шаттық шеңбері»</i> . <i>Миға шабуыл</i> 1. сұрақ –жауап (ашық-жабық сұрақтар) 2. оқушылар дәптерлерімен алмасады. 3 адам тақтаға шығып 1-қышқылға, 2-негізге және 3-тұзға реакцияларды жазып теңестіріледі. Қалғаны тек осы 3 бірлікті бір-бірінен тексеріп, критерийге сәйкес белгілейді: - бір теңдеу дұрыс шешілді - «3»; - дұрыс шешілген 2 теңдеу - «4»; - дұрыс шешілген 3 теңдеу - «5»; (Мұғалім өз тексеріп өткеннен кейін, бағалардың объективтілігін бағалайды. Сабақ соңында дәптерлерін жинап алады).	Ресурс 1 «Шаттық шеңбері» Ресурс 2 «Ашық – жабық сұрақ әдісі» ЕБҚ бар оқушыларға ТЕСТ (қосымша)
Сабақ ортасы Қолдану, талдау	Зерттеу мәселелерін мәлімдеу. Зерттеу тақырыбын анықтау. Зерттеу мақсатын қалыптастыру. Өзектілігі. Өзектілігін тексеру (эксперименталды жұмыстарды жүргізу, әдебиеттерді оқу, ойлау, білім беру бейнебаян көру және т.б.) әр жұптың міндеттеріне сәйкес жүзеге асырылады. Сабақтың тақырыбы – Ион алмасу реакциялары (мұғалім тақтада жазады)	Ресурс 3 (жұптық жұмыс) Қосымша ақпарат ЕБҚ бар оқушыларға арналған

Кесте 18 – жалғасы

<p>Сабақ соңында 15 мин талдау, бағалау</p> <p>Өзіндік талдау</p> <p>Үй жұмысы</p> <p>Рефлексия</p>	<p>Баспа өнеркәсібінде қолданылатын реакциялардың мысалында мұғалім ион алмасу реакцияларын дайындауды түсіндіреді. Түсініктеме реакциялардың көрсетілуімен қатар жүреді.</p> <p>«Реакциялардың иондық теңдеулерін құрастыру» ЕБҚ бар оқушыларға тапсырма</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Ескертпе Реакциялардың иондық теңдеулерін құрастырғанда, иондар түрінде жазуға болмайтын қосылыстар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аз еритін және ерімейтін қосылыстар (ерігіштігі кестесін қараңыз). 2. Әлсіз электролиттер (әлсіз қышқылдар, әлсіз негіздер, су) (анықтаманы қараңыз). 3. Газ өнімдері (H₂, O₂, Cl₂, PH₃, SiH₄, N₂) 4. Қарапайым заттар (S, Zn, Al, F, Br₂, I₂) 5. Оксидтер (CO, CO₂, H₂O, SO₂, SO₃, P₂O₅) </div> <p><u>Бекіту</u> Қорытындылау. Дәптерлерін үй тапсырмасымен жинау. Үй жұмысы §6 оқу 2,3 жаттығу</p>	<p>Ресурс 4 Карточка бойынша реакция жазу.</p> <p>ЕБҚ бар оқушыларға тапсырма</p> <p>Ресурс 5 «Химиялық реакцияны жүзеге асыр»</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия</p>		
<p><i>Ескерту:</i> 4 ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар. Диагностдары: ақыл-есінің тежелуі. Сабақта деңгейлік тапсырмалар беріледі. Бұл оқушылар үшін А деңгейіндегі тапсырмалар құрастырылған.</p>		
<p>№1 Шаттық шеңбер</p> <p>Шаттық шеңбері – сабақты көтеріңкі, жақсы көңіл-күймен ұйымдастыруға бағытталған.</p> <p>Мұғалімнің балалармен бірге құрған шеңберінде олар бір-бірімен еркін қарым-қатынас жасайды, бір-біріне жылы лебіздерін білдіреді. Мұнда әрбір бала өзін еркін сезінетін үлкен достық шеңберіне қабылданғанын түсінеді, өзіне, өзгелерге сенім артады.</p>		<p>Ресурс 1</p>

№1 Ашық және жабық сұрақтар

Мұғалім: Химияны зерттеудің объектісі қандай?

Оқушылар: Заттар

Мұғалім: Химия тек заттарды зерттей ма?

Оқушылар: Заттардың қасиеттері, құрамы және құрылымын атаңыз?

Мұғалім: Заттар қалай жіктеледі?

Оқушылар: Жай және күрделі.

Мұғалім: Жай заттар қалай жіктеледі?

Оқушылар: Металдар және бейметалдар

Мұғалім: Күрделі заттар қалай жіктеледі?

Оқушылар: Оксидтер, қышқылдар, негіздер, тұздар (Олар анықтамалық тізімде жазылған).

Мұғалім: жай заттардың металдар мен бейметалдарға бөліну принципі қандай?

Оқушылар: Кей металдың жылтырлығы, соғу, жылу және электр өткізгіштері болғандықтан, кейбіреулерінде бұл физикалық қасиеттер жоқ. Металдар - бірінші электр тоғын өткізгіштер (заряд тасымалдаушы - электрон).

Мұғалім: Металдар электрөткізгіштігі ғана емес, көптеген күрделі заттардың ерітінділері мен балқымалары да бар. Бұл заттар қандай деп аталады?

Оқушылар: Электролиттер (анықтамаларын дәптерлеріне жазады).

Мұғалім: Электролит қандай заттар?

Оқушылар: Қышқылдар, негіздер және тұздар

Мұғалім: Қандай заттар бейэлектролиттер деп аталады және оларға не жатады?

Оқушылар: Бұл ерітінділер мен балқымалардың электр тоғын өткізбейтін заттар, жай заттар мен оксидтер.

Мұғалім: Электролитті иондарға ыдырату процесі қандай?

Оқушылар: Электролиттік диссоциация

Мұғалім: ЭДТ терминінде қышқылдардың, негіздердің және тұздардың анықтамасын беріңіз.

Оқушылар : орнынан ерікті жауап

2. Оқушылар дәптерлерімен алмасады. 3 адам тақтаға шығып 1 - қышқылға, 2- негізге және 3- тұзға реакцияларды жазып теңестіріледі. Қалғаны тек осы 3 бірлікті бір-бірінен тексеріп, критерийге сәйкес белгілейді:

Бір теңдеу дұрыс шешілді - «3»

Дұрыс шешілген 2 теңдеу - «4»

Дұрыс шешілген 3 теңдеу - «5»

(Мұғалім өз тексеріп өткеннен кейін, бағалардың объективтілігін бағалайды. Сабақ соңында дәптерлерін жинап алады.)

№3

Мұғалім: Химиялық қасиеттер дегеніміз не?

Оқушылар: Өзара қарым-қатынас жасау, химиялық реакцияларға ену қабілеті.

Мұғалім: реакция (лат.) «Re» - қарсы; «Бөлісу» – әрекет. Бұл әрекет кез-келген әсерге жауап береді. Химиялық реакцияның белгілері қандай?
 Оқушылар: газдың пайда болуы, тұнба түзілу, иіс, түссіздіктер, жылудың пайда болуы.
 Мұғалім: Сіздер қандай химиялық реакцияларды білесіз?
 Оқушылар: Қосылу, айырылу, алмасу, орынбасу.
 Мұғалім: Бүгін біз реакциялардың түрлерін зерттеуді жалғастырамыз және ол туралы білімімізді тереңдетеміз. Электролиттік диссоциация теориясы бойынша электролиттердің су ерітіндісіндегі барлық реакциялар иондар арасындағы реакциялар болып табылады.

Ресурс 3

№1 Қосымша ақпарат

Ион алмасу реакциялары электролит ерітінділеріндегі иондар арасында пайда болатын реакциялар (анықтамасын дәптерлеріне жазу). Мұғалім тақтаға , оқушылар дәптерлеріне мини-схеманы жазады:

Ион алмасу реакциясы	
Қайтымсыз (аяғына дейін жүреді)	Қайтымды (аяғына дейін жүрмейді)
1. тұнба түзіледі ↓	Реакция өнімдері суда тез еритін және реакцияның саласынан кетпейді.
2. газдың бөлінуі ↑	
3. су түзілу (H ₂ O)	

Мұғалімнің түсініктемесі реакция көрсетумен түсіндіріледі.

Ион алмасу реакциялары туралы ұғымды оқушылар оқулықтарынан қарап оқиды. **Мұғалім қосымша материалды айтып өтеді:** Ауыл шаруашылығында (топырақта пайда болатын заттардың ион алмасуынан өзара әрекеттесуінен болатын процестер). Тамақ өнеркәсібінде (печенье және печенье үшін сірке суы бар сода пайдаланылады). Баспа өнеркәсібінде ион алмасу реакциялары қолданылады. Олар парақтарда жазылған (Мұғалім параққа назар аударады).

Баспа өнеркәсібінде қолданылатын химиялық реакциялар

Тендеулер	Қолданылуы
1 $BaCl_2 + H_2SO_4 \rightarrow BaSO_4 \downarrow + 2HCl$	Ақ барий. Дақтар мен бояулар дайындауда
2 $BaCl_2 + K_2CrO_4 \rightarrow BaCrO_4 + 2KCl$	Сары дақтар дайындауда.
3 $AgNO_3 + KBr \rightarrow AgBr \downarrow + KNO_3$	Суретке жарыққа сезімтал кабат түсіру үшін
4 $AgNO_3 + NaCl \rightarrow AgCl \downarrow + NaNO_3$	Суретке түсіру процесінде күміс тұздарын қолдану. Қағаз парағын AgNO ₃ сіндіріп және NaCl ерітіндісіне батырыңыз. Қағазда алмасу реакциясы жүреді.
5 $AlCl_3 + 3NaOH \rightarrow Al(OH)_3 \downarrow + 3NaCl$	Мөлдір дақ дайындау
6 $2Al + 6HCl \rightarrow 2AlCl_3 + 3H_2 \uparrow$	Алюминий айқын көшірудің форма арын өндіру үшін қолданылады.
7 $ZnCO_3 + H_2SO_4 \rightarrow ZnSO_4 + H_2O + CO_2 \uparrow$	Баспа нысандарын дайындауда.
8 $ZnCO_3 + 2HCl \rightarrow ZnCl_2 + H_2O + CO_2 \uparrow$	Көшіру қабатын дайындау

Қайтымсыз реакциялар ион түрінде жазылады. Мұны орындау үшін бізде белсенділік бағдарламасы, меморандум, ерігіштік кестесі және бұрын берілген анықтамалық жоспар қажет. (Мұғалім сабаққа арналған материалдарды көрсетеді, олар кестелерде жатыр).

№2

ЕБҚ бар оқушыларға

1-тапсырма

1.электролиттер дегеніміз не?

- A) электр тоғын өткізетін заттар
- B) электр тоғын өткізбейтін заттар
- C) майлар
- D) дистильденген сулар
- E) бәрі дұрыс

2. Электролитке жататын затты көрсетіңіз:

- A) HBr (ерітінді).
- B) H₂ (газ).
- C) KOH (қатты).
- D) C₁₂H₂₂O₁₁ (ерітінді).
- E) CO₂ (газ).

3. Негіздің формуласын көрсет:

- A) ZnCl₂
- B) Fe₂CO₃
- C) CaCl₂
- D) LiOH
- E) CuO

4. Тұздың формуласын көрсет

- A) Cr(OH)₃
- B) CO
- C) Cr₂O₃
- D) K₂CO₃
- E) H₂SiO₃

Ресурс 4

№1 «Реакциялардың иондық теңдеулерін құрастыру»

Іс-әрекет бағдарламасы	Мысал
1. A) реакцияның молекулярлық теңдеуін жазыңыз (дәптерлеріне қарап). B) әрбір заттың ерігіштігін анықтаңыз (ерігіштігі кестесін қараңыз)	
2. A) толық иондық реакция теңдеуін жасау (ережеге қарау). B) ұқсас иондарды табыңыз және оң және сол жақты қысқартыңыз.	
3. қысқартылған иондық теңдеу жазу	
Тексеру: теңдеудің сол жақ бөлігіндегі иондардың электр зарядтарының саны оң жағында иондардың электр зарядтарының санына тең болуы керек.	

ЕБҚ бар оқушыларға тапсырма

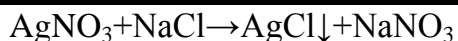
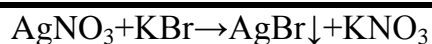
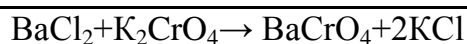
Ерігіштік кестесін пайдаланып ерімейтін және еритін тұздарды тауып формуласын жазу.

Ерігіштік кестесі судағы заттардың ерігіштігін бағалау үшін пайдаланылатын арнайы кесте болып табылады. (Ерігіштік кестесін қалай қолдану керектігін түсіндіреді).

Ресурс 5

№1

Тақтадағы бір оқушы тәжірибелік реакцияны жүзеге асырады және теңдеулерді ион түрінде жазады. Қалғаны дәптерлеріне жазады. Мұғалім бағыт береді, тексереді:

Рефлексия

1. Мен өзімнің тәжірибемде, осы сабақ барысында деңгейлеп саралап оқыту технологиясын, жекелеп оқыту технологиясын, сын тұрғысынан ойлау технологиясын, дамыта оқыту технологиясын оқушыларға жекеленген тапсырмаларды көп қолдануға тырыстым. Сабақ өтуде жекелеп оқыту технологиясын қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын ояттым, оқушылардың талқылау кезінде көп ақпаратты естерінде сақтайтындығын байқадым. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға жан-жақты әрі нақты көмек беріп, ойланту үшін және бірқатар жауаптар алу үшін алдын ала әзірленген сұрақтар қою арқылы сөзбен қолдау көрсете отырып, яғни уәждерін арттырып, ынталандырдым.

2. Мен сабақты бастамас бұрын, психологиялық ахуал тудыруды шештім. Сыныпқа кіріп, амандасқан соң сынып оқушыларына «Шаттық шеңбері» атты психологиялық ахуал туғызу арқылы, жақсы көңіл күй сыйладық. Деңгейлеп саралап оқыту оқушының бастапқы білімі мен дағдыларын назарға алып, оларды өрістетуді мақсат еткенде мәнді болады. Сабақтың басында оқушылардан өткен сабақ бойынша үйге берілген тапсырманы тексеру үшін «Менен сұрақ, Сізден жауап» стратегиясын қолдану арқылы ауызша сұрап, ЕБҚ бар оқушыларға тест жұмысын жасау арқылы қорытындыладым.

Осы байланыстарды дамытып, нығайту үшін проблемаларды шешу процесін толыққанды қатыстыру қажет. Жаңа тақырыпты ашу үшін оқушыларға логикалық сұрақ қойдым. Жұмбақтың шешуі мен өткен сабақтың арасында қандай байланыс бар екенін оқушылардан сұрап, жаңа сабаққа дайындық жүргіздім.

Сонымен қатар, тақырыпқа байланысты топтарға тапсырмалар таратылып берілді. Тапсырманы қорытындылаған соң, жұптық тапсырма беру арқылы тақырыпты толыққанды аштым. Осы тапсырманы орындау барысында оқушылар қызығушылық танытты.

Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білімге деген барлығының және әрқайсысының қажеттіліктерін қанағаттандыратындай, әртүрлі тапсырмалар бергенде сынып оқушылары өз білімдері мен дағдыларын жетілдіру үшін оқу тапсырмаларын орындауда белсенділік пен шығармашылық танытты. Оқу процесінде пайда болған түсініспеушілікті сыныптастары менім қолдауым арқылы айқындалды.

3. Бұл сабақта ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушыларға әртүрлі деңгейде тапсырмалар берілді. Оқушылар тапсырмаларды тыңғылықты орындай отырып, функционалдық сауаттылығын арттырды деп есептеймін.

Сабақта критерий арқылы өзін-өзі және өзара бағалады. Ал мен жалпы критерий арқылы бағалап отырдым. Бағалау оқушыларға өте қызық болды. Олар топтағыларды бақылай отырып, өзін-өзі реттеуге де біршама төселіп қалды. Осы бағалаулар арқылы өзінің білім деңгейі қаншалықты екендігін білді. Білім алуға түбегейлі ықпал етіп, оқуын ары қарай жақсартуға ұмтылып, түсіне білді. Сабақ соңында кері байланыс жасалып, оқушылар смайликтер арқылы көңіл күйлерін стикерге жазып, сабағымызды аяқтадық.

4. Осы сабақ барысында деңгейлеп саралап оқыту технологиясы, жекелеп оқыту технологиясы оқушыларға басқа оқушылармен тығыз қарым-қатынас жасауға және жеке әрекет ету машығын дамытты. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар білім алушылар тапсырмаларды орындауға өте қызығып, осы өздеріне берілген тапсырманың орындау мәнін білді және осы сабақтың алдында алған білімдерімен қалай байланысатынын және қалай ол болашақта жаңа білімге қол жеткізуді қамтамасыз ететіндігін түсінді.

Химия пән мұғалімі Касымканова С.Е.

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Информатика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында: «Оқу пәнінің мақсаты – білім алушыларды қазіргі заманауи технологиялармен тиімді жұмыс істеу үшін базалық білім, білік және дағдымен қамтамасыз ету болып табылады», – деп көрсетіледі [30].

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды өзгерте отырып, ресурстарды өзгертілген тапсырмаларға сәйкестендіріп сабақ барысында жүргізуге болады. Мысалы, информатика педагогі Ахметова М.С. «Модель, модельдеу, модельдеу түрлері. Модельдеу кезеңдері» тақырыбына негізделген оқу мақсатына сәйкес сабақ мақсаттарын үш деңгейге (барлық оқушылар, оқушылардың басым бөлігі, кейбір оқушылар) бөліп, сабақ барысында берілетін тапсырмаларға ресурстарды таңдай отырып ЕБҚ бар балаларға жеке, жұптық, топтық әдістерін қолдана отырып, рефлексия жасайды. Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға берілген тапсырмамен жекелік тәсілдеме арқылы бірлесіп жұмыс жасау нәтижесінде қойылған сабақ мақсатына жетеді. Әрбір тапсырманың барысында балаға қолдау көрсетіліп, бір тапсырмадан екіншісіне өтуде қызықтыра отырып, әрбір тапсырмада қайталау дағдыларына көңіл бөлінеді. ЕБҚ бар бала өзін тапсырманы орындауда педагог ресурстарға мән бере отырып жүйелі түрде сабақ беруді көздейді (кесте 19).

Сондықтан да, ЕБҚ бар білім алушыларға «Информатика» пәні бойынша бағдарламада берілген мазмұнының 4 бөлімінде (компьютерлік жүйелер, ақпараттық процестер, компьютерлік ойлау, денсаулық және қауіпсіздік) бірізділік, жүйелік, жекелік тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Кесте 19 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Информатика» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспарының үлгісі

Информатика	
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Ахметова М.С.
Сынып: 9А	Қатысқандар саны:
Сабақ тақырыбы:	Модель, модельдеу, модельдеу түрлері. Модельдеу кезеңдері
Сабақ негізделген оқу мақсаты	Модель, модельдеу, модель түрлері. Модельдеу кезеңдерімен таныстыру
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар:
Тілдік мақсат	модель және модельдеу ұғымын біледі, модельдеудің кезеңдерін біледі.
	Оқушылардың басым бөлігі: модельдеудің негізгі кезеңдерін және олардың сипаттамасын ажырата алады
	Кейбір оқушылар: нысан модельін анықтайды, модельдерге мысал келтіреді
	Оқушылар: Модельдің түрлерін ажырата алады
Алдыңғы тақырып	Негізгі сөздер мен тіркестер: модель, модельдеу, модельдеу кезеңдері
	Сыныптағы диалог үшін пайдалы тілдік бірліктер: <i>1. Модель дегеніміз не?</i> <i>2. Модельдеу дегеніміз не?</i> <i>3. Модельдеу кезеңдерін ата?</i> <i>4. Модельдің түрлерін ата?</i> <i>5. Қай кезеңде модельді жетілдіруге болады?</i>
	<i>Талқылауға арналған тармақтар:</i> Статикалық және динамикалық модельдер арасындағы қандай айырмашылықтар бар? <i>Жазылым бойынша ұсыныстар:</i> Модельдеу кезеңдерін жаз
	Жиымдарға қолданылатын амалдар
Жоспар	
Жоспарлаған уақыт Жоспарлаған жаттығулар (төмендегі жоспарланған жаттығулармен қатар ескертпелерді жазыңыз)	

Кесте 19 – жалғасы

<p>Басталуы (5 минут)</p> <p>Өткенді қайталау (5 минут)</p>	<p>Шаттық шеңберін құру «өрмекші торы» әдісі АКТ-да деңгейлік тәжірибелік жұмыстарды дұрыс орындау. Жаңа тақырыпты қорытындылау.</p> <p>Ұйымдастыру. <i>Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру.</i> <i>«Қар көшкіні» тренингін ұйымдастыру. (Әрбір оқушы өз есімінің алдына оған бастапқа әріптен басталатын сөз қосады. Мысалы: Айнұр, Айым) Сынып оқушыларын «сандар» әдісі арқылы 2 топқа бөлемін</i> Оқушылардың өткен тақырыбы бойынша алған білімдерін «Өрмекші торы» әдісі арқылы пысықтау</p>	<p>Ресурстар</p>
<p>Ортасы (15 минут)</p> <p>Практикалық жұмыс (10 минут)</p>	<p>Оқушы білгендерін тыңдай отырып, жаңа сабақ тақырыбымен және мақсатымен таныстыру. Ендеше, бүгінгі жаңа сабағымыз «Модельдеу кезеңдері». Жаңа тақырыпты «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі арқылы тақырыпты оқуға тапсырмалар беріледі. 1-топ. Модель ұғымы, модель түрлері 2-топ. Модель кезеңдері 2 топқа берілген тақырыпты постер қорғауды ұсынамын. Керекті мағлұматтарды дәптерлеріне жазады. Оқушылар берілген тақырыпты оқиды. Постер қорғайды. Өзгелерді тыңдай отырып, өз білімін толықтырады.</p> <p>Оқушыларға деңгейлік практикалық тапсырманы орындауға беремін. А деңгейі: Сыныптың модельін құрындар В деңгейі: Мектептің модельін құрындар Оқушылар компьютерге практикалық тапсырманы орындайды.</p>	<p>Үлестірмелер, оқулық, жұмыс дәптері</p>

<p>Сабақты қорытындылау (5 минут)</p>	<p>Оқушылардың өткен тақырыптары мәтінді пішімдеу тақырыбы бойынша алған білімдерін «екі бөлімді күнделік» әдісі арқылы пысықтаймын. Топ ішіндегі оқушылар өткен тақырып бойынша негізгі мәлімет береді және сұрақтар қояды келесі оқушы жауап береді. Мысалға:</p> <table border="1" data-bbox="448 533 1112 618"> <tr> <td>Негізгі мәлімет</td> <td>сұрақтар</td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> </table> <p>Оқушылар негізгі мәлімет береді және сұрақ қояды басқа оқушылар сұрақтарға жауап береді</p>	Негізгі мәлімет	сұрақтар			<p>Оқулық, маркерлер, плакаттар, стикерлер, үлестірме қағаздар, интерактивті тақта</p> <p>Оқулық, дәптер, компьютер</p>								
Негізгі мәлімет	сұрақтар													
<p>Аяқталуы (5 минут)</p>	<p>Критерийлер арқылы өзін-өзі бағалау. Топтық жиынтық бағалау. Үйге тапсырма: §20 Оқушылардан Инсерт әдісі арқылы кері байланыс аламын</p> <table border="1" data-bbox="448 920 1208 1200"> <tr> <td>Мен үшін түсінікті</td> <td>Менің білетініме сай келмейді</td> <td>Жаңа ақпарат</td> <td>Мені таң қалдырды немесе түсініксіз</td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </table>	Мен үшін түсінікті	Менің білетініме сай келмейді	Жаңа ақпарат	Мені таң қалдырды немесе түсініксіз									<p>Тест, оқулық</p>
Мен үшін түсінікті	Менің білетініме сай келмейді	Жаңа ақпарат	Мені таң қалдырды немесе түсініксіз											
<p><i>Ескерту:</i> 4 ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар. Диагноздары: ақыл-есінің тежелуі. Сабақта деңгейлік тапсырмалар беріледі. Бұл оқушылар үшін А деңгейіндегі тапсырмалар құрастырылған.</p>														
<p style="text-align: center;">Рефлексия</p> <p>Мектептегі зерттеу барысында оқу материалын меңгерту үшін когнитивті іс-әрекетті ұйымдастыру пайдалы, сондықтан түрлі тапсырмаларды диалог арқылы талдауды ұйымдастырдым. Оқушылардың әрбір сабақтағы іс-әрекетін бағалау үшін диалогтық қарым-қатынас өте қажет. Осы мақсатта жаңа тақырыпты түсінуі үшін «Ойлан, жұптас, бөліс» әдіс-тәсілін қолдандым. Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылар жұппен жұмыс жасағанда өздерін еркін ұстап, өз ойларымен бөлісті. Практикалық жұмыс істегенде оқушылар деңгейлік тапсырмаларды жұппен орындады. Деңгейлік тапсырмаларды орындау барысында оқушылар бір-бірімен диалогқа түсіп, тапсырамаларды түсініп, орындап шықты.</p> <p>Қорыта келе, оқушылардың білетін, білмейтіндігін анықтау үшін жақсы қарым-қатынас, тілдік дағдыларының болуын талап етеді. Әңгімелесу пәрменді құрал болып табылады, оның көмегімен мұғалім оқушылардың оқу процесін қолдай және дамыта алады. Сыныпта диалогты пайдалану арқылы оқушылардың білім сапасына ерекше оң әсер ете алады. Оқушылардың білімі мен ойлау қабілетін зерттеуге шынайы ұмтылу оқу процесіне барынша қызықтыру үшін ынталандыру болып табылады. Диалогтік оқыту тәсіліне сәйкес, жұптық жұмыс оқушылардың оқуын жақсартуға қабілетті.</p> <p style="text-align: right;">Информатика пән мұғалімі Ахметов М.С.</p>														

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту қазақ тілінде): «Қазақ тілі пәнін оқыту мақсаты – ана тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, қазақ әдеби тілі нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету», – деп көрсетіледі [31].

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды сабақ барысында өзгерте отырып, ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп жүргізуге болады. Сонымен қатар, ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі» пәні бойынша (оқыту қазақ тілінде) бағдарламада берілген мазмұнының бөлімінде (тыңдалым және айтылым; оқылым; жазылым; әдеби тіл нормаларын сақтау) бірізділік, жүйелік, жекелік және сабақтастық тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Негізгі білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту қазақ тілінде): «Қазақ әдебиеті бағдарламасының мақсаты – білім алушыларды креативті ойлауға бағыттау. Олардың ойларын ауызша еркін жеткізуіне және жаза білуіне қолдау көрсету, дәлелдер келтіру, салыстыру және анализ жасау, бағалау дағдыларын қалыптастыру, білім алушыларға жанрларды меңгерту», – деп көрсетіледі [32].

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды сабақ барысында өзгерте отырып, ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп жүргізуге болады. Сонымен қатар, ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ әдебиеті» пәні бойынша (оқыту қазақ тілінде) бағдарламада берілген мазмұнының бөлімінде (түсіну және жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстырмалы анализ) бірізділік, жүйелік, жекелік және сабақтастық тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында (оқыту қазақ тілінде емес): «негізгі орта білім беру деңгейіне арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» бағдарламасының мақсаты – оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту, қазақ тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, тіл нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету», – деп көрсетіледі [33].

Сонымен қатар ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша бағдарламада берілген мазмұнының бөлімінде (тыңдалым; айтылым; оқылым; жазылым; тілдік бағдар) бірізділік, жүйелік, жекелік және өзара сабақтастық принциптер мен тәсілдер арқылы қамтылуын көздейді.

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға аталған мақсатқа жету үшін педагог берілетін тапсырмаларды сабақ барысында өзгерте отырып, ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп жүргізуге болады. Мысалы, №19 орта мектебінің қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі Балғожа З.Р. өзіндік тәжірибесінде ЕБҚ бар балаларға сабақ беруде мектепте арнайы мамандармен

кеңесе отырып «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін жүргізуде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруында келесідей ұсынылымдар береді (кесте 20).

Кесте 20 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндері бойынша берілген ұсынылым

ЕБҚ бар оқушыларға «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерінен жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруындағы ұсынылымдар

Көкшетау қаласы, «№19 орта мектебі» қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі Балғожа З.Р.

Кенес беруші: мұғалім-дефектолог Жанғали І.Ә.

Мен, Балғожа Замира Рашитқызы, 2017 жылдың қаңтарынан бастап Көкшетау қаласының №19 орта мектебінде қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәндерінің мұғалімімін. Мектепке орналасқаннан бері арнайы сыныптарда сабақ беремін.

Арнайы сыныптарда сабақ берудің өз қиындықтары бар: біріншіден, бұл сыныпқа әртүрлі сыныптан жиналған оқушылар оқиды. Екіншіден, олардың жас ерекшелігі әртүрлі болғандықтан әр сыныпқа өзінің сыныбына сәйкес білім берілуі керек. Үшіншіден, білім беру бағдарламасының әртүрлілігі. Төртіншіден, мұндай сыныпқа сабақ беретін пән мұғалімдерінің арнайы педагогикалық білім көлемінің аздығы. Осының нәтижесінде балаларды оқытудың бірінші сатысынан-ақ қиыншылықтарға тап болады.

ЕБҚ бар оқушының «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерінен сабақ өткізуінің нәтижелеріне сараптамалық қорытындысы. Мен оқу жылының басында оқытылатын пәннің күнтізбелік және тақырыптық жоспарын жасаймын. Қыркүйек айында оқушылардың оқыту дағдыларын диагностикалау жұмыстарын жүргізуді бастаймын. Жоспар жасаған кезде оқушылардың интеллектуалдық дағдылар мен өнімділік деңгейін ескеремін. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға әр тоқсан сайын баланың жасын, психологиялық, білім алу мүмкіндіктерін ескеретін жеке жоспар жасаймын. Әрбір оқушының көрсеткіштерін анықтап болған соң, сыныппен жұмыс істеу бағыттары анықталады. Зерттеу әдісі, пікірталастар, ми шабуылы, «Сыни тұрғыдан ойлау» технологиясы, жобалық қызметтің технологиясы, Блум таксономиясы, мәтінмен жұмыс істеу әдістері, спиральді оқыту әдістері сияқты инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану сабақта маңызды рөл атқарады.

Сабақта оқушыларды жасайтын жұмыстарына бағдарлап, әр кезеңді жазып отыру керек. Мұғалімнің әдістері мен әдістемесі – сабақ мақсаттарының орындалуына қол жеткізуге мүмкіндік беретін құрал. Материалдарды қабылдау процесінде есту, көру, моторлық дағдылар, есте сақтау, логикалық ойлау сияқты, мүмкіндігінше көп анализаторлар қатысып, құралдар мен әдістерді біріктіру немесе өзгерту қажет. Жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы бойынша пәндерді оқытудың жаңашылдығы неде?

Жаңа оқу бағдарламасында қамтамасыз етілгендей, мен сабақты жоспарлағанда оқушылардың жас ерекшеліктерін және оқу мүмкіндіктерін ескеріп дифференциалды тәсілдерді пайдаланамын. Мен білім алуда ерекше қажеттіліктері бар оқушылар үшін, топпен жұмыс және оқушының топтағы рөлі мен функциялары, тағы да басқа тапсырмаларды жоспарлаймын. Білім алуда ерекше қажеттіліктері бар оқушылар үшін оқудың мұндай формалары мен әдістері оқушылар арасында ақыл-ой мен сөйлеу белсенділігін белсендендіруге көмектеседі, ынтымақтастық және өзара көмек дағдыларын дамытады және бұл оқушылар мұғалім назарынан тыс қалмайды. Сонымен қатар, сабаққа барлық оқушылармен тең бірге қатысады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушыларға тапсырмаларды жеңілдетіп беремін. Өйткені, оқушылар әртүрлі болғандықтан, олардың ойлау, есте сақтау қабілеттері де әртүрлі болмақ. Өзім орыс сыныптарында сабақ беремін, сол себепті оқушылармен аударма түрінде жұмыс жасаймын. Әр оқушымен міндетті түрде жеке жұмыс жасаймын. Сабақтың мақсатын оқушылардың деңгейіне қарай құрастырамын. Сабақ барысында міндетті түрде қалыптастырушы бағалау жүріп отырады. Оқушыларды бағалау, «жақсы», «жарайсың», «өте жақсы» сөздер түрінде айтылады. Сонымен қатар, оқушылар «екі жұлдыз, бір тілек» әдісі арқылы бірін-бірі тыңдайды, бағалайды, пікір білдіреді. Ерекше қажеттіліктері бар оқушылармен кері байланыс орнатамын. Кері байланыс та сабақ бойы жүріп отырады. Кері баланысты «Сұрақ-жауап», «Бұл – мен күткен жауап!», «Бұл менің көргім келген ең үздік жұмыс!», «Бес бармақ» т.б. әдістері арқылы орнатамын.

Инклюзивті білім берудің қандай артықшылығы бар? Жалпы білім беретін сыныпта оқитын оқушыда бақыт стереотипі пайда болады, ол барлығымен бірдей тең дәрежеде білім алады. Яғни, ұжымда жалпы мінез-құлығы қалыптасады. Әрине, мұғалімдерге түрлі деңгейлердегі оқушылар оқитын сыныптарда жұмыс істеу оңай емес, бірақ нәтиже тұрарлықтай болады.

Зерттеушілердің, біздің мектептің мұғалімдерінің пікірінше осы бағытта оқытуда тіпті дамудың ең ауыр бұзылушылықтары да түзетіледі екен. Инклюзивті сыныптың оқу және тәрбие үдерісінде ерекше жағымды көңіл-күй қалыптасады, өйткені бала мен педагог арасында педагогикалық қарым-қатынас және сенімділік орнайды. Мұғалімнің, мамандардың, құрбыларының және ата-аналарының бірлескен күш-жігерінің арқасында барлық оқушылар тең мүмкіндіктер алады және қиындықтарды еңсереді.

Әрине, барлық ақпаратты қабылдау оқушыларға өте қиын болды, бала тез шаршайды, көп күш жұмсай алмайды. Осындай сәттерде ауызша тапсырмалар мен денсаулық сақтау технологияларын, сергіту сәттерін пайдаландым. Жұмбақ шешеміз, тілге жеңіл жаңылтпаштар жаттаймыз, сонымен қатар, саусақпен моторикалық, тыныс алу жаттығуларын жасаймыз.

ЕБҚ бар оқушылармен сабақ барысында мынадай тыныс алу жаттығуларын қолданамын:

1. фаза: Мұрынмен дем алып, іш бұлшықеттерін босаңсытқан түрде, іштің ақырын «үріліуі», диафрагманы төмен түсіріп, кеудені, өкпені ауаға толтыру.

2. фаза: пауза. Тыныс алуын тоқтату.

3. фаза: ауыз арқылы тыныс шығару, іш ақырын ауаға толтырылады, диафрагма көтеріледі, қабырға бұлшықеттері босаңсытылады. Сол кезде қабырғалар, төс және бұғаналар төмен түседі

4. фаза: пауза. Тыныс алуын тоқтатылады.

Мұрынмен терең тыныс алып ауыз арқылы «ааоодыбысын» айтып шығару;

Мұрынмен терең тыныс алып ауыз арқылы «ооуу» дыбысын айтып шығару;

Мұрынмен терең тыныс алып ауыз арқылы «ааууоо» дыбысын айтып шығару;

«Майшамды өшіру» дем шығарғанда қағаздан жасалынған майшамды сөндіру.

Жалпы моторикалық жаттығулар

а) орнымыздан тұрып, қолдарымызды жоғары көтереміз және түсіреміз;

б) тіземізді бүгіп бір отырып, бір тұрамыз.

Жаттығуларды бірнеше рет қайталау.

Басты оңға, солға қозғау

Екі қолды бірге көтеру, бір қолды көтеру,

Иықты жоғары көтеру.

Қолдары жоғары көтеріп, төмен түсіру.

Барлық жаттығуларды бірнеше рет қайталау.

Осындай оқушының әрі есте сақтау қабілетін, әрі тілін жаттықтыратын, әрі көңілін сергітетін жаттығулар өте тиімді деп ойлаймын.

Сабақта мен оқушыларға жеке тапсырмалар беремін, олар өз мүмкіндіктеріне қарай орындайды: кеспе қағаздар, шығармашылық жұмыстар, кроссвордтар, заттарды, құбылыстарды сипаттау тапсырмалары. Оқушыларға сабақтың ойын сәттері өте ұнайды. Сол себепті сабақ сайын міндетті түрде 2-3 минут көлемінде оқушылармен сабақты ойын түрінде өткіземін.

Әрине, мұндай балалармен жұмыста қиындықтарыда бар – оқушылардың денсаулық жағдайының ерекшеліктері, арнайы әдебиеттің жетіспеушілігі т.б. Менің жас маман болғандықтан тәжірибем аз. Сол себепті жыл бойы тәжірибесі бар мұғалімдердің сабақтарына қатысып, тәжірибе жинақтадым.

Жаңартылған бағдарлама бойынша тоқсан соңында оқушылар ТЖБ, бөлім соңында БЖБ жазады. Жаңартылған бағдарлама болғандықтан әр оқушы жазуға міндетті. Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар оқушылар үшін жұмысты жазу қиын. Сол себепті әр тоқсандық жиынтық бағалауды жеңілдетіп беремін.

Жаңартылған оқыту мазмұнының бағдарламасында негізгі критериалды бағалау болып табылады.

Сабақтарда формативті бағалау шеңберінде мен рефлексия әдістерін белсенді қолданамын, бұл маған әрбір оқушының сабақта не жеткенін білуге мүмкіндік береді. Оқушылардың қай жерде және қай кезеңде проблемалар туындағанын нақты көру.

Қорыта келгенде, арнайы сынып оқушыларымен әртүрлі әдіс-тәсілдер, ойындар, моторикалық жаттығулар арқылы жұмыс жасаса, қанағаттанарлық нәтиже шығады деп есептеймін. Мен жас маман болғандықтан бұл пәнді ЕБҚ бар оқушыларға оқыту барысында өзім үшін көптеген жаңа әдіс-тәсілдер үйрендім, әртүрлі авторлардың жұмыстарымен таныстым, әріптестерімнен тәжірибе алдым, қиыншылықтардан қашпай, осы жұмыстың қандай да бір нәтижесіне қол жеткіздім деп ойлаймын.

Қосымша

Өз жұмысымда қолданатын кейбір әдіс-тәсілдер:

1. Синквейн стратегиясы (бес жолды өлең):

Ой толғау кезеңінде қолданылады.

- Бірінші жолда – тақырып бір сөзбен беріледі (зат есім);
- Екінші жолда – тақырып екі сөзбен сипаттау (сын есім);
- Үшінші жолда – тақырыпқа қатысты қимыл атауынан үш сөзжазу. (етістік);
- Төртінші жолда - 4 сөзден тұратын бір сөйлем;
- Бесінші жолда – тақырып мәнін ашатын бір синоним сөз.

Мысалы, 1. Күй; 2. Әсерлі, құдіретті; 3. Мұнайтады, балқытады, тербентеді; 4. Күй – адам сезімінің көрінісі; 5. Өнер.

2. Рефлексия (сабақтың соңында қолданылады).

3. «Венн диаграммасы»: Бір-бірімен айқасқан екі шеңбердің екі жағына салыстыруға берілетін нысандардың сипаттамалары жазылады. Ал, айқасқан жерге екеуіне ортақ сипаттар тізіледі. Салыстыруға арналған тапсырмаларды осы диаграммаға салып, оқушылар қызыға толтырады, яғни, салыстыру сияқты күрделі ойлау операциясын меңгереді.

4. «Екіжұлдыз, біртілек»: Сыныптастарды бағалау процесінде оқушылардан екі жұлдыз қоюды және бір тілек айтуды сұраймын. Екі жұлдыз – жұмыс істеген кезде оларға ерекше ұнаған 2 зат Біртілек – бұл жақсартуға болатын нәрсе.

5. «Тазалық» ойыны түрінде алу. Әр оқушыға бір парақ беріледі. Онда мыналар салынған: чемодан (суреті) немесе сандық, (қоржын), қоқыс жәшігі (суреті).

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға сабақ барысында берілетін тапсырмаларды өзгерте отырып, педагог ресурстарды тапсырмаларға сәйкестендіріп отырады. Мысалы, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ АҚ филиалының «Астана қаласындағы Халықаралық мектебінің» қазақ тілі пәні мұғалімі Елюбаева Г.Т. «Қазақ тілі» пәнін жүргізуде жаңартылған оқу бағдарламасына сәйкес жаңа технологияларды қолдану арқылы балаларға

тақырыпты түсіндіруде рөлдік әдістерді қолдана отырып психологиялық жағдай жасайды және кері байланыс арқылы оң нәтиже алады (кесте 21).

Кесте 21 – ЕБҚ бар білім алушыларға «Қазақ тілі» пәні бойынша берілген қысқа мерзімді жоспары

Сұхбат деген не?

Елюбаева Г.Т.«Назарбаев Зияткерлік мектептері»
ДББҰ АҚ филиалының
«Астана қаласындағы Халықаралық
мектебінің» қазақ тілі пәні мұғалімі

Сынып: 8

Юнит: КИНОҒА САЯХАТ

Сабақтың мақсаты:

Оқушылар белсенді тәсілдер көмегімен сұхбат жүргізудің тәсілдерін меңгеріп, еркін сөйлеуге дағдыланады.

Міндеттері:

- сұхбаттың ерекше техникаларын меңгеру;
- РАФТ стратегиясының көмегімен сұхбат алуға дайындалу;
- актерден сұхбат алу.

Бағалау критерийі:

Сабақты бағалау кезінде С критерийі негізге алынды.

С критерийі: *iv. аудиторияны сезініп, мақсатты түрде қарым-қатынасқа түсу.*

Сабаққа дейін:

Оқушылар:

- «Гол» фильмін көрді;
- «Көшпенділер» фильмінен үзінді тамашалады. (Абылайханның рөлін сомдаған Куно Беккермен танысты);
- Шолу (ревью) жазуды үйренді.

Сабақтың ұзақтығы: 60 минут

Сабақ барысы:

I. Қызығушылықты ояту.

- «Болжау» стратегиясы. «1 минут» әдісі

Оқушылар берілген суретке қарап, сабақтың тақырыбын болжап, сөйлем құрастырып айтады.

-Үй жұмысын тексеру. «Үш таған» әдісі. Киноға жазған шолуларын (ревью) бір-біріне оқиды да, кері байланыс алады.

Дифференциалдық тапсырма.

Берілген суреттен не көріп тұрсың? Ойыңды сөзбен, сөз тіркесімен жеткіз.

II. Мағынаны таныту

1. «Ой қозғау» стратегиясы:

- Сұхбат туралы не білесіз?
- Құрылымы қандай болады?

- Сұхбатты кімнен алады?

2. «РАФТ» стратегиясы

Рөл	Аудитор я	Формат	Тақырып
Актер Журналист	журналистер қауымы	Пресс-конференция	Киноактермен сұхбат

- Берілген сілтеме арқылы Тәуекел Мүсліммен болған бейне сұхбатты тамашалайды. <https://www.youtube.com/watch?v=sHOTaIYv-oY>

- Сұхбаттан алған ақпараттарын саралайды, бір-бірімен ой бөліседі.

- Дифференциалдық тапсырма.

Актер Тәуекел Мүслім сияқты актер болғың келе ме? Киноға түскің келе ме?

3. «Тілші мен актер» әдісі.

Өздеріне таныс «Гол» фильмінің басты кейіпкері Куно Беккерден журналистер сұхбат алады. Ортаға басты кейіпкер, актер «Куно Беккер» шығады, қалған оқушылар журналист болады.

1. Барлығы актер «Куно Беккерді» ду қол шапалақпен қарсы алады.

2. Журналистер өздерін таныстырады. Мысалы: Мен халықаралық «BBC» журналы атынан келдім, есімім Шыңғыс болады, т.с.с.

3. Журналистер критерийге сәйкес кезекпен актерге сұрақ қояды.

Сұхбат алушыға қойылатын талаптар:	Сұхбат берушіге қойылатын талаптар:
- журналист ретінде өзін-өзі таныстыра алады; - аудиторияны сезіне алады (өзін ұстауы, дауыс мәнері, эмоциясы); - концептуалды сұрақтар қояды.	- өзін кино актері ретінде сезіне алады; - сұрақтарға орынды, салмақты жауап береді; аудиториямен позитивті қарым-қатынас орнатады.

Дифференциалдық тапсырма.

Оқушылар да басқалар сияқты актерге сұрақ қояды. Сұрағына жауап алады.

III. Ой қорыту. Жеке жұмыс:

Оқушылар «Сұхбат дегеніміз не?» сұрағы бойынша ой қорытып, өз жауабын ПОПС форматында ұсынады.

Менің ойымша...

Өйткені...

Мына мысалдарды келтіремін...

Сондықтан...

деп ойлаймын.

Рефлексия.

- Бүгінгі сабақта мен үшін не ерекше болды?

Кері байланыс. «Екі жұлдыз, бір ұсыныс» әдісі

Үйге тапсырма: Сүйікті актермен жасалған сұхбатты тыңдап келу.

Рефлексия

Бұл сабақ 8-сыныпқа арнайы жасалған «Киноға саяхат» юниті аясында жүргізіледі. Оқушыларға сұхбат алу тәсілдерін меңгерту мен оларды еркін сөйлетуге дағдыландыру мақсатқа алынған. Бұл сабақта «РАФТ» стратегиясы, «Тілші мен актер» әдістері шығармашылықты шыңдауға бағытталғандықтан, С критерийінің талабы негізге алынды. Біреуі сұхбат алушы, біреуі сұхбат беруші рөлінде болып, олар өмірге қажет коммуникациялық дағдыны дамытады. Әрі біреуі ерекше сұрақ қойып, біреуі ерекше жауап беріп өзін жетілдіреді. Қызығушылықты ояту сатысында барлық оқушыларға суретпен сөйлем құрау арқылы тақырыпты болжатуға тапсырма берілсе, дифференциалдық тапсырмада болжауды сөзбен немесе сөз тіркесімен айту талап етіледі. Мағынаны тану сатысында барлық оқушыларға сұхбатты тыңдап, ақпараттарды саралауға, деректерді бөлуге тапсырма берілсе, дифференциалдық тапсырмада жеке басына сұрақ қойылып, жеке пікірі тыңдалады. Ой қорыту кезеңінде оқушылар сұхбат туралы алған білімдерін ПОПС формуласы арқылы ұсынады. Бұл әдіс оқушының ойын жан-жақты ашатын әдіс болғандықтан алынды. Рефлексия мен кері байланыс сабақ мақсатын бекітеді.

Жоғарыда көрсетілген сабақ жоспарларымен қатар, бөлімдер бойынша жиынтық бағалауды да ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушылардың мүмкіндіктері мен жас ерекшеліктеріне сәйкес өзгертуге болады. Мысалы, Қостанай облысы Аманқарағай орта білім беру мектебінің қазақ тілі пәні педагогі Рахимжанова Ж.С. «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалауды үш нұсқада көрсетеді. Аталған нұсқаларда білім алушыларға жекелік тәсілдерді қолдана отырып, жас және дара ерекшеліктеріне сәйкес берілетін тапсырмалар мен ресурстар сәйкестендіріліп беріледі.

«Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалауды І нұсқа бойынша бірінші тапсырмада екі мәтінді оқып, берілген кестеге «Екі мәтіннің ұқсастығы», «Айырмашылығы», «Негізгі идеясы» және «Мақсатты аудиториясы» бойынша салыстырмалы талдаулар жасайды. Екінші тапсырмада көрсетілген суреттерді қолдана отырып, тақырып бойынша мәліметтер жинақтап, тірек сөздерге (зиян, уақыт, денсаулық, қарым-қатынас, сөздік қор, мінез-құлық, тәуелділік) сәйкестендіріп презентация жасайды. Үшінші тапсырмада берілген кестеге ережені жалғастырып, септеулік шылауларды топтастырады. Төртінші тапсырма бойынша «үйге дейін», «досыммен бірге», «табиғат жайлы», «бала секілді», «мыңнан аса» септік шылаулармен сөйлемдер құрастырып, берілген кестені толтырады. І нұсқа бойынша берілген тапсырмалар жалпы білім беру мектептерінің білім алушыларына арналған «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың үлгісі толықтай төмендегідей беріледі.

**«Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы»
бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың I нұсқа бойынша үлгісі**

Тақырыбы: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалау

Оқушының аты-жөні _____ **Сынып:** _____ **Күні** _____

1 және 2 нұсқа – негізгі, 3 нұсқа ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыларға арналады

I нұсқа

1-тапсырма: Екі мәтінді түсініп оқып, кесте бойынша салыстырмалы талдау жасаңыз.

1-мәтін: Автоматты индустрия саласында адамсыз жүретін көліктер соңғы жаңалық болды. Өзі жүретін машиналар уақыт пен отынды үнемдеп, апаттардың алдын алып, автоматтандырылған тұрмыс-тіршілікте үлкен жетістік болып саналады. Осы көлікті ойлап тапқан жетекші компаниялардың бірі – Google.

Компания директоры Ларри Пейдж: «Өзі жүретін автомобильдің біздің тұрмыс-тіршілік пен қоршаған ортаны қалай өзгертетінін елестетіп көріңіздер. Жасыл желек көбейеді, көлік қоятын орындар кемиді, жүріп-тұру оңайлайды, апат азаяды, бос уақыт та көбейеді. Бұрынғыдай кептелісте көп уақыт жоғалтпайсың. Орташа есеппен бір америкалық шамамен жұмысына жету үшін күн сайын 50 минутын шығын қылады. Енді осы уақыттың бәрін басқа іске арнауға болады. Мамандар автомат көліктердің алғашқы нұсқаларын қазірдің өзінде сынақтан өткізіп жатыр. Бірақ олар бұл көліктер жалпы жұртқа жеткенше 10 жылдай уақыт керек», - дейді.

2-мәтін: «Samsung» компаниясы жақында шығарған Galaxy смартфонындағы экран бетіне қолды тигізбей-ақ басқару технологиясын одан әрі жетілдіріп келеді. «Samsung» Техас университетінің ғалымдарымен бірлесіп мүмкіндігі шектеулі жандарға таптырмас құрал ойластыруда. Технология баскиім, Galaxy Note планшеті және арнайы қосымша көмегімен жүзеге асатын болады. Қазірдің өзінде жартылай жасалған технология көмегімен арнайы қосымшаларды ашып, контактілер мен плейлистеги тректерді таңдауға болады. Жүйе мидағы бұйрықты сканерлеп, оны шын бұйрыққа айналдырады. Ғалымдардың сөзінше, технология әзірше шикі. Мысалы, арнайы баскиімді жөндеп орналастыру үшін 45 минут уақыт кетсе, электродтардың мидағы жұмысты қабылдауы үшін басқа арнайы гель жағуға тура келеді. Бірақ қазірдің өзінде жүйе 90% дәлдікпен жұмыс жасап тұр.

Екі мәтіннің ұқсастығы	
Айырмашылығы	
Негізгі идеясы	

Мақсатты аудиториясы	

2-тапсырма: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары» тақырыбында мәліметтер жинақтап, презентация жасаңыз. Берілген суреттерді қолданыңыз

Тірек сөздер: зиян, уақыт, денсаулық, қарым-қатынас, сөздік қор, мінез-құлық, тәуелділік.

3-тапсырма: Ережені жалғастырып, септеулік шылауларды топтастырыңыз. Септеулік шылаулар -

Атау септікпен тіркеседі	Барыс септікпен тіркеседі	Шығыс септікпен тіркеседі	Көмектес септікпен тіркеседі

4-тапсырма: Септеулік шылаулармен сөйлемдер құрастырыңыз.

1	үйге дейін	
2	досыммен бірге	
3	табиғат жайлы	
4	бала секілді	
5	мыңнан аса	

Рахимжанова Ж.С. «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалауды ІІ нұсқа бойынша бірінші тапсырмада екі мәтіннің мазмұны кішкене өзгертіліп беріледі және оны «Екі мәтіннің ұқсастығы», «Айырмашылығы», «Негізгі идеясы», «Мақсатты аудиториясы» берілген кестеге сәйкес салыстырмалы талдау жасайды. Екінші тапсырмада берілген сурет І нұсқа бойынша ұқсас, бірақ әртүрлі тірек сөздерді (уақыт, байланыс, танысу, жұмыс, ойын, қарым-қатынас, мүмкіндік) қолдана отырып, «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары» тақырыбында мәліметтер жинақтап, презентация жасайды. Үшінші тапсырмада берілген кестедегі («Атау септікпен тіркеседі», «Барыс септікпен тіркеседі», «Шығыс септікпен тіркеседі», «Көмектес септікпен тіркеседі») септік шылауларды топтастырып ережені жалғастырады. Төртінші тапсырмада І нұсқаға ұқсас «мектепке дейін», «ағаммен бірге», «мәдениет жайлы», «ай секілді», «жеті жүзден аса» септік шылауларымен сөйлемдер құрастырады. ІІ нұсқа бойынша берілген тапсырмалар жалпы білім беру мектептерінің білім алушыларына арналған «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың үлгісі толықтай төмендегідей беріледі.

«Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың ІІ нұсқа бойынша үлгісі

Тақырыбы: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалау

Оқушының аты-жөні _____ **Сынып:** _____ **Күні** _____
ІІ нұсқа

1-тапсырма: Екі мәтінді түсініп оқып, кесте бойынша салыстырмалы талдау жасаңыз.

1-мәтін: Ұялы телефонның тарихы 1973 жылдың 3 сәуірінен басталады. Ұялы телефонды ойлап тапқан Motorola компаниясының қызметкері Мартин Купер болды. Өнертапқыш адам баласы телефонды өзімен бірге алып жүру идеясын жүзеге асырды. Әлемдегі алғашқы ұялы телефонның салмағы 1,15 келі болса, өлшемдері 22,5x12,5x3,75 см-ге тең еді. Жарық диодты дисплей теріп жатқан телефон нөмірін көрсету функциясын атқарды. Аккумулятордың сыйымдылығы жарты сағат сөйлесуге жетсе, зарядтау процесі 10 сағатты талап ететін. Телефондар өмірдің барлық саласында қолданылуда. Ұялы телефон қазіргі заманда адамның ажырамас көмекшісіне айналды.

2-мәтін: «Samsung» компаниясы жақында шығарған Galaxy смартфондындағы экран бетіне қолды тигізбей-ақ басқару технологиясын одан әрі жетілдіріп келеді. «Samsung» Техас университетінің ғалымдарымен бірлесіп мүмкіндігі шектеулі жандарға таптырмас құрал ойластыруда. Технология баскиім, Galaxy Note планшеті және арнайы қосымша көмегімен жүзеге асатын болады. Қазірдің өзінде жартылай жасалған технология көмегімен арнайы қосымшаларды ашып, контактілер мен плейлисттегі тректерді таңдауға болады. Жүйе мидағы бұйрықты

сканерлеп, оны шын бұйрыққа айналдырады. Ғалымдардың сөзінше, технология әзірше шикі. Мысалы, арнайы баскиімді жөндеп орналастыру үшін 45 минут уақыт кетсе, электродтардың мидағы жұмысты қабылдауы үшін басқа арнайы гель жағуға тура келеді. Бірақ қазірдің өзінде жүйе 90% дәлдікпен жұмыс жасап тұр.

Екі мәтіннің ұқсастығы	
Айырмашылығы	
Негізгі идеясы	
Мақсатты аудиториясы	

2-тапсырма: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары» тақырыбында мәліметтер жинақтап, презентация жасаңыз. Берілген суреттерді қолданыңыз.

Тірек сөздер: уақыт, байланыс, танысу, жұмыс, ойын, қарым-қатынас, мүмкіндік

3-тапсырма: Ережені жалғастырып, септеулік шылауларды топтастырыңыз.
Септеулік шылаулар -

Атау септікпен тіркеседі	Барыс септікпен тіркеседі	Шығыс септікпен тіркеседі	Көмектес септікпен тіркеседі

4-тапсырма Септеулік шылаулармен сөйлемдер құрастырыңыз.

1	мектепке дейін	
2	ағаммен бірге	
3	мәдениет жайлы	
4	ай секілді	
5	жеті жүзден аса	

Рахимжанова Ж.С. «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалауды ІІІ нұсқасын ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушыға арнайды. Бірінші тапсырмада алдыңғы берілген І, ІІ нұсқаның мазмұны сақталады, бірақ баланың мүмкіндігіне сәйкес берілетін екі мәтіннің мазмұны жеңілдетіліп өзгертіліп, «Екі мәтіннің ұқсастығы», «Айырмашылығы», «Негізгі идеясы», «Мақсатты аудиториясы» кестелеріне сәйкес салыстырмалы талдау жасайды. Екінші тапсырмада тірек сөздерге (уақыт, байланыс, танысу, жұмыс, ойын, қарым-қатынас, мүмкіндік) байланысты берілген суретті пайдалана отырып «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары» тақырыбында мәліметтер жинақтап, презентация жасайды. Үшінші тапсырмада орындары ауыстырылған әріптерден сөздер құрастыруға беріледі. Төртінші тапсырмада кестеде берілген сөздердің аударма байланысына сәйкестендіріп белгімен кестені толтырады.

ІІІ нұсқада берілген тапсырмалар мен қолданылған ресурстар ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға арналғандықтан жеңілдетіліп, берілген тақырыпты түсінуі үшін өзгертілген. Сонымен қатар, бағалау критерийі тапсырмаларға сәйкес берілген дескрипторларға байланысты балл қойылады. ІІІ нұсқа соңында «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың нәтижесіне қатысты ата-аналарға арналған ақпарат (рубрика) беріледі.

ІІІ нұсқа бойынша берілген тапсырмалар жалпы білім беру мектептерінің ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушыларына арналған «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың үлгісі толықтай төмендегідей беріледі.

«Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың ІІІ нұсқа бойынша үлгісі

Тақырыбы: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалау

Оқушының аты-жөні _____ **Сынып:** _____

Білім алушы: К. ПИН диагнозы.

Ұсынымдар: жалпы білім беру бағдарламасымен оқыту бойынша жекелік тәсіл

III нұсқа

1-тапсырма: Екі мәтінді түсініп оқып, кесте бойынша салыстырмалы талдау жасаңыз.

1-мәтін: Ұялы телефонның тарихы 1973 жылдың 3 сәуірінен басталады. Ұялы телефонды ойлап тапқан Motorola компаниясының қызметкері Мартин Купер болды. Өнертапқыш адам баласы телефонды өзімен бірге алып жүру идеясын жүзеге асырды. Әлемдегі алғашқы ұялы телефонның салмағы 1,15 келі болса, өлшемдері 22,5x12,5x3,75 см-ге тең еді. Жарық диодты дисплей теріп жатқан телефон нөмірін көрсету функциясын атқарды. Аккумулятордың сыйымдылығы жарты сағат сөйлесуге жетсе, зарядтау процесі 10 сағатты талап ететін. Телефондар өмірдің барлық саласында қолданылуда. Ұялы телефон қазіргі заманда адамның ажырамас көмекшісіне айналды.

2-мәтін: «Samsung» компаниясы жақында шығарған Galaxy смартфонындағы экран бетіне қолды тигізбей-ақ басқару технологиясын одан әрі жетілдіріп келеді. «Samsung» Техас университетінің ғалымдарымен бірлесіп мүмкіндігі шектеулі жандарға таптырмас құрал ойластыруда. Технология бас киім, Galaxy Note планшеті және арнайы қосымша көмегімен жүзеге асатын болады. Қазірдің өзінде жартылай жасалған технология көмегімен арнайы қосымшаларды ашып, контактілер мен плей-листтегі тректерді таңдауға болады. Жүйе мидағы бұйрықты сканерлеп, оны шын бұйрыққа айналдырады. Ғалымдардың сөзінше, технология әзірше шикі. Мысалы, арнайы баскиімді жөндеп орналастыру үшін 45 минут уақыт кетсе, электродтардың мидағы жұмысты қабылдауы үшін басқа арнайы гель жағуға тура келеді. Бірақ қазірдің өзінде жүйе 90% дәлдікпен жұмыс жасап тұр.

Екі мәтіннің ұқсастығы	
Айырмашылығы	
Негізгі идеясы	
Мақсатты аудиториясы	

2-тапсырма: «Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары» тақырыбында мәліметтер жинақтап, презентация жасаңыз. Берілген суреттерді қолданыңыз.

Тірек сөздер: уақыт, байланыс, танысу, жұмыс, ойын, қарым-қатынас, мүмкіндік

3-тапсырма: Төменде берілген әріптерден сөздер құрастырындар

1. Ж, р, а, с, а, т
2. Қ, а, т, р, а, п, а, т, қ, ы
3. А, з, н, а, м, а, и, у е, х, н, о, т, о, и, я, г, л
4. Н, т, ө, р, е, п, а, ш, ы, қ
5. Ғ, л, а, м, ы

4-тапсырма

	наука	ученый	сенемін	современный	как тигр	информация	изобретатель
ғалым							
верю							
заманауи							
ғылым							
өнертапқыш							
жолбарыстай							
ақпарат							

Дескриптор бойынша үлгісін төмендегідей кестемен көрсетуге болады

Бағалау критерийі	№ Тапсырма	Дескриптор	Балл	
Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырады.	1	<i>Білім алушы</i>		
		мәтіндердің ұқсастығы мен айырмашылығын ажыратады; мәтіндердің негізгі идеясын ашады;	1	
			мәтіндердің мақсатты аудиториясын салыстырады;	1
	2	тақырып бойынша мәлімет жинақтайды;	1	
		тақырыптық презентация дайындайды;	1	
		суреттер мен тірек сөздерді қолданады;	1	
		презентация талаптарын ескереді;	1	
Септеулік шылаулардың қызметін біледі. Септеулік шылауларды ауызша және жазба жұмыстарда орынды қолданады.	3-4	септеулік шылаулардың ережесін біледі;	1	
		түрлерін ажыратады;	1	
		септеулік шылауларды ауызша айтады;	1	
		жазба жұмыстарды қолданады.	1	
Барлығы			10	

«Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары», «Батыр туса – ел ырысы» бөлімдері бойынша жиынтық бағалаудың нәтижесіне қатысты ата-аналарға арналған ақпарат (рубрика)

Білім алушының аты-жөні _____

Бағалау критерийі	Оқу жетістігі деңгейі		
	Төмен	Орта	Жоғары
Мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырады	Мәтіндердің ұқсастығы мен айырмашылығын ажыратуда, негізгі идеясын ашу мен мақсатты аудиториясын салыстыруда қиналады. ☐	Мәтіндердің ұқсастығы мен айырмашылығын ажыратуда, негізгі идеясын ашу мен мақсатты аудиториясын салыстыруда ☐ қателіктер жібереді	Мәтіндердің ұқсастығы мен айырмашылығын ажыратады, негізгі идеясын ашады, мақсатты аудиториясын салыстырады. ☐
Септеулік шылаулардың қызметін біледі	Септеулік шылаулардың ережесін жазу мен түрлерін ажыратуда қиналады. ☐	Септеулік шылаулардың ережесін жазу мен түрлерін ажыратуда қателіктер жібереді. ☐	Септеулік шылаулардың ережесін біледі, түрлерін ажыратады. ☐
Септеулік шылауларды ауызша және жазба жұмыстарда орынды қолданады	Септеулік шылауларды ауызша және жазба жұмыстарда қолдануда қиналады. ☐	Септеулік шылауларды ауызша және жазба жұмыстарда қолдануда қателеседі. ☐	Септеулік шылауларды ауызша және жазба жұмыстарда орынды қолданады. ☐

Негізгі мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту үдерісінде жанартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда жұмыс жасайтын мамандар мен педагогтің, сонымен қатар ата-ана мен сыныптас құрдастарының қарым-қатынасына, айналадағылардың ЕБҚ бар балалардың ерекшеліктері мен өмірлері туралы ақпараттануларына байланысты.

Жоғарыда берілген әртүрлі сабақ жоспарларына жасалған талдаулар көрсеткендей, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушылардың жасы мен дара ерекшеліктерін ескере отырып, мүмкіндігіне сәйкес берілетін тапсырмалар, ресурстар жекелік әдістер арқылы жүзеге асырылады. Осыған сәйкес, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың мүмкіндіктеріне байланысты сабақ барысында берілетін тапсырмалар мен ресурстар, жасалатын кері байланыстарға өзгерістерді педагогтар жасайды.

Берілген сабақ мақсатына жетуде ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда педагог төмендегідей байланыстарды ескеруі керек:

- қарапайым, түсінікті тілде сөйлеуге, оқу тапсырмаларын асықпай ретімен жеткізу;

- ыммен сөйлесу әдістерін әдеппен дұрыс қолдану;
- қарым-қатынас жасауда құптау, қолдау түрлерін жиі пайдалану;
- сөйлей алмайтын, нашар естейтін немесе басқа тілде сөйлейтін қажеттіліктері ерекше балаларға көмек көрсетуде икемді болу;
- сабақ барысында балалардың шаршап қалмаулары үшін үнемі үзілістер жасау.

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалармен жұмыс жасауда педагог ата-аналармен қарым-қатынасты жиі жасауы қажет. Бұл әрекеттесудің негізінде төмендегілерді білдіретін адамгершілік ойсана жатуы тиіс:

- бірге әрекет ету және қарым-қатынас жасауды ұйымдастыру барысында әрекеттесушілердің мүдделері мен қажеттіліктерін анықтау және ескеру;
- ата-аналар мен балалардың жақсы жақтарына сүйену;
- ата-аналардың сенімдері;
- ата-аналарды бала тәрбиесіндегі өздерінің ниеттестері, мүдделестері ретінде қабылдау;
- отбасымен, ата-аналармен, баламен жұмыс жасауға, пайда болған қиындықтарды шешуге сеніммен қарау;
- баланың тағдырына, отбасының мәселелеріне жанашырлықпен қарау, баланың және отбасының мүдделерін қоғау, түрлі мәселелерді шешуге көмектесу;
- ата-аналардың «ерекше балаларға» құрметпен, мейірімділікпен, адамгершілікпен қарауларын қалыптастыруға ықпал ету.

Педагогтер шыдамды, дәйекті, тыңдай білетін, әр баланы жеке оқыту түріне құрметпен қарауда төмендегілерді ескергені жөн:

- балалардың сабақты қабылдауларының әртүрлі болатынын мойындау, сабақты осыған байланысты жоспарлау;
- бекітілген сабақ жоспарынан гөрі жағдайға қарай әрекет етуді жоспарлау;
- балаларды сабаққа толық қатыстыру және оқу процесін тиімді ету мақсатында, ата-аналармен ынтымақтасу;
- сыныптағы барлық балалармен қатар, жекелеген балалардың да сұраныстарына шығармашылықпен және икемді жауап беру;
- әр сыныптағы оқушылардың белгілі бір бөлігі сабақ оқуда қиналатындарын білуі керек.

Бұл кезде сабақ берудің келесі әдісін – балаға бағытталған белсенді әдістерді қолдану. Бұл әдістер мыналар:

- балаларға бірге оқуға, ойнауға және жауапкершілікті бөлісуге көмектесу;
- білім алудағы қиындықтардың ауыртпалықтарын және дәрежесін төмендету және бұл қиындықтардың дамуына жол бермеу;
- тәртіп мәселелерін шешу;
- күнделікті өмірде қолданылатын дағдыларды сабақ жоспарына енгізу;
- сабақты қызғылықты етіп құру;
- өткен материалды мектептегі және үйдегі жағдайлармен байланыстыру;

- балалардың қызығушылықтарын тудыру және оларға өз шамаларына қарай оқуға мүмкіндік беру үшін, білім беру әдістерін және сабақ жылдамдығын түрлендіріп отыру;

- сыныптағы қарым-қатынасты жақсарту;

- мұғалімге өз біліктілігін жетілдіруге көмектесу [22, 40 б.].

Негізгі мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту үдерісінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда келесідей ерекшеліктерді ескерген жөн:

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың әлеуметтенуі үшін мейлінше қолайлы жағдайлар туғызу;

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың сабақта және сабақтан тыс уақытта барынша тығыз араласуларына мүмкіндік жасау;

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға сабақ беретін педагогтердің біліктіліктерін үнемі жетілдіру;

- Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуде жаңа технологияларды тиімді қолдана білу;

- Жалпы білім беру мекемелерінің арнайы (түзету) ұйымдармен, әлеуметтік және медициналық мекемелермен ынтымақтастық орнату.

Негізгі мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту үдерісінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асырудағы негізгі бағыттар келесідей көрсетіледі:

- балалардың ерекшеліктеріне қарамастан олардың теңдігін қабылдауға қоғамды дайындау;

- инклюзивтік білім берудің мақсаттарын, міндеттерін және негізгі бағыттарын бұқаралық ақпарат құралдарында және білім беру ұйымдарының веб-парақшаларында кеңінен тарату;

- әр баланың қабілетін дамытуда кемшілікке бағытталған көзқарастан оны қолдауға көшу;

- барлық білім алушылардың білім алуға деген қызығушылықтары мен қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында, жаңартылған білім беру мазмұнына сәйкес түрлендіру;

- әр баланың сапалы білім алуға тең қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін ақпараттық технологияларды қолжетімді пайдалану;

- педагог мамандарды инклюзивтік білім беру жағдайында жұмыс жасауға жүйелі даярлау.

Қорытынды

Инклюзивті білім беру әртүрлі білім берілуіне қажеттіліктері бар балаларды оқу процесіне кіріктіруге, ал білім беру ұйымдары оларға тиісті жағдай жасауы қажет, өйткені, барлық оқушылар мектеп қауымдастығының тең құқылы мүшелері болып табылады.

Білім беру жүйесін жаңғыртудың заманауи жағдайында мектеп барлық білім алушылардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оқытудың нысандары мен әдістерін таңдау тұрғысынан неғұрлым икемді және бейімделген, сонымен қатар, білім берудің жаңартылған мазмұнының бағдарламалары саралау және дараландыру принциптерін ұстануға жеткілікті жеңіл түрде мүмкіндік береді.

Бұл ретте білім беру процесінің барлық қатысушылары, бірінші кезекте, мектеп әкімшілігі мен педагогтар инклюзивті білім берудің басты қағидатын сақтауы тиіс: бала қолданыстағы шарттар мен нормаларға «сәйкес келмейді», керісінше, барлық білім беру жүйесі нақты баланың қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктеріне «ыңғайластырылады».

Мектепте ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар білім алушы өзіне қамқор және нық сенімді болуы тиіс. Бұл жағдайда тек физикалық қауіп туралы ғана емес, бала үшін психологиялық және эмоциялық қорғалу маңызды болып табылады. Оқушы егер көмек қажет болса, оған міндетті түрде көмектеседі, егер бала өз идеяларымен бөліскісі келсе, онда оны міндетті түрде тыңдайды, егер сұрақ туындаса, онда оған міндетті түрде жауап береді деген сенімділік болуы керек.

Ерекше қажеттіліктері бар білім алушы өзін мектепте сенімді және қорғалған сезінуі тиіс. Бұл жағдайда әңгіме тек физикалық қауіп туралы ғана емес. Бала үшін психологиялық және эмоциялық қорғалу маңызды. Оқушы егер көмек қажет болса, оған міндетті түрде көмектесетініне, егер өз идеяларымен бөліскісі келсе, онда оны міндетті түрде тыңдайтындығына, егер сұрақ туындаса, онда оған міндетті түрде жауап беретіндігіне сенімді болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы «13» мамырдағы № 292 қаулысына 7-қосымша.
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы // http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution
3. Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345-ІІ Заңы (2019.01.04. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51032460#pos=0;0
4. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (2019.19.04. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30119920#pos=1;-99
5. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы 2002 жылғы 11 шілдедегі № 343-ІІ Қазақстан Республикасының Заңы (2018.02.07. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51032168#activate_doc=2
6. 100 нақты қадам. Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000100>
7. 2016-2017 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 258 б.
8. Орта білім мазмұнын Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибесі негізінде жаңарту. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2014. – 43 б.
9. Методическое руководство по разработке краткосрочного плана по предмету «Русский язык» (Я1) в 10-11 классах. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2014. – 48 с.
10. Тиісті үлгідегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығы (2019.09.01. берілген өзгерістермен) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33837289#pos=3;-153
11. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: (Метод.основы). – М.: Просвещение, 1989.-192 с.
12. 2017-2018 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017. – 362 б.
13. Ардабаева Б.К., Утегенова Б.М. Рефлексия как инструмент совершенствования практики преподавания и обучения учителя, 2017.- 38с.

14. Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі №115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы бұйрық. 2017 ж. 25 қазан. №545.

15. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған «Математика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

16. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес).

17. Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде).

18. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған «Сауат ашу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде).

19. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған «Сауат ашу» оқу пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде).

20. Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде).

21. Бастауыш білім беру деңгейінің 2-4-сыныптарына арналған «Әдебиеттік оқу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту орыс тілінде).

22. Ерекше қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беру үдерісіне енгізу үлгілерін дайындау. Әдістемелік ұсыныстар.– Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2015. – 48 б.

23. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Проект Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан. – Астана, 2005 //

https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30020915#pos=3;-153

24. «Ұстаз – өзгертуші тұлға. Педагогтардың санасын жаңғырту» әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018.- 87 б.

25. Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі №115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы бұйрық. 2017 ж. 25 қазан. №545.

26. Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптарына арналған «Физика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 13-қосымша.

27. Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптарына арналған «Алгебра» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25 » қазандағы № 545 бұйрығына 10-қосымша.

28. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған. «Дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 22-қосымша.

29. Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-9-сыныптарына арналған «Химия» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 14-қосымша.

30. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Информатика» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 12-қосымша.

31. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде). Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 2-қосымша.

32. Негізгі білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде). Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 3-қосымша.

33. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес). Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы «25» қазандағы № 545 бұйрығына 6-қосымша.

Мазмұны

	Кіріспе	3
1	Жаңартылған оқу бағдарламаларымен ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқытудың ерекшеліктері	5
2	Бастауыш мектептің білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту үдерісінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыру (білім беру саласында)	24
3	Негізгі мектептің ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды оқыту үдерісінде жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыру (білім беру саласында)	74
4	Қорытынды	118
5	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	119

Введение

Подходы к обновлению содержания среднего образования, структура и содержание Государственного общеобязательного стандарта образования (далее – ГОСО), учебные программы общеобразовательных школ, а также внедрение системы критериального оценивания – все это сложный поиск решения серьезных концептуальных задач для всего общества. В требованиях к содержанию образования в одном из пунктов ГОСО обозначено, что «образование нацелено на привитие обучающимся национальных и общечеловеческих ценностей, являющихся общими для всех уровней образования и призванных стать устойчивыми жизненными ориентирами личности обучающегося, мотивирующими его поведение и деятельность» [1].

Данная трактовка помогает понять, что учителям необходимо объективно взглянуть на успехи и вызовы современного мира и создавать действительно новую парадигму образования. В другом пункте представлены базовые ценности: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность, уважение, сотрудничество, труд и творчество, открытость. При обучении современных детей очень важно с раннего возраста формировать глобальные навыки и желание учиться на протяжении всей жизни. В связи с этим целью образования является создание образовательного пространства, благоприятного для гармоничного становления и развития личности обучающегося, обладающего навыками широкого спектра.

В условиях обновленного содержания образования вопросом, требующим особого внимания, стал вопрос методики преподавания, поскольку в современных условиях учителям необходимо пересмотреть подходы к процессу планирования образовательной деятельности на уроке. Еще более пристального внимания требует данный вопрос в условиях инклюзивного образования, когда на уроке перед педагогом стоит задача охвата всех учеников класса с учетом их индивидуальных возможностей и особых образовательных потребностей. В этой связи необходимо отметить благоприятный факт, поскольку обновленное содержание образования изначально было направлено на поиск приемов и методов обучения, исходя из образовательных потребностей ученической аудитории. Это означает, что в условиях развития инклюзивного образования учебные программы обновленного содержания предоставляют широкие возможности для реализации принципов дифференциации и индивидуализации процесса обучения.

Постановка цели урока, понимание ожидаемых результатов, выбора приемов и методов обучения – это ключевые моменты в планировании по обновленной системе образования. Понимание связи между целями обучения и результатами оценивания, создание условий для рефлексии обучающихся должны стать основой для развития профессиональных навыков.

Современному учителю нужно учиться ставить измеримые цели и задачи для урока и искать соответствующие методы обучения. При этом эффективным способом решения педагогических задач является рефлексия учителя, которая

помогает сформулировать ожидаемые результаты, осмыслить достижение целей работы, определить и внести коррективы в траекторию своего развития. Рефлексия является инструментом профессиональной деятельности современного учителя, обеспечивающим ее успешность, поскольку каждый учитель должен быть адаптирован к изменениям, происходящим в профессиональной сфере, следовательно, иметь навык самооценки, слагающийся из понимания самого себя и окружающего мира и готовности к постоянному самосовершенствованию.

В данном методическом пособии подчеркиваются особенности учебных программ обновленного содержания образования в аспекте возможностей для реализации принципов дифференциации и индивидуализации учебного процесса в условиях инклюзивной практики. Педагогам предлагаются подходы к планированию уроков и оцениванию достижений обучающихся с особыми образовательными потребностями на примере практического опыта учителей страны.

Методические рекомендации будут полезны учителям, стремящимся в своей деятельности к использованию рефлексии как необходимого элемента совершенствования практики. Предложенные приемы, методы и рекомендации должны помочь учителю исследовать, анализировать свою деятельность, а также эффективно планировать процесс обучения в инклюзивной среде.

1 ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ ПО УЧЕБНЫМ ПРОГРАММАМ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ

Современный этап модернизации казахстанской системы образования и науки предполагает доступность для каждого ребенка качественного школьного образования, возможность получить новые профессиональные навыки в колледже и университете, развить исследовательские и творческие компетенции, обучаться в течение жизни.

Права человека соблюдаются в соответствии со статьей 30 Конституции Республики Казахстан, нормами Законов Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан», «Об образовании» и «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», содержание которых направлено на обеспечение равных прав и возможностей получения среднего общего образования всеми гражданами республики независимо от национальности, языка, пола, социального положения и состояния здоровья [2, 3, 4, 5].

В процессе организации обучения детей в инклюзивной среде следует принимать во внимание два аспекта, существующие в настоящий период развития общего образования. Первый из них связан с требованием соблюдения единства базового образования, которое обеспечивает возможность учащимся с особыми образовательными потребностями (за исключением детей с умственной отсталостью) получения школьного образования, соответствующего требованиям ГОСО РК, гарантирующее им равные права на продолжение образования и получение профессии. Второй аспект отражается в актуальности адаптации образовательных условий для развития потенциальных возможностей детей с особыми образовательными потребностями (далее – ООП), необходимости учета их индивидуально-типологических особенностей, а также социокультурных факторов, влияющих на качество их обучения и воспитания.

Образование детей с ООП имеет единую с общим образованием конечную цель – социализацию и самореализацию, умение жить в быстро меняющемся мире, учиться в течение жизни.

Инклюзивное образование, являющееся составной частью парадигмы «Образование для всех», представляет собой подход, предусматривающий равенство шансов у всех детей на посещение общеобразовательной школы и на совместное обучение со сверстниками независимо от их интеллектуальных или физических способностей, культурной, социальной, этнической, расовой, религиозной принадлежности.

Следовательно, инклюзивное образование предполагает расширение миссии организации образования, состоящей в удовлетворении адекватным образом разнообразных образовательных потребностей всех учащихся.

Действующая нормативно-правовая база развития инклюзивного образования в Казахстане основана на постулате – обеспечение равных

образовательных возможностей для всех обучающихся по месту их проживания с учетом педагогического подхода, обеспечивающего адаптацию образовательной среды к индивидуальным особенностям и образовательным потребностям обучающегося.

В рамках реализации Плана Нации – «100 конкретных шагов», инициированного Первым Президентом Республики Казахстан Н.А.Назарбаевым, запланированы 5 шагов в сфере образования, направленных на повышение качества человеческого капитала на основе стандартов стран ОЭСР [6].

В связи с этим в рамках обновления содержания образования развитие функциональной грамотности школьников определяется как одна из приоритетных целей образования.

Для оказания методической поддержки учителей страны по заказу министерства образования и науки Национальной академией образования им. И. Алтынсарина ежегодно разрабатываются методические пособия, которые размещены на сайте <https://nao.kz/>. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» разработан Системно-методический комплекс (СМК), который представлен на сайте НИШ (выход по ссылке sk.nis.edu.kz). На официальном сайте АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» <http://nis.edu.kz> создана единая онлайн платформа по трансляции обновленного содержания образования, объединяющая всю информацию по обновлению содержания образования и содержащая ссылки на сайты всех центров www.cpm.kz, www.cer.kz, www.erc.kz, www.cpi.kz.

Вместе с этим, педагогам рекомендуется использовать профессиональные сетевые сообщества учителей путем активного общения и обмена опытом с коллегами, обсуждения и сотрудничества в онлайн и офлайн режимах, решения общих проблем и внедрения инноваций.

В учебных программах обновленного содержания отечественного среднего образования центральное внимание уделяется навыкам, имеющим широкий спектр применения в современной жизни, – творческое применение знаний; критическое мышление; выполнение исследовательских работ; использование ИКТ; применение способов коммуникативного общения, включая языковые навыки; умение работать в группе и индивидуально.

Базируясь на общечеловеческих и этнокультурных ценностях, эти навыки позволяют учащемуся решать проблемы как учебного, так и жизненного характера. Школа в условиях обновления отличается тем, что учебные достижения имеют продуктивный характер, а учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учащихся по «добыванию» знаний на каждом уроке. В этих условиях ученик – субъект познания, а учитель выступает организатором познавательной деятельности учащихся. Необходимо стремиться к тому, чтобы каждого школьника, вне зависимости от возраста и успешности, воспринимали как личность. Именно в этом заключается педагогический аспект обновления содержания образования, когда цели обучения становятся общими для ученика и учителя. Для достижения этого

каждый учитель начинает с себя, что отражает социальный аспект процесса обновления. Учителю необходимо преодолеть инертность педагогического мышления и вместе с учеником учиться самому. Принципиально важным является создание дружелюбной среды, благоприятной для развития обучающегося [7, 30 с.].

В рамках обновления содержания образования в школе предполагается: смещение акцентов с обучения, направленного на передачу фактологического материала энциклопедического характера, на обучение способам получения информации; социализация личности, способной к сотрудничеству и самостоятельности; формирование умения самостоятельно добывать, анализировать и эффективно использовать информацию; отход от традиционной организации учебного процесса, когда, прежде всего, определялось содержание образования, отражаемое в учебных программах, и акцентирование на ожидаемых результатах, определяемых по образовательным областям и отражающих деятельностный аспект, т.е. учащиеся «знают», «понимают», «применяют», «анализируют», «синтезируют», «оценивают» [7, 31 с.].

Необходимо отметить, что содержательные особенности обновленных учебных программ предрасположены для реализации инклюзивного образования, к ним относятся:

- принцип спиральности при проектировании содержания предмета, то есть постепенного наращивания знаний и умений, как по вертикали, так и по горизонтали (усложнение навыков по темам и по классам);

- иерархия целей обучения по таксономии Блума, основанная на закономерностях познания и классифицируемая по наиболее важным видам предметных операций;

- педагогическое целеполагание по уровням образования и на протяжении всего курса обучения, что позволяет максимально учесть внутрипредметные связи;

- наличие «сквозных тем» между предметами как внутри одной образовательной области, так и при реализации межпредметных связей;

- соответствие содержания разделов и предложенных тем запросам времени, акцент на формирование социальных навыков;

- технологизация учебного процесса в форме долгосрочных, среднесрочных и краткосрочных планов.

Ожидаемые результаты обучения конкретизируются в целях обучения конкретному учебному предмету по каждому разделу, образуя систему долгосрочных и среднесрочных целей обучения. Учебные планы по предметам, прилагаемые к учебным программам, имеют рекомендательный характер, следовательно, перед учителем открыты все возможности для реализации учебных целей с учетом потребностей всех обучающихся в классе.

Между долгосрочными, среднесрочными и краткосрочными планами существует очень тесная взаимосвязь, так как общие цели планирования заключаются в следующем [8, 12 с.]:

- организация последовательности этапов работы;
- определение цели преподавания и обучения каждого урока;
- утверждение методики измерения результатов преподавания и обучения;
- определение задач обучения и преподавания с целью достижения ожидаемых результатов;
- обеспечение целенаправленной положительной динамики на протяжении всех этапов обучения;
- стратегическое планирование с целью вовлечения в процесс обучения всех учащихся.

Обновление содержания образования требует от учителя такой организации деятельности в классе, которая обеспечивала бы развитие индивидуальных способностей и творческого отношения к жизни каждого учащегося через внедрение деятельностных технологий, реализацию принципа гуманного подхода к детям.

Еще одним преимуществом программ обновленного содержания образования является включение раздела «Педагогические подходы к организации учебного процесса», в котором учителю предлагаются рекомендации по использованию различных методов, технологий и стратегий для успешного достижения целей обучения. Приведем основные из них:

- 1) стратегии: самоуправляемая, экспериментальная, критическая, коммуникативная, контекстная;
- 2) технологии: работа в малых группах (команде), кейс-стади (анализ конкретных ситуаций), ролевые и деловые игры, модульное обучение;
- 3) методы: проблемное обучение, индивидуальное обучение, междисциплинарное обучение, обучение на основе опыта, проектный метод.

Учителю необходимо стремиться к преодолению стереотипов в преподавании и решении педагогических задач, к совершенствованию своих личностных и профессиональных качеств.

Необходимым условием эффективности процесса обучения в школе, как и всякой сознательной и целенаправленной деятельности, если она представляется сложной и продолжительной, является планирование. Оно заключается в обоснованном предвидении процесса и результата деятельности на основе проекта действий, предусматривающих перечень предстоящих заданий, выполняемых в установленные сроки, методы и средства реализации этих заданий, исполнителей, способы контроля и оценки полученных результатов.

Планирование – это постановка реальной и конкретной цели и определение шагов ее реализации во времени с учетом возможностей (личных, тех, от кого это зависит) и объективных обстоятельств. При изменении объективных обстоятельств или возможностей происходит корректировка плана [9, 5 с.].

Дифференциацию учебного процесса рекомендуется начинать со среднесрочного планирования, которое может осуществляться группой учителей или отдельно взятым учителем, структурирующими учебную программу в последовательную серию уроков. Среднесрочное планирование

конкретизирует ориентиры, определенные долгосрочным планом, и осуществляется на более короткий период. В среднесрочных планах формулируют основные задачи на установленный период, отражают темы обучения на каждую четверть или раздел. Каждый учитель, по своему усмотрению может варьировать распределение часов внутри разделов, опираясь как на общий уровень достижений класса, так и на индивидуальные возможности и особые потребности отдельных обучающихся.

К тому же, в среднесрочных планах, базируясь на системе целей и подходах к обучению, даются рекомендации для учителя по проведению занятий по темам и разделам, организации учащихся на уроках, а также ресурсы, которые можно дополнить с учетом особых потребностей обучающихся (интернет, тексты, упражнения, видео- и аудиоматериалы и др.).

Краткосрочное планирование включает конкретные способы использования ресурсов, необходимых для достижения целей, определенных в среднесрочных планах. Краткосрочный план или план урока в инклюзивной среде составляется учителем на основе рекомендаций службы психолого-педагогического сопровождения школы с учетом особых образовательных потребностей учащихся класса и их индивидуальных возможностей.

Особые образовательные потребности – это потребности в помощи и в услугах в учебном процессе, которые осуществляются психолого-педагогическими методами с целью обеспечения успешности в обучении каждого ученика.

Развитие общего образования исходя из принципа инклюзивности предполагает, что все участники образовательного процесса будут:

1) рассматривать разнообразие возможностей как ресурсы, а не барьеры и проблемы. Ресурсы для воспитания толерантной культуры поведения в обществе, для совершенствования педагогического мастерства учителя и обеспечения высокого качества преподавания. Работа в отношении преодоления трудностей одного ученика, как правило, приносит пользу и другим детям;

2) строить учебный процесс с ориентиром на всех учеников класса, а не только на тех, которые имеют высокие достижения в обучении;

3) обеспечивать поддержку учеников с особыми образовательными потребностями со стороны всех участников образовательного процесса, а не только специалистами (логопед, специальный педагог, психолог, индивидуальный помощник);

4) использовать командный подход к решению вопросов помощи ученикам в учебном процессе;

5) отказываться от навешивания «ярлыков» при организации и оказании поддержки учащимся. Помощь оказывается ученикам – полноправным членам ученического сообщества, а не «инклюзивщикам», «особым», «кризисным», «подлежащим инклюзии» детям. Навешивание ярлыков является проявлением дискриминации.

К числу особых образовательных потребностей в настоящее время в системе образования РК относят потребности:

- в изменении учебного плана и учебных программ (обучение по сокращенной или индивидуальной программе);
- в изменении способов оценивания результатов обучения (достижений ученика);
- в применении вариативных, специальных и альтернативных методов обучения;
- в выборе учебников, учебных пособий, использовании индивидуальных учебных материалов;
- в выборе формы обучения;
- в создании безбарьерной среды и адаптации учебного места;
- в компенсаторных и технических средствах;
- в специальной психолого- педагогической помощи (психолога, логопеда, специального педагога (олигофренопедагога, сурдопедагога, тифлопедагога);
- в помощи педагога-ассистента;
- в социально-педагогической помощи (подробная характеристика реализации каждой потребности представлена в методическом пособии ННПЦ КП).

В зависимости от характера и степени выраженности трудностей обучения у обучающегося могут выявляться от одной до нескольких особых образовательных потребностей. Особые образовательные потребности у школьников могут возникать на любом этапе получения образования.

Психолого-педагогическая поддержка обучающихся осуществляется на основе оценки особых образовательных потребностей. Оценка особых образовательных потребностей – это определение видов, форм и объема поддержки ученика в учебном процессе на основе выявленных трудностей обучения и причин их возникновения.

Оценка потребностей, так же, как и поддержка обучающихся, имеет уровневый характер. Имеется возможность перехода от поддержки одного уровня к поддержке другого уровня как в сторону повышения интенсивности поддержки, так и в сторону уменьшения поддержки. Подробно характеристика оценки потребностей и поддержки обучающихся на разных уровнях дается в Инструктивно-методическом письме на 2019-2020 учебный год, опираясь на методические рекомендации ННПЦ КП.

Кратко говоря, на первом уровне оценка потребностей и поддержки ученика осуществляется непосредственно учителем, поскольку он первым обнаруживает трудности обучения в процессе формативного оценивания. В этом случае задача учителя – самостоятельно определить характер трудностей, возможные причины их возникновения, выявить пробелы в формирующихся знаниях у учащегося. На основе полученной информации учителю необходимо организовать поддержку ученика в классе на уроке посредством различных методов и приемов индивидуального подхода. Если, несмотря на все усилия и индивидуальную помощь учителя, у обучающегося сохраняются трудности

усвоения учебной программы по одному и более основным предметам в течении одной четверти, то учитель обращается с запросом на помощь в школьную службу психолого-педагогического сопровождения.

На втором уровне оценка потребностей и поддержка осуществляется не только учителем, но и командой специалистов службы психолого-педагогического сопровождения (психолог, логопед, учитель-дефектолог, социальный педагог). Для проведения оценки потребностей ученика в помощи специалистов необходимо получить письменное согласие родителей ученика. Каждый специалист, используя необходимые методы и методики, проводит обследование – психологическое, логопедическое, специальное педагогическое с целью выявления причин, вызывающих трудности обучения школьника. В ходе обследования специалистом выявляются, не только слабые, но и сильные стороны развития ученика, а также ресурсы, которыми располагает школьник, чтобы стать успешным в обучении. По результатам обследования специалистами определяется:

- потребность ученика в сокращении учебной программы;
- конкретные специалисты, чья помощь позволит ученику преодолеть трудности в учении (психолог, логопед, социальный педагог, другие);
- рекомендации методов и приемов обучения, которые являются наиболее эффективными;
- как следует адаптировать учебное место школьника.

Направления помощи специалистов согласовываются с содержанием индивидуального подхода учителя на уроках, с содержанием помощи ученику со стороны родителей. Помощь специалистов оказывается на индивидуальных или групповых занятиях.

В случае, когда помощь учителя и специалистов не приводят к успешности усвоения сокращенной учебной программы (на протяжении 1-3 учебных четвертей), службой сопровождения может быть принято решение направить родителей школьника в психолого-медико-педагогическую консультацию для получения рекомендаций (с согласия родителей).

На третьем уровне оценка потребностей ученика определяется специалистами психолого-медико-педагогической консультации. По результатам оценки потребностей ПМПК ученику может быть рекомендована помощь учителя-дефектолога, ассистента учителя, могут быть предложены варианты получения образования: в классе общего образования по месту жительства, в специальном классе, в специальной школе. Выбор организации образования в соответствии со ст. 49 Закона РК «Об образовании» остается за родителями ученика. В случае, когда родители выбирают школу по месту жительства, то школа должна обеспечить ученику поддержку со стороны учителя и специалистов сопровождения в соответствии с рекомендациями ПМПК [10].

Подробное описание Алгоритма оценки потребностей ученика (имеющего рекомендации ПМПК) и обеспечения его психолого-педагогической поддержки дается в методических рекомендациях «Психолого-педагогическое

сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе», размещенных на сайте ГУ «Национальный научно-практический центр коррекционной педагогики» МОН РК (<http://special-edu.kz/>).

Кроме этого, в Инструктивно-методическом письме на 2019-2020 гг. для педагогов страны представлен «Алгоритм взаимодействия учителей, специалистов службы психолого-педагогического сопровождения, родителей на этапах оценки и удовлетворения особых образовательных потребностей ученика».

Планирование уроков содействует пониманию учителями: *для кого* планируется серия последовательных уроков, *чему* необходимо научить и *какой метод* оценивания необходимо использовать. Краткосрочный план включает в себя цели урока, задачи урока, используемое оборудование и план – конспект. Только при грамотном планировании учебной работы учитель может правильно организовать учебный процесс, рационально рассчитывать свое время, разумно использовать учебники, различные учебные и наглядные пособия с учетом требований учебных программ, что позволяет максимально вовлекать практически всех учеников класса в образовательный процесс, прогнозировать и учитывать результаты своей работы. Безусловно, для достижения лучших результатов необходимо обсуждать прогресс обучающихся с их родителями.

Традиционно урок определяется как «целостный, завершенный, ограниченный во времени, образовательный процесс, в котором учебная работа проводится с постоянным составом учащихся». Такому уроку присуща следующая совокупность признаков:

- наличие определенных образовательных (обучение и развитие) и воспитательных целей;
- отбор конкретного учебного материала, соответствующего поставленным целям;
- подбор средств и методов обучения, способствующих достижению поставленных целей;
- организация учебной деятельности детей.

Современный урок рассматривается не как статичная, а как «вариативная», постоянно развивающаяся, коллективно-индивидуальная организационная форма взаимодействия учителя и ученика. Урок должен быть результатом творчества всех участников учебного процесса.

В контексте планирования интересны идеи Ю.К. Бабанского, разработавшего концепцию оптимизации педагогического процесса как научно-обоснованного выбора и реализации методики его осуществления, которая позволяет получить наилучшие результаты при минимально необходимых затратах времени и усилий учителей и учащихся. Ю.К. Бабанский, в частности, считал процесс обучения оптимальным, если он отвечает следующим критериям:

а) содержание, структура и логика функционирования процесса обучения обеспечивают эффективное и качественное решение задач образования, воспитания и общего развития школьников в соответствии с требованиями государственных учебных программ на уровне максимальных учебных возможностей каждого школьника (но не ниже, чем на «удовлетворительно»);

б) поставленные цели достигаются без превышения расходов времени, отведенного действующим учебным планом для классных занятий, а также без превышения максимальных норм времени, установленных школьной гигиеной для домашних занятий учащихся и учителей [11, 132 с.].

Переход от знаниевой парадигмы к компетентностной меняет акценты от содержания к целеполаганию. В связи с этим опредмеченными целями являются ожидаемые результаты обучения. В обновленных учебных программах ожидаемые результаты образуют многоуровневую систему краткосрочных целей обучения. Ожидаемые результаты обучения спроектированы по таксономии Блума.

Последовательность и количество промежуточных (рабочих) этапов урока могут быть произвольными. Внутренняя структура урока – это система учебных заданий, в процессе которых формируются знания, умения и навыки учащихся. От того, какие задания подбирает учитель, в какой последовательности их выстраивает, как организует деятельность детей, какие методические приемы и средства использует для их выполнения, зависит достижение целей обучения; степень активности и самостоятельности учащихся.

Важно чередовать устные и письменные формы работы. Кроме того, следует учитывать уровень сложности задания. Это необходимо для определения времени на его выполнение.

Для организации учебной деятельности учащихся и осуществления контроля ее результатов используются различные методы и средства, выбор которых осуществляется педагогом. Важно отметить, что в рамках обновления содержания образования учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учеников. В данном случае учитель выступает организатором познавательной деятельности обучающихся. Новые стандарты основаны на компетентностном подходе, соответственно, изменено построение учебных программ: мы пойдем от ожидаемых результатов, а не от определенного объема материала, подлежащего обязательному усвоению. Это означает изменение восприятия ученика, переход от авторитарности в преподавании к сотрудничеству.

В помощь учителю-практику представлены краткие характеристики современных подходов, методов, технологий организации учебного процесса [12, 18 с.]:

1. Исследовательский подход. Особую значимость исследовательский подход приобретает в связи с тем, что именно на его основе осуществляется переход на новое содержание образования.

Исследовательский подход предполагает:

- введение общих и частных методов научного исследования в процесс учебного познания на всех этапах (от восприятия до применения на практике);
- организацию учебной и внеучебной поисково-творческой деятельности.

Исследовательский подход способствует изменению характера взаимоотношений «учитель-обучающийся» в сторону сотрудничества, а также воспитанию познавательного интереса, созданию положительной мотивации обучения и образования, формированию глубоких, прочных и действенных знаний. Использование исследовательского подхода способствует развитию интеллектуальной сферы личности, формированию умений и навыков самообразования, т.е. формированию способов активной познавательной деятельности.

2. Ценностно-ориентированный подход.

Ценностно-ориентированный подход к обучению – это способ организации и выполнения учебной деятельности, получения и использования ее результатов с позиции определенных ценностей. Ценностно-ориентированный учебный процесс целенаправленно формирует систему ценностей личности обучающегося.

Ценностные ориентации – это способность (качество) личности выбрать в качестве ориентира в своей деятельности определенные ценности (способность ориентироваться в ценностях), а также способность осознать и воспринять их как собственные социально значимые ценности.

Реализация ценностей состоит в следовании требованиям, исходящим от ценностей, и подчинении этим требованиям повседневной жизни. Значение ценностей проявляется в сфере формирования норм, привычек, образа жизни, стиля поведения, необходимых для успешного функционирования определенного общества.

Ценности – социально одобряемая и разделяемая большинством людей личностная, социально-культурная значимость определённых объектов и явлений, качеств и способов поведения личности. Ценности стимулируют поведение и поступки, действуя как важный фактор мотивации личности.

Ценности общего среднего образования основаны на национальной идее «Мәңгілік Ел». В качестве ценностей среднего образования определены:

- казахстанский патриотизм и гражданская ответственность;
- уважение;
- сотрудничество;
- труд и творчество;
- открытость;
- образование в течение всей жизни.

3. Личностно-ориентированный подход.

Целью личностно-ориентированного подхода является индивидуализация учебного процесса, гармоничное формирование и всестороннее развитие личности обучающегося, полное раскрытие его творческих сил с учетом его индивидуальных особенностей психического и физического развития, потребностей и мотивов поведения с учетом потенциальных возможностей.

4. Деятельностный подход.

Деятельностный подход заключается в том, что обучающийся получает знания не в готовом виде, а добывает их сам, осознает содержание и формы своей учебной деятельности, понимает и принимает систему ее норм, что способствует активному и успешному формированию его знаний, учебных умений и навыков и навыков широкого спектра.

Деятельность обучающихся сгруппирована по таким категориям, как «знать», «понимать», «применять», «анализировать», «оценивать», «синтезировать».

Деятельностный подход предполагает самостоятельный поиск, интерпретацию, анализ, обобщение и оценку различных источников информации, графических данных и других обучающих ресурсов.

5. Дифференцированный подход. Дифференцированный подход подразумевает специализацию учебного процесса для различных групп обучаемых, создание разнообразных условий обучения для различных групп с целью учета особенностей обучающихся. Дифференцированный подход включает организацию учебной деятельности различных групп, обучающихся с помощью специально разработанных средств обучения предмету и приемов дифференциации деятельности. Условием организации дифференцированной работы является применение дифференцированных заданий, которые различаются по сложности, по познавательным интересам, по характеру помощи со стороны учителя.

6. Компетентностный подход. Целью компетентностного подхода является не усвоение суммы сведений, а освоение учениками таких умений, которые позволяли бы им определять свои цели, принимать решения и действовать в типичных и нестандартных ситуациях.

Главной задачей компетентностного подхода является мотивация учащихся на проявление инициатив и самостоятельности. Он способствует организации самостоятельной деятельности учащихся, в которой каждый мог бы реализовать свои способности и интересы.

Компетентностный подход предполагает усвоение обучающимися знаний и умений в комплексе, а не отдельно друг от друга.

7. Системный подход. Системный подход строится на основе организации самостоятельных учебных действий учащихся, обеспечивает возможность формирования и развития у них системы универсальных учебных действий. Он обеспечивает возможность организации учебного процесса в режиме самообучения, саморазвития, самоорганизации.

Системный подход также предполагает изучение разделов курса не изолированно, а в их взаимосвязи.

8. Коммуникативный подход. Коммуникативный подход к обучению – это передача и сообщение информации, обмен знаниями, навыками и умениями в процессе речевого взаимодействия двух или более людей. Результатом коммуникативного подхода является способность осуществлять общение посредством языка в процессе взаимодействия с другими участниками

общения, правильно используя систему языковых и речевых норм и выбирая коммуникативное поведение, адекватное ситуации общения.

В соответствии с коммуникативным подходом в процессе обучения используются задания, способствующие формированию умений общения, и режимы работы, адекватные условиям реальной коммуникации (парная и групповая работа).

9. Интегративный подход.

При интегративном подходе процесс обучения строится по принципу объединения нескольких видов деятельности и разных средств развития обучающихся. Интегративный подход включает в себя много видов двигательной активности: физкультминутки, подвижные паузы, театрализованные игры.

Интегративный подход способствует обогащению словаря обучающихся, развитию коммуникативных умений; развитию эстетического вкуса, умению понимать и ценить произведения искусства.

Данный подход способствует воздействию на психические процессы, устраняет нагрузки и позволяет на новом, более эффективном, доступном уровне освоить учебный материал.

10. Игровое обучение.

Использование игровых форм в качестве метода обучения способствует активизации познавательных интересов обучающихся. Главные элементы игровой технологии обучения: перед началом игры ставится конкретная цель обучения; через игровую деятельность достигается конкретный педагогический результат; обучающая деятельность подчиняется правилам игры; учебные материалы являются средствами игры. Игровые приемы, направленные на организацию коллективных форм деятельности, способствуют тому, что ученики учатся уважать мнение других членов малой группы, прогнозировать конечные результаты, самостоятельно планировать деятельность, определять методы достижения целей.

11. Проектный подход.

Учебный проект – учебно-познавательная деятельность, направленная на решение обучающимся или группой обучающихся научно-исследовательской, творческой или практической проблемы. Характеризуется общей целью, согласованностью методов и действий, расширенным решением проблемы.

Использование элементов проектного подхода предполагает, что обучающийся ставит перед собой проблему и самостоятельно находит пути ее решения. Проектный подход реализуется с учетом возрастных особенностей обучающихся. При использовании проектного подхода рекомендуется организация деятельности обучающихся по подготовке коллективных, групповых проектов. Проектные работы не ограничиваются только лишь урочными часами, поэтому предусматривается и интеграция с внеурочной деятельностью.

12. Использование информационно-коммуникационных технологий. Компетентность в использовании информационно-коммуникационных

технологий (ИКТ) строится на базовых ИКТ-навыках и включает в себя правильное и творческое применение технологий для работы, досуга и коммуникации. Обучающиеся развивают навыки по ИКТ в процессе обучения по всем учебным предметам, находя, создавая и работая с информацией, сотрудничая и обмениваясь информацией и идеями, оценивая и затем совершенствуя свою работу, используя широкий спектр оборудования и приложений.

Использование в средней школе ИКТ включает: применение мультимедийных ресурсов и СМИ; поиск информации в Интернете и базах данных; нахождение, выбор и обработка данных с цифровых и Интернет источников и умение судить об их точности, надежности и важности; умение получать, извлекать и систематизировать данные, используя количественную, текстовую, визуальную информацию и базы данных, включая использование гиперссылки, электронных таблиц, а также графических и других приложений; использование ИКТ для создания и обработки информации; исследование закономерностей и тенденций; изучение возможности использовать модели и моделирование, а также объединение неподвижных и движущихся изображений, звуков и текста для создания мультимедийных презентаций; использование в полной мере гибкости цифровой информации для изучения других вариантов, уточнения и улучшения результатов; сотрудничество, общение и обмен информацией по каналам связи для работы с другими обучающимися и преподавателями через использование электронной связи, участие в онлайн форумах, в виртуальной среде обучения; использование интерактивных досок для технической поддержки активных видов обучения; мультимедийная презентация законченной работы в рамках школы или за ее пределами.

13. Кейс-стади. Кейс-стади – это разбор ситуации или конкретного случая, деловая игра.

В ходе применения кейс-стади при групповом опросе обучающиеся выделяют проблему кейс-текста, оценивают ситуацию, дают анализ события или процесса, представляют свои решения.

Использование кейс-стади:

- способствует выработке умений системного, корреляционного, факторного, статистического и других видов анализа;
- предполагает дополнительные варианты работы обучающихся;
- предполагает проведение дискуссий, «мозгового штурма», научного спора, подготовку и проведение дебатов по ключевым, но расходящимся решениям.

При применении кейс-стади акцент обучения переносится не на овладение готовым знанием, а на его выработку, развитие навыка у обучающихся применения теоретических знаний к решению практических задач, на сотворчество обучающихся и учителя.

14. Развивающее обучение.

Целью развивающего обучения является подготовка обучающихся к самостоятельному освоению знаний, поиску истины, а также к независимости в повседневной жизни. Развивающее обучение формирует у обучающихся познавательную самостоятельность, активную жизненную позицию.

Оно осуществляется в форме вовлечения учащегося в различные виды деятельности, в использовании в преподавании дидактических игр, дискуссий, а также методов обучения, направленных на обобщение творческого воображения, мышления, памяти, речи.

Развивающее обучение направлено на развитие всей целостной совокупности качеств личности обучающегося, способствует овладению обучающимися способами действий, учит конструировать свою учебную деятельность и управлять ею.

15. Модульное обучение. Модульное обучение – способ организации учебного процесса на основе блочно-модульного представления учебной информации, при котором содержание обучения передается в информационных блоках, усвоение которых осуществляется в соответствии с целью.

При модульном обучении дидактическая цель формулируется для обучающегося и содержит в себе не только указание на объем изучаемого содержания, но и на уровень его усвоения. Модульное обучение обеспечивает гибкость обучения, приспособление его к индивидуальным потребностям личности обучающегося, уровню его базовой подготовки. Тем самым оно обеспечивает индивидуализацию обучения: по содержанию обучения, по темпу усвоения, по уровню самостоятельности, по методам и способам учения, по способам контроля и самоконтроля.

16. Проблемное обучение.

Проблемное обучение – это наиболее актуальное средство формирования мировоззрения. Эффективность проблемного обучения состоит в том, что при решении задач такого типа у обучающихся формируется критическое, творческое, диалектическое мышление.

Проблемное обучение способствует формированию умений применения системы логических приемов или отдельных способов творческой деятельности, умений творческого применения знаний, т.е. применения знаний в новой ситуации.

Оно способствует накоплению опыта творческой деятельности, овладению исследовательскими методами, приобретению способностей решать практические проблемы и задачи художественного отображения действительности.

Проблемное обучение способствует формированию мотивов, потребностей учения, т.е. созданию таких потребностей, как социальных, нравственных, познавательных.

17. Индивидуальное обучение.

Индивидуальное обучение способствует индивидуализации процесса обучения и воспитания, учету особенностей обучающихся, формированию опыта самостоятельной познавательной деятельности, потребности и

готовности к самообразованию, способствует воспитанию самостоятельности, организованности учащихся.

Оно предполагает деятельность учащегося по выполнению общего для всего класса задания самостоятельно, в едином для всех темпе работы.

Индивидуальное обучение уместно использовать как при закреплении пройденного материала, совершенствовании умений и навыков, так и при их формировании. При использовании индивидуального обучения обеспечивается активная учебная деятельность каждого обучающегося. Оно позволяет каждому обучающемуся работать в индивидуальном темпе; обеспечивает возможность восполнять пробелы в знаниях, активизацию работы каждого обучающегося; дифференцированный подход к обучающимся.

Важно также то, что индивидуальное обучение обеспечивает усиление самоконтроля обучающихся, является основой для самообразования.

18. При организации учебного процесса по предметам художественно-эстетического цикла используется также художественно-технологический подход.

Художественно-технологический подход обеспечивает учебно-познавательную деятельность ученика или группы учеников, направленную на использование знаний о свойствах материалов и инструментов, о закономерностях композиции, основах цветоведения, конструирования, технологической последовательности изготовления объектов художественного труда для преобразования исходных материалов в творческий продукт.

Художественно-технологический подход обеспечивает согласованные методы обучения, последовательность действий, результаты, оформленные определенным способом.

Изменения в педагогической практике учителя находят отражение в целом в педагогическом процессе, который рассматривается как составляющая успешности деятельности педагога. В связи с этим одним из важнейших факторов педагогической деятельности является уровень рефлексивной компетентности педагога, способность к рефлексии, которая помогает учителю сформулировать ожидаемые результаты, осмыслить достижение целей работы, определить и внести коррективы в траекторию своего развития. В разделах данного методического пособия наряду с примерами краткосрочных планов, суммативных работ, разработанных дифференцированно с учетом особых потребностей обучающихся, предлагаются комментарии учителей на основе их рефлексии по результатам образовательной деятельности.

Учитель, обладающий навыком рефлексии, полноценно и уверенно обеспечивает обратную связь, слушает и слышит ученика, мнение коллег, выделяет особенности успешной деятельности, снимает барьеры и риски в ситуациях, учитывает потребности коллег. Все способы рефлексивной деятельности учителя являются основой его аналитической деятельности. Через рефлекссию возможно понять критерии успешности в деятельности, устранить противоречия, предвидеть механизмы успешной педагогической деятельности.

Рефлексивное преподавание учителя способствует его критическому размышлению над тем, как идет процесс преподавания и учения, что удается и благодаря чему, что не удается, в чем причина, как искать пути решения и какие эффективные методы и приемы использовать для достижения успешности.

При этом важное значение имеет направленность педагогического мастерства учителя на взаимоотношения с учащимися класса в инклюзивной среде. Следовательно, основной обязанностью учителя в условиях разнородности ученического коллектива является создание психологической атмосферы в коллективе, где каждый член или участник изъявил бы желание рассказать о том, что у него получилось или в чем испытывает затруднения, высказать свое мнение о проведенном дне или участии в работе во время занятий.

В методических рекомендациях, разработанных ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы» [13, 12 с.], предлагается посмотреть на рефлексивный процесс через навыки постановки вопросов, которые отражены в следующей таблице (Таблица 22).

Таблица 22 – Навыки постановки вопросов

Рефлексивный процесс	Навыки постановки рефлексивных вопросов
Мысленно вернуться к тому, что было, и подробно описать педагогические задачи	Что я хотел (а)? Что я думал (а)? Что я чувствовал (а)? Что я делал (а)?
Определить более значимые стороны ситуации. Выявить противоречия и факторы, сдерживающие процесс.	Что в данной ситуации я считаю наиболее важным? Какие противоречия можно выделить?
Поиск эффективных путей решения проблем или ситуации	Какие альтернативы можно предложить для позитивного разрешения противоречий?
Процесс реализации альтернативных путей решения проблем	Какова цель данного преобразования? Какой результат получили? Что можно еще предпринять?

Формы рефлексивной деятельности учителя должны соотноситься с целями, задачами, содержанием учебной деятельности. В указанных методических рекомендациях предложены техники, приемы, упражнения, направленные на развитие навыка педагогической рефлексии.

Таким образом, рефлексивная компетентность является одним из необходимых условий, демонстрирующих профессионализм и педагогическое мастерство современного учителя.

В ходе разработки данного пособия нами было проведено анкетирование учителей начальной и основной школы с целью анализа их самооценки рефлексивных навыков. В опросе приняли участие 142 учителя начальной школы и 146 учителей основной школы. Учителям были предложены вопросы анкеты, приведенной ниже.

Уважаемые коллеги! Просим анонимно ответить на следующие вопросы, приведенные ниже, выбрав ответ от 1 (очень плохо) до 10 (отлично). Просьба обвести нужную цифру в кружок.

Пед стаж _____

Прошел (ла) курсы по обновленному содержанию Да Нет

Опыт работы в инклюзивной среде Есть Нет

Насколько хорошо я понимаю роль учителя в инклюзивном образовании?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Насколько хорошо я осведомлен об особых образовательных потребностях обучающихся?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Насколько развиты у меня рефлексивные навыки?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Насколько хорошо я умею представлять обратную связь ученику?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Насколько хорошо я умею использовать рефлексивные навыки при планировании урока?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Диаграммы ниже показывают результаты анализа проведенного анкетирования.

В первой диаграмме представлены результаты ответов «да» и «нет» на вопрос «Прошли ли Вы курсы по обновленному содержанию образования?» Положительно ответили 66% учителей начальной школы и 56% учителей основной школы. Это позволяет сделать вывод о том, что оставшаяся часть учителей будет испытывать затруднения при реализации учебных программ обновленного содержания, когда особенно необходимы навыки эффективной организации образовательного процесса (рисунок 7).

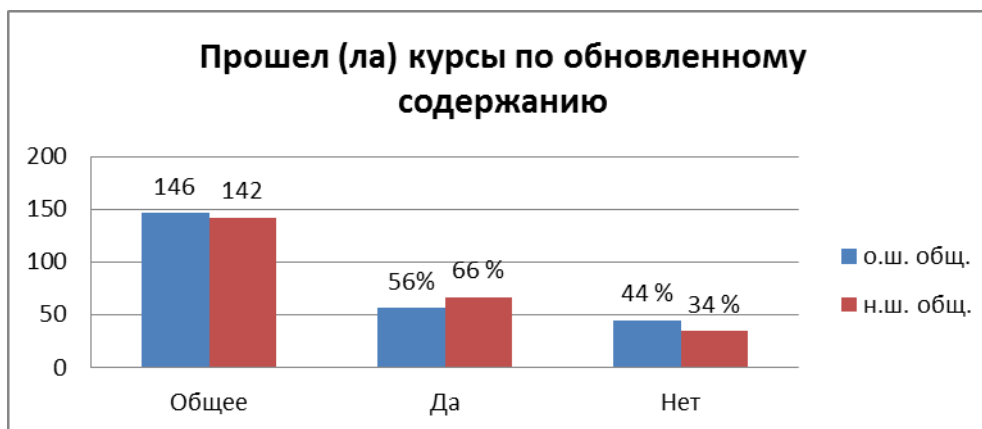

Рисунок 7 – Результаты ответов на вопрос «Прошли ли Вы курсы по обновленному содержанию образования?»

На вопрос «Имеете ли Вы опыт работы в инклюзивной среде?» положительно ответили 51% учителей начальной школы и 54% учителей основной школы. Данные результаты заставляют задуматься о том, что сможет ли предоставить качественное обучение та половина опрошенных учителей, которые не имеют опыта работы в инклюзивной среде и не прошли курсы повышения квалификации по обновленному содержанию образования? (рисунок 8).

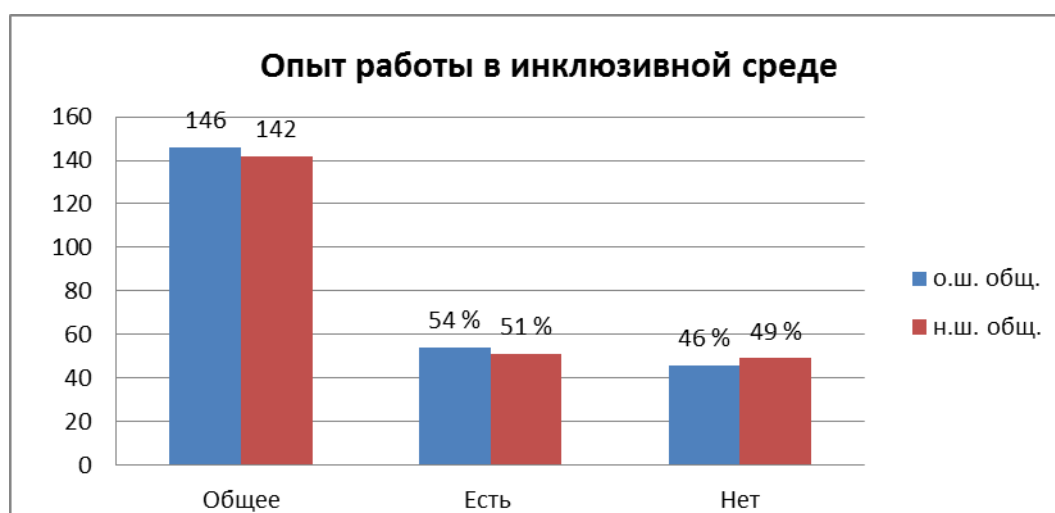

Рисунок 8 - Результаты ответов на вопрос «Имеете ли Вы опыт работы в инклюзивной среде?»

Как видно по результатам опроса, при котором нужно было для самооценки выбрать цифру от 1 (очень плохо) до 10 (отлично), средний балл учителей начальной школы по всем вопросам оказался выше примерно на 1 балл. Можно предположить, что это связано с тем, что учителя начальных классов уже в течение трех лет занимаются по программам обновленного содержания и имеют больше опыта, а учителя основной школы приступили позже, и вероятно, охват обучением ниже, чем у начальной школы. К тому же,

учителя начальных классов имеют возможность использовать наработанный опыт 30-ти пилотных школ, на год раньше начавших апробацию программ обновленного содержания.

Следующая диаграмма, представленная ниже, показывает результаты ответов на вопросы по самооценке учителей относительно навыков рефлексии в профессиональной деятельности (рисунок 9).

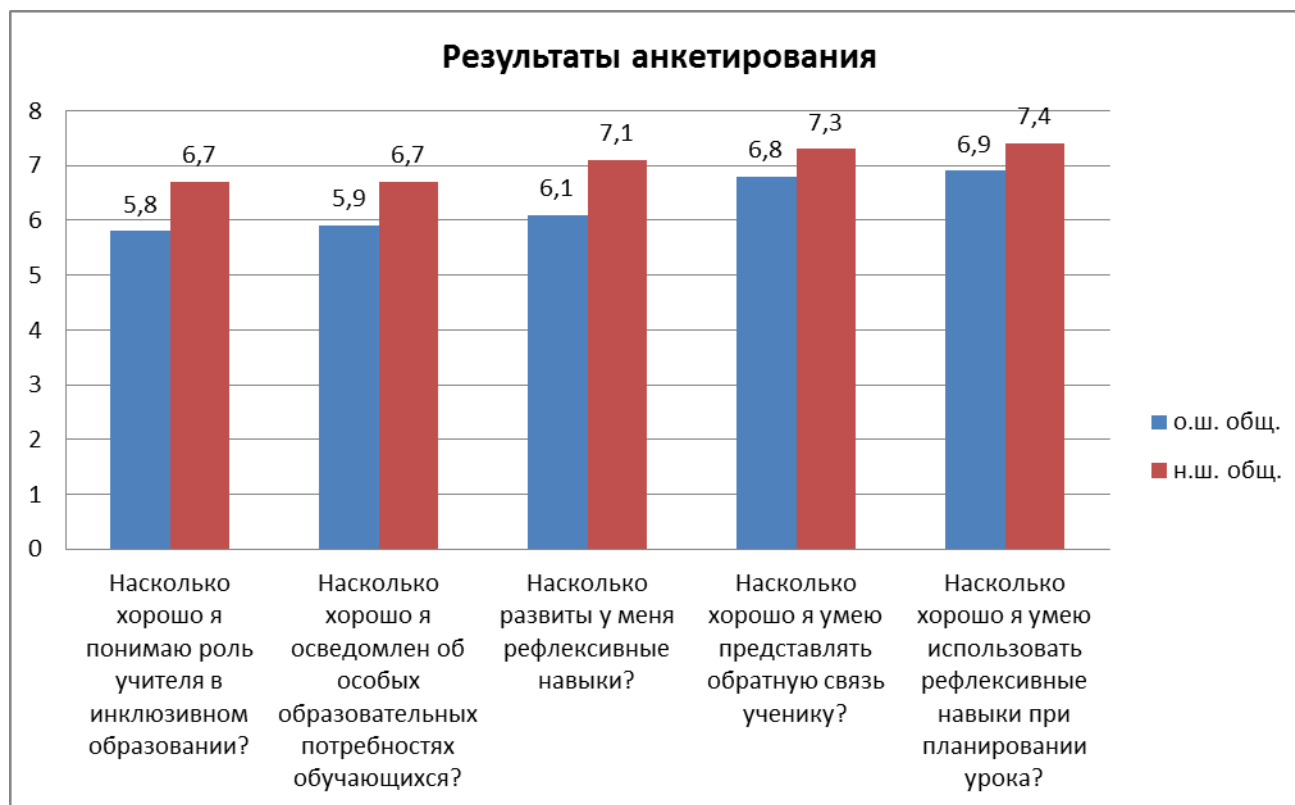

Рисунок 9 – Результаты ответов на вопросы анкеты учителями начальной и основной школы

Подводя общие итоги по всем вопросам анкетирования можно сделать вывод о том, что профессиональный рост учителя зависит не только от глубокого знания предмета, но и от освоения инновационных технологий в обучении, от развития способности к рефлексивной деятельности. Непрерывность этого процесса обеспечивается за счет совершенствования профессиональной компетентности учителя на местах. Достижению профессионального мастерства должна способствовать атмосфера педагогического коллектива, уровень готовности оказать поддержку друг другу в освоении инновационных технологий и внедрении в педагогическое сообщество философии инклюзивного образования в широком международном контексте.

В следующих разделах пособия вниманию педагогов предлагается успешный опыт коллег из разных регионов страны по разработке краткосрочных планов, суммативных работ на основе принципов дифференциации и индивидуализации с учетом особых образовательных потребностей обучающихся.

2 РЕАЛИЗАЦИЯ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ (В РАЗРЕЗЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОБЛАСТЕЙ)

Модернизация содержания образования, внедрение Государственного общеобязательного стандарта начального образования, изменение контингента обучающихся требует формирования педагога нового типа, способного активно участвовать в создании условий для обучения всех детей с учетом их потребностей и возможностей.

Государственный общеобязательный стандарт начального образования направлен на обеспечение охраны здоровья детей, а также на создание благоприятных условий для удовлетворения особых образовательных потребностей обучающихся и их запроса в получении дополнительных образовательных услуг, обеспечивает равные возможности для получения качественного начального образования.

Важнейшими компетенциями специалиста, реализующего инклюзивную практику, являются умение проектировать и адаптировать образовательный процесс, содержание учебных дисциплин для всех обучающихся, независимо от их возможностей, что обеспечивает качество и доступность овладения программным материалом.

Основная цель организации образования, вступившего на путь развития инклюзивной практики – создание специальных условий для развития и социальной адаптации учащихся с особыми образовательными потребностями и их сверстников. А цель деятельности учителя, реализующего инклюзивную практику – создать оптимальные условия для развития позитивных потенций каждого ребенка.

В связи с этим основной задачей педагогов и школы в целом является адаптирование учебных программ для решения задач разноуровневого обучения для всех детей и создание условий для их реализации.

Типовые учебные программы начального образования направлены на формирование личности ребенка, развитие его индивидуальных способностей, положительной мотивации и умений в учебной деятельности: прочных навыков чтения, письма, счета, опыта языкового общения, творческой самореализации, культуры поведения для последующего освоения образовательных программ основной школы.

В ходе практической работы учителя, реализующие инклюзивную практику, не видят необходимости работать по разным программам в классе, так как это не способствует включению детей в единый образовательный процесс, а также создает дополнительные сложности при подготовке и проведении занятий педагогами. Самое главное, учителю важно выстраивать программу обучения таким образом, чтобы учащиеся с любыми особыми образовательными потребностями, в том числе, и с высокими

интеллектуальными, сумели реализовать свой потенциал на должном уровне и в полной мере.

Для детей, имеющих трудности в обучении, учителя прописывают индивидуальные цели и задачи каждого урока, основываясь на содержании программы специальной школы по тем темам, которые пересекаются с учебным планированием общеобразовательной школы. Таким образом, при едином тематическом планировании учитель ставит перед учащимися различные цели и задачи, которые в дальнейшем реализуются, контролируются и закрепляется достигнутый результат.

При разработке методических рекомендаций по реализации обновленных учебных программ для детей с особыми образовательными потребностями были использованы разработки краткосрочных планов, суммативных работ учителей из регионов страны. Все материалы подготовлены учителями с учетом особых образовательных потребностей учащихся класса и их индивидуальных возможностей.

Так, например, во 2-ом классе на уроке математики при изучении темы «Связь умножения и деления» учитель Мукашева А.З. из ШГ №83 г.Нур-Султан ставит основные (для всего класса) и индивидуальные цели урока, при этом использует весь методический ресурс (наглядность, алгоритм, комментирование действий учащимися). Среди обучающихся класса есть ребенок с расстройством аутистического спектра (далее – РАС). На этапе начала урока для детей с РАС очень важно поддержание единого алгоритма урока внутри одного предмета. Это означает, что в первое время каждый урок должен содержать в себе единые структурные компоненты (например: подача нового материала, самостоятельная работа, объяснение домашнего задания). Со временем, в устоявшуюся структуру урока можно подключать новые элементы, такие как: работа в парах, работа у доски, работа над проектом и т.д.

Ниже приводится пример урока математики во 2 классе, где учитель подробно описал выполнение заданий ученика с РАС (таблица 23). В ходе урока учитель дает задания в соответствии с темпом деятельности и возможностями ученика, меняет тактику руководства деятельностью ученика. Если ученику предстоит выполнить сложное задание, то учитель предлагает его в виде последовательных частей и периодически контролируя ход работы над каждой частью. Даже в парной работе с ним работает ученик, который не доминирует, и в результате снижается уровень тревожности данного ученика и он с удовольствием выполняет задание.

Таблица 23 – Краткосрочный план по предмету Математика, 2 класс

Раздел долгосрочного плана:	Школа-гимназия №83
В здоровом теле – здоровый дух!	
Дата:	ФИО учителя: Мукашева А.З.
Класс: 2	Количество отсутствующих:
	присутствующих:

Таблица 23 – продолжение

Тема урока	Связь умножения и деления Мое свободное время		
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке	2.1.2.2. Понимать, что умножение и деление – взаимнообратные действия, определять зависимость между компонентами, результатами этих действий. 2.2.1.3. Представлять и применять в виде буквенного равенства свойства сложения и умножения: $a + b = b + a$, $(a + b) + c = a + (b + c)$; $ab = ba$.		
Цели урока	<p>Все учащиеся будут: Понимать взаимосвязь действий умножения и деления.</p> <p>Многие учащиеся будут: Дополнять взаимосвязанные выражения на умножение и деление по образцу.</p> <p>Некоторые учащиеся будут: Самостоятельно составлять взаимосвязанные примеры на умножение и деление.</p>		
Языковая цель	<p>Учащиеся могут: Формулировать переместительное свойство умножения. Объяснять связь умножения и деления. Предметная лексика и терминология Переместительное свойство умножения, множители, произведение, делимое, делитель, частное. Серия полезных фраз для диалога/письма Обсуждение: Как связаны действия умножения и деления? Как составлены примеры? Какие числа пропущены, почему? Письмо: Запись взаимосвязанных выражений на умножение и деление.</p>		
Воспитание ценностей	Взаимоуважение через работу в группе		
Межпредметные связи	Физическая культура		
Предварительные знания	Смысл действий умножения и деления, названия компонентов при умножении и делении, переместительное свойство умножения.		
	Ход урока		
Запланированные этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Задания для детей с ООП	Ресурсы
Активизация внимания	<p>Создание положительного эмоционального настроения Начинается урок. Он пойдёт ребятам впрок.</p>	<p>Ученику дается задание поиграть в паре и соотнести. Он испытывает затруднение. Поэтому он выполняет следующие действия:</p>	

Таблица 23 – продолжение

	<p>Постарайтесь всё понять И всё правильно считать. Улыбнитесь вы гостям И садитесь по местам. Учащиеся садятся по группам: «Делимое», «Делитель», «Частное», «Множители», «Произведение». Учитель показывает выражения, та группа встает Повторим действия умножения и деления</p> <p>Мотивация: Устный счет: (II) Игра «Лото»</p> <table border="1" data-bbox="438 712 938 943"> <tr> <td>7 +7 +7</td> <td>4 · 7</td> </tr> <tr> <td>6+6+6+6+6</td> <td>3 · 9</td> </tr> <tr> <td>4+4+4+4+4 4+4</td> <td>9 · 3</td> </tr> <tr> <td>3+3+3+3+3+3+3+3</td> <td>7 · 4</td> </tr> <tr> <td>9 9 + 9</td> <td>5 · 6</td> </tr> <tr> <td>5+5+ +5+5 +5</td> <td>6 · 5</td> </tr> </table> <p>А теперь соберите пары. Вывод: Переместительное свойство сложения</p>	7 +7 +7	4 · 7	6+6+6+6+6	3 · 9	4+4+4+4+4 4+4	9 · 3	3+3+3+3+3+3+3+3	7 · 4	9 9 + 9	5 · 6	5+5+ +5+5 +5	6 · 5	<p>раздает группам по 7 асыков из сундучка и записывает на доске, по сколько асыков он раздал. Выясняется, что раздал одинаковое количество. Теперь, чтобы найти общее количество, ученик ставит между числами знак «+» <u>Подробное описание выполнения:</u> А. из сундучка раздает группам по 7 асыков. Получается, что он разделил предметы по 7 штук. Это действие деления. Чтобы узнать, сколько всего асыков, он считает их по 7, так как в группы он раздал их по 7. Записывает на доске: 1-ая группа (устно), запись – 7 2-ая группа (устно), запись – 7 3-я группа (устно), запись – 7 4-ая группа (устно), запись – 7 На вопрос учителя: «Как узнать, сколько их всего?», А. отвечает с помощью одноклассников - ученик выходит к доске и пишет: 7+7 7 7. И он продолжает по аналогии 7+7+7+7= Считает количество числа 7 и умножает на 7 К такому способу объяснения смысла действий умножения и деления пришлось обратиться после того,</p>	<p>Асыки, маленький сундучок, карточки для лото</p>
7 +7 +7	4 · 7														
6+6+6+6+6	3 · 9														
4+4+4+4+4 4+4	9 · 3														
3+3+3+3+3+3+3+3	7 · 4														
9 9 + 9	5 · 6														
5+5+ +5+5 +5	6 · 5														

Таблица 23 – продолжение

		<p>как ученику было сложно понять, что умножение – это сложение одинаковых слагаемых.</p> <p>Далее в «Лото» он играет в паре. И в паре работает ученик, который не доминирует, а также как А., может немного быть в сомнении. И тогда данную задачу они решают совместно. Он с удовольствием выполнил задание.</p> <p>Далее в «Лото» он играет в паре. И в паре работает ученик, который не доминирует, а также как А., может немного быть в сомнении. И тогда данную задачу они решают совместно. Он с удовольствием выполнил задание.</p>	
Информационный блок	<p>Актуализация: Вспомнить понятие обратное действие на примере сложения и вычитания Решение взаимосвязанных выражений по образцу: Проговорить связь компонентов: Если из суммы вычесть одно слагаемое, то получится другое.</p>	<p>Данное задание А. выполняет с опорой на готовый пример-образец (по аналогии): $5+4=9$ $3+4=7$ $4+5=$ $9-4=$ $9-5=$</p>	Таблица на взаимосвязь сложения и вычитания
Практический блок	<p>$5+4=9$ $9-4=$ $9-5=$</p> <p>На доске знаки + и - Сложение и вычитание – взаимнообратные действия Учитель вывешивает: · и : Постановка цели. Проблемная ситуация.</p> <p><u>Прочитать по учебнику стр. 26: цель урока и сквозную тему.</u></p>	<p>Понимает и делает Выполнить несколько операций, которые включает один вопрос, ему сложно. Поэтому задание дробится на несколько этапов. Выполняет данное задание по инструкции: Выложи ряд из 5 кружочков.</p>	

Таблица 23 – продолжение

	<p>В свободное время многие мальчики любят поиграть в разные игры с мячом. Например, в футбол, волейбол.</p> <p>На доске появляются рисунки с мячом.</p> <p>Составить выражение по рисунку на умножение:</p> <p>А можно ли составить выражения на деление?</p> <p>Что мы узнаем сегодня на уроке?</p> <p>Стр 26 чтение цели</p> <p>Как связаны действия умножения и деления</p> <p>Открытие нового:</p> <p>Предлагаются 4 выражения</p> <p>$3 \cdot 6$</p> <p>$6 \cdot 3$</p> <p>$18 : 3$</p> <p>$18 : 6$</p> <p>Анализ числового материала и составление вывода:</p> <p>если произведение разделить на один из множителей, то получится другой множитель. Умножение и деление – взаимнообратные действия.</p> <p>Первичное закрепление с проговариванием.</p> <p>Работа по учебнику: стр. 26 №1</p> <p>- Сколько всего скейтбордов? - Как узнаем? Назовите компоненты.</p> <p>- Сколько их всего? (12) Как называется число 12?</p> <p>- По сколько их разделили? (по 3)</p> <p>- Как называется число 3?</p> <p>- Сколько раз по 3 получили? (4)</p> <p>- Как называется число 4?</p> <p>Сделайте вывод. Прочитайте.</p> <p>(Г) Закрепление темы в группах стр 26 № 2</p> <p>Предварительно первый столбик разбирается на доске.</p> <p>Каждый из последующих столбиков раздается группам по одному.</p>	<p>Запиши. 5</p> <p>Ниже выложите еще один ряд.</p> <p>Запиши 5 (рядом)</p> <p>Ниже еще один ряд</p> <p>Запиши 5 (рядом)</p> <p>Сколько рядов из 5 кружочков?</p> <p>Сколько всего кружочков?</p>	<p>Уче бник и</p>
--	--	---	---------------------------

Таблица 23 – продолжение

Рефлексия	Рефлексия. «Светофор» Работа в тетради «Что я знаю и умею». Самооценка по тетради. Стр. 24 Я понимаю, что умножение и деление – обратные действия.. Я могу составить связанные выражения на умножение и деление. Я могу вычислить значения выражений.		тетрадь круг и трех цветов
-----------	--	--	----------------------------

Учителю важно понимать, в какой части урока ребенок «включен» в происходящее, в какой момент необходимо дать отдохнуть, переключить на другую деятельность или вставить динамическую паузу. Это даст возможность ребенку переключиться, снять мышечное напряжение и энергетически восстановить силы.

Учитель начальных классов СШ №19 г. Кокшетау Абишева Лаура Бекетовна работает в специальных классах для детей с задержкой психического развития 16 лет. За это время сделала 4 выпуска, из которых 8 детей были выведены в общеобразовательный класс.

Деятельность обучающихся с особыми образовательными потребностями на уроке выстраивает поэтапно, обязательно сопровождает памятками, яркой красочной и качественной наглядностью и чёткими выводами по завершению каждого этапа урока. На уроках значительное место отводит практической деятельности своих учеников: это работа с таблицами, карточками, схемами. Постоянно применяет метод повторения пройденного материала. Для создания позитивной атмосферы на уроке, психологического настроения применяет активные методы обучения. Для улучшения памяти, внимания, речи, мелкой моторики, для снижения утомляемости, повышения способности к производному контролю использует кинезиологические упражнения. Для рефлексии использует различные варианты, например:

У вас на партах лежат листья, а на доске рисунок дерева, нарядите дерево листочками.

Оцените свою работу цветом:

Красным – хорошо усвоили материал. Все понятно.

Жёлтым – не хватает практических навыков. Нужно еще побольше решать.

Зеленым – еще нужно работать, много допускает ошибок.

При работе с детьми с ООП применяет методы дифференциации. Задания дифференцируются с учетом потребностей обучающихся – это деление и работа по группам, через разноуровневые задания.

На примере урока математики учитель Абишева Л.Б. представила дифференцированные задания.

Класс делится на две группы с учетом потребностей обучающихся. Для первой группы (с сильной мотивацией) предлагает решить составную задачу на движение:

1. От двух пристаней, расстояние между которыми 90 км, одновременно вышли навстречу друг другу два теплохода. Первый теплоход шел со скоростью 20 км/ч, второй со скоростью 25 км/ч. Через сколько часов они встретились?

2. Для второй группы (ниже средней мотивации) - решить простую задачу на движение (можно 1 или 2 такие задачи):

За 3 дня верблюд прошёл 240 км. С какой скоростью шёл верблюд?

Расстояние в 240 км мотоциклист проехал со скоростью 40 км/ч. За сколько часов мотоциклист проехал это расстояние?

3. Для ребенка с очень низкой мотивацией учитель предлагает следующие задания: это могут быть различные карточки, задания в виде тестов, карточки с картинками. Например:

1. Чтобы найти расстояние нужно:

- А) от скорости отнять время Б) скорость разделить на время
В) скорость умножить на время Г) время разделить на скорость
Д) от времени отнять скорость

2. Найди формулу нахождения скорости

- А) $t = S : v$ б) $v = t : S$ в) $S = v * t$ г) $v = S : t$ д) $S = v :$

Применение разноуровневых заданий позволит создать на уроке ситуацию успеха, сделать процесс обучения интересным и доступным.

Хотя учитель работала по старым общеобразовательным программам (4 класс), но на своих уроках успешно применяет элементы обновленного содержания образования. Это вышеуказанные активные методы обучения (психологический настрой, мозговой штурм, физминутки, рефлексия, практическая работа и т.).

Нуртазинова Б.Т., учитель начальных классов СШ №19, г. Кокшетау считает, что овладение математическими понятиями требует от ребенка с ООП достаточного уровня развития логического мышления, внимания, зрительного, слухового, тактильного восприятия, памяти; сохранение и укрепление соматического и психического здоровья, работоспособности.

Дифференцирование учебного материала по математике для детей с ООП учитель начинает с постановки SMART целей – измеримых, достижимых, направленных на конкретный результат, имеющих временные рамки. Например, по теме «Число и цифра 8» ставит цели: *все* учащиеся могут определять состав однозначного числа 8, *большинство* учащихся смогут записывать в виде выражения (с использованием знаков «+», «-», «=») случаи состава числа 8, читать выражения, решать их; *некоторые* учащиеся смогут сделать выводы о применении знания состава числа 8 в повседневной жизни. По теме «Числа от 21 до 100»: *все* учащиеся будут читать, записывать и сравнивать двузначные числа; *многие* будут считать в прямом и обратном порядке в пределах 100, определять место числа в натуральном ряду чисел;

некоторые учащиеся будут объяснять образование двузначных чисел в пределах 100, определять место числа в натуральном ряду чисел.

Для реализации поставленных целей начинает с активных методов обучения, способствующих положительному настрою на работу, установлению контакта между учениками: «Поздоровайся глазами», «Поздоровайся локтями», и др., применяет кинезиологические упражнения для концентрации внимания «Ухо-нос», «Колечко», «Кулак-ребро-ладонь» и др.

Актуализация жизненного опыта, целеполагание происходит в форме мозгового штурма: «Инфо-угадайка», «Забавный мяч», «Догадайся» и др. Составляет, подбирает дифференцированные задания, включающие различные приёмы, разноуровневые вопросы, задания на карточках, помогающие некоторым учащимся справиться с заданиями самостоятельно или в паре. Остальные работают фронтально или индивидуально с направляющей ролью учителя. К примеру, проводит игру «Найди числа» с *дифференцированием задания*: для одной группы – это карточки для самостоятельной работы, для другой плакат с числами от 0 до 20 вразброс. Цель игры – быстро и правильно найти и показать числа последовательно в прямом или обратном порядке. Для первой группы, работающей в паре, задачу усложняет – назвать числа через один. Использует дифференциацию *темпа*, например, при решении задач даётся разное время для учащихся. Ученикам, которым необходима помощь при объяснении, дается некоторое время.

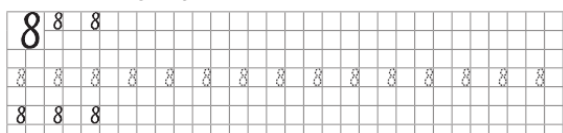
При формативном оценивании необходимо предоставлять достаточное количество времени для обдумывания ответа на вопрос. Например:

Знакомство с числом и цифрой 8.

- На что похожа цифра?

Задание: пропишите число 8.

Напиши по образцу.

Оценивание осуществляется через обратную связь.

Некоторым ученикам во время выполнения задания необходима всесторонняя помощь в форме *диалога и оказания поддержки*.

На уроках учитель часто использует такие активные методы как, «*Посчитайка*». Данный метод дифференцирует задания через группирование по цвету уровень знаний, например, *Красный – высокий, синий – средний*

(И, П, Г) Синий:

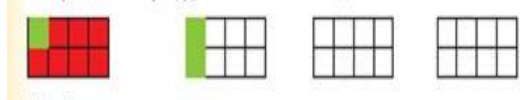
Предлагает следующие задания:

Задание: В рабочей тетради с.26 посчитай предметы, дорисуй до 8.

(И, П, Г) Красный

Задание: Посчитайте количество клеток в каждой фигуре. Как разделить фигуры на две части? Разукрасьте.

Для оценивания разрабатываются дескрипторы для учащихся с разным уровнем, например:

- 1 группа - записывает число, составом которого являются числа 1 и 3;
- записывает число, составом которого являются числа 3 и 4.
- 2 группа - определяет и записывает состав числа 8;
- 3 группа - Каким образом можно набрать число 8 тремя слагаемыми?

Осуществляя дифференциацию, использует результаты формативного оценивания для своевременного определения области коррекции знаний учащихся. При само- и взаимооценивании ученик может не только видеть слабые стороны своей деятельности, но и оказывать поддержку друг другу. Использую «Цветовую дорожку», «Дорожку успеха», «Светофор» и др.

Всё вышеизложенное помогает детям с ООП сформировать достаточный уровень математических умений и навыков, развивает у них самостоятельность и интерес к знаниям. Трудности возникают, в основном, из-за большого объёма теоретического и практического материала, необходимого для изучения по программе, недостаточного количества тем для закрепления изученного материала.

Дети с РАС отличаются специфическим восприятием устной речи. На уроках весь учебный материал должен подкрепляться визуальным рядом, для этого нужно использовать как можно больше картинок, зрительно-опорные сигналы, которые помогают детям с РАС сосредоточиться на актуальной информации.

Так, урок литературного чтения Мукашевой А.З., ШГ №83, г. Нур-Султан,) проводит с опорой на картинку (таблица 24).

Таблица 24. Краткосрочный план по предмету Литературное чтение. 2 класс

Раздел долгосрочного плана:	Школа-гимназия №83
Моя школа	
Дата:	ФИО учителя: Мукашева А. З
Класс: 2	Количество отсутствующих:
	присутствующих:
Тема урока	В. Голявкин «Рассказы»

Таблица 24 – продолжение

<p>Цели обучения, которые достигаются на данном уроке</p>	<p>2.1.2.1 пересказывать подробно содержание произведения/эпизод свободно или по готовому плану/инсценирование. 2.2.1.1 читать вслух правильно, сознательно и выразительно; по ролям. 2.3.1.1 составлять план на основе выявления последовательности событий и деления произведения на части с помощью вопросов учителя.</p>
<p>Цели урока</p>	<p>Все учащиеся смогут: Называть героев произведений. Сравнивать героев произведения одного автора. Большинство учащихся смогут: Отвечать на вопросы по содержанию текста. Сравнивать произведения и их героев на основе сходства и различий. Читать текст по ролям. Подбирать иллюстрации к произведению. Пересказывать текст. Некоторые учащиеся смогут: Оценивать поступки одноклассников.</p>
<p>Критерии</p>	<p>1.2 Пересказывание произведения. 2.1 Использование видов чтения. 3.1 Составление плана.</p>
<p>Воспитание ценностей</p>	<p>Патриотизм через любовь к школе. Взаимоуважение через работу в группе</p>
<p>Межпредметные связи</p>	<p>Познание мира</p>
<p>Предварительные знания</p>	<p>Адекватное восприятие на слух звучащей речи (высказывание собеседника, аудио/видеоинформации, чтение различных текстов). Понимание содержания информации/произведения, умение отвечать на вопросы по ее/его содержанию, определение последовательности событий. Умение задавать простые, уточняющие вопросы по содержанию информации/произведения. Рассказ. Образ-персонаж. Опорные слова. Воспроизведение текста по опорным словам. Звукопись. Стихотворение. Тема и основная мысль произведения. Отличие стихотворения от рассказа. Соотнесение содержания и основной мысли произведения с пословицами. Сравнение эпизода произведения с мультфильмом. Пересказ по опорным словам. Правила чтения про себя. Подбор другого заголовка. Чтение по ролям. Подробный пересказ. Рассказывание. Образ-персонаж. Герой юмористического рассказа. Текст-описание, заголовок текста, структурные компоненты текста. Сравнение произведений на одну тему: сходство и различия.</p>
	<p>Ход урока</p>

Таблица 24 – продолжение

Запланированные этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Задания для детей с ООП	Ресурсы
Активизация внимания	<p>1. Деление на группы (с картинками) «Активные», «Мыслящие», «Креативные», «Творческие», «Дружные» Т – 3 мин Правила работы: указать на схему.</p> <p>2. (К) Определите тему урока. Что связывает все картинки? Одним словом. Т – 1-3 мин</p> <p>3. Проверка домашнего задания (Г) Диаграмма Венна по двум произведениям. Т – 7 мин После готовности работы вывешиваются группы защищают свои работы <i>Взаимооценка групп.</i> На доске диаграмма.</p>	<p>Участвует в делении на группы</p> <p>Подталкивающий вопрос: Где находятся ученики? На вопрос ответить смог</p>	<p>Карточки</p> <p>Картинки о школе</p> <p>А3, фломастеры</p>
Информационный блок Практический блок	<p>4. Работа над литературным произведением: В. Голявкин. Чтение ресурса. «Тетрадки под дождем». (И). Инструкция: 1. Прочитайте текст. 2. Составьте 1 вопрос по содержанию текста. 3. (П) Обсудите в паре. Т – 5 мин</p> <p>5. Обсуждение текста по Ромашке Блума Инструкция: 1. Прочитайте. 2. Выполните задание. Группы презентуют свои работы. 1 гр. Простой вопрос «Что делали мальчики?» 2 гр. Объясняющий вопрос «Почему они спустили портфели?» 3 гр. Уточняющий вопрос. «Если я правильно понял, мальчики хотели сбежать с урока?» 4 гр. Творческий вопрос «Что произошло бы, если бы они смогли сбежать с урока?»</p>	<p>По тексту вопрос задать ему было сложно. Сам же по содержанию текста смог ответить только на простые вопросы. Я предприняла следующие шаги: 1. Показать картинку к тексту и задать вопрос: Где лежат тетради? 2. Он повторяет вопрос и сам отвечает. 3. Показать на героя произведения и натолкнуть задать вопрос про него Например: Кто бросил тетради?</p>	<p>«Ромашка Блума»</p>

Таблица 24 – продолжение

	<p>5 гр. Практический вопрос «Как бы вы поступили на месте мальчиков?» <i>«Две звезды, одно пожелание».</i> Оценочный вопрос: «Как бы вы поступили на месте мальчиков?» Т – 10 мин 6. Чтение по ролям. Т – 5 мин <i>Оценивание по критериям: (каждая группа оценивает по своим критериям)</i> 1. Своевременно начинать читать свои слова. 2. Подбирать правильную интонацию. 3. Читать безошибочно. 4. Читать выразительно. 5. Соблюдение пауз. 7. Прием «Светофор» - Понимаю содержание рассказа. - Могу назвать главных героев. - Могу оценить поступки героев. 8. Презентация «В. Голявкин»</p>	<p>Таким способом с опорой на детали картинки наталкиваю на вопрос. По – другому он может понять, что требуется сделать. Нравится недолго проверять других. Поэтому при чтении детей проверяет чтение маленького отрывка. Попробовала текст больше: не успевает за читающим</p>	<p>Учебник Кружочки трех цветов Слайд</p>
Рефлексия	<p>9. «Синквейн» Школа под песню «Чему учат в школе» Т – 5 мин <i>Словесное поощрение.</i></p>		<p>А 3, фломастер</p>

Шынтемирова А.Ж., учитель начальных классов СШ №19 г. Кокшетау, в процессе работы с детьми с ООП, поняла, что обновленная программа дает возможность дифференцировать цели урока для учащихся, разработать критерии оценивания для каждой категории учащихся. В своей педагогической практике, работая с детьми с особыми образовательными потребностями, в первую очередь, старается создать детям коллаборативную среду для обучения. Для достижения целей урока подбирает по каждому предмету соответствующие упражнения. Эти упражнения направлены на развитие внимания и наблюдательности, слуховой и зрительной памяти. Такие упражнения одинаково полезны для всех учащихся. Например: *Упражнения на развитие внимания и наблюдательности.*

Решите задачу по следующему принципу:

Определите плод от растения СОШИСНШАКА, зачеркнув буквы слова «Шишка», получи растения.

Найди героев двух сказок: МАКЛЬОВЛИОНБАОК (Мальвина-Колобок).

Упражнения на тренировку внимания.

Пусть ученик медленно читает следующие слова, а вы как можно скорей изображайте их схемой - рисунком, понятным только вам. Времени дается

очень немного. Выполнив задание, попробуйте по картинкам вспомнить то, что вы зарисовали.

ДЯДЯ, ЕДА, ЛОМОТЬ, УЖИН, ВЕЧЕР, РЫБА, ЕЛЬ, МАМА, Я, ПИРОГ, ОШИБКА, ТЕТЯ, ЕВА, ХВОСТ, ЕЗДА, ЧЕЛОВЕК, АКВАРИУМ, СЫН.

А теперь над своими картинками напишите первую букву слова и прочитайте их по порядку. Что у вас получилось? К какому литературному жанру относится это?

Упражнения на развитие слуховой памяти.

Пусть кто-нибудь прочитает слова левой колонки, затем с интервалом 10 секунд прочитает слова правой колонки. После этого попытайтесь составить и записать предложения, состоящие из слов первой и второй колонки.

Лучший подарок	самая лучшая
В вазе	как тебя зовут
Мы живем	книга
Моя мама	нет цветов
Я не знаю	дружно.

Один пусть читает предложенные слова, а второй воспринимая их только на слух, пусть попытается произнести услышанное, задом наперед. Например, один говорит «ОЛЕС», а второй «СЕЛО»

АМАМ, АКЕР, АГИНК, КАМ, АМАР, АПМАЛ, АПАП, АСОК, АНСЕВ, АКУР, СЕЛ, АКШАЧ.

Упражнения на развитие зрительной памяти

Посмотрев в течение одной минуты на ряд слов, попытайтесь их запомнить вместе с порядковым номером. Затем закройте и ответьте на вопросы.

1. УЖИН
2. ЗЕЛЕНЬКИЙ
3. ОНА
4. МЫ
5. ОНО

Назовите по порядку части речи, к которым они относятся. К какой части речи относится большинство слов? На какой вопрос отвечает первое слово? Можно ли первое слово заменить третьим? Подчеркни в следующем ряду те слова, которые можно заменить местоимением под номером 5

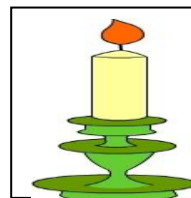
МЕТРО, ПЕНЬ, ПЕНА, ДЕЛО, ВЕЧЕР.

Учитель считает, что программа обновленного содержания образования дает право выбора при планировании урока, следовательно, учитель имеет возможность учитывать особые потребности учащихся и применять различные подходы. Есть все возможности использовать активные методы обучения, групповые и парные формы работы, работу со скороговорками, загадками, пословицами, поговорками, заличками, речевые разминки на уроках чтения, интерактивную игру «Учимся читать», читалочку-игралочку, упражнения для развития техники чтения, тренажер техники чтения в начальных классах, здоровые сберегающие технологии. Для достижения коррекционных целей урока, использует следующие виды упражнений:

Упражнения для тренировки речевого дыхания

«Свеча»

Цель: тренировка навыка сильного длительного плавного ротового выдоха.

Технология реализации:

1. Учитель показывает картинку с изображением свечи.

2. Учитель дает инструкции по задуванию свечи:

Сделайте глубокий вдох и разом выдохните весь воздух. Задуйте одну большую свечу. Представьте, что на руке стоит три маленьких свечки. Сделайте глубокий вдох и выдохните тремя пропорциями. Задуйте каждую свечу.

Представьте, что перед вами большой именинный пирог. На нем много маленьких свечек. Сделайте глубокий вдох и постарайтесь задуть как можно больше маленьких свечек, сделав максимальное количество коротких выдохов и т.д

Пальчиковая гимнастика

«Пальчиковые игры» - это инсценировка каких-либо рифмованных стихов при помощи пальцев, в ходе которых ученик, повторяя движения взрослых, достигает хорошего развития мелкой моторики рук, а это оказывает благоприятное влияние на развитие речи.

На уроках чтения учитель применяет речевую разминку. Речевая разминка – это этап урока, на котором осуществляется подготовка к изучению основного материала. К задачам речевой разминки следует отнести: побуждение учащихся к говорению, настрой слухового и речевого аппарата учащихся на восприятие, актуализацию речи учащихся, активизацию речевой деятельности с целью сохранения образов в долговременной памяти на основе новых ситуаций.

Чтение громко и уверенно

Моль – соль – толь – боль

Почка – почва – почта

Дверь – зверь – червь и т.д.

Скороговорки на проговаривание согласных звуков:

Коси, коса, пока роса.

На реке поймали рака, из-за рака вышла драка.

Шла Саша по шоссе и сосала сушку.

Проговаривание скороговорок, сопровождаемое определёнными загаданными действиями. Например: игра «Скороговорная лента». По команде два человека начинают одновременно скручивать ленту и проговаривать скороговорку. Кто быстрее свернёт ленту и при этом правильно произнесёт скороговорку.

Активность ученика на уроке является одной из важнейших характеристик всех психических процессов, во многом определяющая успешность их протекания. При подборе содержания занятий для учащихся с особыми образовательными потребностями необходимо учитывать, с одной стороны, принцип доступности, а с другой стороны, не допускать излишнего упрощения материала.

Использование на уроках интерактивных познавательных игр способствуют развитию у учащихся продуктивных функций и психических процессов, делает обучение более эффективным, повышает интерес к изучаемому предмету.

Для развития памяти и зрительного восприятия детей с особыми образовательными потребностями учителя СШ №75 им. Ш. Кудайбердыулы г. Алматы используют на уроке методику изучения материала с использованием мнемотехники. Эта система методов и приемов обеспечивает успешное

запоминание, сохранение и воспроизведение информации. Данная методика хорошо подходит для детей с РАС, приемы мнемотехники позволяют развить память и зрительное восприятие, развивают ассоциативную память. Мнемотаблицы (мнемокарты) особенно эффективны при разучивании стихотворений. На каждое слово или словосочетание составляется изображение, то есть стихотворение зарисовывается схематически. Благодаря данной методике у детей с особыми образовательными потребностями гораздо быстрее развивается умение заучивать стихотворения. Например, стихотворение О. Мандельштама «Рояль» из «Литературного чтения» для 3 класса выполнен в форме мнемокарты.

Рояль

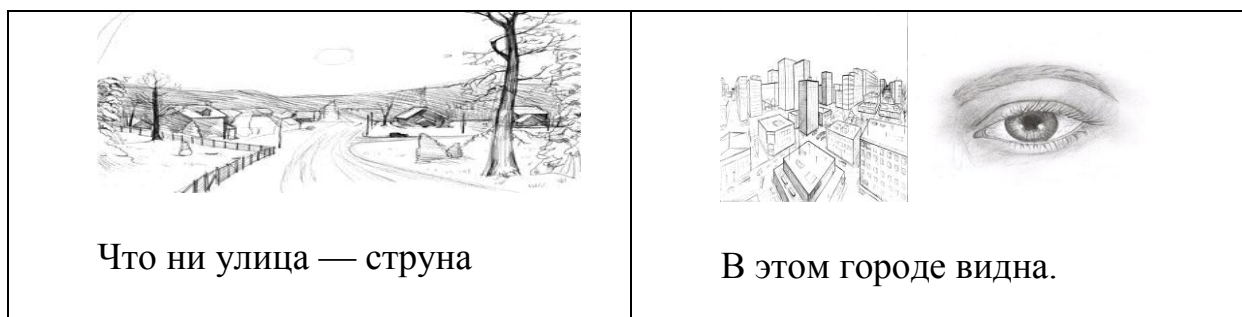
О.Э. Мандельштам

Мы сегодня увидали
 Городок внутри рояля.
 Целый город костяной,
 Молотки стоят горой.
 Блещут струны жаром солнца,
 Всюду мягкие суконца,
 Что ни улица – струна
 В этом городе видна.

Данное стихотворение в виде мнемокарты:

Таблица - Мнемокарты

 <p>Мы сегодня увидали</p>	 <p>Городок внутри рояля.</p>
 <p>Целый город костяной,</p>	 <p>Молотки стоят горой.</p>
 <p>Блещут струны жаром солнца,</p>	 <p>Всюду мягкие суконца,</p>

На уроке русского языка во 2 классе учитель ШГ №83 г. Нур-Султан Курмашева И.Ж. для усвоения темы урока «Большая прописная буква в именах собственных» предложила ученику адаптированные задания, облегчающие ее усвоение (таблица 25). В начале урока выполняются пропедевтические задания на развитие мыслительных процессов (сравнение, исключение лишнего, обобщение). В ходе такой работы учащиеся готовятся к восприятию новой темы. Далее предлагается задание, направленное на формирование знания о том, какая буква пишется в именах собственных. Самое главное, на таких уроках создавать ситуацию успеха, в которой они смогут проявить свои сильные стороны.

Таблица 25 – Краткосрочный план по предмету Русский язык, 2 класс

УРОК: русский язык	Школа №83, 2л класс
Цели обучения, которым посвящен урок:	2.1.5.1 строить монологическое высказывание на заданную и интересующую учащихся тему, раскрывая тему и основную мысль на основе опорных слов. 2.2.4.2 определять художественные и нехудожественные тексты (стихотворение, рассказ, статья) 2.3.7.9 писать имена собственные с большой буквы
Развитие навыков:	1.5 Составление монологического высказывания на заданную тему 2.4 Определение типов и стилей текстов 3.7 Соблюдение орфографических норм
Предполагаемый результат:	Все учащиеся смогут: Пополнить знания об именах собственных. Большинство учащихся смогут: Определять собственные и нарицательные существительные. Составить правило записи имен собственных, используя подсказку. Обсудить диалог о способах сохранения здоровья. Заполнить заявку на участие в конкурсе, используя имена собственные. Написать рассказ о себе, вставляя подходящие по смыслу слова в предложения. Построить монологическое высказывание на заданную тему и, объясняя тему и идею на основе ключевых слов с помощью учителя, определить художественные и нехудожественные тексты (стихотворение, рассказ, статья) и выделить их признаки с помощью учителя.

Таблица 25 – продолжение

	<p>Некоторые учащиеся смогут: Составить предложения о сохранении здоровья. Записать маршрут, используя карту.</p>		
Языковая цель	<p>Основные термины и словосочетания: Имена собственные, большая буква, упражнение, пословица, тема, идея, ключевые слова, текст, стихотворение, рассказ, статья, правило, вопрос, ответ, диалог, предложение, слово, заявка, карта, маршрут. Используемый язык для диалога/письма на уроке: <i>Вопросы для обсуждения:</i> Какие способы сохранения здоровья ты знаешь?</p>		
Материал прошедших уроков	<p>Звуки и буквы, гласные и согласные звуки, печатные и рукописные буквы, алфавитные названия букв, слог, язык – средство человеческого общения, высказывание, текст, языковые и неязыковые средства общения, устная и письменная речь, предложение, прописная буква в начале предложения и в именах собственных, сила голоса и темп речи, алфавитный порядок слов, перенос слов, ударные и безударные гласные, мягкий знак на конце и в середине слов, твердые и мягкие согласные, правописание жи-ши, ча-ща, чу-шу, чк, чн, нщ, рщ, шн, звонкие и глухие согласные, звук [й], разделительный Ъ, состав слова, окончание, корень, приставка, суффикс, родственные и однокоренные слова, лексическое значение слова, слова-предметы, слова-признаки, слова-действия, имена собственные, омонимы, синонимы, антонимы, части речи, имя существительное, слова с абстрактным и конкретным значением.</p>		
План			
Временное планирование	Планируемые мероприятия	Ресурсы	Задание для учеников с ООП
1-2 мин	<p>Создание положительного эмоционального настроения. Всем известно, что у нас Самый лучший в школе класс! Здесь девочки? Здесь мальчики? Приготовьте наши ручки, Разомните пальчики. На уроке интересном Дети все решают вместе. Чтобы нам умнее стать, Мы готовы читать и писать. Н. Борбат</p>		
3 мин 5 мин	<p><i>Минутка чистописания:</i> запись пословицы. Обсуждение. Почему так говорят? <i>Повторение пройденного:</i> <i>Игра «Кто?Что?»-распределить слова в 2 столбика: Воробей, девочка, собака, солнце, машина, пенал</i></p>	<p>Работа</p> <p>Карточки с рисунками</p>	<p>Пишет минутку чистописания С данным заданием он легко справился. Смог сгруппировать слова отвечающие на вопросы кто? что?</p>

Таблица 25 – продолжение

<p>7-8 мин</p>	<p>Актуализация жизненного опыта. Целеполагание. <i>Цель: ввод ситуации для открытия и постановки целей урока.</i> <i>Работа по карточкам:</i> Задание: выбрать нужную букву -(Д,д) анияр (Е,е) леусинов, (Д,д) митрий (Б,б) аландин, (Н,н) иджат (Р,р) ахимов, (О,о) льга (Р,р) ыпакова Кто знает, чьи это имена? (Казахстанские олимпийцы, чемпионы олимпиад: Данияр Елеусинов–бокс в Рио-де-Жанейро, Дмитрий Баландин – плавание в Рио-де-Жанейро, Ниджат Рахимов – тяжелая атлетика в Рио-де-Жанейро, Ольга Рыпакова – легкая атлетика-прыжки в длину, в Лондоне, в Рио-де-Жанейро. Ученики с помощью учителя формулируют тему урока. Постановка задач: Какие слова называются именами собственными? С какой буквы пишутся имена собственные?</p>	<p>Индивидуальные карточки</p> <p>Фотографии спортсменов</p>	<p>Задание выполнял вместе со всеми учениками в тетради. Предварительно с ним повторили правило правописания имен собственных. Затем он уже сам читая фамилии и имена спортсменов говорил, с какой буквы их писать. Затруднился назвать кем они являются.</p>
<p>6 мин</p>	<p>Работа над темой урока. <i>Цель: усвоение содержания темы.</i> Работа по учебнику: Упражнение 1 – письменно (К, И) Определи, какое слово пишется с большой буквы Ученики с помощью учителя или самостоятельно определяют, какие слова пишутся с большой буквы, а какие с маленькой; самостоятельно подбирают имена собственные; с помощью подсказки формулируют правила об именах собственных. -Вспомните какие еще слова пишутся с заглавной буквы, используя подсказки из учебника. Слова дедушки ученого о географических названиях. Физминутка</p>	<p>Учебник</p>	

Таблица 25 – продолжение

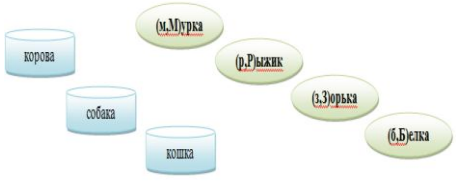

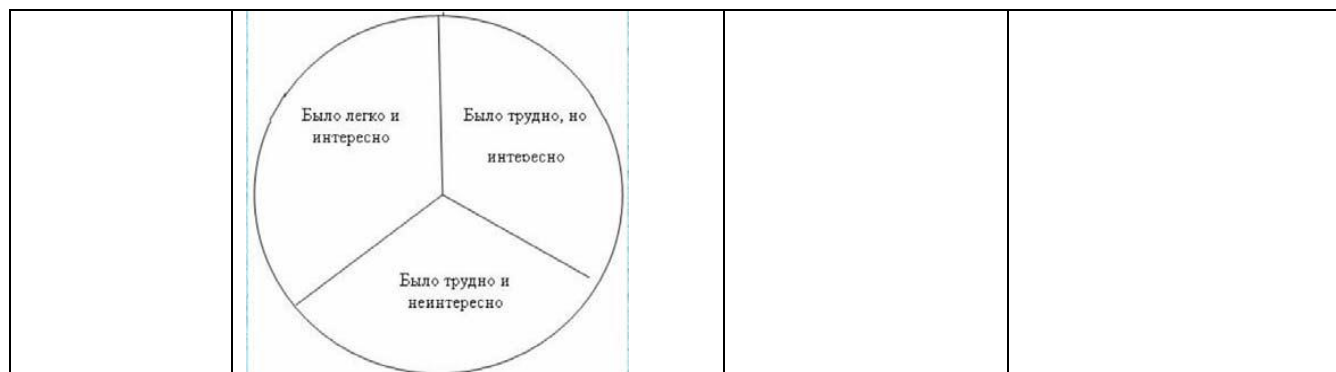
<p>8 мин</p> <p>2 мин</p>	<p>Работа по теме урока. <i>Цель: выполнение практических заданий:</i> <i>(Г) Сгруппировать слова: названия городов и деревень, названия рек и озер, имена, фамилии людей, клички животных, названия планет.</i> <i>Город Москва, река Иртыш, Агния Барто, собака Рекс, Нептун, город Алматы, Юрий Гагарин, озеро Алаколь, Юпитер, кот Матроскин, город Актау, Геннадий Головкин, попугай Кеша, Сатурн, река Или</i> <i>(И) «Угадай название города» - сАанта, рловдаПа, Уальркс, арТза-устно</i></p>	<p>Плакат , карточки</p>	<p>Данное задание выполнял с помощью тьютора, так как не мог различить названия городов и рек. Клички животных назвал с легкостью.</p>
<p>3 мин</p>	<p>Работа в тетради «Что я знаю и умею». <i>Цель: оценка уровня усвоения навыка по теме.</i> (П)-работа по карточке Допиши правило. Фамилии, имена, отчества пишутся с _____ буквы. _____ животных пишутся с заглавной буквы. Названия стран, городов, деревень, улиц, площадей пишутся с _____ буквы Для ученика с ООП: Задание Подберите подходящие клички животным. Обведите букву, с которой эти клички должны начинаться.</p> 	<p>Рабочая тетрадь</p>	<p>Подберите подходящие клички животным. Обведите букву, с которой эти клички должны начинаться. Подбирал клички животным,</p> <p>Подобрал клички животных с удовольствием, с заданием справился достаточно легко</p>
<p>2 мин</p>	<p>Итог урока. Рефлексия«Круг» Закрасить одну из частей круга:</p>	<p>Круг, цветные карандаши</p>	<p>Рефлексия</p>

Таблица 25 – продолжение

Одним из главных рычагов познавательного интереса в учебной деятельности детей с ООП – это создание условий, обеспечивающих ребенку успех в учебной работе, ощущение радости их пути продвижения от незнания к знанию, от неумения к умению.

Опыт работы учителя начальных классов школы-лицея «Жибек жолы» г.Шу Жамбылской области Козкорпешевой Ж.К. показывает, что за счет организации единой образовательной среды для учащихся с разными возможностями психического здоровья, можно создать условия обучения в классе, раскрыть индивидуальные способности и возможности каждого ученика, в том числе с задержкой психического развития.

В числе детей класса у учителя есть трое детей с задержкой психического развития. Учитель разрабатывает уроки с учётом особенностей психической деятельности обучающихся с ООП, продумывает деятельность всего класса и учеников с ООП в процессе урока. Строит урок в соответствии с дозировкой нагрузки, подбором заданий с различным темпом деятельности и мерами помощи при их выполнении, смене видов деятельности, учёте утомляемости, способах переключения учащихся с ООП.

Например, на уроке математики на тему «Решение задач на зависимость между величинами» в 3 классе, учитель использует различные виды педагогической поддержки, как обучение без принуждения; адаптация содержание учебного материала; использование опорных сигналов, наглядности. В начале урока учитель проводит пропедевтическую работу, используя интересную увлекательную игру «Молекула». Элементы педагогического сопровождения позволяют ученикам разного уровня обученности функционировать в благоприятном для них режиме. Увлекательный материал в начале урока создает условия для сохранения внимания детей с задержкой психического развития на более длительный срок. Такие дидактические (учебные) игры и игровые приемы способствуют развитию познавательной активности учащихся, проявлению заинтересованности на уроке. Опыт работы показывает, что при выраженных затруднениях в решении задач дети относительно хорошо справляются с задачами наглядно-образного и наглядно – действенного характера, с

обобщением на наглядном уровне. Отсюда следует, что дифференцированный подход необходимо использовать на каждом уроке (таблица 26).

Таблица 26 – Фрагмент урока математики учителя Козкорпешевой Ж.К. 3 класс

Предмет: Математика Урок: 50	Школа: школа-лицей «Жібек жолы» город Шу	
Дата:	ФИО учителя: Козкорпешева Ж К	
Класс: 3	Количество присутствующих: 24	Количество отсутствующих: 0
Раздел (сквозная тема):	Раздел 2А. Доли	
Тема урока:	Решение задач на зависимость между величинами. Время делать покупки	
Цели обучения, которым посвящен урок:	3.5.1.3 анализировать и решать задачи на нахождение доли числа и величины; составлять и решать обратные задачи. 3.5.1.4 анализировать и решать задачи на зависимость между величинами; на пропорциональное деление.	
Развитие навыков:	5.1 Задачи и математическая модель	
Предполагаемый результат:	Все учащиеся смогут: находить часть величины и величину по ее части: половину, четвертую, третью, десятую часть. Большинство учащихся смогут: анализировать и решать задачи на нахождение доли числа и величины, <i>на зависимость между величинами;</i> ; составлять и решать обратные задачи Некоторые учащиеся смогут: <i>Составлять и анализировать задачи на зависимость между величинами;</i> на нахождение неизвестного члена пропорции.	
Языковая цель	Учащиеся могут: объяснять, как найти часть числа и число по его части, величины, взаимосвязанные величины. Предметная лексика и терминология: Дробь, числитель, знаменатель, взаимосвязанные величины. Серия полезных фраз для диалога/письма <i>Обсуждение:</i> <i>Вспомните, что такое цена, количество, стоимость.</i> <i>Как связаны эти величины друг с другом?</i> <i>Как найти цену, количество, стоимость?</i>	
	<i>Письмо:</i> Запись решения задач.	
Материал прошедших уроков:	Понятие доли и дроби. Понятие цены, количества, стоимости.	
Ход урока:		
Этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы

Таблица 26 – продолжение

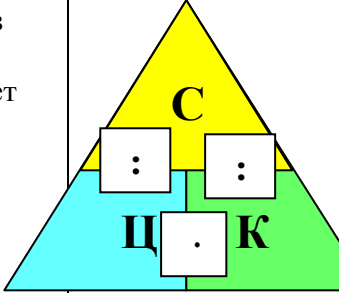
<p>Начало урока</p>	<p>Психологический настрой и актуализация знаний. Акт С целью обеспечения нормальной внешней обстановки для работы и психологической подготовки учащихся к общению на учебном занятии проводится игра «Молекулы» Описание игры: ученики выбирают карточку и прочитывают информацию на карточках(на них одно слово из следующих «Цена», «Количество», «Стоимость», «Длина», «Ширина», «Площадь», «Множитель», «Множитель», «Произведение», «Скорость», «Время», «Расстояние»). Учитель произносит «Молекулы начинают движение!» и дети начинают движение. В процессе движения они делятся информацией , могут обговорить, даже запланировать линию поведения и ждут сигнала. После сигнала «Группируйся» они должны объединиться в группы, в данном случае, из трех человек согласно связи величин друг с другом. Элементы педагогического сопровождения, позволяющие ученикам разного уровня обученности функционировать в благоприятном для них режиме: а/ ситуация игры расслабляет, музыка поднимает настроение. б/ включается процесс «вспоминания». Опорные слова на карточках и цель «сгруппироваться» нацелят мыслительный процесс на нахождение связи между словами. в/ Прогнозов будет много и дети в процессе игры получают возможность совместного обсуждения правильности или ошибочности группировки. г/ Если «молекула-ребенок» неправильно «прицепился» к другим, ему обязательно дадут обратную связь и он продолжит попытки «прицепиться» правильно ещё и ещё. И каждый раз кто-то из играющих одноклассников, правильно определивший закономерность, обязательно делает попытку «сопровождения» заблудившейся «молекулы».</p>	<p>Карточки</p>
<p>Середина урока</p> <p>30-36 мин</p>	<p>Постановка цели (проблемная ситуация) Обсуждение и решение проблемы «Сколько платить?» «Магазин» - Ролевая игра. Мама, папа и ребенок в магазине делают покупки. Цель: проиграть процесс оплаты за продукты. Выявить связь: если «цену» умножить на «количество» узнаешь «стоимость» Образовательные задачи этапа.</p>	<p>Купюры, монеты Пустые упаковки от продуктов</p>

Таблица 26 – продолжение

	<p>Решение учебных задач Работа в группах. Решение задач на взаимосвязанные величины Провожу работу по таблице. <i>Очень важно в этот момент связать в сознании детей с особыми образовательными потребностями образ таких задач с таблицей . Я стремлюсь создать у детей ассоциации: три величины - три столбца,</i> <i>Первый столбик «цена», второй «количество», третий «стоимость» - это ассоциируется с тремя компонентами действия умножения «Множитель», «множитель» и «значение произведения». Отсюда и связи, которые создают образ</i></p> <p>– Какие величины встретились? – Что известно в задаче? – Что нужно узнать? – Чтобы узнать стоимость , что нужно знать? Цену и количество . – Можно ли сразу решить задачу? С этого момента дети работают индивидуально.</p> <p>Прием «Единомышленники» Описание. Ученик, первый решивший задачу, выходит в центр класса. Второй подходит к нему и начинается процесс анализа, обсуждения правильности выполнения.</p>	
--	--	--

Таблица 26 – продолжение

	разъединяют первую пару и обсуждение продолжается. В итоге каждый следующий ученик обсудит свое решение с тремя другими и по мере нахождения неточностей возвращается на место и улучшает свою работу.	
Конец урока	<p>Рефлексия. Составление вопросов по кубикам. Ученики с более высоким уровнем обученности и развития получают «сократовский кубик» требующий умения задавать такие вопросы как «Что будет , если....?» Как вы относитесь к?, Ученики с особыми образовательными потребностями составят закрытые вопросы по кубику Блума / ведь у них есть возможность выбора вопросов "Кто....?" "Что....?" "Какой....?" и вверх по уровням мыслительной</p> <p><i>Для них важнее то, что они могут задавать вопросы. И не так важно, какие именно . Придет время и они смогут играть и с "сократовским кубиком" а также задавать вопросы с верхних уровней кубика Блума</i></p>	разъединяют первую пару и обсуждение продолжается. В итоге каждый следующий ученик обсудит свое решение с тремя другими и по мере нахождения неточностей возвращается на место и улучшает свою работу.

Далее представлен краткосрочный план из опыта работы учителя начальных классов ОСШ №27 г. Караганды Гордеевой С.Н. В ее классе обучаются трое детей с задержкой психического развития. К каждому из них учитель подбирает индивидуальный подход. Включает их в работу в группе, отдавая предпочтение им как лидерам группы. Помогает при составлении постера (таблица 27).

Таблица 27 – Краткосрочный план по предмету Познание мира, 1 класс

Сквозная тема: <i>Мир вокруг нас</i>	
Школа: КГУ «ОСШ №27»	
Дата:	ФИО учителя: Гордеева С.Н.
Класс: 1	Количество присутствующих: отсутствующих:
Тема урока:	Город и село
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу):	
1.1.3.1 называть свой адрес и описывать географическое положение своего населенного пункта 1.1.3.2 описывать главную улицу, здания и достопримечательности своего населенного пункта	

Таблица 27 – продолжение

Цели урока:	Рассмотреть и сравнить жизнь людей в городе и на селе, выделить признаки отличия города и села.	
Критерии успеха	Данный урок формирует представления учеников о жизни людей в городе и селе. Через работу с иллюстрацией они научатся выявлять особенности города и села, определять их основные различия. Главная идея урока — воспитание любви к своему родному краю. Через описание учащимися достопримечательностей родного края данный урок развивает навыки связной монологической и диалогической речи. Активизируется словарный запас.	
Привитие ценностей	Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость; образование в течение всей жизни.	
Межпредметные связи	Естествознание. Провести беседу о том, какие профессии встречаются в городе и сельской местности, какая сфера обслуживания и как продукты питания попадают в город за счет села. Ученики могут рассказать, опираясь на жизненные ситуации. Обучение грамоте. Предложить учащимся, читая слова сопоставлять их с видами города и села, грамотно составляя предложения.	
Навыки использования ИКТ	На данном уроке учащиеся не используют ИКТ.	
Ход урока		
Этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы
Начало урока	<p>Кто ходит в школу по утрам, тот поступает (мудро) Тарам, тарам, тарам, тарам, на то оно и (утро). Прозвенел уже (звонок) Начинается (урок) А зачем звенит звонок? (Всех зовет он на урок). (Учитель на уроке будет знания давать) (Чтобы в жизни мы могли их смело применять.) - Давайте улыбнемся друг другу. Я рада вновь увидеть ваши лица, ваши улыбки и думаю, что урок принесет нам всем радость общения друг с другом. Вы многое узнаете и многому научитесь. Пожелаем друг другу успехов в учении. - А начнем урок с загадок. Заводы, фабрики стоят, И магазинов много, И люди разные снуют, Так это же ведь ... Ответ: Город Вместо фабрик и заводов, Фермы и поля, подворья, Избы, пашни, огороды, Это всё на, что похоже?</p>	

Таблица 27 – продолжение

	<p>Ответ: Деревня.</p> <p>Ребята, наверное, вы догадались какая тема сегодня на уроке познания мира? Конечно: Город и село.</p> <p>Предлагаю посмотреть ролик про город Караганду и село.</p> <p>Обзорная беседа по вопросам:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Как вы определили где город и где село? (Численность населения) - Как называют городских жителей?(Горожане) - Как называют сельских жителей? (Сельчане) - В чем главное различие села от города? (Природа, свежий воздух и здоровое питание) - В каких домах живут горожане, а какие дома у сельчан? (У горожан многоэтажные кирпичные, у сельчан как правило одноэтажные, двухэтажные деревянные) - Как называют очень высокие дома? (Небоскребы) - Как вы думаете, образ жизни горожанина и сельского труженика одинаков, или различен? (Конечно различен) - Чем занимаются люди в городе, где работают? (На фабриках, заводах, крупных предприятиях) - Чем занимаются люди, живущие в селе? (Выращиванием растений, разведением домашних животных) - Какие любимые развлечения есть у городской детворы? (Аттракционы, цирк, кинотеатры, спортивные площадки) - А какие любимые развлечения у детей из сельской местности? (рыбалка, речка, лес, грибы, ягоды) - Какие вы знаете города в Казахстане? (Нур-Султан, Алматы, Костанай, Павлодар, Семей.) <p>Вот такая беседа нам поможет составить постер «Город и село»</p> <p>Постер – художественно оформленный плакат, используемый для рекламы.</p> <p>Правила работы в группах:</p> <p>Чтобы работа была интересной, захватывающей, с результатом, надо выполнять правила работы в группах:</p> <p>Работать будем в группах.</p> <p>Команда – это значит вместе,</p> <p>Команда – все за одного.</p> <p>Здесь всё по совести и чести,</p> <p>Здесь не обидят никого.</p>	
--	---	--

Таблица 27 – продолжение

	<p>Команда нас объединяет Не испугаемся преград, Здесь каждый свое дело знает, Работает на результат. А если возникают споры, Они решаются тотчас, И никакие разговоры Не отвлекут от дела нас. В своей команде нам уютно Мы оказались в ней не вдруг, Когда кому-то станет трудно, Свое плечо подставит друг. Девиз сегодняшнего урока: «Вместе не трудно, вместе не тесно, вместе легко и всегда интересно!»</p>	
<p>Критерии успеха</p>	<p><i>Учащиеся ответили на все вопросы</i></p>	
<p>Середина урока</p>	<p>Предложить работу в группах: Учащиеся в группах выполняют задания «Город или село». Перемешать и раздать учащимся картинки и разрезанные на бумаге слова, которые относятся к городу и селу. Составить постер «Город» и «Село».</p> <p>1 группа: Дома в городе и на селе (слова: горожане, сельчане, многоэтажные, одноэтажные, частный сектор, деревянные дома, небоскребы) (работа с уч-ся с ооп)</p> <p>2 группа: Дороги и транспорт в городе и на селе (проселочная, асфальтированная, автобус, поезд, самолет, такси, лошадь с телегой, велосипед).</p> <p>3 Группа: Профессии города и села(ветеринар, лекарь-сельский врач, сельский учитель, банкир, архитектор, продавец, птичница, доярка, строитель, хлебороб).</p> <p>4 группа: Сфера обслуживания города и села(магазин, больница, поликлиника, парикмахерская, салон красоты, полиция, универмаг, супермаркет, ресторан, кафе, дом быта).</p> <p>5 группа: Развлечения в городе и в деревне(театр, зоопарк, парки с аттракционами, цирк, кинотеатр, рыбалка, речка, лес, грибы и ягоды) (работа с уч-ся с ООП).</p> <p>6 Группа: Проект «Город Караганда» Каждая группа, закончив работу вывешивает постеры на доску соответственно городу и селу. Учитель оценивает и ставит смайлик. После такой интересной работы надо немного отдохнуть.</p>	<p>Учебник: Город и село, с. 40-41. Рабочая тетрадь: Найди ошибку, рабочий лист 23, с. 25. Памятные места, рабочий лист 24, с. 26. Руководство для учителя: Достопримечательности Казахстана, с. 94-95.</p>

Таблица 27 – продолжение

<p>Закреплен ие материала</p>	<p>Релаксация (Аудиозаписи «Шум города», «Утро в деревне», «Петушиное пение», «Шаги по тротуару», «Мычание коровы»)</p> <p>Сейчас вы закроете глаза и будете очень внимательно прислушиваться ко всем звукам, которые вас окружают, благодаря этим звукам мы будем с вами путешествовать в разные места. Ваша задача догадаться, куда вы попали, что вас окружает, где можно услышать такие звуки. Для этого нам нужно, чтобы в классе была полная тишина, и вы должны быть очень внимательными! Если вы догадались, то выкрикивать не нужно, надо тихо поднять руку, и я обязательно спрошу. Вы готовы?</p> <p>Игра «Куда поехать жить?» Жители села. Жители города Семья Ивановых</p> <p>Назначение ответственных в группе: мэр города, сельский голова, отец семейства</p> <p>- Это «семья Ивановых». Она решила поселиться на новом месте, только они никак не могут решить, где поселиться: в городе или в селе. Наша задача убедить их, что ваш город или село – самое лучшее место жительства.</p> <p>- Убеждать семью о месте жительства мы будем по следующему плану:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дома 2. Дороги 3. Труд людей 4. Транспорт 5. Общественные культурные места 6. Природа 7. Воздух 8. Экология <p>- Распределите вопросы кто, на какие будет отвечать. Сначала высказываются жители города, затем жители села. Ответы начинайте со слов: - У нас в городе... - У нас в селе...</p> <p>(Семья Ивановых выходит к доске и рассказывает, какая группа им показалась убедительнее.)</p>	<p>Ресурсы: Мультимедиапроектор, компьютер, флипчарт, иллюстрации города и сельской местности, презентация по теме данного урока, карточки со словами "город", "село", "городской житель", "сельский житель", фотографии центральной улицы "города или села, в котором живут учащиеся. Интернет-ресурсы: http://www.akorda.kz</p>
--	--	---

Таблица 27 – продолжение

<p>Критерии успеха</p>	<p>Выиграет та группа, которая правильно и убедительнее рассказала, что лучше город или село.</p>	
<p>Конец урока</p>	<p>Развитие языковых компетенций Учитывая происходящее на уроке дети разделились на две команды: кто хотел бы жить в селе, а кто хотел бы жить в городе. Соответственно приклеили стикеры по своему желанию и убедительно доказали свое желание жить в той или иной местности. Учитель: – Жить одинаково хорошо как в городе, так и в селе. Везде есть свои плюсы и минусы. Из села люди стремятся в город, чтобы найти работу на крупных предприятиях. А жители города постепенно приобретают жилье в селах, чтобы дышать свежим воздухом и отдыхать от суеты и большого количества людей в городе.</p>	
<p>Критерии успеха</p>	<p><i>Учащиеся правильно ответили на все вопросы</i></p>	
<p><u>Дифференциация</u> Больше поддержки планирую оказать учащимся с особыми образовательными потребностями : А, Б и С. Включаю их в работу в группе, отдавая предпочтение как лидерам группы. Составлены постера.</p>	<p><u>Оценивание</u> Как Вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися? Каждая группа, закончив работу вывешивает постеры на доску, соответственно городу и селу. Учитель оценивает и ставит смайлик.</p> <div data-bbox="373 1200 1050 1350" data-label="Image"> </div> <p>Учитывая происходящее на уроке дети разделились на две команды: кто хотел бы жить в селе, а кто хотел бы жить в городе. Соответственно приклеили стикеры по своему желанию(подписав свои имена) и убедительно доказали свое желание жить в той или иной местности. Учащиеся узнали: - О достопримечательностях своего родного края в качестве города и села. - Усвоили понятия «город» и «село». Научились сравнивать и выделять главные признаки различия между городом и селом. - Научились систематизировать представления о жизни города и села.</p>	<p><u>Здоровье и соблюдение техники безопасности</u> <u>Релаксация</u> (Аудиозаписи «Шум города», «Утро в деревне», «Петушиное пение», «Шаги по тротуару», «Мычание коровы») Сейчас вы закроете глаза и будете очень внимательно прислушиваться ко всем звукам, которые вас окружают, благодаря этим звукам мы будем с вами путешествовать в разные места.</p>

Таблица 27 – продолжение

<p>3 Группа: Профессии города и села(ветеринар, лекарь-сельский врач, сельский учитель, банкир, архитектор, продавец, птичница, доярка, строитель, хлебороб). Выполняя задания, они комментируют его перед учителем и классом. Способные уч-ся выполняют более сложные задания, опираясь на грамотность высказывания ответов. Такие уч-ся участвуют в игре «Куда поехать жить?»</p>		<p>Ваша задача догадаться, куда вы попали, что вас окружает, где можно услышать такие звуки. Для этого нам нужно, чтобы в классе была полная тишина, и вы должны быть очень внимательными! Если вы догадались, то выкрикивать не нужно, надо тихо поднять руку, и я обязательно спрошу. Вы готовы?</p>
--	--	--

Если обратить внимание на Таксономию Блума, то у многих возникает вопрос: почему Б. Блум использовал для своей системы именно пирамиду? Пирамида может визуально представить первый уровень, который доступен для широкой аудитории, а верхний уровень осваивают немногие.

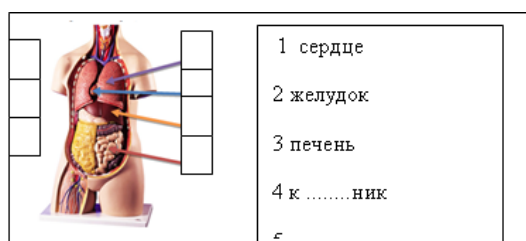
Таксономия Блума представляет шесть уровней мыслительных навыков: знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценивание. Три первых уровня: знание, понимание, применение – это фундамент, который должны усвоить абсолютно все. Дети, обучающиеся в инклюзивной среде, обязательно должны самостоятельно показать свои обретенные навыки наравне с другими детьми. Далее каждый может перейти на уровень выше по этой пирамиде. Уровень анализа и синтеза должны достичь большинство обучающихся. Наивысший уровень мыслительных навыков - оценивание - это уровень высокого порядка.

В обновлённой системе образования актуальным является критериальное оценивание. Объективная система оценивания формирует у обучающихся навык оценивания своих реальных возможностей. При этом важна роль педагога, который должен создать такие условия, чтобы ребёнок мог

конкурировать с другими детьми. Так, дети с особыми образовательными потребностями готовят себя к жизни. А мы: школа, общество, государство должны им в этом помочь.

Представленная ниже структура суммативного оценивания адаптирована к индивидуальным особенностям и образовательным потребностям учеников 3 класса школы-лицея «Жібек жолы» с целью обеспечения равных образовательных возможностей для всех обучающихся данного класса. Учитель Козкорпешева Ж.К. обеспечивает педагогическое сопровождение, т.е. поддержку обучающихся в процессе критериального оценивания учебных достижений обучающихся с особыми образовательными потребностями. В условиях данного класса обучаются дети, требующие поддержки на краткосрочной основе. Они испытывают незначительные и временные трудности в обучении.

Для оценивания учебных достижений обучающегося учитель использует устанавливаемые по доступным и понятным для всех показателям, описанным в деятельностной форме критерии, а также проводит выстраивание дескрипторов с использованием глаголов для пошагового описания собственной учебной деятельности ребенка. При составлении суммативных работ в процессе оценивания учитель использует задания разных уровней и типов, адаптированных к возможностям детей, но обязательно соответствующих учебным целям. Выбор таких заданий определяется возможностями ученика в его собственной «зоне ближайшего развития». Всегда есть возможность изменить форму, способы, подходы к выполнению заданий. Если у ученика А письменные формы выполнения заданий в суммативных работах вызывают затруднения и даже страх, то учитель вместо «Запиши», какие органы участвуют в переваривании пищи, планирует задание типа «Определи внутренние органы на макете, обозначая их соответствующей нумерацией. Или: «Помоги Незнайке правильно обозначить внутренние органы человека. Приклей правильно стикеры. У ученика А процесс расстановки цифр или приклеивание стикеров не вызывает отрицательных реакций.

Учитель: «Цель обучения 3.2.3.1 «*Определять расположение внутренних органов человека*» достигнута и критерий оценивания: *обучающийся обозначает на иллюстрации внутренние органы человека - выполняется.*

Задание «Если сможешь, определи другие внутренние органы на макете и обозначь нумерацию» ненавязчиво мотивирует Ученика А на запись названия органа. И это будет его успехом!

Кроме того, скрытые части слова сподвигнут его на более сложные интеллектуальные намерения и, возможно, на действия и он попытается определить их. Согласно дескрипторам, в этом задании требуется определить не менее трех органов и определение дополнительных органов дает возможность учащимся с более высокими образовательными потребностями реализовать их.

Выводы учителя: на основе одного и того же задания, изменяя педагогические подходы к его выполнению, можно обеспечить образовательные потребности каждого ученика в классе или хотя бы учащихся в составе отдельных фокус- групп.

При реализации критериального оценивания, в процессе составления суммативных и формативных работ, приходишь к заключению: обновленное содержание образования дает неисчерпаемые возможности учителю для создания инклюзивной образовательной среды».

Далее учитель представил спецификацию суммативного оценивания за 1 четверть, которая описывает содержание и процедуру проведения суммативного оценивания за четверть по предмету «Естествознание» в 3 классе.

1. *Цель суммативного оценивания за четверть.* Суммативное оценивание направлено на проверку достижения обучающимися целей обучения и выявление их уровня знаний, умений и навыков, приобретенных в течение четверти в рамках обновления содержания среднего образования.

2. *Документ, определяющий содержание суммативного оценивания за четверть.* Учебная программа по предмету «Естествознание» (в рамках обновления содержания среднего образования) (таблица 28).

3. *Обзор суммативного оценивания за 1 четверть*

3.1 *Продолжительность: 40 минут*

Количество баллов: 16

3.2. *Структура суммативного оценивания*

В суммативном оценивании за 1 четверть используются различные типы заданий: вопросы с множественным выбором ответа, вопросы, требующие краткого/развернутого ответа.

В вопросах с множественным выбором ответов обучающийся выбирает правильный ответ из предложенных вариантов ответов.

В вопросах, требующих краткого ответа, обучающийся записывает ответ в виде слова или короткого предложения.

В вопросах, требующих развернутого ответа, обучающийся показывает всю последовательность действий в решении заданий для получения максимального балла.

Задание может содержать несколько структурных частей / вопросов

Таблица 28 – Структура суммативного оценивания по естествознанию за 1 четверть согласно «Методическим рекомендациям по суммативному оцениванию». Естествознание. 3 класс

	Раздел	Подраздел	Цель обучения	Описание/тип заданий	Количество заданий	Общий балл
1	Раздел 2 Живая природа	2.1 Растения	3.2.1.1 Объяснять выделение кислорода растениями в процессе фотосинтеза..	Обучающийся выполняет задание закрытого типа с множественным выбором ответа	1	1
			3.2.1.2 Объяснять, способы приспособления растений к различным условиям окружающей среды (тепло, свет и влага)		1	2
			3.2.1.5 Определять роль Красной книги в сохранении редких и исчезающих растений	Обучающийся выполняет задание открытого типа с развернутым ответом.	1	3
			3.2.1.4 Объяснять влияние человеческой деятельности на многообразие растений	Обучающийся выполняет задание открытого типа с кратким выбором ответа.	1	3
		2.2 Животные	3.2.2.1 Классифицировать животных на позвоночные и беспозвоночные	Обучающийся выполняет задание закрытого типа с множественным выбором ответа	1	4
			3.2.2.4 Исследовать взаимосвязь между растениями и животными		1	3
Всего баллов						16

Для сравнения учитель представила спецификацию суммативного оценивания по предмету «Естествознание» за 3 класс, адаптированную к особым потребностям обучающихся.

Таблица 28 – продолжение

Раздел	Подраздел	Цель обучения	Описание/тип заданий	Дополнительная информация Дифференциация	Количество заданий	Общий балл
Раздел 2 Живая природа	2.1 Растения	3.2.1.1 Объяснять выделение кислорода растениями в процессе фотосинтеза..	Обучающийся выполняет задание закрытого типа с множественным выбором ответа		1	1
		3.2.1.2 Объяснять, способы приспособления растений к различным условиям окружающей среды (тепло, свет и влага)			1	2
		3.2.1.5 Определять роль Красной книги в сохранении редких и исчезающих растений	Обучающийся выполняет задание открытого типа с развернутым ответом.		1	3
		3.2.1.4 Объяснять влияние человеческой деятельности на многообразие растений	Обучающийся выполняет задание открытого типа с кратким выбором ответа.		1	3
		3.2.2.1 Классифицировать животных на позвоночные и беспозвоночные		Подход № 1 <i>«Выбери верное утверждение».</i> <i>Действие учка:</i>		

Таблица 28 – продолжение

1	2.2 Животные		<p>обозначить знаком «+» Стратегия «Да», «нет»</p>	1	4
			<p>Подход № 2 «Заполни таблицу» Действие учка: Вырезать, можно обрвать нужное изображение животного и вклеить в таблицу. Игра «Кто, где живет?»</p>		
		3.2.2.4 Исследовать взаимосвязь между растениями и животными	<p>Подход № 3 Создай «Коллаж» Действие учка: Вырезать, можно обрвать нужные изображения животных и создать целостное изображение. Арт- задание</p>	1	3
Всего баллов					16

Суммативное оценивание по естествознанию за раздел «Вещества и их свойства. Воздух» 3 класса школы-лицея «Жібек жолы» г. Шу.

Цель обучения 3.3.1.1 Классифицировать вещества по происхождению и агрегатному состоянию;

3.3.2.1 Описывать состав воздуха;

3.3.3.6 Объяснять важность воды для жизни

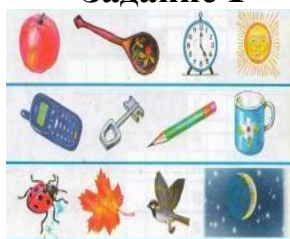
Критерий оценивания: Обучающийся:

- Группирует вещества по происхождению и агрегатному состоянию;
- Определяет состав воздуха;

- Описывает важность значения воды для жизнедеятельности человека.
- Уровень мыслительных навыков** Знание и понимание Применение
Время 15 минут

I уровень

Задание 1

Закрасьте кружок зеленым цветом, если в ряду изображены только естественные тела

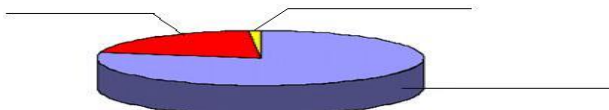
Закрасьте кружок синим, если в ряду изображены только искусственные тела.

Объясните свой выбор

Задание 2 Какие газы входят в состав воздуха?

Запиши их названия.

Задание 3 Какое значения имеет вода для жизни человека? Приведи 1 пример.

Критерий оценивания	№	Дескриптор	Балл		
		Обучающийся			
Группирует вещества по происхождению и агрегатному состоянию	1	приводит пример естественных тел	1		
		приводит пример искусственных тел;	1		
		определяет 3 состояния веществ;	1		
Определяет состав воздуха	2	определяет состав воздуха			
		- 1 элемент;	1		
		- 2 элемент;	1		
		- 3 элемент;	1		
Определяет важность значения воды для жизни человека	3	3 приводит пример о важности значения воды	1		
Всего баллов			7		
Соответствует уровню		%	%	%	%
Прогнозируемая оценка					

Обратная связь:

Молодец! Ты умеешь:

- 1) Группировать вещества по происхождению
- 2) Группировать вещества по агрегатному состоянию
- 3) Определять состав воздуха
- 4) Определять важность значения воды для жизни человека

Тебе нужно научиться:

- 1) приводить примеры естественных тел;
- 2) приводить примеры искусственных тел;
- 3) определять 3 агрегатных состояния веществ /твердое, жидкое газообразное/;
- 4) Определять состав воздуха /азот, кислород, углекислый газ/ /аргон, /
- 5) приводить примеры о важности значения воды.

Учитель - Карпухина Наталья Игоревна (Аманкарагайская СШ им. Н. Островского, Костанайская обл).

Задания суммативного оценивания по познанию мира за 4 четверть

ФИ обучающегося _____

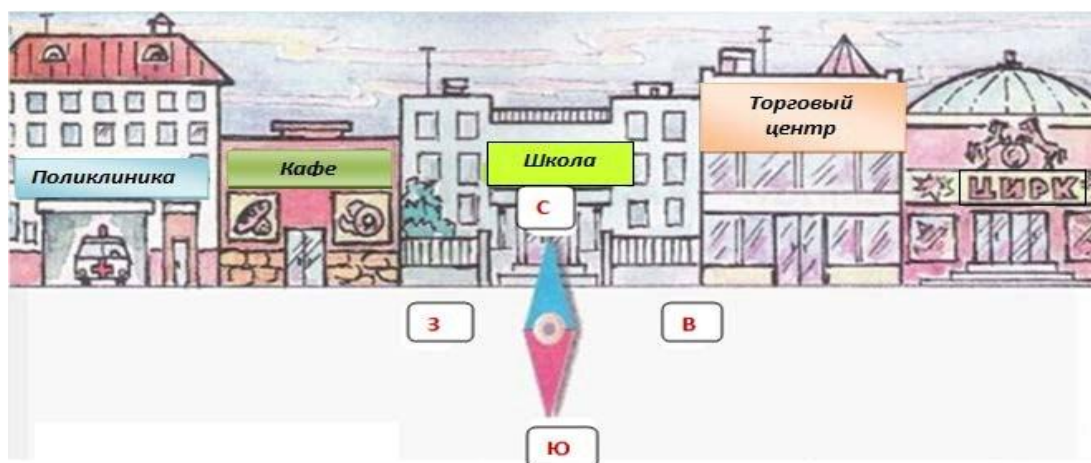
Варианты 1 и 2 – основные, 3 вариант для детей с ООП (для сравнения)

Вариант 1

1. С помощью какого прибора можно определить стороны горизонта.

- A) термометр
- B) секундомер
- C) часы
- D) компас

2. Посмотри внимательно на рисунок и ответь на вопросы.

1) Какие объекты расположены на западной стороне школы?

Запиши. _____

2) Какие объекты расположены на восточной стороне школы?

Запиши. _____

3) Верны ли утверждения? Заполни таблицу.

Верно ли, что ...	Да / Нет
1) гололёд, многоснежье, засуха опасны для животных.	
2) солнце необходимо для жизни человека, животных и растений.	

4) Найди соответствия. Соотнеси.

Неблагоприятные явления природы

Землетрясение

Загрязнение окружающей среды

Стихийные бедствия

Наводнение

[3]

5) Как влияют реки на жизнь людей? Приведи примеры.

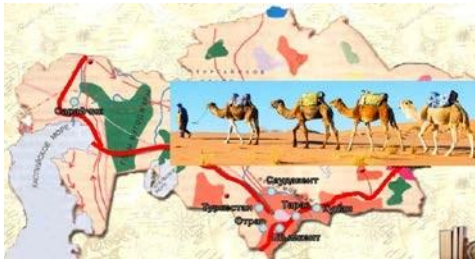
	Положительное влияние рек	Отрицательное влияние рек
		

6. Напиши, какие места для туризма изображены на картинках

1 _____ 2 _____ 3 _____

7. Соедини картинки с названиями.

Великий Шёлковый путь

Мавзолей Ходжи Ахмета Яссави

Схема выставления баллов

№	Ответ	Балл	Дополнительные рекомендации						
1	D)	1							
2	1) кафе, поликлиника.	1							
	2) торговый центр, цирк.	1							
3	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Верно ли, что ...</th> <th>Да / Нет</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1) гололёд, многоснежье, засуха опасны для животных.</td> <td>Да</td> </tr> <tr> <td>2) солнце необходимо для жизни человека, животных и растений.</td> <td>Да</td> </tr> </tbody> </table>	Верно ли, что ...	Да / Нет	1) гололёд, многоснежье, засуха опасны для животных.	Да	2) солнце необходимо для жизни человека, животных и растений.	Да	2	1 балл за каждый верный ответ.
Верно ли, что ...	Да / Нет								
1) гололёд, многоснежье, засуха опасны для животных.	Да								
2) солнце необходимо для жизни человека, животных и растений.	Да								
4		3	1 балл за каждый верный ответ.						
5	Вода из рек идет на полив полей. Люди в реке ловят рыбу, отдыхают, купаются, катаются на лодках и катамаранах. / Если бы не было рек, то всё бы высохло и не было бы урожая.	1	Принимаются альтернативные варианты ответов, соответствующие заданию.						
	Весной, когда наступает таяние снега и ледников, наступает наводнение, которые приводят к быстрому затоплению городов, деревень. Гибнут люди, животные, разрушаются или повреждаются жилые дома, заводы, дороги, мосты, гибнет урожай.	1							
6	Медеу / каток Медеу	1	Ошибки в словах не учитываются при выставлении баллов.						
	Тамгалы / Петроглифы Тамгалы	1							
	Бурабай / озеро Бурабай / курорт Бурабай	1							
7	 <table border="1"> <tr> <td>Великий Шёлковый путь</td> <td>Мавзолей Ходжи Ахмета Яссави</td> </tr> </table> 	Великий Шёлковый путь	Мавзолей Ходжи Ахмета Яссави	2	1 балл за каждый верный ответ.				
Великий Шёлковый путь	Мавзолей Ходжи Ахмета Яссави								
Всего баллов		15							

**Задания суммативного оценивания по русскому языку
за 4 четверть**

ФИ обучающегося _____

Варианты 1 и 2 – основные, 3 вариант для детей с ООП (для сравнения)

Вариант 1.

Слушание и говорение

1. Прослушай заголовок и опорные слова текста.

Определи тему и основную мысль текста. Расскажи, о чём может идти речь в таком тексте.

Весна.

Опорные слова: пришла, светит ярко, стал длиннее, тает, бегут, набухли, прилетают. [3]

2. Составь рассказ о том, как наступает весна в наших краях. Используй опорные слова. [2]

Чтение

3. Прочитай два текста. Выполни задания.

1) Определи тему, основную мысль и ключевые слова. Запиши в таблицу.

Текст 1.

На высоком дереве пристроился дятел. Какой он красивый! Головка и спинка тёмные, на небольших крыльях беленькие пятнышки и полоски. Он весь пёстрый! На голове у него красная шапочка. У дятла сильный острый клюв, которым достаёт из-под коры вредных насекомых. При лазании дятел упирается жёстким хвостом в кору дерева.

Текст 2.

Видел дятла: летел с шишкой в клюве. Он сел на березу, где у него была мастерская по шелушению шишек. Пробежал вверх по стволу. Вдруг видит, что в развилине ещё торчит старая шишка, а новую некуда девать. И горе, какое! Нечем сбросить старую шишку: клюв-то занят. Тогда дятел зажал новую шишку между грудью и деревом, освободил клюв и выбросил старую шишку. Потом новую поместил в мастерскую и заработал. Такой он умный!

№	Параметры	Текст 1	Текст 2
1	Тема (запишите тему каждого текста)		
2	Основная мысль (запишите основную мысль каждого текста)		
3	Ключевые слова (запишите по 2-3 ключевых слова из каждого текста)		

2) Определи тип текстов. Соедини линией.

Текст 1

Текст-описание

Текст 2

Текст-повествование

Письмо

4. Выбери один рисунок и напиши 2-3 предложения на тему «Моё путешествие».

Схема выставления баллов

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1	Весна / Весна пришла	1	Проверка навыков слушания и говорения проходит индивидуально. Принимаются альтернативные ответы обучающихся, которые соответствуют указанной теме. В ответах дети могут использовать опорные слова.
	Как наступает весна в природе/ Что происходит в природе весной	1	
	<i>Примерные ответы обучающегося:</i> О погоде весной. О том, что набухают почки на деревьях и скоро появятся листочки.	1	
2	<i>Примерный ответ обучающегося:</i> Пришла весна. День стал длиннее. Солнце светит ярко. Тает снег. По дорогам бегут ручейки. На деревьях набухли почки. Птицы прилетают из теплых стран.	1	Составляет рассказ, соответствующий заданной теме. Принимаются альтернативные ответы детей, соответствующие теме.
		1	Использует опорные слова.
3	1)	1	Определяет тему текстов.
		1	Определяет основную мысль текстов
		2	По 1 баллу за определение

	№	Параметры	Текст 1	Текст 2		ключевых слов каждого текста. Принимаются альтернативные ответы, соответствующие теме.
	1	Тема (запишите тему каждого текста)	Дятел	Дятел		
	2	Основная мысль (запишите основную мысль каждого текста)	Описание дятла	Случай с дятлом		
	3	Ключевые слова (запишите по 2-3 ключевых слова из каждого текста)	Дятел, красивый, голова, спинка, крылышки, сильный клюв, пестрый, хвост	Дятел, шишка в клюве, шелушит, зажал, освободил, выбросил, умный		
	2) Текст 1 – Текст-описание. Текст 2 – Текст-повествование.			1		
4	Примерные ответы обучающегося: <i>Путешествовать очень интересно. Люди путешествуют в разные страны. Там можно увидеть красивые города.</i>			1	1	Содержание соответствует теме.
	<i>В путешествие можно отправляться на поезде, самолете, машине и даже пешком.</i>			1	1	Соблюдает орфографические нормы.
	<i>Я мечтаю подняться в горы, а моя сестра хочет на море.</i>			1	1	Соблюдает пунктуационные нормы
				1	1	Соблюдает нормы каллиграфии.
				1	1	Демонстрирует достаточный словарный запас на тему «Путешествие».
Всего баллов				15		

**Задания суммативного оценивания по русскому языку
за 4 четверть
Вариант 2.**

Слушание и говорение

1. Прослушай заголовок и опорные слова текста.

Определи тему и основную мысль текста. Расскажи, о чём может идти речь в таком тексте.

Птицы прилетели.

Опорные слова: пришла весна, возвращаются, поют, строят гнёзда, высидывают, скоро запищат. [3]

2. Составь рассказ о том, как наступает весна в наших краях. Используй опорные слова. [2]

Чтение

3. Прочитай два текста. Выполни задания.

1) Определи тему, основную мысль и ключевые слова. Запиши в таблицу.

Текст 1.

Мы долго шли по лесу. И вдруг, неожиданно оказались на берегу реки. Река текла широкой светло-голубой лентой. Вода в реке текла очень спокойно. Даже не заметно было её течение. Чистая гладь реки отражала, плывущие по небу, белые кучевые облака. Противоположный берег украшали кустарники с разноцветными

Текст 2.

Река Иртыш протекает по территории трёх стран: Китая, Казахстана и России. В Китае она носит название Чёрный Иртыш. Уже на территории Казахстана Иртыш впадает в озеро Зайсан. Берега реки являются хорошим местом для отдыха и рыбалки. Если вас привлекает рыбалка, то Иртыш, как нельзя лучше, подходит для

№	Параметры	Текст 1	Текст 2
1	Тема (запишите тему каждого текста)		
2	Основная мысль (запишите основную мысль каждого текста)		
3	Ключевые слова (запишите по 2-3 ключевых слова из каждого текста)		

2) Определи тип текстов. Соедини линией.

Текст 1	Текст - повествование
Текст 2	Текст - описание

Письмо

4. Выбери один рисунок и напиши 2-3 предложения на тему «Моё путешествие».

Схема выставления баллов

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1	Птицы прилетели	1	Проверка навыков слушания и говорения проходит индивидуально. Принимаются альтернативные ответы обучающихся, которые соответствуют указанной
	Как птицы возвращаются с юга	1	
	<i>Примерные ответы обучающегося:</i> О перелетных птицах, которые прилетают весной. / О животных весной. / О весенних изменениях в природе.	1	

			теме. В ответах дети могут использовать опорные слова.																	
2	<p><i>Примерный ответ обучающегося:</i> Пришла весна. День стал длиннее. Солнце светит ярко. Тает снег. По дорогам бегут ручейки. На деревьях набухли почки. Птицы прилетают из теплых стран.</p>	1	Составляет рассказ, соответствующий заданной теме. Принимаются альтернативные ответы детей, соответствующие теме.																	
		1	Использует опорные слова.																	
3	1)		1	Определяет тему текстов.																
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Параметры</th> <th>Текст 1</th> <th>Текст 2</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Тема (запишите тему каждого текста)</td> <td>Река</td> <td>Река Иртыш</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Основная мысль (запишите основную мысль каждого текста)</td> <td>Описание реки</td> <td>Рассказ о реке Иртыш</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Ключевые слова (запишите по 4-5 ключевых слов из каждого текста)</td> <td>широкая, светло-голубая вода, чистая, белые облака, противоположный берег</td> <td>течёт, территория, при страны, впадает в озеро, для отдыха и рыбалки</td> </tr> </tbody> </table>	№	Параметры	Текст 1	Текст 2	1	Тема (запишите тему каждого текста)	Река	Река Иртыш	2	Основная мысль (запишите основную мысль каждого текста)	Описание реки	Рассказ о реке Иртыш	3	Ключевые слова (запишите по 4-5 ключевых слов из каждого текста)	широкая, светло-голубая вода, чистая, белые облака, противоположный берег	течёт, территория, при страны, впадает в озеро, для отдыха и рыбалки	1	1	Определяет основную мысль текстов
	№	Параметры	Текст 1	Текст 2																
	1	Тема (запишите тему каждого текста)	Река	Река Иртыш																
2	Основная мысль (запишите основную мысль каждого текста)	Описание реки	Рассказ о реке Иртыш																	
3	Ключевые слова (запишите по 4-5 ключевых слов из каждого текста)	широкая, светло-голубая вода, чистая, белые облака, противоположный берег	течёт, территория, при страны, впадает в озеро, для отдыха и рыбалки																	
		2	2	По 1 баллу за определение ключевых слов каждого текста. Принимаются альтернативные ответы, соответствующие теме.																
	2) Текст 1 – Текст-описание. Текст 2 – Текст-повествование.		1																	
4	<p><i>Примерные ответы обучающегося:</i></p> <p><i>Путешествовать очень интересно.</i></p> <p><i>Люди путешествуют в разные страны.</i></p> <p><i>Там можно увидеть красивые города.</i></p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p><i>В путешествие можно отправляться на поезде, самолете, машине и даже пешком.</i></p> <p><i>Я мечтаю подняться в горы,</i></p> <p><i>а моя сестра хочет на море.</i></p>	1	1	Содержание соответствует теме.																
		1	1	Соблюдает орфографические нормы.																
		1	1	Соблюдает пунктуационные нормы																
		1	1	Соблюдает нормы каллиграфии.																
		1	1	Демонстрирует достаточный словарный запас на тему «Путешествие».																
Всего баллов		15																		

Задания суммативного оценивания по русскому языку за 4 четверть

с диагнозом F -83: Трудности усвоения письма и чтения, обусловленные ОНР
 Рекомендовано ПМПК :

обучение по специальной образовательной учебной программе для детей с ЗПР или общеобразовательной учебной программе с индивидуальным подходом (снизить объем письменных заданий, диктанты предлагать в индивидуальном темпе на облегченном речевом материале: не предъявлять нормативы по технике чтения. (Согласно Закона РК «Об образовании» ст.47 п.3пп.2 – индивидуально)

Вариант 3.

Слушание и говорение

1. Прослушай заголовок и опорные слова текста.

Определи тему и основную мысль текста. Расскажи, о чём может идти речь в таком тексте.

Случай весной.

Опорные слова: Однажды весной, Саша, увидел, птенчик, выпал из гнезда, воробьяха, волновалась, помог, посадил в гнездо, радостно пела.

[3]

2. Составь рассказ о том, как наступает весна в наших краях. Используй опорные слова.

[2]

Чтение

3. Прочитай слова. Соедини с соответствующей картинкой.

ЗАЯЦ		[1]
ЁЖИК		[1]
ЛЯГУШКА		[1]

4. Прочитай предложения.

Кот поймал мышку.

[2]

Собака грызла кость.

Письмо

5. Запиши письменными буквами

А о у и э е

М н к л р б

Ва ду ши

Мама мыла Милу.

[4]

6. Запиши название животного.

[1]

Схема выставления баллов

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1	Случай с птенцом	1	Проверка навыков слушания и говорения проходит индивидуально. Принимаются альтернативные ответы обучающихся, которые соответствуют указанной теме. В ответах дети могут использовать опорные слова.
	Мальчик спас птенца, выпавшего из гнезда	1	
	<i>Примерные ответы обучающегося:</i> О том как мальчик вернул в гнездо выпавшего птенца	1	
2	<i>Примерный ответ обучающегося:</i> Пришла весна. День стал длиннее. Солнце светит ярко. Тает снег. По дорогам бегут ручейки. На деревьях набухли почки. Птицы прилетают из теплых стран.	1	Составляет рассказ, соответствующий заданной теме. Принимаются альтернативные ответы детей, соответствующие теме.
		1	Использует опорные слова.
3	1) 	1	Верно соединяет слово с первой картинкой
		1	Верно соединяет слово со второй картинкой
		1	Верно соединяет слово с третьей картинкой
	2) Кот поймал мышку.	2	Читает предложения

Собака грызла кость.			
4	А о у и э е _____	1	Записывает гласные буквы
	М и к л р б _____	1	Записывает согласные буквы
	Ва ду ши _____	1	Записывает слоги
	Мама мыла Милу. _____	1	Записывает предложение.
	Запиши название животного. _____	1	Самостоятельно записывает слово
Всего баллов		15	

Задания суммативного оценивания по литературному чтению за 4 четверть

Варианты 1 и 2 – основные, 3 вариант для детей с ООП (для сравнения)

Вариант 1

Задания

Слушание и говорение

1. Прослушай рассказ и ответь на вопросы.

Курочка

Ходила курочка с цыплятами по двору. Вдруг пошел дождь. Курочка скорей на землю присела, все перышки растопырила и заклохотала. Это значит: прячьтесь скорей. И все цыплята залезли к ней под крылышки. Кто совсем спрятался, у кого только ножки видны, у кого головка торчит, у кого глаз выглядывает. Не страшен дождь цыплятам!

(Е. Чарушин)

Ответь на вопросы

- 1) О чём прослушанный рассказ?
- 2) С кем по двору ходила курочка?
- 3) Почему курочка прятала цыплят под крылышки?
- 4) Почему дождь не страшен цыплятам? Объясни.
- 5) С каким чувством ты прочитал рассказ? [5]

Чтение

2. Прочитай выразительно текст и выполни задания.

Золотой орех

Перед большим праздником, чтобы обрадовать своих детей, отец принёс домой орехи. Самая младшая дочка Леночка, увидев среди принесённых орехов позолоченные, стала настойчиво просить, чтобы ей дали именно эти орехи.

– Орехи эти сделаны лишь для красоты, возьми другие, – сказала мать. Леночка начала плакать:

– Я не возьму чёрные орехи. Дай мне орехи с золотой скорлупой. Зёрна в них должны быть вкуснее, чем в других.

Мать дала ей орехи с позолоченной скорлупой, а остальным раздала оставшиеся.

Леночка обрадовалась и тут же принялась разбивать свои орехи. Но ни в одном из них она не нашла ядра, остались ей лишь пустые скорлупки. Сидящие рядом дети стали смеяться над ней. Тогда отец сказал:

– Это орехи не для еды, сделаны они для украшения. Я взял пустые скорлупки орехов и покрасил их золотой краской. В другой раз о вещах не суди по их наружному виду: ценность вещи заключается в её содержании.

(Ы. Алтынсарин)

Вопросы

- 1) Что ты можешь сказать о поведении младшей дочки, она была...
 - A) послушной
 - B) рассудительной
 - C) капризной
 - D) понимающей
- 2) Для чего были сделаны золотые орехи?
 - A) для еды
 - B) для продажи
 - C) для выставки
 - D) для красоты
- 3) Как ты понимаешь выражение «ценность вещи заключается в её содержании»? Подбери подходящую поговорку.
 - A) Без труда не вынешь и рыбку из пруда.
 - B) Слезам делу не поможешь.
 - C) Снаружи – красота, внутри – пустота.
 - D) Ложь человека не красит.
- 4) Чему научила эта история девочку?
 - A) выбирать вещи по их внешности
 - B) всегда поступать по-своему
 - C) прислушиваться к советам старших
 - D) выбирать самое лучшее

[4]

Письмо

3. Отметь (☐) вид транспорта, на котором ты можешь отправиться в путешествие.

4. Напиши небольшой рассказ о путешествии на летних каникулах. Используй вопросы. Запиши свой рассказ.

- 1) Куда ты поехал?
- 2) С кем ты поехал?
- 3) Какая была погода?

4) Чем ты занимался в путешествии?

5) Что тебе понравилось?

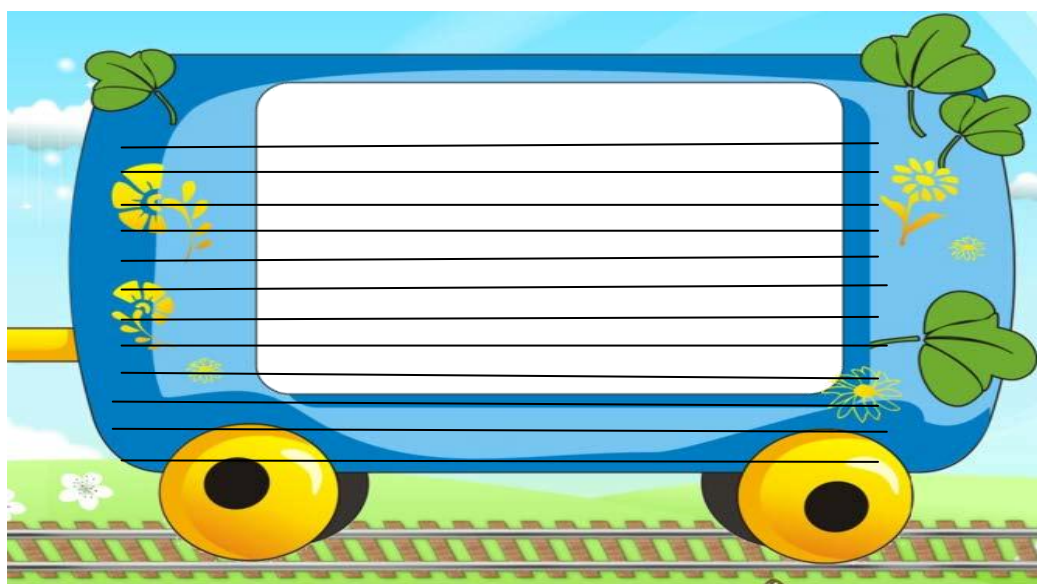

Схема выставления баллов

Вариант 1

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1	1) О курочке / О курочке и цыплятах.	1	Принимаются другие варианты ответа, соответствующие вопросу.
	2) С цыплятами / Курочка по двору ходила со своими цыплятами.	1	
	3) Чтобы цыпята не промокли под дождём.	1	
	4) Потому что они под крылышком своей мамы / Потому что они укрыты.	1	
	5) Было приятно / Мне стало спокойно от того, что курочка спрятала цыплят под крылышки. / Мне понравился рассказ.	1	
Всего баллов		5	

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
2	1) С	1	
	2) D	1	
	3) С	1	
	4) С	1	
Всего баллов		4	
№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация

3	Отмечает соответствующий вид транспорта.	1	
4	<i>Возможный ответ обучающегося:</i> На летние каникулы я ездил в Тамгалы. Это место недалеко от Алматы. Мы поехали на поезде. Было жарко. Мы посетили ущелье и увидели много наскальных рисунков. Мне понравились знаки на камнях. Они называются петроглифы.	1	Соблюдает структуру рассказа: вступительная часть;
		1	Соблюдает структуру рассказа: основная часть;
		1	Соблюдает структуру рассказа: заключительная часть;
		1	Соблюдает заданную последовательность;
		1	Демонстрирует достаточный словарный запас по теме «Путешествие».
Итого баллов		6	

**Задания суммативного оценивания по литературному чтению
за 4 четверть**

Вариант 2

Задания

Слушание и говорение

1. Прослушай рассказ и ответь на вопросы.

Ёжик.

Пошел темной ночью серый ежик по лесу гулять. Увидел красную клюквинку и наколол ее на серую иголочку. Увидел желтую лисичку и тоже наколол.

Заметил, наконец, в голубой луже голубую звезду. Тоже хотел наколоть - да ничего не вышло. Подумал ежик, подумал и накрыл ее лопушком: пусть до утра полежит.

А утром под лопушком вместо голубой звезды нашел красное солнышко. Вот еж смеялся.

(Г. Циферов.)

Ответь на вопросы

1. Где гулял ежик?
2. Что он наколол на свои колючки?
3. Что ёжик заметил в голубой луже?
4. Что сделал ежик с голубой звездочкой?
5. Во что превратилось звездочка утром?

[5]

Чтение

2. Прочитай выразительно текст и выполни задания.

Орёл и кошка.

За деревней весело играла кошка со своими котятками. Весеннее солнышко грело, и маленькая семья была очень счастлива. Вдруг, откуда ни возьмись — огромный степной орел: как молния, спустился он с вышины и схватил одного котенка. Но не успел еще орел подняться, как мать вцепилась уже в него. Хищник бросил котенка и схватился со старой кошкой. Закипела битва на смерть.

Могучие крылья, крепкий клюв, сильные лапы с длинными, кривыми когтями давали орлу большое преимущество: он рвал кожу кошки и выклевал ей один глаз. Но кошка не потеряла мужества, крепко вцепилась в орла когтями и перекусила ему правое крыло.

Теперь уже победа стала клониться на сторону кошки; но орел все еще был очень силен, а кошка уже устала; однако же она собрала свои последние силы, сделала ловкий прыжок и повалила орла на землю. В ту же минуту откусила она ему голову и, забыв свои собственные раны, принялась облизывать своего израненного котенка.

К.Д.Ушинский

Вопросы

1. В какое время года происходит действие рассказа? Выбери из предложенных вариантов и пометь «V».

- A) Летом
- B) Осенью
- C) Зимой
- D) Весной

2. С каким хищником произошла битва кошки?

- A) с тигром
- B) с орлом
- C) с волком
- D) с барсом

3. Определи качество кошки.

- A) храбрая
- B) слабая
- C) хитрая
- D) маленькая

4. Почему в битве одержало победу более слабое животное?

- A) борьба за пищу
- B) борьба за территорию
- C) сравнение силы
- D) борьба за жизнь

[4]

Письмо

3. Отметь (□) вид транспорта, на котором ты можешь отправиться в путешествие.

4. Напиши небольшой рассказ о путешествии на летних каникулах. Используй вопросы. Запиши свой рассказ.

- 1) Куда ты поехал?
- 2) С кем ты поехал?
- 3) Какая была погода?
- 4) Чем ты занимался в путешествии?
- 5) Что тебе понравилось?

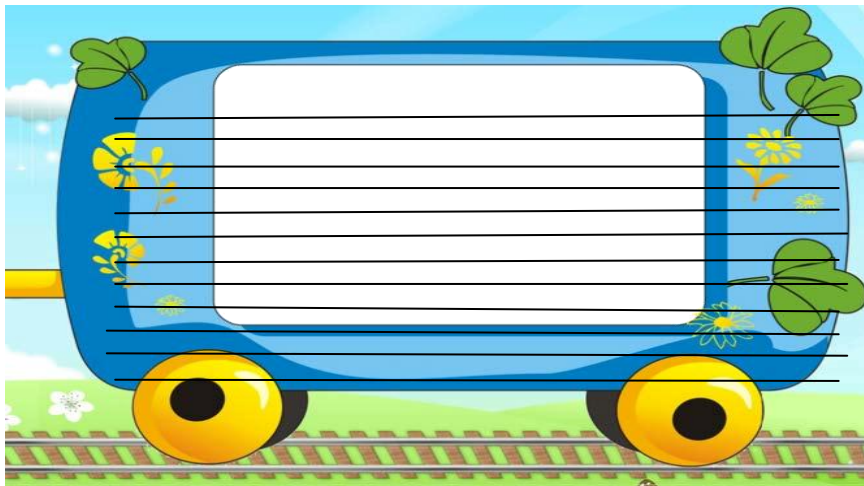

Схема выставления баллов
Вариант 2

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1	1) По лесу.	1	Принимаются другие варианты ответа, соответствующие вопросу.
	2) Красную клюквинку и желтую лисичку наколол.	1	
	3) Заметил в голубой луже голубую звезду.	1	
	4) Подумал и накрыл ее лопушком: пусть до утра полежит.	1	
	5) Вместо голубой звезды нашел красное солнышко	1	
Всего баллов		5	

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
2	1) D	1	
	2) B	1	
	3) A	1	
	4) D)	1	
Всего баллов		4	

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
3	Отмечает соответствующий вид транспорта.	1	
4	<i>Возможный ответ обучающегося:</i> На летние каникулы я ездил в Тамгалы. Это место недалеко от Алматы. Мы поехали на поезде. Было жарко. Мы посетили ущелье и увидели много наскальных рисунков. Мне понравились знаки на камнях. Они называются петроглифы.	1	Соблюдает структуру рассказа: вступительная часть;
		1	Соблюдает структуру рассказа: основная часть;
		1	Соблюдает структуру рассказа: заключительная часть;
		1	Соблюдает заданную последовательность;
		1	Демонстрирует достаточный словарный запас по теме «Путешествие».
Итого баллов		6	

Задания суммативного оценивания по литературному чтению за 4 четверть

с диагнозом F -83: Трудности усвоения письма и чтения, обусловленные ОНР

Рекомендовано ПМПК :

обучение по специальной образовательной учебной программе для детей с ЗПР или общеобразовательной учебной программе с индивидуальным подходом (снизить объем письменных заданий, диктанты предлагать в индивидуальном темпе на облегченном речевом материале: не предъявлять нормативы по технике чтения. (Согласно Закона РК «Об образовании» ст.47 п.3пп.2 – индивидуально.))

Вариант 3

Задания

Слушание и говорение

Прослушай рассказ и ответь на вопросы.

Барсуки

Светило яркое солнышко. Под сосной у реки была барсучья нора. У норы сидел барсук. Вот зверек издал слабый звук. Из темной норы стали выползать барсучата. Малыши были маленькие и жирные. Барсучата стали играть. Они перекатывались с боку на бок по сырой земле. Маленький барсучонок был самый веселый.

(И. Аксенов)

Ответь на вопросы

1. Где была барсучья нора?
2. Кто сидел у норы?
3. Кто вылез из норы на зов?
4. Какие были барсучата?
5. Какой барсучонок был самым веселым?

[5]

Чтение

Прочитай выразительно текст и устно ответь на вопросы.

Летучая мышь

Летучая мышь очень необычна. Не то зверь, не то птица. Этот зверек очень полезен. Летучая мышь поедает вредных насекомых. Днем она спит в дупле. Широкие крылья, как плащ, закрывают мышь. Настает ночь. Летучая мышь летит на охоту. Ночью птицы спят, а мыши их заменяют.

(По Ю. Дмитриеву.)

Вопросы

1. Чем необычна летучая мышь?
2. Чем полезна летучая мышь?
3. Когда она охотится?
4. Как летучая мышь проводит день?

[4]

Письмо

3. Отметь (□) вид транспорта, на котором ты можешь отправиться в путешествие.

4. Составь предложения о путешествии на летних каникулах. Запиши рассказ.

- 1) родители, Мои, меня, повезли, путешествие, в
- 2) большой, Мы, посетили, город
- 3) родителями, С, по, гуляли, мы, большому, парку
- 4) катался, Я, на, каруселях, разных
- 5) мы, Затем, домой, отправились

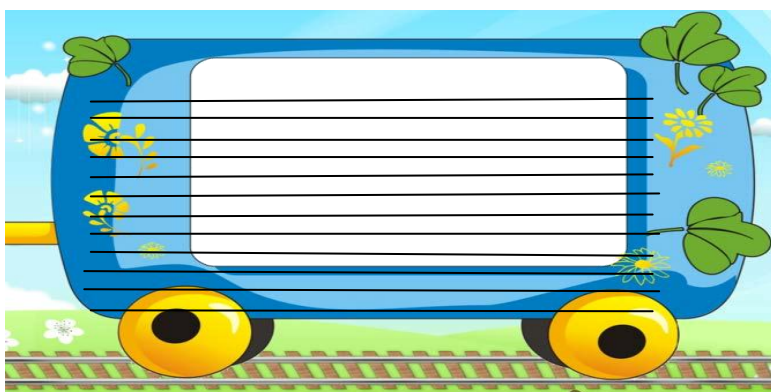

Схема выставления баллов

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1	1) Под сосной, у реки.	1	
	2) Барсук.	1	
	3) Барсучата.	1	
	4) Маленькие и жирные .	1	
	5) Маленький.	1	
Всего баллов		5	

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
2	1) Не то зверь, не то птица.	1	

	2) Поедает вредных насекомых	1	
	3) Ночью.	1	
	4) Днем она спит в дупле.	1	
Всего баллов		4	

№ задания	Ответ	Балл	Дополнительная информация
3	Отмечает соответствующий вид транспорта.	1	
4	Мои родители повезли меня в путешествие.	1	Составляет первое предложение;
	Мы посетили большой город.	1	Составляет второе предложение;
	С родителями мы гуляли по большому парку.	1	Составляет третье предложение;
	Я катался на разных каруселях.	1	Составляет четвертое предложение;
	Затем мы отправились домой.	1	Составляет пятое предложение;
Итого баллов		6	

3 РЕАЛИЗАЦИЯ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ОСНОВНОЙ ШКОЛЕ (В РАЗРЕЗЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОБЛАСТЕЙ)

В Концепции непрерывного педагогического образования педагога новой формации РК дается следующее определение: «Учитель новой формации – это личность духовно-нравственная, граждански ответственная, активно-созидательная, экологически культурная, творческая, способная к рефлексии, саморазвитию и самореализации, характеризуемая высоким уровнем сформированности методологической, исследовательской, дидактико-методической, социально личностной, коммуникативной, информационной и других видов компетентностей» [14].

Сегодня учитель – не только профессия, суть которой – транслировать знания, а высокая миссия сотворения личности, утверждения человека в человеке. Он всегда занимал поистине особое место в обществе, так как он был и остается носителем основных принципов всеобщего образования.

От уровня понимания им основных идей происходящих инновационных процессов, от его готовности осуществлять эти изменения зависит эффективность обновления казахстанской школы. В данной ситуации возрастает мера ответственности самого учителя.

Успешного ученика может воспитать только успешный учитель.

Достижение всех целей невозможно без теоретико-методологической подготовленности самих учителей.

В этой связи особую актуальность обретает проблема формирования научно-педагогического мышления и сознания учителя, способного обновлять содержание своей деятельности посредством критического, творческого её освоения, применения достижений науки и педагогического опыта.

Профессиональное мышление педагога – есть сложное образование, характеризующееся своеобразием структуры, содержательного и практически - действенного фондов, качественных характеристик и направленностью на решение практических задач по преобразованию деятельности и личности учащегося.

Мышление учителя включено в педагогическую деятельность и направлено на решение специфических для нее задач. Это поиск педагогических идей, средств преобразования педагогического процесса. Объект познания учителя - педагогическая реальность, включающая личность и коллектив, содержание, формы и методы учебно-воспитательного процесса, педагогические ситуации и явления.

Процесс педагогического труда не терпит стандарта и шаблона, хотя масштабы творческих задач педагога могут быть разными, начиная от внесения принципиальных инноваций в содержание, формы и методы учебно-воспитательной работы и кончая решением многообразных текущих вопросов, возникающих в различных ситуациях деятельности педагога [15].

Современный этап развития государства и общества характеризуется развитием по пути инновационного образования, целью которого является формирование личности профессионала с инновационным мышлением, непрерывным поиском путей совершенствования учебно-воспитательного процесса.

Казахстанские педагоги сегодня находятся в условиях смены парадигмы образования, обновления содержания образования, смены модели профессионально-педагогической деятельности. Поэтому они должны быть специалистами, понимающими необходимость обучения в течение всей жизни, умеющими выстраивать перспективные траектории своего профессионального развития, уметь самостоятельно добывать знания и применять их в повседневной практике.

Инновационные процессы в сфере образования направлены на интеграцию детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательную среду. Инклюзивное образование не ограничивается предоставлением лишь права на образование, государство должно обеспечивать качественными знаниями, соответствующими современным потребностям экономики.

Инклюзия глубоко охватывает все социальные процессы школы, формируя при этом моральную, материальную, педагогическую среду, адаптированную к образовательным потребностям любого ребенка. Такие комфортные условия возможно создать только при тесном сотрудничестве с родителями, в сплоченном командном взаимодействии всех участников образовательного процесса. В этом случае все дети без исключения обеспечиваются поддержкой, позволяющей им быть успешными, ощущать безопасность и свое место в данном социуме.

Поскольку в настоящее время миссией школы является – обучение всех и каждого, постольку у каждого педагога резонно должны возникать вопросы: Как это сделать? Каким образом обучить всех? Как обучать детей с особыми образовательными потребностями в обычном классе? Как помочь им достичь цели и при этом не упустить из виду обучение других детей? Каким образом построить учебный процесс так, чтобы все дети в классе достигли успеха? Этими вопросами задаются многие современные педагоги, большинство из которых считает оптимальным решением данных вопросов – дифференцированное обучение.

Перед учителями основной школы в условиях инклюзивного образования стоит задача повышения уровня развития личностных качеств учащихся с ООП, решая проблемы, связанные с социокультурной интеграцией и адаптацией, обеспечения профессиональной готовности, жизненного самоопределения выпускников, реализации интересов, потребности в социальной безопасности и включения в социокультурные процессы в рамках всего общества.

Предлагаем рассмотреть опыт педагогов из разных школ страны, которые представляют свои подходы, методы и приемы на уроках, разработанные с учетом особых образовательных потребностей обучающихся, показывают

различные примеры дифференциации учебных целей, заданий, критериев и дескрипторов.

Рекомендуем обратить внимание на рефлексию учителей к своим разработкам, поскольку изучение их хода мыслей позволит коллегам рассмотреть вопрос использования рефлексии в своей деятельности как необходимого элемента образовательного процесса, а предложенные техники и приемы будут служить эффективным инструментом развития рефлексивных навыков и совершенствования практики.

Учитель русского языка и литературы СШ № 19 г. Кокшетау, педагог – исследователь Торсунова Алия Срымовна предлагает следующие рекомендации по реализации обновленных учебных программ для детей с ООП по предметам «Русский язык», «Литература», «Русский язык и литература»:

«При организации и планировании урока в классе, где есть ребенок с ООП, следует исходить из возможностей такого ребёнка – задание должно лежать в зоне умеренной трудности, но быть доступным, поэтому на первых этапах коррекционной работы необходимо обеспечить ученику переживания успеха. В дальнейшем трудность заданий следует увеличивать пропорционально возрастающим возможностям ребёнка.

Для ребенка с ООП я, как учитель, пытаюсь добиться того, чтоб обучение проходило без принуждения, основанное на интересе, успехе, доверии, рефлексии изученного. Пытаюсь добиться, чтобы обучающийся с ООП, через выполнение доступных по темпу и характеру, лично ориентированных заданий, поверил в свои возможности, испытал чувство успеха, которое должно стать сильнейшим мотивом, вызывающим желание учиться.

При работе с таким ребенком, в своей работе использую следующие методические приемы:

- слежу за успеваемостью обучающегося: после каждой части нового учебного материала проверяю, понял ли его ребенок через самостоятельные и контрольные работы, а также проверочные работы.

- поддерживаю ребенка, развиваю у него положительную самооценку, пытаюсь корректно делать замечание, если что-то делает неправильно.

- разрешаю обучающемуся, при выполнении упражнений и заданий записывать различные шаги. Это является для него опорой, а для меня, как учителя, это вспомогательное средство, чтобы понять, где именно произошла ошибка в процессе мышления.

При необходимости обеспечиваю учащегося печатными копиями заданий, написанных на доске.

Использую такие виды заданий как:

Листы с упражнениями, которые требуют минимального заполнения.

Упражнения с пропущенными словами/предложениями.

Различные дополнительные печатные материалы как для знакомства с новым материалом, так и для закрепления изученного материала.

Использование разноуровневого многовариативного дидактического и раздаточного материала.

Во время самостоятельной работы в классе провожу *индивидуальную работу* с данным ребёнком, а именно:

1. На уроках литературы, при чтении изучаемого произведения самостоятельно вместе с ребёнком выбираем любую часть произведения и пытаемся прочитывать и проговорить слова правильно, без ошибок, произнести все звуки четко. Ставим перед собой цели не только правильно и четко произнести и прочитать слова, но также прочитать предложения с интонацией. Проводим словарную работу. Обязательно после прочтения части произведения анализируем и выясняем главную мысль. Составляем план по рассказам.

2. На уроках русского языка при выполнении письменной работы пытаюсь добиться, чтобы ребёнок прочитывал предложение правильно и четко, проговаривал по слогам, а затем записывал слова, диктуя по слогам самостоятельно, и обязательно после написания предложения проверил сам себя по тексту еще раз.

3. При выполнении устной самостоятельной работы прочитывать предложения не про себя, а вслух, при необходимости проводим словарную работу.

Обязательно включаю ребенка с ООП в *коллективную работу, работу в парах*. Включаю ребенка с ООП в *групповую работу* при составлении планов по рассказам, выделению главного.

Учебная программа обновленного содержания имеет спиральную форму обучения, т.е. информация повторяется и запоминается каждый раз, когда учащийся повторяет предмет; спиральная образовательная программа позволяет делать логический переход от упрощенных идей к сложным; ученики могут применять знания в последующих разделах учебной или образовательной программ.

Учебные программы, построенные на спиральной модели обучения, предполагают повторное рассмотрение знаний и понятий по мере перехода учащихся из класса в класс. Такая программа помогает в реализации целей урока в классах, где есть дети с ООП.

Приложение 1.

Дидактические игры на уроках литературного чтения:

Игра «Остатки – сладки» (чтение текста с неполными словами)

В старом заброшенном доме жила Мышка-буквоедка Фрося. Она очень любила грызть книжки, которые лежали на полке... Как-то мышка нашла вкусную книжку, но так как она уже была сыта, то, подобно малышу, который из булочки выковыривает и ест только изюминки, выгрызла не всё, а то, что она посчитала вкусным. Потом Фрося бросила книжку и убежала в норку. Давайте посмотрим, что за текст нам оставила мышка-буквоедка.

Ёжик Пошёл тём... ночью серый ёжик по ле.... гулять. Уви.... красную клюквин и наколол на серую иголоч.... Уви.... жёлтые лис.... и тоже нако....

Чтение с наращиванием. «Лесенка»

Для расширения поля зрения подбираются столбики слов с наращиванием букв слева или справа:

он мо
сон мор
слон море
склон моряк
поклон морячка
ход хитрость
поход схитрить
восход исхитриться

Ребусы: по2л, ви3на, с3ж, 7я.

Составь слова из букв:

Т О П И С Р (сор, пот, спорт, тир, порт, ропот, рис, пир)

5. *Найди начало и конец слова*

РУ ДЫ ШИ ШИ

Дидактические игры на уроках русского языка:

Игра «Покупка слова».

У учителя должны быть готовые, красиво оформленные пустые карточки, куда он будет вписывать новое словарное слово. «Платежом» могут быть разнообразные задания: например, подбери пять прилагательных или глаголов к этому существительному;

укажи у этого существительного склонение, род....;

разбери это слово по составу, используя буквы этого слова,

придумай новые и др.

Например, словарное слово: кабинет.

Кто больше произвел операций со словом, тот и «покупатель» слова. («Я могу у этого слова указать род: м.р.», «я к м.р. могу добавить число: ед. ч», «Я к ед.ч. могу добавить...», «Я к этому существительному могу подобрать два/три прилагательных/глагола», «Я могу по составу разобрать это слово....»).

Синтаксическая игра: В задуманном предложении сказуемое такое же, как в предложении: *Наступила на камень.*

Подлежащее такое же, как в предложении: *Осень - прекрасная пора.*

(Ответ: Наступила осень.)

Учитель географии СШ №19 г. Кокшетау, педагог-эксперт Плачинта Юлия Викторовна делится своим опытом по реализации обновленных учебных программ для детей с ООП по предмету «География». Она считает, что для учащихся с ООП необходимо создавать такие условия на уроках, в которых они смогут добиться высоких результатов в учебе и будут чувствовать себя комфортно. Программа обновленного содержания образования помогает учителю в решении данных проблем. На уроках географии она применяет различные дифференцированные задания, к учащимся с ООП использует индивидуальный подход. При планировании урока учитывает потребности детей с ООП. Так, например, в 8 классе у нее учится слабослышащая девочка, поэтому задания в основном составляются с таким учетом, чтобы она могла воспринимать материал больше наглядно, чем на слух.

Плачинта Ю.В.: «Для того, чтобы достичь целей урока, я продумываю каждый этап урока и задания к нему. Я бы хотела представить примеры некоторых заданий, которые использовались мною на уроках географии в 8 классе по разделу «Социальная география. География населения».

Актуализация знаний учащихся. *Задание «Дополни предложение»* - учащимся необходимо дополнить предложения по пройденной теме одним или несколькими словами на карточках. При этом также используется наглядность на интерактивной доске.

Задание «Да-нетка» - нужно определить, если утверждение верное, то ответ «да», если неверное то, ответ «нет».

Решение демографических задач, используя изученные формулы естественного прироста, механического прироста, общего прироста населения.

После выполнения задания учащиеся проводят самопроверку и фиксируют результат в тетрадях или листах оценивания. Для учащихся с ООП критерии оценивания немного ниже по сравнению с остальными учащимися. Например, для учащегося с ООП 4-6 баллов из 86 – это «Хорошо!», а для остальных учащихся это 5-6 баллов.

Введение в тему. Для введения учащихся в новую тему можно использовать ассоциативные картинки по новой теме, загадки, ребусы, кроссворды, просмотр видеоролика, которые вызовут у учащихся интерес к новой теме. После определения темы урока, учитель совместно с учащимися формулирует цели и задачи урока.

Изучение новой темы. Тему урока можно начать изучать с составления кластера, например, *кластер «Демографические показатели»*. Учащиеся с помощью текста учебника должны определить демографические показатели и выписать формулы для каждого показателя. У учащихся с ООП не возникает проблем при выполнении подобных заданий.

Составление схемы «Демографическая политика развитых и развивающихся стран», используя презентацию и текст учебника также не вызывает особых затруднений у учащихся с ООП.

Работа с терминологией по новой теме, используя не только учебник, но и раздаточный и наглядный материал (презентация).

Работа в мини-группах – каждой группе необходимо выполнить определенное задание по теме урока. При этом учащиеся с ООП также активно принимают участие в работе группы.

Физминутка. Проведение в середине урока здоровьесберегающих технологий помогает удержать или повысить работоспособность учащихся не только с ООП, но и всего класса, так как они устают в течение урока. Можно использовать упражнения для глаз, для улучшения мозгового кровообращения, для снятия утомления с мелких мышц кисти и другие.

Для закрепления изученного материала можно использовать, например, решение задач по изученным формулам, выполнение тестовых заданий, работа с вопросами в учебнике, выполнение практических заданий в учебнике. Учащиеся с ООП лучше всего справляются с тестовыми заданиями, с решением

задач, при выполнении практических заданий у них могут возникнуть трудности.

При подведении итогов урока необходимо проводить *рефлексию*, для того чтобы выявить какие трудности возникли не только у учащихся с ООП на уроке, но и у всего класса. Например, рефлексия «Плоды дерева, 3 желания, радуга и другие». Особенно уделяю внимание рефлексии учащегося с ООП, чтобы посмотреть какие трудности у него возникли на уроке, а с какими он справился без особых затруднений.

Например, у учащегося с ООП возникли трудности на первом уроке по новому разделу с вычислением демографических задач (это указано в листе рефлексии - Мне было трудно...). Тогда на следующем уроке я предлагаю ему выполнить подобное задание на закрепление у доски, чтобы добиться усвоения данного материала. В конце урока в рефлексии учащийся отметил, что ему понятно, как работать с демографическими формулами.

Данные рекомендации можно использовать на уроках географии для детей с ООП в классах с обновленным содержанием образования».

Учитель химии КГУ «Средняя школа № 19» г. Кокшетау, учитель – исследователь высшей категории Иващенко Людмила Валерьевна считает, что планирование урока в инклюзивном классе должно включать в себя не только общеобразовательные задачи, но и коррекционно - развивающие, необходимо предусматривать в ходе урока смену деятельности обучающихся, чередовать активные формы работы с отдыхом (т.е. необходимо проводить физкультминутки), обязательно использовать наглядные средства обучения.

Иващенко Л.В.: «Я бы хотела представить примеры некоторых заданий, которые были использованы мною на уроках химии при изучении раздела 8.1 В «Формулы веществ и уравнения химических реакций».

На этапе «**Психологический настрой**» использую пожелания, небольшие стишки и т.д.

На уроке будь старательным
Будь спокойным и внимательным.
Всё пиши, не отставая,
Слушай, не перебивая,
Говорите чётко, внятно,
Чтобы было всё понятно.
Если друг стал отвечать,
Не спеши перебивать

«Доскажи словечко»
Мы пришли сюда ... (учиться)
Не лениться, а ... (трудиться)
Только тот, кто много ... (знает)
В жизни много ... (достигает)

Для «запуска» процесса мышления использую *шестиклеточные логиконы* («развивающие кононы») это загадки, требующие на основе анализа информации, заложенной в пяти клетках, найти логическую связь между верхними и нижними рядами клеток и заполнить шестую клетку, вставив соответствующую букву, цифру или слово. В результате постоянного использования таких заданий совершенствуются навыки логического мышления, развивается память.

Замерзание воды	Горение свечи	Почернение серебряной ложки
Ф	Х	?

$Zn + O_2 =$	$Ag_2O =$	$Al + HCl =$
Р. С.	Р. Р.	?

На этапе «Актуализации знаний» учащихся использую следующие задания

- «Дополни предложения» - ученики дополняют предложения по пройденной теме, вставляя одно или 2 слова.

1) ... - это изменение первоначального состава вещества (превращение одного вещества в другое)

2) Явления делятся на ... и

3) Явление, при котором происходит изменение первоначального состава вещества, т. е. превращение одного вещества в другое называют ...

4) Явление, при котором происходит изменение агрегатного состояния или формы вещества, но его состав остаётся прежним называют ...

5) Химические явления – это

6) Протекание химических реакций можно определить по ... основным признакам

7) называется условная запись химической реакции с помощью химических формул и символов.

8) Вступающие в реакцию, т. е. взаимодействующие между собой вещества, называются ...

9) Вещества, образующиеся в результате реакции, называются ...

Ответы:

1) явление

2) физические и химические

3) химическим

4) физическим

5) химические реакции

6) пяти

7) химическим уравнением

8) реагентами

9) продуктами

- «Установи соответствие» - к термину, примеру или определению из левого столбца подбирается соответствующее определение или пример из правого столбца;

1 вариант

явление	
1) ржавление гвоздя	А – физическое
2) таяние мороженого	
3) гниение листьев	Б - химическое
4) кипение чайника	
5) растворение сахара в воде	

2 вариант

явление	
1) сгибание гвоздя	А – физическое
2) горение костра	
3) испарение воды	Б - химическое
4) протухание яйца	
5) резка стекла	

Ключ:

1 вариант 1 – Б, 2 – А, 3 – Б, 4 – А, 5 – А

2 вариант 1 – А, 2 – Б, 3 – А, 4 – Б, 5 – А

- «Верно или Неверно» («Да» или «Нет»)- ученикам предлагаются фразы по теме, а они должны определить верны они или нет.

1) Горение угля – реакция соединения (да)

2) $N_2 + 3 Mg \rightarrow Mg_3N_2$ реакция разложения (нет)

3) Взаимодействие цинка с соляной кислотой – реакция обмена (нет)

4) $2 Cr_2O_3 + 3 C = 4 Cr + 3 CO_2$ реакция замещения (да)

5) В процессе реакции обмена из одного сложного вещества образуются два или более простых или сложных веществ (нет)

- «Найди ошибку» - ученики ищут ошибки в тексте или в уравнениях реакций, намеренно допущенные учителем

$3CO + Fe_2O_3 = Fe + 3CO_2$ (неправильная запись)

$3CO + Fe_2O_3 = 2Fe + 3CO_2$ (правильная запись)

- «Третий лишний» необходимо определить какая формула, пример, или уравнение лишние, и объяснить свой выбор.

1) горение дров, плавление парафина, гашение соды уксусом (лишнее «плавление парафина» так как это физическое явление, а два оставшихся – химические явления)

2) $2 \text{Mg} + \text{O}_2 = 2 \text{MgO}$ $\text{Ba} + 2 \text{HCl} = \text{BaCl}_2 + \text{H}_2$ $\text{CuO} + \text{H}_2 = \text{Cu} + \text{H}_2\text{O}$
(лишнее $2 \text{Mg} + \text{O}_2 = 2 \text{MgO}$ так как это реакция соединения, а две оставшихся – реакции замещения)

- «Химические диктанты» (графические и цифровые) активизируют мыслительную деятельность учащихся и помогают закрепить в памяти изученный материал. Кроме того, химические диктанты позволяют эффективно выявлять знания учащихся, затрачивая минимум времени. Химические диктанты дают возможность во время контроля знаний учащихся экономить учебное время, 100% охват учащихся во время опроса. Развивают мышление через осмысление заданий и нахождения правильного ответа. На каждый вопрос возможны два ответа: «да» (в этом случае учащиеся рисуют дугу или ставят цифру 1) и «нет» (учащиеся рисуют отрезок прямой линии или ставят цифру 0).

Морской прилив – физическое явление.

Кусочек свинца бросили в азотную кислоту, он «исчез», «растворился», при этом выделился бурый газ – химическое явление.

Лёд уронили, он разбился, и получилось несколько ледышек – физическое явление.

Растворение сахара в воде - химическое явление.

Появление ржавчины на железном гвозде – физическое явление.

Золотую проволоку вытянули в нить - физическое явление.

Сжигание бензина в двигателе внутреннего сгорания (в автомобиле) - химическое явление.

Снежная баба весной растаяла – физическое явление.

Высыхание дождевых луж - химическое явление

Для приготовления теста в ложке смешали соду и уксусную кислоту – физическое явление.

Ключ: 1 1 1 0 0 1 1 1 0 0

Для каждого задания заранее вырабатываются критерии оценивания. После выполнения заданий ученики сначала проводят самопроверку, а затем взаимопроверку и фиксируют результаты в листы оценивания (для учащихся с ООП критерии те же, но шкала баллов немного занижена).

На этапе «Введение в тему» применяю стихотворения, загадки, видеоролики, презентации, чтобы вызвать интерес к изучаемой теме, например

В природе с момента ее зарождения:

Всегда с веществами идут превращения.

Про эти природные изменения

Мы с вами сказали бы: “Это явления!”

Явления бывают различными,

Рассмотрим химические и физические.

Должны научиться мы их наблюдать,

А самое главное их различать

Загадки

1. Световых частиц поток .

Падает на зеленый листок.

Листок кислород выделяет,

Углекислый газ поглощает. (фотосинтез- химическое явление.)

2. Во всей огромной Вселенной, везде,

На каждой далекой и близкой звезде

Взрываются газы, горит водород,

Процессы проходят из года в год.

Звезда посылает холодный свет,
Который летит миллионы лет. (Химические явления в космосе).

3. Маша держала в руках пластилин

И получила красивый кувшин

А ведь этому есть объяснение – ... (Физическое явление).

4. Красивое коромысло над лесом нависло. (Радуга – физическое явление)

После формулирования темы урока, совместно с учащимися, формулируем цели урока.

На этапе «**Изучение новой темы**» применяю кластеры, ассоциации, сравнительные таблицы (например на сравнение физических и химических явлений, или типов химических реакций: соединения, разложения, замещения и обмена), работу с учебником «Бортовой журнал» и т.д.

- «*Сигнальные карточки*» хорошо развивают зрительную память позволяют быстро проверить усвоение знания по пройденным темам или усвоение нового материала. Например, объясняю материал, а потом спрашиваю у класса, всем ли все ясно. Дети показывают красный, если все понятно, зеленый - если понятно, но не совсем, желтый - если совсем ничего не поняли. Так очень удобно работать.

Так же обязательно проводится работа с терминологией, все определения ученики находят в учебнике и выписывают в рабочую тетрадь.

Составляется алгоритм для выполнения заданий, например при изучении темы уравнения химических реакций:

1) В левой части уравнения напишите формулы веществ, вступающих в химическую реакцию (реагентов) и между ними поставьте знак «+»;

2) В правой части после стрелки напишите формулы веществ, с учётом валентностей, образующихся в результате реакции (продуктов):

- если в левой части уравнения простые вещества, то в правой части уравнения их формулы пишутся рядом (без индексов), знак плюс между ними не ставится;

- если в левой части уравнения простое и сложное вещество или сложное и сложное, то они обмениваются своими атомами (первый атом всегда меняется на первый);

- если в левой части уравнения одно вещество, то в правой части уравнения образуются два вещества и между ними ставится знак плюс (не забудьте что есть двухатомные простые вещества H_2 , O_2 , N_2 , F_2 , Cl_2 , Br_2 и I_2 их формулы обязательно пишутся с индексом «2»);

3) С помощью коэффициентов уравниваем число атомов исходных веществ и продуктов;

4) Делаем проверку.

Алгоритм составления формулы вещества:

1) Записываем рядом символы элементов (на первом месте пишется символ металла, если соединяются два неметалла, тогда неметалл, имеющий меньшую электроотрицательность);

2) Проставляем заряды ионов (для первого элемента – это номер группы со знаком «+», для второго элемента от 8 отнимаем номер группы и ставим знак «-»);

3) Находим наименьшее общее кратное для зарядов ионов;

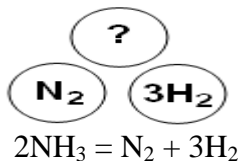
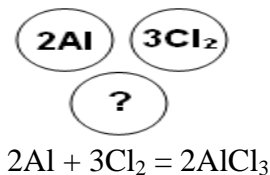
4) Наименьшее общее кратное делим на заряд каждого иона поочерёдно и рядом с символом элемента ставим соответствующий индекс.

У учащихся с ООП обычно не возникает проблем с выполнением данных заданий

На этапе «**Закрепление темы**» применяю открытые и закрытые тесты, диаграмму Венна, ребусы, кроссворды, магические кольца и т.д.

- «Магические кольца» применяю для отработки умений составлять уравнения химических реакций (правильно составлять формулы веществ, расставлять коэффициенты). Необходимо вписать в кольца отсутствующие формулы веществ с необходимыми индексами и коэффициентами

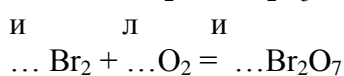
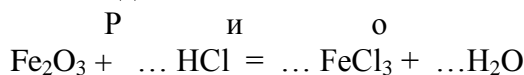
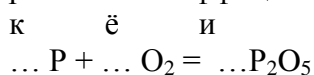

«Крестики- нолики» учащиеся должны найти одинаковые явления или типы химической связи и соединить их прямой линией

$\text{CH}_4 \rightarrow \text{C} + 2\text{H}_2$	$3\text{Mg} + \text{N}_2 \rightarrow \text{Mg}_3\text{N}_2$	$\text{WO}_3 + 3\text{H}_2 \rightarrow \text{W} + 3\text{H}_2\text{O}$
$\text{CaO} + 2\text{HBr} \rightarrow \text{CaBr}_2 + \text{H}_2\text{O}$	$2\text{Cr}_2\text{O}_3 + 3\text{C} = 4\text{Cr} + 3\text{CO}_2$	$\text{Al}_2\text{O}_3 + 6\text{HCl} \rightarrow 2\text{AlCl}_3 + 3\text{H}_2\text{O}$
$2\text{Al} + 3\text{H}_2\text{S} \rightarrow \text{Al}_2\text{S}_3 + 3\text{H}_2$	$2\text{Cu}_2\text{O} \rightarrow 4\text{Cu} + \text{O}_2$	$4\text{Al} + 3\text{C} \rightarrow \text{Al}_4\text{C}_3$

Ключ: $2\text{Al} + 3\text{H}_2\text{S} \rightarrow \text{Al}_2\text{S}_3 + 3\text{H}_2$ - $2\text{Cr}_2\text{O}_3 + 3\text{C} = 4\text{Cr} + 3\text{CO}_2$ - $\text{WO}_3 + 3\text{H}_2 \rightarrow \text{W} + 3\text{H}_2\text{O}$

«Волшебные слова» для того, чтобы их разгадать нужно расставить коэффициенты в схемах уравнений. Каждому коэффициенту соответствует одна из букв алфавита. Если учащиеся расставят коэффициенты правильно. То легко отгадают волшебные слова.

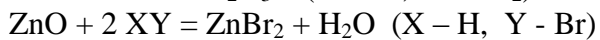
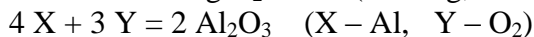

2	3	4	5	6	7
И	О	К	Ё	Р	Л

7	3	6	2	4	2		5	6	2	4	2
						-					

Волшебные слова: Лорики - Ёрики

«Отгадайка» вместо букв X и Y необходимо вставить подходящий химический элемент и написать соответствующие химические реакции.

«Химический лабиринт» - необходимо найти верный путь к финишу и отметить его последовательно цифрами. Если суждение, вписанное в клетку, правильно, то необходимо продолжать путь по стрелке с обозначением «да», если ошибочно, то по стрелке с обозначением «нет».

В конце урока совместно с учащимися подводим итоги урока, рассматриваем, все ли цели урока достигнуты и провожу рефлексию. Особое внимание уделяю тем вопросам, которые вызвали затруднения у учащихся, и именно эти вопросы ещё раз разбираем в начале следующего урока. Если есть затруднения у учащихся с ООП, приглашаю их на дополнительное занятие и отработываю данные темы индивидуально».

Учитель математики КГУ ОСШ№ 27 г. Караганды Жакишев Болат Дюсенбаевич делится опытом работы в 5 классе, где обучается трое учащихся с задержкой психического развития. Учитель считает, что для учащихся с ООП

методы обучения должны использоваться в зависимости от их индивидуальных способностей; учащимся с ООП в данном классе требуется дополнительное индивидуальное пояснение нового материала. Во время самостоятельной работы на карточках показывается образец решения задания.

Жакишев Б.Д.: «Доказательством эффективности выбранного метода для учеников с ООП по-моему, является умение выполнять самостоятельную работу более чем наполовину. Используемая мной методика эффективна для учащихся с медленным темпом работы, с невысокими умственными способностями. Я считаю, что им необходимы дополнительные пояснения, рисунки, образцы решений».

Тема урока: Изображение десятичной дроби на координатном луче. Сравнение десятичных дробей.

Класс: 5

Предмет: математика

Тип урока: новая тема.

Цели урока:

- сформировать умение изображать десятичные дроби точками на координатном луче, находить координаты точек, изображенных на координатном луче;
- развивать познавательные интересы учащихся;
- воспитывать положительные мотивы к учебе, добросовестное отношение к труду, дисциплинированности.

Учебные материалы и оборудование: компьютер, доска, карточки, листы оценивания.

План урока:

1. Организационный момент;
2. Постановка целей урока.
2. Актуализация опорных знаний.
3. Изучение нового материала.
4. Закрепление изученного материала.
5. Работа в парах.
6. Подведение итогов урока.
7. Домашнее задание.

Ход урока

1. Организационный момент.
2. Постановка целей урока.

Ребята посмотрите внимательно на тему сегодняшнего урока. Как вы думаете, чем мы с вами сегодня будем заниматься на уроке? Давайте вместе с вами попытаемся сформулировать цели урока.

- 3.. Актуализация опорных знаний.

1) Математический диктант.

Образец: семь целых пятнадцать сотых – 7,15

1. Три целых одна десятая.
2. Пять целых восемь десятых.
3. Одна целая пять десятых.
4. Ноль целых семьдесят сотых.
5. Семь целых двадцать пять сотых.
6. Ноль целых шестнадцать сотых.
7. Три целых сто двадцать пять тысячных.
8. Пять целых двенадцать сотых.
9. Десять целых двадцать четыре сотых.
10. Одна целая три десятых.

Ответы:

1. 3,1; 2. 5,8; 3. 1,5; 4. 0,75; 5. 7,25; 6. 0,16; 7. 3,125; 8. 5,12; 9. 10,24; 10. 1,3

2) Устная работа

Прочитайте десятичные дроби:

0,2 1,009 3,26 8,1 607,8 0,2345 0,001 3,07 27,27 0,24 100,001 3,08 3,89
71,007 5,0023

3) Давайте вспомним!

1. Что называется координатным лучом?
2. Чтобы отметить точку на координатном луче, необходимо...
3. Какой буквой отмечается точка на координатном луче?
4. Как записывается координата точки?
5. Что такое единичный отрезок?

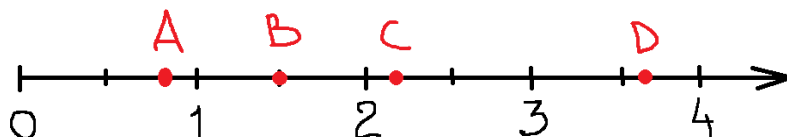
3. Изучение нового материала.

1. Изображение десятичной дроби на координатном луче.

Десятичные дроби на координатном луче изображаются так же, как обыкновенные дроби.

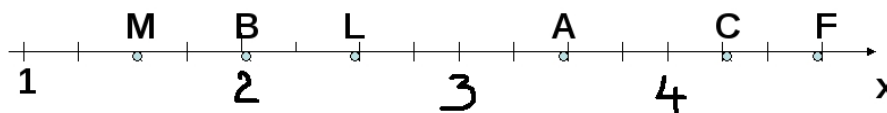
1) Изобразим на координатном луче десятичные дроби

A (0,8); B (1,5); C (2,2); D (3,6)

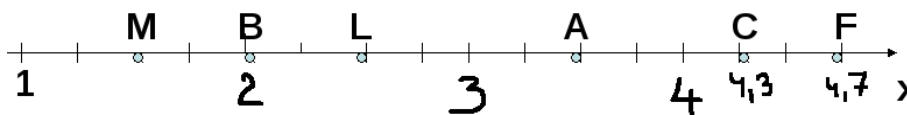
2) Устный разбор заданий с классом, для детей с ООП это же задание на карточке, с частью ответов.

На координатном луче изображены точки. Определите координаты данных точек

Карточка. Для учащихся с ООП

Образец: M(1,5)

2. Сравнение десятичных дробей

Важно знать, что дробь 0,3 и дробь 0,30 равны друг другу.

Нули, приписанные в конце десятичной дроби, не меняют ее величины, и на координатном луче они будут располагаться в одной точке.

При сравнении десятичных дробей в первую очередь сравниваем целые части (расположены слева от запятой).

Например: $7,56 > 2,97$

так как $7 > 2$

Если целые части равны тогда сравниваем дробные части

$2,55 > 2,43$

Если число символов после запятой у сравниваемых дробей не совпадает, тогда к дроби с меньшим количеством символов приписываем нули и сравниваем получившиеся числа дробных частей.

Сравним 7,5 и 7,47. Припишем нуль 7,50 и 7,47.

$7,50 > 7,47$

Как и натуральные числа, меньшие десятичные дроби на координатном луче лежат левее, чем большие.

$$0,3 < 0,6$$

4. Закрепление изученного материала.

Работа с учебником: откройте учебнике на стр.22, выполняем номера: № 618, № 620.

Задания для детей с ООП

Определи равны ли числа:

Образец: $5,73 < 5,74$; $30,00 = 30,0$; $35,7 > 3,57$

а) $4,30$ и $4,3$;

б) $0,6$ и $0,06$;

в) 19 и $19,0$;

г) $50,6$ и $5,06$?

2. Задача.

На зимней Олимпиаде в соревнованиях по конькобежному спорту спортсмены финишировали со следующими результатами:

Спортсмен А – 41,13 сек;

Спортсмен Б – 40,8 сек;

Спортсмен В – 40,72 сек;

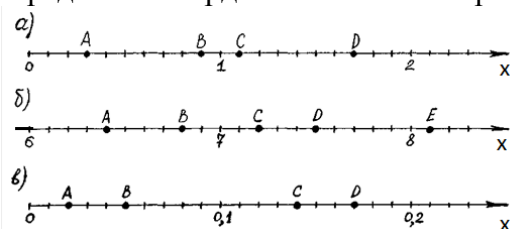
Кто затратил на прохождение трассы меньше всех времени? А кто финишировал последним?

Физкультминутка.

Физкультминутка направлена на то, чтобы дать отдых мышцам, органам слуха и зрения улучшить кровообращение, преодолеть утомляемость и тем самым повысить тонус общей познавательной активности, работоспособности и настроения учащихся.

5. Дифференцированная работа с учащимися

Определите координаты точек изображенных на координатных лучах.

Ответы:

$A(0,3)$; $B(0,9)$; $C(1,1)$; $D(1,7)$.

$A(6,4)$; $B(6,7)$; $C(7,2)$; $D(7,5)$; $E(8,1)$.

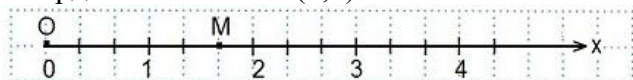
$A(0,02)$; $B(0,05)$; $C(0,14)$; $D(0,17)$.

Задания для детей с ООП

А. Начертите координатный луч. За единичный отрезок возьмите 3 клетки тетради.

Найдите на координатном луче точки А (1,3), В (2,5), С(3,0), Д(3,8)

Координаты точки М(1,6)

6. Подведение итогов урока.

Ребята что нового вы узнали сегодня на уроке?

Как вы думаете, нам удалось достигнуть поставленных целей?

Рефлексия.

Самооценка

Ф.И. учащегося _____

№	Задание	Оценка
1	Математический диктант	
2	Устная работа	
3	Работа у доски	
4	Работа по карточке	
Итоговая оценка		

7. Домашнее задание № 625.

Учитель: «На данном уроке работали двое учащихся с ООП, первый выполнил практически 80% всех заданий, второй 60%. На всех этапах самостоятельной работы данным детям раздавались карточки с образцом решения или дополнительной информацией, что помогло разобрать задания, и они были решены. Во время урока пару раз дети подходили, спрашивали, правильно ли они решают, я посмотрел, ход решения был верный. После чего они продолжали работать».

Далее предлагается рассмотреть урок учителя физики КГУ «ОСШ № 27» г.Караганды Глушко Т.А в 8 классе, где обучаются 4 учащихся с задержкой психического развития. В ходе урока на тему «Электрическое сопротивление проводника, удельное сопротивление проводника, реостат. Практическая работа № 13» используются элементы методики разноуровневого обучения, учащимся с ООП даются задания уровня А.

Учитель Глушко Т.А.: «На данном уроке физики, как и на остальных всегда создается на первом этапе положительный настрой – это улыбнись товарищу или в стихотворной форме озвучивается приветствие. Тем самым создается разряженная обстановка, которая способствует продуктивной работе.

Для ввода в урок и повторения пройденного материала использовался блиц - опрос «Перестрелка», в котором учащимся предлагались тонкие и толстые вопросы, где ученик мог выбрать подходящий для себя вопрос и ответить на него. Предлагаемые вопросы настраивали учащихся для выполнения практической части – сборка электрической цепи. Именно в этой части урока хороша групповая работа, т.к. каждый участник группы вложил свой вклад в сборку электрической цепи. При этом происходил процесс взаимообучения и обмен изученной информацией. При сборке цепи возникали проблемы, например, несоблюдения полярности прибора, тогда группа исправляла свои ошибки. В процессе проб и ошибок ученики получают прочные знания.

При изучении новой темы каждая группа работала над своей частью нового материала и знакомила товарищей с ним. При этом каждый ученик работал в своем темпе, в котором ему комфортно. И даже если учащийся с ООП немного отставал, то остальные в группе смогли дополнить изученную тему. При этом все учащиеся смогли достичь поставленных задач урока, ощущая себя значимым, что приводило к созданию ситуации успеха и способствовало изучению новой темы.

При проведении урока использовался и физический диктант – интересная форма, когда визуально учащиеся по портрету ученого должны были его

узнать, написать формулу, единицы измерения. Как показали результаты, у многих учащихся хорошо развита зрительная память, которая способствовала правильному написанию диктанта.

При решении задач в формативной работе учащимся предлагалось два варианта и выбор сложности задач, тем самым учитывалась дифференциация по таксономии Блума. Даже сами задачи были подобраны с учетом возможностей класса.

Использование дифференцированных заданий, работа с использованием наглядного и дополнительного материала, совместная работа группы, работа со слабоуспевающими учащимися, оказание поддержки в виде взаимопомощи одноклассников, в ходе возникновения трудностей помогать путем ответа учителя на возникшие у учащихся вопросы – это основные моменты которые способствовали хорошему усвоению материала, прослеживанию личностного роста учащегося.

В ходе урока ученики постоянно получали обратную связь от учителя и от своих товарищей. Взаимообсуждение, оценивание – самооценивание, рефлексия «СМС учителю» показали, что все учащиеся с поставленными задачами урока справились.

На протяжении всего данного урока все учащиеся были задействованы в разных работах, для их выполнения четко предлагались инструкции, иногда была необходимость их повторять. Поэтому может возникнуть вопрос, что мало использовано различных форм на уроке, но для меня главное: не перенасытить урок разными заданиями, с которыми учащиеся не смогут справиться, а решить пусть не много, но качественно разбирая все задания и получая от учащихся постоянную обратную связь.

Как показал урок, данные методы и формы заинтересовали всех учащихся и не вызвали особых затруднений. Учащиеся с ООП хорошо показали свою практическую направленность – выполнение задания по сборке электрической цепи способствует развитию функциональной грамотности ученика, что является важным моментом для дальнейшей социализации (таблица 29).

Таблица 29 – Раздел долгосрочного плана: Постоянный электрический ток, 8 класс

Раздел долгосрочного плана: Постоянный электрический ток	Школа: КГУ «ОСШ № 27»	
Дата:	ФИО учителя: Глушко Т.А.	
Класс: 8	Количество присутствующих:	Отсутствующих:
Тема урока	Электрическое сопротивление проводника, удельное сопротивление проводника, реостат. Практическая работа № 13	
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке	8.4.2.7 – объяснять физический смысл сопротивления, его единицы измерения; 8.4.2.8 – применять формулу удельного сопротивления проводника при решении задач.	

Таблица 29 – продолжение

Критерии оценивания	Все учащиеся смогут: - объяснять физический смысл электрического сопротивления, удельного сопротивления - рассчитать по формуле электрическое сопротивление, удельное сопротивление - переводить единицы измерения электрического сопротивления в СИ
	Большинство учащихся будут уметь: - определять электрическое сопротивление экспериментально косвенным измерением.
	Некоторые учащиеся смогут: - составлять задачи на расчет электрического сопротивления
Языковые цели	Учащиеся могут: использовать ключевые слова и фразы в своей речи, пояснить их смысл; произнести изученные термины на русском, казахском и английском языках. Ключевые слова и фразы: Сила тока, напряжение, удельное сопротивление, электрическое сопротивление,
Воспитание ценностей	Формирование научного мировоззрения: использование научных знаний в практике.
Межпредметные связи	Естествознание: явления природы.
Предварительные знания	Сила тока, напряжение, амперметр, вольтметр, электрический ток, электрическая цепь и схема.

Ход урока

Запланированные этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы
Начало урока	<p>Орг. момент</p> <p>Приветствие учителя. Создание позитивного настроения. Деление на группы.</p> <p>Актуализация знаний.</p> <p>Блиц – опрос «Перестрелка»</p> <p>1. Что такое сила тока? Кокой буквой она обозначается?</p> <p>2. По какой формуле рассчитывается сила тока?</p> <p>3. Как называется единица измерения силы тока? Как она обозначается?</p> <p>4. Как называется прибор для измерения силы тока? Как он обозначается на схемах?</p> <p>6. Что такое электрическое напряжение? Кокой буквой оно обозначается?</p>	Презентация

Таблица 29 – продолжение

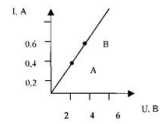
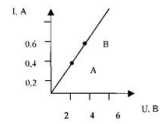
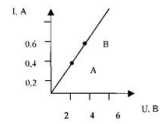
	<p>8. Как называется единица измерения напряжения? Как она обозначается? 9. Как называется прибор для измерения электрического напряжения? Как он обозначается на схемах? 10. Какими правилами следует руководствоваться при включении вольтметра в цепь? 11. Какова зависимость силы тока от напряжения? Практическая часть Сборка простейшей электрической цепи состоящей из: источника тока, резистор, ключ, амперметр, вольтметр.</p>	<p>Лабораторное оборудование</p>																
<p>Середина урока</p>	<p>Постановка проблемы, формулировка цели урока Работа с текстом параграфа пр. 25 «Дополни группу» 1 группа – причина возникновения сопротивления, зависимость сопротивления проводника от его размеров. 2 группа – удельное сопротивление проводника и его единицы измерения. 3 группа – реостат, резистор. Проверка понимания полученной информации Физический диктант (дополни недостающие данные по презентации)</p> <table border="1" data-bbox="462 1115 1203 1758"> <thead> <tr> <th data-bbox="462 1115 598 1220">Ученый</th> <th data-bbox="598 1115 850 1220">Физическая величина</th> <th data-bbox="850 1115 1018 1220">Формула</th> <th data-bbox="1018 1115 1203 1220">Единица измерения</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="462 1220 598 1400"></td> <td data-bbox="598 1220 850 1400"></td> <td data-bbox="850 1220 1018 1400"></td> <td data-bbox="1018 1220 1203 1400"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="462 1400 598 1590"></td> <td data-bbox="598 1400 850 1590"></td> <td data-bbox="850 1400 1018 1590"></td> <td data-bbox="1018 1400 1203 1590"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="462 1590 598 1758"></td> <td data-bbox="598 1590 850 1758"></td> <td data-bbox="850 1590 1018 1758"></td> <td data-bbox="1018 1590 1203 1758"></td> </tr> </tbody> </table>	Ученый	Физическая величина	Формула	Единица измерения													<p>Презентация Постеры Карточка для учащихся с ООП</p>
Ученый	Физическая величина	Формула	Единица измерения															
																		
																		
																		

Таблица 29 – продолжение

	<p>Решение расчетных и графических задач Найди недостающий параметр (устно, группой)</p> <p>1). $U = 20\text{ В}$ $R = 10\text{ Ом}$ $I - ?$ 2). $I = 10\text{ А}$ $R = 5\text{ Ом}$ $U - ?$ 3). $I = 5\text{ А}$ $U = 15\text{ В}$ $R - ?$</p> <p>Индивидуальная формативная работа (оценивание: достиг, не достиг)</p> <table border="1" data-bbox="475 483 1059 875"> <thead> <tr> <th>Уровень сложности</th> <th>1 вариант</th> <th>Уровень сложности</th> <th>2 вариант</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>А</td> <td> <p>1. Какому значению силы тока и напряжения соответствует точка А? 2. Найдите сопротивление в точке А.</p> </td> <td>А</td> <td> <p>1. Какому значению силы тока и напряжения соответствует точка В? 2. Найдите сопротивление в точке В.</p> </td> </tr> <tr> <td>В</td> <td>Определите сопротивление медного провода сечением $0,03\text{ мм}^2$ и длиной 200 м.</td> <td>В</td> <td>Медный провод имеет длину 240 см и площадь поперечного сечения $0,2\text{ мм}^2$. Вычислите сопротивление этого провода.</td> </tr> <tr> <td>С</td> <td>Рассчитать силу тока, проходящую по медному проводу длиной 100 м, площадью поперечного сечения $0,5\text{ мм}^2$, если к концам провода приложено напряжение $6,8\text{ В}$.</td> <td>С</td> <td>Определите удельное сопротивление сплава, из которого изготовлена проволока с поперечным сечением $0,5\text{ мм}^2$ и длиной 4 м. при напряжении $9,6\text{ В}$ по проволоке течет ток силой 2 А.</td> </tr> </tbody> </table>	Уровень сложности	1 вариант	Уровень сложности	2 вариант	А	 <p>1. Какому значению силы тока и напряжения соответствует точка А? 2. Найдите сопротивление в точке А.</p>	А	 <p>1. Какому значению силы тока и напряжения соответствует точка В? 2. Найдите сопротивление в точке В.</p>	В	Определите сопротивление медного провода сечением $0,03\text{ мм}^2$ и длиной 200 м .	В	Медный провод имеет длину 240 см и площадь поперечного сечения $0,2\text{ мм}^2$. Вычислите сопротивление этого провода.	С	Рассчитать силу тока, проходящую по медному проводу длиной 100 м , площадью поперечного сечения $0,5\text{ мм}^2$, если к концам провода приложено напряжение $6,8\text{ В}$.	С	Определите удельное сопротивление сплава, из которого изготовлена проволока с поперечным сечением $0,5\text{ мм}^2$ и длиной 4 м . при напряжении $9,6\text{ В}$ по проволоке течет ток силой 2 А .	
Уровень сложности	1 вариант	Уровень сложности	2 вариант															
А	 <p>1. Какому значению силы тока и напряжения соответствует точка А? 2. Найдите сопротивление в точке А.</p>	А	 <p>1. Какому значению силы тока и напряжения соответствует точка В? 2. Найдите сопротивление в точке В.</p>															
В	Определите сопротивление медного провода сечением $0,03\text{ мм}^2$ и длиной 200 м .	В	Медный провод имеет длину 240 см и площадь поперечного сечения $0,2\text{ мм}^2$. Вычислите сопротивление этого провода.															
С	Рассчитать силу тока, проходящую по медному проводу длиной 100 м , площадью поперечного сечения $0,5\text{ мм}^2$, если к концам провода приложено напряжение $6,8\text{ В}$.	С	Определите удельное сопротивление сплава, из которого изготовлена проволока с поперечным сечением $0,5\text{ мм}^2$ и длиной 4 м . при напряжении $9,6\text{ В}$ по проволоке течет ток силой 2 А .															
<p>Конец урока</p>	 <p>Обратная связь Домашнее задание: параграф 25, дописать формативку Рефлексия по содержанию. СМС – учителю</p>	<p>Рефлексия «СМС - учителю»</p>																
<p>Дифференциация – каким способом вы хотите больше оказывать поддержку? Какие задания вы дадите ученикам более способным по сравнению с другими?</p>	<p>Оценивание – как Вы планируете проверять уровень освоения материала учащимися?</p>	<p>Охрана здоровья и соблюдение техники безопасности</p>																
<p>Использование дифференцированных заданий, работа с использованием наглядного и дополнительного материала, совместная работа группы, при работе со слабоуспевающими учащимися оказание поддержки в виде взаимопомощи одноклассников, в ходе возникновения трудности помогать путем ответа учителя на возникшие у учащихся вопросы.</p>	<p>Взаимообсуждение, оценивание – самооценивание, обратная связь.</p>	<p>Правила техники безопасности при организации и работе в кабинете физики во время проведения урока</p>																

Правильно выстроенная работа по системной подготовке и проведению формативного оценивания на каждом уроке обеспечивает снижение тревожности при выполнении суммативных работ и ожидаемые положительные результаты. Предлагаем вниманию педагогов примеры суммативных работ по математике для 6 класса с учетом дифференциации, с разработанными дескрипторами для заданий учителя Аманкарагайской СШ им. Н. Островского Костанайской области Чуевой Светланы Викторовны. В классе у учителя обучаются 3 учащихся с задержкой психического развития:

Ученик 1. ЗПР, Нарушение письма и чтения обусловленного ФФН;

Ученик 2. F-83. Нарушение письма и чтения обусловленного ОНР, Дальновзоркий астигматизм;

Ученик 3. ПИН, дисграфия смешанного типа.

При написании СОР и СОЧ за 4 четверть 2018 – 2019 уч. года к работам данных учащихся прилагалась карточка шаблон. Задания в карточке решены, но не в полном объеме. Ребятам необходимо дорешать и записать решенное задание в лист СОР или СОЧ. Всего было написано 3 СОР и 1 СОЧ.

Суммативное оценивание за раздел № 8

«Статистика. Комбинаторика»

Варианты 1 и 2 – основные, 3 вариант для детей с ООП

Вариант 3

1. В ряду чисел 2, 7, 10, ____, 18, 19, 27 пропущено одно число. Найдите его, если:

а) среднее арифметическое ряда равно 14;

б) размах ряда равен 41;

в) мода ряда равна 19. [5]

2. В школьной столовой приготовили на завтрак плов (П), кашу (К), блины (Б), а из напитков – сок (С), чай (Ч) и молоко (М). Сколько различных вариантов завтрака можно составить? [3]

3. Велосипедист проехал 3 часа со скоростью 12 км/ч, затем отдохнул час, после чего продолжил путь со скоростью 9 км/ч и проехал еще 2 часа. Найти среднюю скорость движения велосипедиста на всем пути. [4]

Карточка с шаблоном.

а) x - неизвестное число

$$(2 + 7 + 10 + 18 + x + 19 + 27)/7 = 14$$

$$83 + x = 14 \cdot 7$$

$$83 + x = 98$$

$$x = 98 - 83$$

$$x = \underline{\hspace{2cm}}$$

б) x - неизвестное число

$$x - 2 = 41$$

$$x = 41 + 2$$

$$x = \underline{\hspace{2cm}}$$

в) так как все числа повторяются по 1 разу, то чтобы модой стало число 19, пропущенное число должно быть равно ____

Выполни вычисления и запиши ответы.

2. Блины сок, каша сок, плов сок, чай блины, чай каша, плов чай, молоко плов, молоко блины, молоко каша. **Сосчитай сколько всего вариантов завтрака и запиши.**

3. Решение:

$$\text{Найдем весь путь велосипедиста: } 3 \cdot 12 + 1 \cdot 0 + 2 \cdot 9 = \underline{\hspace{2cm}}$$

$$\text{Найдем все время движения: } 3 + 1 + 2 = \underline{\hspace{2cm}}$$

Чтобы найти среднюю скорость движения велосипедиста, весь путь делим на все время движения: $54:6=$ _____
 Выполни вычисления и запиши ответы. Дескриптор: (составляется с учетом диагноза)

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл
		Обучающийся	
Использует статистические характеристики для нахождения недостающих элементов в числовом ряду.	1а	- записывает решенное задание в лист СОР - находит пропущенное число	1 1
	1в	- записывает решенное задание в лист СОР - находит пропущенное число	1 1
	1с	находит пропущенное число, используя определение моды	1
Решает комбинаторные задачи с помощью построения дерева вариантов.	2	- считает количество вариантов - строит дерево вариантов - записывает ответ	1 1 1
Решает задачи нахождение средней скорости движения.	3	-вычисляет расстояние на всем пути; -находит общее время -вычисляет среднюю скорость, применяя формулу - записывает ответ	1 1 1 1
Всего баллов			12

Суммативное оценивание за раздел № 9 «Зависимости между величинами»

Вариант 3

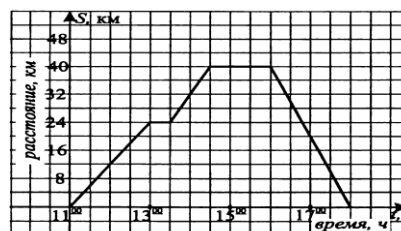
1. Запишите формулу зависимости между величинами: [5]

- 1) производительностью станка и временем изготовления на нем 400 деталей _____
- 2) стоимостью товара, купленного по 500 тг за килограмм и его количеством _____
- 3) длиной и шириной прямоугольника, площадь которого равна 54 м^2 _____
- 4) периметром квадрата и длиной его стороны _____

Выпишите те, которые являются прямой пропорциональностью и найдите коэффициент пропорциональности _____

2. Пользуясь графиком движения всадника, определите: [4]

- 1) Сколько часов всадник был в пути? _____
- 2) Какова продолжительность каждой остановки? _____
- 3) Какова скорость движения всадника на обратном пути? _____
- 4) Какое расстояние проскакал всадник за первые 5 часов? _____

3. а) Постройте график прямой пропорциональности, проходящий через точку А (-5; 4).
- б) По графику запишите формулу прямой пропорциональности. [3]

Карточка с шаблоном.

1. Запишите формулу зависимости между величинами:

- 1) производительностью станка и временем изготовления на нем 300 деталей $P=300*t$ _____
- 2) стоимостью товара, купленного по 600 тг за килограмм и его количеством $S=600*c$ _____
- 3) длиной и шириной прямоугольника, площадь которого равна 48 м^2 $a=48:b$ _____

4) периметром квадрата и длиной его стороны $P=4a$
 Выпишите те, которые являются прямой пропорциональностью и найдите коэффициент пропорциональности $P=300*t$, $S=600*c$, $P=4a$

Подставь свои значения и запиши ответ.

2. Пользуясь графиком движения всадника, определите: [4]

1) Сколько часов всадник был в пути? **Сосчитай клетки по горизонтали по оси времени, 2 клетки – 1 час.**

2) Какова продолжительность каждой остановки? **Сосчитай количество клеток в графике по горизонтали. 2 клетки – 1 час.**

3) Какова скорость движения всадника на обратном пути? **$40:2=$ ___ (сосчитай и запиши)**

4) Какое расстояние проскакал всадник за первые 5 часов? **40 км**

Дескрипторы: (составляется с учетом диагноза)

Критерий оценивания	№ задания	Дескрипторы	Балл
		Обучающийся	
Записывает формулу зависимости по её описанию.	1	- записывает в формулу зависимости между производительностью и временем работы свое значение	1
		- записывает в формулу зависимости между стоимостью товара и его количеством свое значение	1
		- записывает в формулу зависимости между длиной и шириной прямоугольника свое значение	1
		- записывает в формулу зависимости между периметром квадрата и длиной его стороны свое значение	1
		- записывает свои значения в зависимости, являющиеся прямой пропорциональностью	1
Решает задачи на определение зависимости между величинами, используя графики реальных процессов.	2	- используя график и подсказку, определяет время движения в пути	1
		- используя график и подсказку, определяет продолжительность остановок	1
		- используя график и подсказку, определяет скорость движения на обратном пути	1
		- используя график и подсказку, определяет расстояние, пройденное всадником за определенное время	1
Записывает формулу и строит график прямой пропорциональности	3	- строит график прямой пропорциональности	1
		- находит значение k	1
		- записывает формулу прямой пропорциональности	1
Всего баллов			12

Суммативное оценивание за раздел № 10

«Линейные уравнения с двумя переменными и их системы»

Вариант 3

Какие из пар чисел (7; 1), (0; -2), (8; 2), (-7; -5), (10; 3) являются решениями уравнения

$$3x - 7y = 14?$$

[3]

2. Решите систему уравнений:
$$\begin{cases} x + 2y = 27 \\ 3x - y = 11 \end{cases}$$

[5]

3. Сумма цифр двузначного числа равна 15. Если поменять его цифры местами, то получим число, которое меньше данного на 9. Найдите данное число. [4]

Карточка с шаблоном.

Какие из пар чисел (7; 1), (0; -2), (8; 2), (-7; -5), (10; 3) являются решениями уравнения $3x - 7y = 14$?

(7;1) $3 \cdot 7 - 7 \cdot 1 = \underline{\hspace{2cm}}$

(0;-2) $3 \cdot 0 - 7 \cdot (-2) = \underline{\hspace{2cm}}$

(8;2) $3 \cdot 8 - 7 \cdot 2 = \underline{\hspace{2cm}}$

(-7;-5) $3 \cdot (-7) - 7 \cdot (-5) = \underline{\hspace{2cm}}$

(10;3) $3 \cdot 10 - 7 \cdot 3 = \underline{\hspace{2cm}}$

Выполни вычисления, подчеркни те пары чисел, где ответ равен 14, запиши эти пары чисел в ответ.

Решите систему уравнений:
$$\begin{cases} x + 2y = 27 \\ 3x - y = 11 \end{cases} :$$

$$\begin{cases} x = 27 - 2y \\ 3(27 - 2y) - y = 11 \end{cases} \quad \begin{cases} x = 27 - 2y \\ 81 - 6y - y = 11 \end{cases} \quad \begin{cases} x = 27 - 2y \\ -7y = -70 \end{cases} \quad \begin{cases} x = 7 \\ y = 10 \end{cases}$$

Сумма цифр двузначного числа равна 15. Если поменять его цифры местами, то получим число, которое меньше данного на 9. Найдите данное число.

x - количество единиц в числе, а y - количество десятков.

$(10y+x)$.

$x+y=15$

$10y+x-10x-y=9$ или $y-x=1$.

Решаем:

$x+y=15$

$x+1+x=15$.

$2x=14$.

$x= \underline{\hspace{1cm}}$,

$y=1+x$

$y=1+7$

$y= \underline{\hspace{1cm}}$

Данное число $\underline{\hspace{1cm}}$. **Сосчитай и запиши ответ.**

Дескрипторы: (составляется с учетом диагноза)

Критерий оценивания	№ задания	Дескрипторы	Балл
		Обучающийся	
Определяет решение линейного уравнения с двумя переменными.	1	- выполняет вычисления	1
		- выбирает пары чисел, где ответ равен 14	1
		- записывает ответ	1
Решает системы уравнений.	2	- выбирает способ решения системы уравнений	1
		- выполняет алгебраические преобразования уравнений	1
		- находит значение переменной x	1
		- находит значение переменной y	1
		- записывает решение системы	1

		уравнений	
Решает текстовые задачи с помощью составления систем линейных уравнений	3	- записывает решенное задание в лист СОР - находит решение первого уравнения - находит решение второго уравнения - находит данное число	1 1 1 1
Всего баллов			12

Суммативное оценивание за 4 четверть по предмету «Математика»

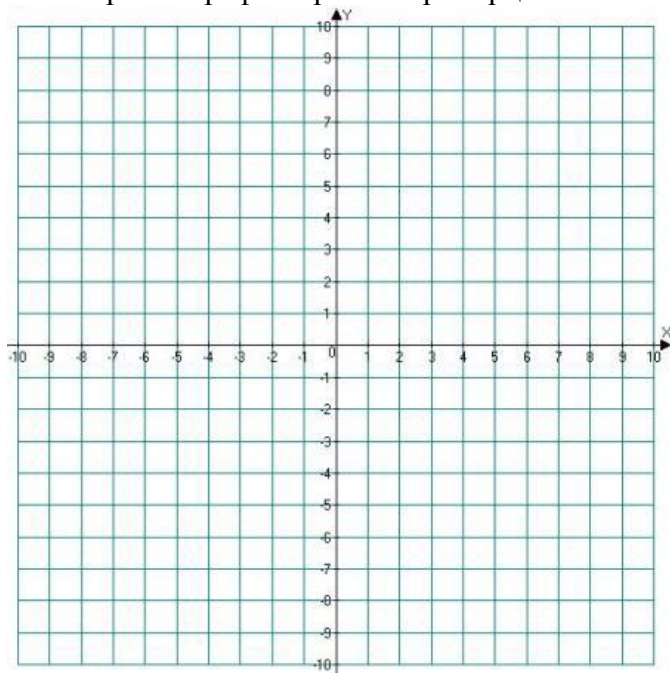
1. В кафе «Пицца» в течение 15 дней фиксировалось количество заказов с доставкой на дом. Получили такой ряд данных: 39, 33, 45, 25, 33, 40, 47, 38, 34, 33, 40, 44, 45, 32, 27. Найдите размах, среднее арифметическое, моду и медиану полученного ряда.

[6]

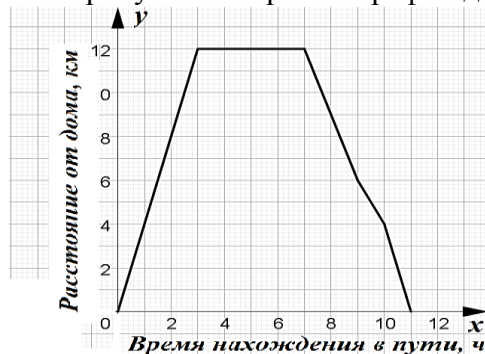
2. Объем прямоугольного параллелепипеда равен $V \text{ см}^3$. Задайте формулой зависимость V от h , стороны его основания равны 5 см и 3 см, а высота – h см. [2]

- A) $V=8h$
- B) $V=15h$
- C) $V=16h$
- D) $V=30h$

3. Постройте график прямой пропорциональности $y = -3x$. [2]

4. На рисунке изображен график движения туриста.

Рассмотрев график, ответьте на вопросы:

- a) На каком расстоянии от дома был турист через 2 часа после выхода из дома?
 б) Сколько времени турист затратил на остановку?
 в) Сколько часов был турист в пути, когда до дома осталось пройти 4 км?
 г) С какой скоростью шёл турист первые два часа? [4]

5. Решите задачу, составив систему уравнений:

За 2 кг мандаринов и 5 кг апельсинов заплатили 3200 тенге. Сколько стоит 1 кг каждого вида фруктов, если 2 кг апельсинов на 1000 тенге дешевле, чем 3 кг мандаринов? [6]

Карточка с шаблоном.

1. В кафе «Пицца» в течение 15 дней фиксировалось количество заказов с доставкой на дом. Получили такой ряд данных: 39, 33, 45, 25, 33, 40, 47, 38, 34, 33, 40, 44, 45, 32, 27.

Найдите размах, среднее арифметическое, моду и медиану полученного ряда.

Размах: $47 - 25 = \underline{\hspace{2cm}}$ (найди значение)

Среднее арифметическое:

$(39+33+45+25+33+40+47+38+34+33+40+44+45+32+27)/15 = \underline{\hspace{2cm}}$ (найди значение)

Мода: найди число, которое повторяется чаще всех остальных и запиши его.

Медиана: найди число, стоящее по центру и запиши его.

2. Объём прямоугольного параллелепипеда равен $V \text{ см}^3$. Задайте формулой зависимость V от h , стороны его основания равны 5 см и 3 см, а высота – h см.

$V = 5 \cdot 3 \cdot h$ (выполни умножение и запиши ответ)

3. Постройте график прямой пропорциональности $y = -3x$. (смотри учебник стр 135)

4. На рисунке изображен график движения туриста. Рассмотрев график, ответьте на вопросы:

a) На каком расстоянии от дома был турист через 2 часа после выхода из дома? (Найди на оси x 2 часа, от 2 поднимись до линии графика, поставь точку. Посмотри какое значение на оси y находится напротив точки. Данное значение является ответом)

б) Сколько времени турист затратил на остановку? (На графике найди горизонтальную линию, посчитай сколько клеток занимает эта линия. 1 клетка – 1 час. Запиши ответ)

в) Сколько часов был турист в пути, когда до дома осталось пройти 4 км? (Найди на оси y значение 4 км, проведи горизонтальную линию до линии графика, поставь точку. Посмотри какое значение времени соответствует твоей точке. Запиши ответ)

г) С какой скоростью шёл турист первые два часа? (Значение расстояния найденное в пункте а необходимо разделить на 2 часа)

5. Решите задачу, составив систему уравнений:

За 2 кг мандаринов и 5 кг апельсинов заплатили 3200 тенге. Сколько стоит 1 кг каждого вида фруктов, если 2 кг апельсинов на 1000 тенге дешевле, чем 3 кг мандаринов?

$$\begin{cases} 2x + 5y = 3200 \\ 3x - 2y = 1000 \end{cases} \quad \begin{cases} 6x + 15y = 9600 \\ 6x - 4y = 2000 \end{cases}$$

$$19y = 7600$$

$$y = \underline{\hspace{2cm}}$$
 (найди значение)

$$3x - 2 \cdot 400 = 1000$$

$$3x - 800 = 1000$$

$$3x = 1800$$

$$x = \underline{\hspace{2cm}}$$
 (найди значение)

Ответ: _____ тенге, _____ тенге. (запиши ответ)

Схема выставления баллов: (составляется с учетом диагноза)

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл
		Обучающийся	
вычисляет статистические числовые характеристики	1	- находит размах ряда	1
		- находит сумму и делит ее на количество	1

		- определяет среднее арифметическое ряда - находит моду числового ряда - находит медиану числового ряда - упорядочивает ряд чисел	1 1 1 1
записывает формулу зависимости по её описанию	2	- записывает формулу нахождения объема прямоугольного параллелепипеда - выполняет умножение чисел и букв	1 1
знает формулу и строит график прямой пропорциональности	3	- составляет таблицу по учебнику - выполняет чертеж	1 1
находит и исследует зависимость между величинами, используя график реального процесса	4	- находит расстояние через 2 часа -находит время остановки -находит сколько часов турист был в пути -находит скорость движения туриста	1 1 1 1
решает текстовые задачи с помощью составления систем линейных уравнений	5	- составляет первое уравнение - составляет второе уравнение - выполняет сложение уравнений - решает первое уравнение - решает второе уравнение - записывает ответ	1 1 1 1 1 1
Всего баллов			20

ЗАДАНИЯ ПО СУММАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ЗА 4 ЧЕТВЕРТЬ

Суммативное оценивание за раздел «Неравенства»

Вариант 1 основной, 2 вариант для детей с ООП (для сравнения)

Вариант 1(Основной)

Тема Квадратное неравенство. Рациональное неравенство. Решение систем неравенств

Цель обучения 8.2.2.8 решать квадратные неравенства

8.2.2.9 решать рациональные неравенства

8.2.2.10 решать системы из двух неравенств, одно из которых линейное, а второе – квадратное

Критерий оценивания *Обучающийся*

• Решает квадратные неравенства

• Решает рациональные неравенства

• Решает системы из двух неравенств, одно из которых линейное, а второе – квадратное

Уровень мыслительных навыков Знание

Понимание

Применение

Время выполнения 30 минут

1. Укажите соответствующий вывод для каждого неравенства. Обоснуйте свой ответ. [8]

Неравенства	Решение	Вывод
$x^2 - 5x + 13 \geq 0$		
$-x^2 + 12x - 36 > 0$		
$x^2 - 5x + 6 \leq 0$		
$-x^2 + 9 < 0$		

1) Неравенство не имеет решений.

2) Решением неравенства является вся числовая прямая.

3) Решением неравенства является одна точка.

4) Решением неравенства является закрытый промежуток.

5) Решением неравенства является открытый промежуток.

6) Решением неравенства является объединение двух промежутков.

2. Решите методом интервалов неравенство [2]

$$(2x - 4)(3x - 6)(x + 5) \geq 0.$$

3. Решите систему неравенств: [5]

$$\begin{cases} x^2 - 4 \leq 0 \\ 3x - 2 < 0 \end{cases}$$

Критерий оценивания	№ задания	Дескрипторы	
		Обучающийся	Балл
Решает квадратные неравенства	1	определяет соответствующий вывод для неравенства, которое не имеет решений	1
		обосновывает свой вывод	1
		определяет соответствующий вывод для неравенства, решением которого является объединение двух промежутков	1
		обосновывает свой вывод	1
		определяет соответствующий вывод для неравенства, решением которого является вся числовая прямая	1
		обосновывает свой вывод	1
		определяет соответствующий вывод для неравенства, решением которого является закрытый промежуток	1
		обосновывает свой вывод	1
Решает рациональные неравенства	2	Находит корни неравенства	1
		Определяет решение неравенства	1
Решает системы из двух неравенств, одно из которых линейное, а второе – квадратное	3	определяет метод решения первого неравенства	1
		решает первое неравенство	1
		решает второе неравенство	1
		изображает решения на числовой оси	1
		записывает ответ	1
Всего баллов			15

ЗАДАНИЯ ПО СУММАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ЗА 4 ЧЕТВЕРТЬ

Суммативное оценивание за раздел «Неравенства»

Вариант 2(для обучающихся с особыми образовательными потребностями)

Диагноз: ПИН. Дисграфия, обусловленная нарушениями анализа и синтеза

Рекомендации: Обучение по общеобразовательной программе с индивидуальным подходом (снизить объем письменной работы)

Тема Квадратное неравенство. Рациональное неравенство. Решение систем неравенств

Цель обучения 8.2.2.8 решать квадратные неравенства

8.2.2.9 решать рациональные неравенства

8.2.2.10 решать системы из двух неравенств, одно из которых линейное, а второе – квадратное

Критерий оценивания *Обучающийся*

• Решает квадратные неравенства

• Решает рациональные неравенства

• Решает системы из двух неравенств, одно из которых линейное, а второе – квадратное

Уровень мыслительных навыков Знание

Понимание

Время выполнения Применение

30 минут

Задания

1. Решите неравенство и запишите соответствующий числовой промежуток для каждого неравенства.

[8]

Неравенства	Решение	Числовой промежуток
$x^2 - 5x + 13 \geq 0$		
$-x^2 + 12x - 36 > 0$		
$x^2 - 5x + 6 \leq 0$		
$-x^2 + 9 < 0$		

1) (2;3);

2) $(-\infty; \infty)$;

3) $(-\infty; -3) \cup (3; \infty)$.

2. Решите методом интервалов неравенство [2]

$$(x + 2)(x - 6)(x - 8) \geq 0.$$

3. Решите систему неравенств: [5]

$$\begin{cases} x^2 - 4 \leq 0 \\ x - 5 < 0 \end{cases}$$

Критерий оценивания	№ задания	Дескрипторы		Балл
		Обучающийся		
Решает квадратные неравенства	1	определяет соответствующий вывод для неравенства, которое не имеет решений	1	
		Записывает числовой промежуток	1	
		определяет соответствующий вывод для неравенства, решением которого является объединение двух промежутков	1	
		Записывает числовой промежуток	1	
		определяет соответствующий вывод для неравенства, решением которого является вся числовая прямая	1	
		Записывает числовой промежуток	1	
		определяет соответствующий вывод для неравенства, решением которого является закрытый промежуток	1	
		Записывает числовой промежуток	1	
Решает рациональные неравенства	2	Находит корни неравенства	1	
		Определяет решение неравенства	1	
Решает системы из двух неравенств, одно из которых линейное, а второе – квадратное	3	определяет метод решения первого неравенства	1	
		решает первое неравенство	1	
		решает второе неравенство	1	
		изображает решения на числовой оси	1	
		записывает ответ	1	
Всего баллов			15	

ЗАДАНИЯ ПО СУММАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ЗА 4 ЧЕТВЕРТЬ

Суммативное оценивание за раздел «Прямоугольная система координат на плоскости»

Основной вариант

Тема

Метод координат на плоскости. Решение текстовых задач.

Цель обучения

8.1.3.14 вычислять расстояние между двумя точками на плоскости по их координатам

8.1.3.15 находить координаты середины отрезка

8.1.3.17 знать уравнение окружности с центром в точке (x_0, y_0) и радиусом r :

$$(x - x_0)^2 + (y - y_0)^2 = r^2$$

8.1.3.18 строить окружность по заданному уравнению

Критерий оценивания	8.1.3.20 решение простейших задач в координатах
	Обучающийся
Уровень мыслительных навыков	<ul style="list-style-type: none"> • Применяет соотношения между координатами середины и координатами концов отрезка • Составляет уравнение окружности • Строит окружность по заданному уравнению • Решает простейшие задачи в координатах
	Знание
Время выполнения	Понимание
	Применение
	25 минут

Задания

1. Точка Т – середина отрезка МР. Найдите координаты точки Р, если Т (-3;4) и М (-5;-7). [2]
- а) АВ – диаметр окружности с центром О. Найдите координаты центра окружности, если А (7;-2) и В (-1;-4). [2]
- б) Запишите уравнение окружности, используя условия пункта а). [2]
3. Выполнив построение, выясните взаимное расположение двух окружностей, заданных уравнениями $(x-2)^2+(y-4)^2=4$ и $(x+4)^2+(y-2)^2=9$. [3]
4. Точки А(-9;1), В(-1;5), С(8;2), D(-6;-5) – вершины прямоугольной трапеции с основаниями АВ и CD. Найдите длину средней линии и площадь трапеции. [5]

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл
		Обучающийся	
Применяет соотношения между координатами середины и координатами концов отрезка	1	Записывает формулу для нахождения середины отрезка	1
		находит координаты точки	1
	2а	выражает координаты середины отрезка через координаты его концов	1
		находит координаты центра окружности	1
Составляет уравнение окружности	2б	определяет радиус окружности	1
		записывает уравнение окружности	1
Строит окружность по заданному уравнению	3	строит первую окружность	1
		строит вторую окружность	1
		делает вывод о взаимном расположении двух окружностей	1
Решает простейшие задачи в координатах	5	находит координаты середин боковых сторон или длины оснований трапеции	1
		находит среднюю линию	1
		находит длины боковых сторон	1
		определяет, какая из боковых сторон является высотой	1
		находит площадь трапеции	1
Всего баллов			15

ЗАДАНИЯ ПО СУММАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ЗА 4 ЧЕТВЕРТЬ

Суммативное оценивание за раздел «Прямоугольная система координат на плоскости»
Вариант 2 (для обучающихся с особыми образовательными потребностями)

Диагноз: ПИН. Дисграфия, обусловленная нарушениями анализа и синтеза

Рекомендации: Обучение по общеобразовательной программе с индивидуальным подходом (снизить объем письменной работы)

Тема Метод координат на плоскости. Решение текстовых задач.

Цель обучения 8.1.3.14 вычислять расстояние между двумя точками на плоскости по их координатам
 8.1.3.15 находить координаты середины отрезка

8.1.3.17 знать уравнение окружности с центром в точке (x_0, y_0) и радиусом r :

$$(x-x_0)^2+(y-y_0)^2=r^2$$

8.1.3.18 строить окружность по заданному уравнению

8.1.3.20 решение простейших задач в координатах

**Критерий
оценивания**

Обучающийся

- Применяет соотношения между координатами середины и координатами концов отрезка
- Составляет уравнение окружности
- Строит окружность по заданному уравнению
- Решает простейшие задачи в координатах

Уровень

Знание

мыслительных

Понимание

навыков

Применение

Время

25 минут

выполнения

Задания

1. Точка Т – середина отрезка МР. Найдите координаты точки Т, если М (-2;4) и Р (-3;-7). [2]

2. а) Уравнение окружности: $(x-x_0)^2+(y-y_0)^2=r^2$. АВ – диаметр окружности с центром О $(x = \frac{x_1+x_2}{2}; y = \frac{y_1+y_2}{2})$. Найдите координаты центра окружности, если А (7;-2) и В (-1;-4). [2]

б) Запишите уравнение окружности, используя условия пункта а

3. Выполнив построение, выясните взаимное расположение двух окружностей, заданных уравнениями $(x-3)^2+(y-4)^2=4$ и $(x+1)^2+(y-2)^2=9$.

$$(x-x_0)^2+(y-y_0)^2=R^2$$

Центр окружности $(x_0; y_0)$, радиус $=\sqrt{R}$

[3]

4. Точки А(-9;1), В(-1;5), С(8;2), D(-6;-5) – вершины прямоугольной трапеции с основаниями АВ и CD. Начертите данную трапецию и найдите стороны трапеции. (сторона трапеции - расстояние между точками)

$$|AB| = \sqrt{(x_2-x_1)^2 + (y_2-y_1)^2}$$

[5]

Критерий оценивания	№ задания	Дескрипторы		Балл
		Обучающийся		
Применяет соотношения между координатами середины и координатами концов отрезка	1	Записывает формулу для нахождения середины отрезка	1	
		находит координаты точки	1	
	2а	выражает координаты середины отрезка через координаты его концов	1	
		находит координаты центра окружности	1	
Составляет уравнение окружности	2б	определяет радиус окружности	1	
		записывает уравнение окружности	1	
Строит окружность по заданному уравнению	3	строит первую окружность	1	
		строит вторую окружность	1	
		делает вывод о взаимном расположении двух окружностей	1	
Решает простейшие задачи в координатах	5	Выполняет чертеж	1	
		Находит сторону АВ	1	
		Находит сторону ВС	1	
		Находит сторону CD	1	
		Находит сторону AD	1	
Всего баллов			15	

Ниже предлагаются в сравнении варианты дифференцированных суммативных работ по геометрии и алгебре в 8 классе учителя математики

Аманкарагайской СШ им. Н. Островского Костанайской области Махмутовой Оксаны Анатольевны.

Задания суммативного оценивания за 4 четверть по предмету «Геометрия»

Вариант 1 основной, 2 вариант для детей с ООП (для сравнения)

Вариант 1

1. Составьте общее уравнение прямой проходящей через точки $A(1; 2)$ и $B(3;4)$ [2]
2. Используя формулы для вычисления координат середины M отрезка AB , заполните пустые клетки: [3]

Координаты точки А	Координаты точки В	Координаты середины М
(2;-3)	(-3;1)	
	(4;7)	(-3;-2)
(0;1)		(3;-5)

3. Точка M делит отрезок PK в отношении $2:1$, начиная от точки P . Найдите координаты точки P , если точки M и K имеют соответственно координаты $(2; -4)$, $(3; 5)$. [4]
4. а) Изобразите окружность, соответствующей уравнению $(x - 2)^2 + (x + 3)^2 = 9$ [5]
 б) Определите взаимное расположение прямой $y = 1$ и окружности $(x - 2)^2 + (x + 3)^2 = 9$
5. Трапеция $OABC$ задана координатами своих вершин: $O(0;0)$, $A(8;2)$, $B(10;8)$, $C(2;6)$. [6]
 а) Найдите длины диагоналей AC и OB .
 б) Составьте уравнение прямой, проходящей через среднюю линию трапеции.

Схема выставления баллов

№	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1.	$y = k(x - x_1) + y_1$	1	
	$y = x + 1$	1	
2.	$(-0,5; -1)$	1	
	$(-10; -11)$	1	
	$(6; -11)$	1	
3.	$\lambda = 2$	1	$PM:MK=2:1$
	$2 = \frac{x_p+2*3}{1+2}$	1	Координаты значения абсцисс (x)
	$-4 = \frac{y_p+2*5}{1+2}$	1	Координаты значения ординат (y)
	$P(0; -22)$	1	
4a.	Центр окружности: $(2;-3)$	1	
	$R = 3$	1	
	Чертит окружность	1	Чертеж выполняется на одной координатной плоскости.
4b. Чертит прямую	1		
	Делает вывод	1	
5.	Выполняет чертеж	1	
	$AC = \sqrt{52}$	1	
	$OB = \sqrt{164}$	1	
	Координаты точки $M(1;$	1	Использует формулу середины

	3)		отрезка: для М отрезок АВ, для N отрезок CD
	Координаты точки N (9;5)	1	
	$y = \frac{1}{4}x + 8\frac{3}{4}$	1	$y = \frac{x}{4} + 8\frac{3}{4};$ $y = 0,25x + 8,75$
Всего баллов:		20	

Вариант 2 (для учащихся с особыми образовательными потребностями)

Диагноз: ПИН. Дисграфия, обусловленная нарушениями анализа и синтеза

Рекомендации: Обучение по общеобразовательной программе с индивидуальным подходом (снизить объем письменной работы)

1. Составьте общее уравнение прямой $y = k(x - x_1) + y_1$, $k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}$, проходящей через точки A(1; 2) и B (3;4) [2]
2. Используя формулы для вычисления координат середины М ($x = \frac{x_1 + x_2}{2}$; $y = \frac{y_1 + y_2}{2}$) отрезка АВ, заполните пустые клетки: [3]

Координаты точки А	Координаты точки В	Координаты середины М
(2;-3)	(-3;1)	
	(4;7)	(-3;-2)
(0;1)		(3;-5)

3. Точка М делит отрезок РК в отношении 2:1, начиная от точки Р. Найдите координаты точки Р, если точки М и К имеют соответственно координаты (2; -4), (3; 5). [4]

4. а) Изобразите окружность, соответствующей уравнению $(x - 2)^2 + (x + 3)^2 = 9$ [5]
 $(x - x_0)^2 + (y - y_0)^2 = R^2$

Центр окружности (x_0 ; y_0), радиус = \sqrt{R}

- б) Определите взаимное расположение прямой $y = 1$ и окружности $(x - 2)^2 + (x + 3)^2 = 9$

5. Трапеция ОАВС задана координатами своих вершин: О (0;0), А(8;2), В(10;8), С(2;6). [6]

- а) Найдите длины диагоналей АС и ОВ. $|AB| = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$

- б) Составьте уравнение прямой, проходящей через среднюю линию трапеции.

Схема выставления баллов

№	Ответ	Балл	Дополнительная информация
1.	$y = k(x - x_1) + y_1$	1	
	$y = x + 1y$	1	
2.	(-0,5; -1)	1	
	(-10; -11)	1	
	(6; -11)	1	
3.	$\lambda = 2$	1	РМ:МК=2:1
	$2 = \frac{x_p + 2 \cdot 3}{1 + 2}$	1	Координаты значения абсцисс (x)
	$-4 = \frac{y_p + 2 \cdot 5}{1 + 2}$	1	Координаты значения ординат (y)

	P (0; - 22)	1	
4а.	Центр окружности: (2;-3)	1	
	R = 3	1	
4б.	Чертит окружность	1	Чертеж выполняется на одной координатной плоскости.
	Чертит прямую	1	
	Делает вывод	1	
5.	Выполняет чертеж	1	
	AC = $\sqrt{52}$	1	
	OB = $\sqrt{164}$	1	
	Координаты точки M (1; 3)	1	Использует формулу середины отрезка: для M отрезок АВ, для N отрезок CD
	Координаты точки N (9;5)	1	
	$y = \frac{1}{4}x + 8\frac{3}{4}$	1	$y = \frac{x}{4} + 8\frac{3}{4};$ $y = 0,25x + 8,75$
Всего баллов:		20	

Задания суммативного оценивания за 4 четверть по предмету «Алгебра»
 Варианты 1 и 2 основные, 3 вариант для детей с ООП (для сравнения)

Основные варианты

1 вариант	2 вариант	
1. Решите неравенство: $(x - 2)(x - 3) > 0$	1. Решите неравенство: $(x - 4)(x - 5) > 0$	1
2. Используя график функции $y = x^2 - x - 56$, найдите решение неравенства $x^2 - x - 56 \geq 0$.	Используя график функции $y = x^2 - x - 90$, найдите решение неравенства $x^2 - x - 90 \geq 0$.	1
3. Найдите целые решения неравенства: $-x^2 + 5x - 6 > 0$	3. Найдите целые решения неравенства: $-x^2 + 6x - 8 > 0$	3
4. Решите систему неравенств: $\begin{cases} x^2 - 9 \leq 0 \\ 2x - 5 < 0 \end{cases}$	4. Решите систему неравенств: $\begin{cases} x^2 - 9 > 0 \\ 3x - 2 \geq 0 \end{cases}$	5
5. Решите неравенство: $\frac{2x^2 - 3x - 2}{x^2 - 2x} < 0$	5. Решите неравенство: $\frac{2x^2 - 3x + 1}{x^2 - 2x + 1} < 0$	5
6. Решите систему неравенств: $\begin{cases} x^2 \leq 36 \\ (x - 1)^2 > 9 \end{cases}$	6. Решите систему неравенств: $\begin{cases} x^2 > 16 \\ (x - 2)^2 > 9 \end{cases}$	5

Схема выставления баллов

№	Ответ		Балл	Дополнительная информация
	1 вариант	2 вариант		
1.	A	A	1	
2.	A	A	1	
3.	$x_1 = 2; x_2 = 3$	$x_1 = 2; x_2 = 4$	1	Умножаем (-1), знаки меняются на противоположные
	$x \in (2;3)$	$x \in (2;4)$	1	
	Целых чисел нет	3	1	

4.	$x_1 = -3; x_2 = 3$	$x_1 = -3; x_2 = 3$	1	Находит решение первого неравенства
	$[-3; 3]$	$(-\infty; -3) \cup (3; \infty)$	1	Выполняет чертёж
	$x = 2,5$	$x = \frac{2}{3}$	1	Находит решение первого неравенства
	$(-\infty; 2,5)$	$[\frac{2}{3}; \infty)$	1	Выполняет чертёж
	$[-3; 2,5)$	$(3; \infty)$	1	Находит общее решение, выполняя чертёж
5.	$x_1 = -0,5; x_2 = 2$	$x_1 = -0,5; x_2 = 1$	1	Находит решение первого неравенства (числитель)
	$x_1 = 0; x_2 = 2$	$X_{1,2} = 1$	1	Находит решение второго неравенства (знаменатель)
	Применяет метод интервалов		1	
	Определяет знаки на промежутках		1	
	$(-\infty; -0,5) \cup (0; 2)$	$(-0,5; 1)$	1	
6.	$x_1 = -6; x_2 = 6$	$x_1 = -4; x_2 = 4$	1	Находит решение первого неравенства
	$[-6; 6]$	$(-\infty; -4) \cup (4; \infty)$	1	Выполняет чертёж
	$x_1 = -2; x_2 = 4$	$x_1 = -1; x_2 = 4$	1	Находит решение первого неравенства
	$(-\infty; -2) \cup (4; \infty)$	$(-\infty; -1) \cup (4; \infty)$	1	Выполняет чертёж
	$[-6; -2) \cup (4; 6]$	$(-\infty; -4) \cup (4; \infty)$	1	Находит общее решение, выполняя чертёж
Всего баллов:			20	

Вариант 3 (для учащихся с особыми образовательными потребностями)

Диагноз: ПИН. Дисграфия, обусловленная нарушениями анализа и синтеза

Рекомендации: Обучение по общеобразовательной программе с индивидуальным подходом (снизить объем письменной работы)

1. Решите неравенство: $(x - 1)(x + 2) > 0$ [1]

A) $(-\infty; -2) \cup (1; \infty)$ B) $(1; 2)$ C) $[1; 2]$ D) $(-\infty; \infty)$ E) $(-\infty; 1] \cup [2; \infty)$

2. Используя график функции (<https://umath.ru>) $y = x^2 - x - 30$, найдите решение неравенства $x^2 - x - 30 \geq 0$. [1]

A) $(-\infty; -5] \cup [6; \infty)$ B) $(-5; 6)$ C) $[-5; 6]$ D) $(-\infty; \infty)$ E) $(-\infty; -5) \cup (6; \infty)$

3. Найдите целые решения неравенства: $x^2 - 5x + 6 > 0$ [3]

4. Решите систему неравенств: [5]

$$\begin{cases} x^2 - 9 \leq 0 \\ x - 2 < 0 \end{cases}$$

5. Решите неравенство: $\frac{x^2 - 3x + 2}{x^2 - 4} < 0$ [5]

6. Решите систему неравенств: [5]

$$\begin{cases} x^2 \leq 4 \\ x^2 > 1 \end{cases}$$

Схема выставления баллов

№	Ответ	Балл	Дополнительная информация
	3 вариант		
1.	A	1	
2.	A	1	
3.	$x_1 = 2; x_2 = 3$	1	
	$x \in (2;3)$	1	
	Целых чисел нет	1	
4.	$x_1 = -3; x_2 = 3$	1	Находит решение первого неравенства
	$[-3; 3]$	1	Выполняет чертёж
	$x = 2$	1	Находит решение первого неравенства
	$(-\infty; 2)$	1	Выполняет чертёж
	$[-3; 2)$	1	Находит общее решение, выполняя чертёж
5.	$x_1 = 1; x_2 = 2$	1	Находит решение первого неравенства (числитель)
	$x_1 = -2; x_2 = 2$	1	Находит решение второго неравенства (знаменатель)
	Применяет метод интервалов	1	
	Определяет знаки на промежутках	1	
	$(-\infty; -2] \cup (1; 2]$	1	
6.	$x_1 = -2; x_2 = 2$	1	Находит решение первого неравенства
	$[-2; 2]$	1	Выполняет чертёж
	$x_1 = -1; x_2 = 1$	1	Находит решение первого неравенства
	$(-\infty; -1) \cup (1; \infty)$	1	Выполняет чертёж
	$[-2; -1) \cup (1; 2]$	1	Находит общее решение, выполняя чертёж
Всего баллов:		20	

Следующий пример краткосрочного плана представлен учителем биологии КГУ «ОСШ №27» г.Караганды Гуранской Анной Сергеевной, которая считает, что способы использования методов учебной работы при обучении детей с ООП заметно отличаются от традиционных. Учитель объясняет это тем, что в этом случае требуются специальный отбор и продуманное сочетание методов и приемов, более полно соответствующих своеобразию образовательных потребностей учеников и специфике коррекционно-педагогической работы с ними. Важную роль играет и форма реализации этих совмещенных методов. Известно, что и общепедагогические методы редко применяются изолированно, а всегда в целенаправленном взаимодействии друг с другом, когда тот или иной метод, будучи ведущим, дополняется и подкрепляется одним – двумя дополнительными. Так на начальных этапах обучения при объяснении нового материала ведущими могут быть наглядно-практические методы с элементами словесного объяснения или беседы.

Гуранская А.С. продолжает: «на уроках в данном классе всегда возникают сложности, так как в одном уроке нужно успеть объяснить две темы: 1- для

ребенка с ООП (так как ребенок занимается по индивидуальной программе), 2 – для всего класса.

На данном уроке ребенок с ООП изучала тему: Семейство Пасленовых, а остальной класс «Строение выделительной системы животных». Из этого видно что, нужно изложить эти темы так, чтобы не было никому в ущерб. Поэтому и было решено использовать именно такую тактику ведения урока (пока работает класс индивидуально – учитель может поработать индивидуально с ребенком, и наоборот когда ребенок с ООП работает индивидуально, учитель работает с классом).

Доказательством эффективности работы в классе именно таким образом может послужить то, что ребенок с ООП в завершении урока выполняет индивидуальное задания самостоятельно и справляется с этим. Класс также достигает поставленных целей в конце урока (таблица 30).

Таблица 30 – Раздел долгосрочного плана: Выделение, 7 класс

		Школа: КГУ «ОСШ № 27»	
Дата:		ФИО учителя: Гуранская А.С.	
Класс: 7 Б		Участвовали:	Отсутствовали:
Тема урока	Выделительная система животных. Сравнение строения выделительных систем животных.		
Учебные цели для достижения на этом уроке (ссылка на учебную программу)	7.1.5.3 - сравнивать строение выделительной системы беспозвоночных и позвоночных животных		
Цель урока	Называть органы выделительной системы животных. Объяснить сходство и различие в строение выделительной системы беспозвоночных и позвоночных животных		
Критерий оценки	Ученик знает особенности строение выделительных систем позвоночных и беспозвоночных животных. Умеет определять черты сходства и различия выделительных систем позвоночных и беспозвоночных животных		
Языковые цели	Может сравнить и объяснить особенности сходства различия в строении выделительной системы беспозвоночных и позвоночных животных		
Привитие ценностей	Взаимодействие между учащимися посредством парной работы, общения с одноклассниками и взаимоуважение, коммуникативность.		
Межпредметная связь	Химия		
Предшествующие знания	Знают продукты и значение процесса выделения, виды органов принимающих участие в процессе выделения.		
Ход урока			

Таблица 30 – продолжение

Запланированные этапы урока	Виды запланированных упражнений на уроке	Ресурсы
Начало урока 2 минуты	Организация деятельности учащихся, приветствие. Учащихся при входе в класс делятся на три группы (Позвоночные животные; беспозвоночные животные; сравнение позвоночных и беспозвоночных).	
5 минуты	<p>Ребята, перед тем как огласить тему урока, давайте с вами проверим домашнее задание. Каждая группа приготовила кроссворд, а сейчас мы ими обменяемся и решим их. По итогу мы их проверим. (Дети обмениваются кроссвордами).</p> <p>Взаимопроверка и оценивание групп. Оценивание (комментарии учителя).</p> <p><i>В то время как учащиеся всего класса выполняют задания, учащаяся с ООП выполняет индивидуальные задания, составленные по индивидуальному плану. На тему Выращивание растений семейства пасленовых. Использование человека.</i></p> <p>Цель урока:</p> <ul style="list-style-type: none"> - познакомить учащуюся с признаками семейства пасленовых; - познакомить с некоторыми видами растений семейства пасленовых, сформировать общее понятие о них; - рассказать о способах и методах выращивания растений семейства пасленовых; - показать важность семейства пасленовых - развивать внимание, любовь к природе, интерес к истории растений. <div data-bbox="379 1218 971 1659" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p style="text-align: center;">Признаки семейства</p> <p>Корень – стержневой Стебель – прямостоячий Жилкование – сетчатое Листорасположение – очередное. Формула цветка – $C_{(5)}L_{(5)}T_5P_1$ Соцветие – кисть. Плод – ягода (паслён чёрный, томат), коробочка (табак, петунья гибридная, белена чёрная) Продолжительность жизни – однолетние, многолетние Значение – пища, лекарственные, сорняки, декоративные растения.</p> </div> <p>Исходя из ответов учащихся всего класса, учитель оглашает тему урока. Совместно с учащимися определяются цели урока.</p>	Задания для детей с ООП
Середина урока	Пока со всем классом учитель проверяет кроссворд. <i>Учащаяся после работы с учителем выполняет работу № 1</i>	Задания для детей с ООП

Таблица 30 – продолжение

<p>20 минут</p>	<p>Индивидуальная работа. Знакомство с семейством пасленовых по картинкам (картофель, перец, томат, баклажан).</p> <p>И так ребята, сегодня мы продолжаем знакомиться со строением выделительной системы живых организмов на примере животных. Нам необходимо выяснить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - строение выделительной системы животных; - установить черты сходства и различия в строение беспозвоночных и позвоночных животных. <p>Групповая работа:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. группа работает над составлением постера на тему позвоночных животных. 2. группа работает над составлением постера на тему беспозвоночных животных 3. группа работает над составлением постера в виде диаграммы Венна, в которой они должны сравнить выделительные системы позвоночных и беспозвоночных животных. <p>(Каждая группа составляет постер, в котором отображает органы выделения своей группы животных, группа по определению сравнения должна отобразить не менее 5 пунктов отличия первой группы от второй группы.)</p> <p>Взаимооценивание по критериям</p> <table border="1" data-bbox="379 1205 1152 1525"> <thead> <tr> <th></th> <th>1 группа</th> <th>2 группа</th> <th>3 группа</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Содержание</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Рассказ</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Оформление</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Итого</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Оценка</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>156 — 136 — оценка 5 126 — 106 — оценка 4 96 — 76 — оценка 3 66 — 46 — оценка 2</p> <p>Пока класс работает над разработкой постера. Учащаяся с ООП вместе с учителем разбирает способы и методы выращивания растений семейства пасленовых. Задание 2</p>		1 группа	2 группа	3 группа	Содержание				Рассказ				Оформление				Итого				Оценка				
	1 группа	2 группа	3 группа																							
Содержание																										
Рассказ																										
Оформление																										
Итого																										
Оценка																										

Таблица 30 – продолжение

Постер
Задания
для
детей с
ООП

Оценивание всего класса - наблюдение, комментарии учителя, взаимооценивание

Самостоятельная работа (формативное оценивание)

Задание А

Закончите предложение. Каждый ученик на карточках записывает какие органы выделения имеются у беспозвоночных и позвоночных животных.

1. Беспозвоночные животные имеют специальные органы выделения к которым относятся

2. Позвоночные животные имеют специальные органы выделения к которым относятся: _____

По окончании работу учащиеся обмениваются карточками с учеником за соседней партой. С помощью учебника производится проверка выполнения заданий, проверяется все ли органы были записаны.

Дескриптор *Обучающийся*

- указывает, какое строение имеет система органов выделения беспозвоночных и позвоночных животных.

Задание В.

Таблица 30 – продолжение

<p>Установите соответствие между названием органов выделения и систематической группой животных.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Систематическая группа</th> <th>Органы выделения</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I. Простейшие 1. Амеба, инфузория туфелька</td> <td>- Мальпигиевы сосуды; - Нефридии-система воронковидных трубочек;</td> </tr> <tr> <td>II. Многоклеточные 2. Кольчатые черви 3. Насекомые</td> <td>- Сократительная вакуоль; - Почки, мочеточники, мочевого пузыря,</td> </tr> <tr> <td>III. Позвоночные 4. Рыбы 5. Земноводные 6. Млекопитающие, человек</td> <td>мочеиспускательный канал; - Почки, мочеточники; - Две лентовидные почки, мочеточник.</td> </tr> </tbody> </table>		Систематическая группа	Органы выделения	I. Простейшие 1. Амеба, инфузория туфелька	- Мальпигиевы сосуды; - Нефридии-система воронковидных трубочек;	II. Многоклеточные 2. Кольчатые черви 3. Насекомые	- Сократительная вакуоль; - Почки, мочеточники, мочевого пузыря,	III. Позвоночные 4. Рыбы 5. Земноводные 6. Млекопитающие, человек	мочеиспускательный канал; - Почки, мочеточники; - Две лентовидные почки, мочеточник.	<p>Карточки изображениям животных, названием животных и органами выделения</p>											
Систематическая группа	Органы выделения																				
I. Простейшие 1. Амеба, инфузория туфелька	- Мальпигиевы сосуды; - Нефридии-система воронковидных трубочек;																				
II. Многоклеточные 2. Кольчатые черви 3. Насекомые	- Сократительная вакуоль; - Почки, мочеточники, мочевого пузыря,																				
III. Позвоночные 4. Рыбы 5. Земноводные 6. Млекопитающие, человек	мочеиспускательный канал; - Почки, мочеточники; - Две лентовидные почки, мочеточник.																				
<p>Ключ</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Систематическая группа</th> <th>Органы выделения</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="2">I Простейшие</td> </tr> <tr> <td>1) Амеба, инфузория туфелька</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2">II Многоклеточные</td> </tr> <tr> <td>2) Кольчатые черви</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3) Насекомые</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2">III Позвоночные</td> </tr> <tr> <td>4) Рыбы</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5) Земноводные</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6) Млекопитающие, человек</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Систематическая группа	Органы выделения	I Простейшие		1) Амеба, инфузория туфелька		II Многоклеточные		2) Кольчатые черви		3) Насекомые		III Позвоночные		4) Рыбы		5) Земноводные		6) Млекопитающие, человек	
Систематическая группа	Органы выделения																				
I Простейшие																					
1) Амеба, инфузория туфелька																					
II Многоклеточные																					
2) Кольчатые черви																					
3) Насекомые																					
III Позвоночные																					
4) Рыбы																					
5) Земноводные																					
6) Млекопитающие, человек																					
<p>Дескриптор <i>Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - определяет органы выделения разных систематических групп животных; - устанавливает соответствие между систематическими группами и органами выделения; <p>Задание С.</p> <p>Запишите, почему органы, входящие в состав выделительной системы позвоночных животных более сложно устроены, чем органы беспозвоночных. С чем это связано?</p> <p>Учащиеся должны кратко охарактеризовать и объяснить причины того, почему выделительная система позвоночных более сложно устроена и указать причины этого.</p> <p>Дескриптор <i>Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - высказывает предположения, позволяющие объяснить причины того, почему органы входящие в состав выделительной системы позвоночных животных, более сложно устроены чем органы беспозвоночных. - Объясняет причинно-следственную взаимосвязь 																					

Таблица 30 – продолжение

	<p><i>Дифференциация по способу выполнения заданий:</i> <i>Задание группы А – выполняют слабоуспевающие учащиеся</i> <i>Задание группы В – выполняют среднеуспевающие учащиеся</i> <i>Задание группы С – выполняют учащиеся с высокой успеваемостью.</i></p> <p>Во время выполнения заданий классом. Учащаяся с ООП знакомится с хозяйственными значениями семейства Пасленовых.</p> <p>Оценивание учителем – письменная обратная связь</p>	<p>Таблица, листы ответов</p> <p>Задания для детей с ООП</p>						
<p>Конец урока 2 минуты</p>	<p>Обратная связь – установление уровня знания и понимания «ПМП» - плюс, минус, интересно.</p> <table border="1" data-bbox="376 1008 1310 1256"> <thead> <tr> <th data-bbox="376 1008 687 1055">Плюс</th> <th data-bbox="687 1008 1011 1055">Минус</th> <th data-bbox="1011 1008 1310 1055">Интересно</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="376 1055 687 1256"> <p>Я узнал(а) сегодня на уроке</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. </td> <td data-bbox="687 1055 1011 1256"> <p>Я не понял (а)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. </td> <td data-bbox="1011 1055 1310 1256"> <p>Мне понравилось</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. </td> </tr> </tbody> </table>	Плюс	Минус	Интересно	<p>Я узнал(а) сегодня на уроке</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 	<p>Я не понял (а)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 	<p>Мне понравилось</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 	
Плюс	Минус	Интересно						
<p>Я узнал(а) сегодня на уроке</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 	<p>Я не понял (а)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 	<p>Мне понравилось</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 						
<p>Дифференциация – каким способом вы хотите больше оказывать поддержку? Какие задания вы даете ученикам более способным по сравнению с другими?</p>	<p>Оценивание – как Вы планируете проверять уровень освоения материала учащимися?</p>	<p>Охрана здоровья и соблюдение техники безопасности</p>						
<p>Использование дифференцированных заданий, работа с использованием наглядного и дополнительного материала, при работе со слабоуспевающими учащимися оказание помощи в виде взаимопомощи одноклассников, в ходе возникновения трудности помогать путем ответа учителем на возникшие у учащихся вопросы</p>	<p>Взаимообсуждение, оценивание – взаимооценивание - обратная связь</p>	<p>Правила техники безопасности при организации и работе в кабинете биологии во время проведения урока.</p>						

Как видим, учитель биологии Гуранская А.С. на своем уроке использовала разные методы обучения: дифференцированные задания, применение наглядного и дополнительного материала при работе с учащейся с ООП, оказание поддержки в виде взаимопомощи одноклассников, в ходе возникновения трудности была помощь путем ответа учителя на возникшие у учащихся вопросы. В то же время учитель считает, что для реализации всего этого нужно затратить много времени для подготовки к уроку. Кроме этого, к разработке дополнительных индивидуальных заданий для ребенка с ООП в виде использования цветного раздаточного материала требуются затраты средств, что для учителя затруднительно в условиях отсутствия их в школе. Поэтому учитель предлагает обратить внимание на вопрос укрепления материально-технической базы кабинета.

В данном разделе пособия представлена небольшая часть материалов, поступивших от учителей из разных регионов страны. В силу ограниченности объема не все разработки учителей вошли в содержание раздела. Кроме этого, необходимо было представить материалы по разным предметам и классам. Выражаем благодарность всем педагогам, поделившимся своим опытом, внесшим свой вклад в общую методическую копилку. Данная работа будет продолжена, и, возможно, в другом формате.

В заключении хотелось бы привести фрагмент из рефлексии учителя математики КГУ «ОСШ №27» г. Караганды А.А. Нижегородовой: «самое главное – создать такой урок, чтобы заинтересовать учащихся, и каждый ученик смог достичь цели урока. Методы обучения на уроках выбираю с целью организовать коммуникацию в классе, так как учащиеся с ООП не должны выделяться и чувствовать себя хуже или глупее, чем другие. Каждое задание прорабатываю так, чтобы обязательно ребенок с ООП мог понять и ответить, тем самым он будет чувствовать себя комфортно на уроке. Прежде чем приступить к подготовке урока, необходимо оценить потребности и возможности каждого ребенка. Главный результат – это активность всех детей, а особенно детей с ООП на уроке и достижение поставленной цели.

Каждый раз, составляя урок нам кажется, что лучше детям «разжевать» и дать все в готовом виде. Мы, порой, не умеем доверять детям и давать им возможность раскрыться. Данный метод работы мне показал, что ребята готовы работать самостоятельно, готовы ставить перед собой цель и достигать результата. Учащиеся с ООП любят работать с дидактическим наглядным материалом, особенно, когда он яркий и доступный. Больше всего меня поразила и удивила работа детей с ООП, если давать более доступный материал, учитывая их индивидуальные способности и интересы, то дети начинают проявлять интерес, активность, а самое главное, понимать школьную программу и показывать результат!»

Заключение

Инклюзивное образование предполагает, что дети с различными образовательными потребностями должны быть включены в процесс обучения, а организации образования – должны создать им для этого соответствующие условия, поскольку все учащиеся являются равноправными членами школьного сообщества.

В современных условиях модернизации системы образования школа становится более гибкой и адаптивной в плане выбора форм и методов обучения, с учетом потребностей и возможностей всех обучающихся, к тому же, программы обновленного содержания образования достаточно легко позволяют следовать принципам дифференциации и индивидуализации.

При этом все участники образовательного процесса, в первую очередь, администрация школ и педагоги, должны соблюдать главный принцип инклюзивного образования: не ребенок «подгоняется» под существующие условия и нормы, а, наоборот, вся система образования «подстраивается» под потребности и индивидуальные возможности конкретного ребенка.

Обучающийся с особыми потребностями должен чувствовать себя в школе уверенно, надежно и защищённо. В данном случае речь идет не только о физической опасности. Для ребенка важна психологическая и эмоциональная защищённость. Учащийся должен быть уверен в том, что если понадобится помощь, то ему обязательно помогут, если ребенок захочет поделиться своими идеями, то его обязательно выслушают, если возникнет вопрос, то ему обязательно ответят.

Список использованной литературы

1. Государственный общеобязательный стандарт общего среднего образования. Приложение 7 к постановлению Правительства Республики Казахстан от « 13 » мая 2016 года № 292
2. Конституция Республики Казахстан // <http://www.akorda.kz/ru/>
3. Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года № 345-III О правах ребенка в Республике Казахстан. (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.04.2019 г.) // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1032460
4. Закон Республики Казахстан Об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 19.04.2019 г. // <https://online.zakon.kz/>
5. Закон Республики Казахстан от 11 июля 2002 года № 343-III О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.07.2018 г.) // <https://online.zakon.kz>
6. План нации – 100 конкретных шагов. Программа Президента Республики Казахстан от 20 мая 2015 года.
7. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2016-2017 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2016. 278– с.
8. Обновление содержания среднего образования на основе опыта Назарбаев Интеллектуальных школ. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2014. – 56 с.
9. Методическое руководство по разработке краткосрочного плана по предмету «Русский язык» (Я1) в 10-11 классах. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2014. – 48 с.
10. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 30 октября 2018 года № 595 Об утверждении Типовых правил деятельности организаций образования соответствующих типов (с изменениями от 09.01.2019 г.) // <https://online.zakon.kz>
11. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: (Метод. основы). – М.: Просвещение, 1989.-192 с.
12. Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2017-2018 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2017. – 395 с.
13. Ардабаева Б.К., Утегенова Б.М. Рефлексия как инструмент совершенствования практики преподавания и обучения учителя, 2017.- 38с.
14. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Проект Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан. - Астана, 2005 // <https://online.zakon.kz/>
15. Методические рекомендации «Учитель - агент перемен. Модернизация сознания педагогов».– Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2018. –91 с.

Содержание

	Введение	123
1	Особенности обучения детей с особыми образовательными потребностями по учебным программам обновленного содержания	125
2	Реализация учебных программ обновленного содержания образования в процессе обучения детей с особыми образовательными потребностями в начальной школе (в разрезе образовательных областей)	144
3	Реализация учебных программ обновленного содержания образования в процессе обучения детей с особыми образовательными потребностями в основной школе (в разрезе образовательных областей)	201
4	Заключение	243
5	Список использованной литературы	244

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалар үшін жаңартылған оқу бағдарламаларын жүзеге асыру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Әдістемелік ұсынымдар

Методические рекомендации по реализации обновленных учебных программ для детей с особыми образовательными потребностями

Методические рекомендации

Басуға 20.06.2019 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 15.

Подписано в печать 20.06.2019 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 15.